

EIROPAS SAVIENĪBAS
TIESA

Daudzvalodība Eiropas Savienības Tiesā

Daudzvalodība **Eiropas Savienības** **Tiesā**

Priekšsēdētāja Kūna Lēnartsa (*Koen Lenaerts*) priekšvārds 7

1. – Daudzvalodība un daudzveidība

1.1. – Daudzvalodības nozīme Eiropas Savienībā – <i>In varietate concordia</i>	11
1.2. – Savienības oficiālās valodas un dalībvalstu oficiālās valodas	14

2. – Daudzvalodības centrālā loma Eiropas Savienības tiesu tiesvedībā

2.1. – Daudzvalodība – tiesvedības neatņemama sastāvdaļa	19
2.2. – Tiesvedības rakstveida daļa	20
2.2.1. – Prejudiciālā nolēmuma tiesvedības	21
2.2.2. – Tiešās prasības un pārsūdzības	25
2.2.3. – Atzinuma tiesvedības	30
2.2.4. – Tiesvedību paātrināšana	30
2.2.5. – Tiesvedības rakstveida daļas beigas	31
2.3. – Tiesvedības mutvārdu daļa	31
2.3.1. – Tiesas sēde mutvārdu paskaidrojumu uzklaušīšanai	31
2.3.2. – Ģenerāladvokātu secinājumu sniegšana	33
2.4. – Nolēmumi un atzinumi	35
2.5. – Tiesas skatīts strīds daudzvalodības jomā	42
2.5.1. – Savienības tiesību aktu valodu versiju atbilstība: <i>acte clair</i> teorija	42
2.5.2. – Tiesvedība par valodu lietojumu konkursos pieņemšanai darbā un paziņojumos par vakanci	45
2.5.3. – Vienota spēka Eiropas patenta valodu lietojuma īpašais gadījums	48

3. – Daudzvalodības pārvaldība Tiesā

3.1. – Daudzvalodības ģenerāldirekcijas organizācija	51
3.2 – Daudzvalodības ģenerāldirekcijas profesijas	55
3.2.1 – Juristi lingvisti	55
3.2.2. – Tulki	58
3.2.3. – Korektori/valodas redaktori	60
3.2.4. – Pārvaldības asistenti un sekretariāti	61
3.2.5. – Īpašās profesijas	62
3.3. – Ārštata darbinieki	63
3.3.1. – Ārštata juristi lingvisti un tulkotāji	63
3.3.2. – Ārštata tulki jeb KT	67
3.4. – Juridisko tulkojumu un mutiskās tulkošanas kvalitātes nozīmīgums Tiesā	68
3.4.1. – Juridisko tulkojumu kvalitāte	68
3.4.2. – Mutiskās tulkošanas kvalitāte	71
3.5. – Pieņemšana darbā un tālākapmācība	72
3.5.1. – Konkursi ierēdņu pieņemšanai darbā	72
3.5.2. – Pagaidu darbinieku atlases procedūras	73
3.5.3. – Daudzvalodības jomas profesionāļu tālākapmācība	73
3.6. – Daudzvalodības racionalizēšana	75
3.6.1. – Apspriežu valoda	75
3.6.2. – Starpniekvalodas (rakstiskā tulkošana)	77
3.6.3. – Relejtulkošanas valoda un svešvaloda, kurā tulko (mutiskā tulkošana)	82
3.6.4. – Taupības pasākumi tulkošanā	85
3.6.5. – Daudzvalodības ietekme uz tiesvedību ilgumu	88

4. – Rakstiskā un mutiskā tulkošana: stratēģijas, metodes un rīki

4.1. – Juridiskā tulkošana	91
4.1.1. – Jurists lingvists un viņa tulkojums	94
4.1.2. – Juridiskās tulkošanas Tiesā īpašās iezīmes	99
4.1.3. – Pārdomāta terminoloģija juridiskā kontekstā	100

4.1.4. – Stratēģijas izvēle – teleoloģisks solis	103
4.1.5. – Dialogs starp autoriem un tulkiem	106
4.2. – Mutiskā tulkošana tiesas sēdēs	109
4.2.1. – Mutiskās tulkošanas principi un kārtība	109
4.2.2. – Sinhronās tulkošanas Tiesā īpašie izaicinājumi	110
4.2.3. – Stratēģijas un taktikas	111
4.2.4. – Sagatavošanās tiesas sēdei	114
4.2.5. – Tulka spējas un pienākumi	115
4.2.6. – Runātāju iesaistīšana	115
4.3. – Daudzvalodības atbalsta rīki	118
4.3.1. – Terminoloģija	118
4.3.2. – Daudzvalodu izpētes rīki	123
4.3.3. – Tulkošanas atbalsta rīki	125
4.3.4. – Mutiskās tulkošanas atbalsta rīki	130
4.3.5. – Mutiskā tulkošana attālinātu uzstāšanās laikā	130
4.3.6. – Teletulkošana	132

5. – Kāda ir daudzvalodības nākotne?

5.1. – Apstākļi, kas piemēroti talantu uzplaukšanai	135
5.2. – Problēmu apzināšanās: īstermiņā vai ilgtermiņā?	138
5.3. – Daudzvalodības finansējums salīdzinājumā ar daudzvalodības neesamības izmaksām	140
5.3.1. – Daudzvalodības izmaksas	142
5.3.2. – Daudzvalodības neesamības izmaksas	143
5.3.3. – Tiesas darbība bez daudzvalodības: sekas	145
5.3.4. – Decentralizēts atbalsts tiesvedībām	147

Nobeigums	150
------------------	------------

Glosārijs	152
------------------	------------

“Mīlestība pret demokrātiju ir mīlestība pret vienlīdzību” –
Monteskjē, “Par likumu garu”, 1748, V grāmata, III nodaļa

Priekšsēdētāja Kūna Lēnartsa (*Koen Lenaerts*) priekšvārds

Eiropas Savienības izveides pirmsākumos iestādē tika izmantotas vien četras valodas. Šodien tiesas sēžu zālēs skan 24 oficiālās valodas – tajās tiek tulkota lielākā daļa Tiesas un Vispārējās tiesas taisīto spriedumu. Šajā “valodu simfonijā”, kas attīstījusies secīgā Eiropas Savienības paplašināšanās gaitā, visām oficiālajām valodām saskaņā ar Regulu Nr. 1/58, kas 65 gadus reglamentē Savienības valodu režīmu, ir piešķirts vienāds statuss.

“Valodu vienlīdzības princips” atspoguļo plašo valodu un kultūru daudzveidību, kuras ievērošanu nodrošina Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 22. pants, un tas vienlaikus ir gan pastāvīgs iestādes darbības izaicinājums, gan svarīga judikatūras vērtība.

Lai nodrošinātu tiesas nolēmuma pieejamību 24 Savienības oficiālajās valodās, tiek atvēlēti būtiski cilvēkresursi un tehniskie resursi, taču tā ir “cena, kas maksājama”, lai garantētu judikatūras pārskatāmību un pieejamību dažādās valstu tiesiskajās sistēmās. Šī garantija ir Savienības demokrātiskās sistēmas pareizas darbības pamatelements un sekmē Eiropas tiesu tuvināšanu 27 dalībvalstu pilsoņiem, uzņēmumiem un valsts pārvaldes iestādēm.

Šā valodiskā izaicinājuma risināšanā iestāde var paļauties uz profesionālu tulku un tulkotāju neatslābstošiem centieniem, lai judikatūras vispārējās konsekvences un kvalitātes labad nodrošinātu vienotu Savienības tiesību izpratni visās tās oficiālajās valodās.

Lai gan 2023. gadā blakus Eiropas Savienības Tiesai tiks atklāts Daudzvalodības dārzs, šajā izdevumā no dažādiem aspektiem ir izklāstīts, kā iestāde nodrošina tiesvedības – kas pieejama 24 Savienības valodās – funkcijas atkarībā no tās darbības ierobežojumiem (it īpaši izmaksu un termiņu ziņā).

Izdevums noslēdzas ar virkni pārdomu par daudzvalodības izaicinājumiem un nākotni globalizācijas un digitālās revolūcijas kontekstā. Tas ir arī veltījums visiem un visām, kas ikdienā neželē pūles, visbiežāk aizkulisēs, lai nodrošinātu šīs lieliskās daudz kultūru mozaīkas harmonisku darbību.

1. – Daudzvalodība un daudzveidība

Daudzvalodība Eiropas Savienības Tiesā – dārza simbolika

2023. gada 9. maijā paredzētā Daudzvalodības dārza atklāšana Tiesas apkārtnē iekļaujas nepārtrauktajā procesā, ko savā arhitektūrā jau tagad iemieso Eiropas Savienības Tiesu pils – centienos sniegt pārredzamību un pieejamību. Iestāžu daudzvalodība, kas ļauj pilsoņiem un tiesvedībā iesaistītajiem sazināties ar Tiesu savas valsts valodā vai kādā no savas valsts valodām, ir viens no nosacījumiem, lai nodrošinātu vieglu un pārskatāmu piekļuvi taisnīgumam.

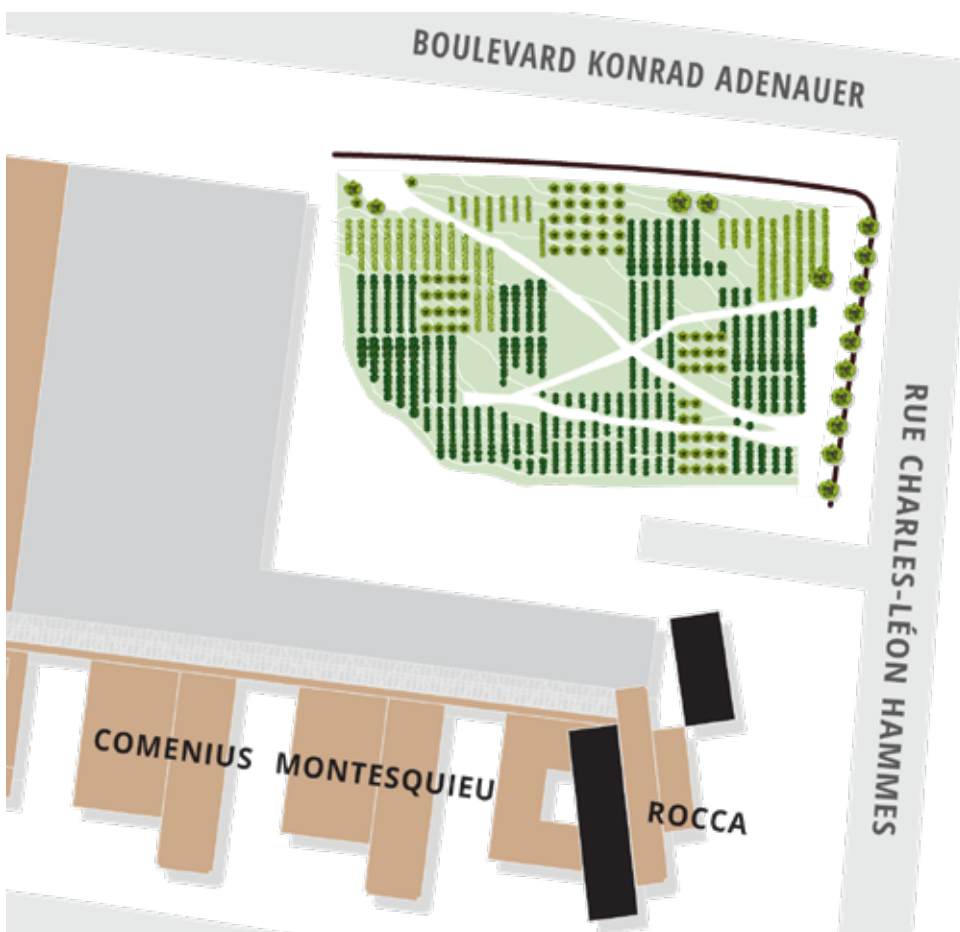
Dārzs ir gan vēlmes materializēt iestādes vērtības vietā, kur tā atrodas, gan apstākļu sakrītības rezultāts: brīva zemesgabala iegūšanai nedaudz vairāk kā hektāra platībā arhitekta Dominika Pero (*Dominique Perrault*) projektēto torņu pakājē. Zemesgabals, kas atbrīvojās tāpēc, ka nolietojuma dēļ nojauktas vairākas bijušās Eiropas Komisijas ēkas, ir pārveidots par dārzu, kurā daudzvalodība ir izcelta kā Eiropas kultūru daudzveidības simbols. Dārza iekārtojumā un koku un krūmu sugu izvēlē ar tām pieskaņotiem ziedošiem un aromātiskiem augiem tiek parādīta saikne starp bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu un cieņu pret lingvistisko identitāti. Ir iestādīta arī Daudzvalodības birztaļa, kurā ir tik daudz koku, cik oficiālo valodu ir Eiropas Savienībā, neaizmirstot arī Luksemburgas Lielhercogistes, kurā atrodas Tiesas galvenā ēka, vēsturisko luksemburgiešu valodu.

Šo dārzu ciešā sadarbībā ir īstenojusi Tiesa, kurā saziņa notiek 24 valodās, un Luksemburgas iestādes. Luksemburga pati ir valsts, kurā runā vairākās valodās; tā ir dedzīga kultūru un valodu daudzveidības aizstāve, ko var salīdzina ar auglīgu zemi. Laikā, kad visur valdošais ātruma pieaugums, kas raksturīgs saziņas globalizācijai, ik dienu arvien vairāk sekmē “efektīvu vienvalodību”, dārzs apliecinās būtisko un neatņemamo vērtību, kura piemīt daudzvalodībai. Ar dārza izveidi tiek celta godā iestāžu daudzvalodība, kas ierakstīta Līgumos, un Luksemburgas vairākvalodība, kuras dēļ šī mazā, kosmopolitiskā valsts ir patiess “valodu dārzs”.

Valodu vienlīdzība, cieņa pret lingvistisko identitāti un bezmaksas piekļuve taisnīgumam ir vērtības, kuras Tiesa īsteno ar tiesvedību un judikatūras daudzvalodību. Tiesa un tās Luksemburgas partneri nekustamā īpašuma politikas jomā Daudzvalodības dārzu vēlas izveidot par vietu, kas būtu dabas un kultūru daudzveidības dzīva izpausme. Kā atgādina

Heincs Vismanis (*Heinz Wismann*), filozofijas vēstures speciālists un darba *Penser entre les langues* autors¹, “dzīvības princips ir diferencēšanās”, kas ir gan monokultūras, gan vienalodības pretstats.

Dārzs pie Tiesu pils ir vieta ne tikai atpūtai, bet arī kultūrai, jo sniedz iespēju rīkot pasākumus valodu un daudzveidības zīmē. Tā kā Tiesa ir iesaistīta daudzvalodības aizstāvībā, saglabāšanā un sekmēšanā, ir prieks, ka iestādes tuvumā ir šāda dzīvīga vieta, ko iedvesmojusi Eiropas kultūru daudzveidība.

1| Heinz Wismann, *Penser entre les langues*, Éditions Albin Michel, Parīze, 2012.

Daudzvalodības dārzs tādējādi atbalsojas poļu rakstnieces un 2018. gada Nobela prēmijas laureātes Olgas Tokarčukas (*Olga Tokarczuk*) vārdos. Runājot par tulkotājiem un tulkiem, kas ir patiesi robežu šķērsotāji, viņa 2019. gadā apgalvoja: "Tulkošana nav tikai pāriešana no vienas valodas citā vai no vienas kultūras citā; tā atgādina arī dārzkopības metodi – zars no sākotnējā stumbra tiek uzpotēts citam augam, tas rieš jaunus dzinumus, kuri pieaug spēkā un dzen jaunus zarus."²

2| Fragments no runas Gdaņskas (Polija) IV literārās tikšanās atklāšanas konferencē 2019. gadā.

1.1. – Daudzvalodības nozīme Eiropas Savienībā – *In varietate concordia*

Cauri pēdējām simtgadēm un pat tūkstošgadēm Eiropas tautas ir plosījušas cita citu, vienu ambīcijām izmantojot citu bailes un nezināšanu, kaitējot mieram, labklājībai, kā arī tautu un cilvēku vienlīdzīgai iespēju pieejamībai. Otrā pasaules kara traumatiskā pieredze tautām ir likusi saprast, cik ļoti nepieciešamas kļuvušas dialoga, sadarbības un pat regulatorās struktūras. Tādējādi Tautu Savienības, kuras spējas izrādījās ierobežotas, vietā stājās Apvienoto Nāciju Organizācija (ANO).

Eiropā jo īpaši kļūva skaidra šādu struktūru nepieciešamība, un Eiropas Līgumu tēviem radās jauns redzējums par vajadzību pēc Eiropas tautu ekonomiskas un politiskas integrācijas. Viņi vēlējās panākt ne tikai to, lai bez pārtraukuma darbotos dialoga struktūras, bet arī lai intereses tiktu apvienotas un sarunas turpinātos – lai kļūtu pilnīgi skaidrs, ka jebkāda tieksme uz konfliktu ir šķērslis iecerētajam rezultātam. Tam bija nepieciešams nojaukt nacionālās barjeras un samazināt gara protekcionismu tikpat lielā mērā, kā tika izskausts ekonomiskais protekcionisms.

Pēc pirmā soļa – 1948. gada Beniluksa līguma –, kam sekoja vienotā ogļu un tērauda tirgus izveide 1951. gadā, un vienlaikus ar *Euratom* līguma parakstīšanu par kopīgas izpētes veicināšanu atomenerģijas jomā 1957. gada 25. marta Romas līgums, ar kuru dibināta Eiropas Ekonomikas kopiena (EEK)³, noteica vispārēju tirgu atvēršanu, ko papildināja aizvien lielāka brīvība personu, preču, pakalpojumu un kapitāla aprites jomā. Kopā ar vienotās valūtas ieviešanu šie būtiskie posmi kalpoja minētajam miera un labklājības redzējumam. Sasniegtais progress bija juridiski jānostiprina ar starptautiskiem līgumiem un – organizācijas nolūkos – ar leģitīmu, Līgumos paredzētu iestāžu izveidi.

Iestādes sadarbojās ar dalībvalstīm, lai aizvien vairāk savstarpēji tuvinātu Eiropas tautas. Viens no svarīgākajiem sasniegumiem bija Eiropas Parlamenta deputātu tiešās vēlēšanas kopš 1979. gada. Panāktais progress kļuva aizvien jūtamāks Eiropas pilsoņu ikdienas dzīvē, nozīmīgai daļai dalībvalstīs piemērojamo tiesību aktu sakņojoties Eiropas

---

3| Eiropas Ekonomikas kopienas dibināšanas līgums, kas parakstīts Romā 1957. gada 25. martā un stājās spēkā 1958. gada 1. janvārī.

regulējumā.⁴ Eiropas Savienības darbības lauks pakāpeniski iesniedzās jomās, kas atrodas pašā pilsoniskuma sirdī, tādās kā pamattiesības, sociālās tiesības un politiskās tiesības.

Savienības un tās iestāžu darbs ietekmē apmēram 450 miljonu Eiropas Savienības pilsoņu (pēc Brexit) ikdienas dzīves pašu būtību; lai saglabātu leģitimitāti, tām ir jābūt faktiski un redzami gatavām uz klausīt pilsoņus un nemitīgi pierādīt viņiem, ka tie nav nostumti milzīga kopuma malā, būdami tiesīgi vienīgi no attāluma uz to noraudzīties, bet gan viņi paši šajā kopumā piedalās līdz ar visiem pārējiem Eiropas pilsoņiem un tautām.

Eiropas veidošana vispirms ir kultūras un civilizācijas projekts, ko raksturo dalīšanās kopējās vērtībās un kultūras izpausmju, pirmām kārtām – valodas izpausmju, daudzveidība. Valoda vienlaikus ir saziņas rīks, identitātes zīme un kultūras materiāls. Valodas ne tikai nosaka personu identitāti, bet ir arī daļa no kopējā mantojuma.

Tāpēc ir būtiski, lai pilsonis tiktu cienīts visos tā identitātes aspektos – nacionālajā, reliģiskajā, filozofiskajā, etniskajā, dzimuma, politiskajā un citos. Pret valodām, kas veido identitātes būtību, jābūt vienlīdzīgai attieksmei, jo pretējā gadījumā pilsoņiem būs sajūta, ka to identitāte tiek mazāk cienīta nekā citu lingvistisko vai nacionālo kopienu identitāte⁵ un ka viņi kaut kādā ziņā ir “mazāk vienlīdzīgi” nekā citi. Nevienlīdzīga attieksme pret valodām var vienīgi novest pie pilsoņa attālināšanās no iestādēm un valsts vai Eiropas projekta kopumā. Solis tā novēršanas virzienā ir iestāžu daudzvalodība, kas ir pilsoņu

4| Politīki min dažādas proporcijas, kas bieži vien ir pārspīlētas, vai nu lai slavinātu, vai arī – gluži pretēji – nopeltu Savienības tiesību lomu mūsu sistēmās. Patiesībā nav nedz lietderīgi, nedz pat iespējams kvantificēt šo nozīmi, ņemot vērā tostarp dažādas izcelsmes tiesību normu līdzāspastāvēšanu vienos dokumentos un to, ka nav tādas atsauču sistēmas, kas ļautu normas novērtēt atkarībā no to faktiskās un ilgstošās juridiskās ietekmes.

5| Šis princips turklāt ir nostiprināts Līguma par Eiropas Savienību (LES) 3. panta 3. punkta pēdējā daļā – “[Savienība] respektē savu kultūru un valodu daudzveidību un nodrošina Eiropas kultūras mantojuma aizsardzību un sekmēšanu”, kā arī Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 22. pantā: “Savienība respektē kultūru, reliģiju un valodu daudzveidību.” Turklāt Eiropas Savienības Tiesa judikatūrā bieži atgādina, cik svarīga Savienībai ir daudzvalodība. Tādējādi Tiesa to norādīja virspalātas 2018. gada 2. oktobra sprieduma C-73/17, Francija/Parlaments, [EU:C:2018:787](#), 41. punktā: “Tādējādi Parlamentam šajā jomā ir jārikojas ar nepieciešamo uzmanību, stingrību un iesaistīšanos, kādas prasa šāda atbildība (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2012. gada 13. decembris, Francija/Parlaments, C-237/11 un C-238/11, [EU:C:2012:796](#), 68. punkts), kas nozīmē, ka parlamentārās debates un balsojums ir balstīti uz tekstu, kas deputātiem ir nosūtīts savlaicīgi un iztulkots visās Savienības oficiālajās valodās. Proti, Savienība ir apņēmusies īstenot daudzvalodību, kuras nozīmība ir atgādināta LES 3. panta 3. punkta ceturtajā daļā (šajā nozīmē skat. spriedumus, 2015. gada 5. maijs, Spānija/Padome, C-147/13, [EU:C:2015:299](#), 42. punkts, kā arī 2017. gada 6. septembris, Slovākija un Ungārija/Padome, C-643/15 un C-647/15, [EU:C:2017:631](#), 203. punkts).”

iekļaušanas garants un miera starp tautām pamats. Aizvien vairāk Eiropas pilsoņu dažādos līmeņos pārvalda vairāk nekā vienu valodu un var vienīgi priecāties par šo vairākvalodību. Tomēr iestāžu daudzvalodība nozīmē kaut ko vairāk. Tā ir kulminācija procesam, ar ko tiecas garantēt, lai pilsoņi vienmēr un bez jebkādas diskriminācijas varētu piekļūt informācijai, vērsties pie iestādēm un saņemt atbildi savā valodā. Ikvienam pilsonim ir tiesības izmantot savu valodu vien; pat ja viņš runā vairākās valodās, šī cilvēka izpratne citā valodā reti būs tikpat pilnīga un niansēta kā dzimtajā valodā. No *Eurostat* 2016. gadā veiktās analīzes izriet, ka nav tādas Savienības valodas, kurā augstā līmenī runātu lielākā daļa tās iedzīvotāju. Aptuveni 20 % iedzīvotāju, kas ir pieaugušas personas, tik augstā līmenī var sazināties vāciski, 16 % – franciski, 14 % – itāļiski un 13 % – angļiski. Līmenis, kādā ir iespējama saziņa tikai angļu valodā, pieaugušu iedzīvotāju vidū visās 27 dalībvalstīs, variē no 13 līdz 45%. Ja saziņa notiek trijās valodās (angļu, franču un vācu), šis līmenis sasniedz 43–45%. Savukārt tad, ja pilnībā tiek izmantota daudzvalodība, no valodas viedokļa tiek aptverti 97–99 % pieaugušu iedzīvotāju.⁶

Šīs pilsoņu tiesības ir noteiktas daudzos dokumentos, un to juridiskais pamats ir Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 20. panta 2. punkta d) apakšpunkts, kas ir formulēts šādi: “Savienības pilsoņiem ir [...] tiesības [...] rakstīt [...] Savienības iestādēm un padomdevējām struktūrām jebkurā no Līgumu valodām un saņemt atbildi tajā pašā valodā”. Šīs tiesības ir ieviestas ar Regulu Nr. 1, ar ko nosaka Eiropas Ekonomikas kopienā lietojamās valodas⁷, kā arī ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 41. panta 4. punktu, saskaņā ar kuru “ikviena persona drīkst rakstīt Savienības iestādēm, izmantojot kādu no Līgumu valodām, un atbildei ir jābūt tajā pašā valodā”.

Daudzvalodība padara iespējamu Eiropas pilsonību, kas ir būtiska starpkultūru dialogam, jo aicina katru eiropieti uzskatīt pārējos par līdzpilsoņiem, par vienlīdzīgiem. Tulkošanas jomas profesionāļi Savienības iestādēs (juristi lingvisti un tulkotāji) nodrošina dokumentu pieejamību visās oficiālajās valodās.

Šī nepieciešamība bija skaidra jau sākotnējiem Eiropas Savienības veidotājiem, kas pirmajā EEK pieņemtajā regulā, proti, Regulā 1/58, kura aizvien ir spēkā un kurā tika

---

6] The EU's approach to multilingualism in its own communication policy, [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU\(2022\)699648](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU(2022)699648) (2022. gada septembris); paziņojums prese: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_ATA\(2022\)733096](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_ATA(2022)733096) (2022. gada oktobris).

7] Padomes Regula Nr. 1 (1958. gada 15. aprīlis), ar ko nosaka Eiropas Ekonomikas kopienā lietojamās valodas (OV 1958, 17, 385. lpp., turpmāk tekstā – “Regula 1/58”).

pārņemts Eiropas Ogļu un tērauda kopienas (EOTK) valodu lietojuma regulējums, ir definētas Savienības oficiālās valodas un regulēts to lietojums. Minētās regulas 1. pantā, kas ir vairākkārt grozīts, pievienojoties jaunām dalībvalstīm, ir noteikts, ka "Savienības iestāžu oficiālās valodas un darba valodas ir angļu, bulgāru, čehu, dāņu, franču, grieķu, holandiešu, horvātu, igauņu, itāļu, īru, latviešu, lietuviešu, maltiešu, poļu, portugāļu, rumāņu, slovāku, slovēņu, somu, spāņu, ungāru, vācu un zviedru valoda". 2. pants ir formulēts šādi: "Dokumentus, ko dalībvalsts vai dalībvalsts jurisdikcijā esoša persona sūta Kopienas iestādēm, var sagatavot jebkurā no sūtītāja izraudzītajām oficiālajām valodām. Atbildi sagatavo tajā pašā valodā." Savukārt 7. pantā paredzēts, ka "Tiesas tiesvedībā izmantojamās valodas nosaka Tiesas Reglamentā". Valodu lietojuma regulējuma gandrīz konstitucionālā vērtība izskaidro to, ka šo regulējumu var mainīt tikai ar dalībvalstu vienbalsīgu lēmumu, tāpat kā Eiropas Savienības Tiesas Reglamenta un Eiropas Savienības Vispārējās tiesas Reglamenta normas par valodu lietojumu (Eiropas Savienības Tiesas Reglamenta 36.–42. pants un Vispārējās tiesas Reglamenta 44.–49. pants). Šo būtisko vērtību apstiprina tas, ka tā ir ierakstīta Pamattiesību hartas 21. pantā (diskriminācijas aizlieguma valodas dēļ princips) un 22. pantā (daudzveidības, tostarp valodu daudzveidības, ievērošanas princips), ar šiem pantiem Savienības tiesību sistēmā nostiprinot valodu vienlīdzības principu.

1.2. – Savienības oficiālās valodas un dalībvalstu oficiālās valodas

Savienības 24 oficiālās valodas, kuru saraksts ir sniegts Regulā 1/58, nevajag jaukt ar dalībvalstu oficiālajām valodām. Dažas valodas, kā, piemēram, luksemburgiešu valoda (valsts valoda Luksemburgā līdz ar vācu un franču valodu), nav Savienības oficiālās valodas.

Lēmumus šajā ziņā vienbalsīgi pieņem Eiropas Savienības Padome, kurā pārstāvētas visas Savienības dalībvalstis. Pirms pievienošanās Savienībai katra topošā dalībvalsts precizē, kuru valodu tā vēlas lietot kā oficiālo valodu Savienības kontekstā. Ikvienas turpmākas izmaiņas – vai tā būtu kādas oficiālās valodas pievienošana vai svītrosāna – vienbalsīgi jāapstiprina visām dalībvalstīm Padomē.

Oficiālo valodu saraksts tāpat ir mainīgs. Jaunas valodas tajā ir iekļautas, jaunām valstīm pievienojoties Eiropas Savienībai, bet citos gadījumos, kā, piemēram, īru valodas gadījumā, tas noticis, arī ņemot vērā nozīmīgumu, kādu ieguvusi valoda, kura ir valsts valoda attiecīgajā dalībvalstī, bet nav tikusi noteikta par Savienības oficiālo valodu, šai valstij pievienojoties Savienībai. Savukārt angļu valoda aizvien ir oficiālo valodu sarakstā, neraugoties uz Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotās Karalistes izstāšanos

no Savienības, tostarp tāpēc, ka tā paliek oficiālā valoda divās citās dalībvalstīs – Īrijā un Maltā.

Šajā pašā iekļaušanas garā tika pieņemts LES 55. panta 1. punkts: “Šā Līguma oriģinālu vienā eksemplārā angļu, bulgāru, čehu, dāņu, franču, grieķu, holandiešu, horvātu, igauņu, īru, itāļu, latviešu, lietuviešu, maltiešu, poļu, portugāļu, rumāņu, slovāku, slovēņu, somu, spāņu, ungāru, vācu un zviedru valodā deponē Itālijas Republikas valdības arhīvā; visi teksti ir vienlīdz autentiski, un Itālijas Republikas valdība izsniedz apliecinātu kopiju visu pārējo parakstītājvalstu valdībām.” Tas pats attiecas uz LESD 24. panta ceturto daļu: “Ikvienam Savienības pilsonim ir tiesības rakstiski vērsties pie jebkuras no iestādēm vai struktūrām, kas minētas šajā pantā vai Līguma par Eiropas Savienību 13. pantā, kādā no minētā Līguma 55. panta 1. punktā minētajām valodām un saņemt atbildi tajā pašā valodā.”

No tā izriet, ka ikviens pilsonis var vērsties Savienības iestādē paša izraudzītā oficiālajā valodā un saņemt no tās atbildi tajā pašā valodā.⁸ Visus Savienības vispārpiemērojamus tiesību aktus publicē *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī* visās oficiālajās valodās. To ir apstiprinājusi Tiesa, piemēram, lietā C-108/01, kurā tā nosprieda, ka “tiesiskās drošības princips prasa, lai Kopienas tiesiskais regulējums ļautu ieinteresētajām personām precīzi zināt pienākumu, ko tas tām uzliek, apjomu”; tādējādi Tiesa pieņēma atbildētāju argumentu, saskaņā ar kuru “Kopienas tiesiskā regulējuma tvērumam un sekām jābūt skaidriem un paredzamiem indivīdiem, citādi tiks pārkāpti tiesiskās drošības un pārskatāmības principi. Izstrādātajiem noteikumiem jānodrošina attiecīgajām personām precīza informācija par tām uzlikto pienākumu apjomu. Akta nepublicēšanas sekas ir tādas, ka tajā paredzētie pienākumi nevar būt saistoši privātpersonai. Turklāt pienākuma, ko uzliek Kopienas tiesības, [formulējumam] jābūt pieejamam tās valsts valodā, kurā tas ir jāpiemēro”.⁹

Tiesas judikatūru publicē arī *Judikatūras krājumā* visās oficiālajās valodās.¹⁰

8] Isabelle Pingel, “Le régime linguistique de l’Union européenne. Enjeux et perspectives”, *Revue de l’Union européenne*, 2014. gada jūnijs, 328.–330. lpp.

9] Spriedums, 2003. gada 20. maijs, *Consorzio del Prosciutto di Parma un Salumificio S. Rita SpA*, C-108/01, [EU:C:2003:296](#), 85. un 89. punkts..

10] Īru valodai piemērojamā atkāpe pakāpeniski tika atcelta, un tās izmantošana pilnībā pārtraukta 2021. gada 31. decembrī (skat. Padomes Regulu (ES, Euratom) 2015/2264 (2015. gada 3. decembris), ar ko pagarina un pakāpeniski atceļ izņēmuma pasākumus attiecībā uz Regulu Nr. 1 (OV 2015, L 322, 1. lpp.)).

Līgumus noslēdz visās oficiālajās valodās, un atvasināto tiesību akti ir autentiski ikvienā no šīm valodām, turklāt tas pat ir šo aktu piemērojamības nosacījums.

Juridiskā daudzvalodība – virves dejtāja māksla un absolūta nepieciešamība

Esam sapratuši, ka daudzvalodības saglabāšana gan pilsoņu un dalībvalstu vajadzību, gan viņu identitātes respektēšanai prasa ne tikai atbilstīgus līdzekļus, bet arī nemītīgu intelektuālu darbu.¹¹

Eiropas Savienība ir savienība, kuras pamatā ir tiesību normas, un šīm tiesībām ir jābūt visiem vienlīdzīgām un tām jārada ikvienam saprotamas tiesiskās sekas, neraugoties uz valodu daudzumu un tiesību sistēmu daudzveidību.¹² Lai kāda būtu valoda, kurā sagatavotas direktīvas un regulas, ir vajadzīgs, lai šos tiesību aktus varētu vienādi saprast visās valodās un visu valstu tiesību sistēmās.¹³ Tomēr juridiskie jēdzieni nav visās tiesību sistēmās identiski.¹⁴ Daži jēdzieni pastāv tikai vienā vai dažās tiesību sistēmās, bet citās tiem nav ekvivalenta. Citi jēdzieni ir atrodamī visās tiesību sistēmās, bet tiem nav pilnīgi vienāda nozīme vai nu tāpēc, ka tie ietver būtiskas atšķirības, vai arī tāpēc, ka to tvērums ir plašāks vai šaurāks.¹⁵ Tādējādi tos pārtulkot kļūst grūti vai pat neiespējami.¹⁶ Turklāt kāds termins noteiktā valodā var ietvert vairākus jēdzienus citās valodās un tiesību sistēmās.¹⁷ Barbara Kasēna (*Barbara Cassin*) no Franču akadēmijas

11| Dorina Irimia, "Pour une nouvelle branche de droit? La traduction juridique, du droit au langage", *Revue Études de linguistique appliquée (ELA)*, Nr. 183, 2016, 329.–341. lpp.

12| Sylvie Monjean-Decaudin, "La juritraductologie, où en est-on en 2018?", Collectif, *La traduction juridique et économique. Aspects théoriques et pratiques*, Classiques Garnier, 17.–31. lpp.

13| Skat., piemēram, *Christoph Sobotta* "Die Mehrsprachigkeit als Herausforderung und Chance bei der Auslegung des Unionsrechts. Praktische Anmerkungen aus der Perspektive des Kabinetts einer Generalanwältin", *Zeitschrift für Europäische Rechtslinguistik (ZERL)*, 2015.

14| Caroline Reichling, "Terminologie juridique multilingue comparée", no: Cristina Mauro, Francesca Ruggieri (redakcija), *Droit pénal, langue et Union européenne*, kolekcija Droit de l'Union européenne – Colloques, Éditions Bruylant, Brisele, Bruylant, 2012.

15| Piemēram, termins "*crime*" Anglijas tiesību sistēmā ietver daudz plašāku noziedzīgu nodarījumu gammu nekā Francijas vai Beļģijas tiesību sistēmās, tādējādi šis tik bieži lietotais vārds patiesībā ir viltusdraugs juridiskajā tulkošanā.

16| Vai dižais Umberto Eko nav skaidrojais, ka tulkošanas māksla vispārīgi nozīmē "pateikt gandrīz to pašu"?

17| Vācu termins "*Vertrag*" franču valodā var nozīmēt gan "*contrat* [nolīgums]", gan "*traité* [līgums]".

ierosina “saukt par “netulkojamu” nevis to, ko netulko, bet to, ko nemitējas (ne)tulkot. Šie atšķirību simptomi – tulkotāju zemsvītras piezīmes – ir gudrības nesēji. [...] Tulkošana ir prasme rīkoties ar atšķirībām, un tā mums ir nepieciešama kā pilsoņiem, kā eiropiešiem”.¹⁸

Neraugoties uz šiem šķēršļiem, tulkotāji, juristi lingvisti un tulki žonglē ar visiem terminiem, lai nodrošinātu, ka tiesību akti un to sekas tiek saprasti visās valstīs vienādi. Nereti tas ietver nepieciešamību radīt juridiskus neologismus vai izmantot terminus, kuri, lai gan atbilst kādam terminam valsts tiesībās, tomēr iegūst autonomu nozīmi Savienības tiesībās.¹⁹ Tādējādi valodu jomā nodarbinātie pastāvīgi strādā, lai sagatavotu nevis vienkāršus tulkojumus, bet tādus tulkojumus, kas katrā noteiktajā situācijā ļauj saprast konkrētās juridiskās sekas apstākļos, kad ne valoda, ne tiesības daudzos gadījumos nepiedāvā pilnīgu ekvivalenci, turklāt tas notiek, saglabājot starpjomu un diahronisku terminoloģijas saskaņotību.²⁰

18| Barbara Cassin, “La langue de l’Europe?”, 160. un 161. sējums, Nr. 2–3, Éditions Belin, Po&sie, 2017, 154.–159. lpp., 2017.

19| Piemēram, jēdziens “*effet utile* [lietderīgā iedarbība]” ir tipisks Savienības tiesību jēdziens, savukārt jēdzieni “*effet direct* [tieša iedarbība]” (spriedums, 1963. gada 5. februāris, *van Gend & Loos*, 26/62, [EU:C:1963:1](#), 3. lpp.) vai “*travailleur* [darba ņēmējs]” (spriedums, 1964. gada 19. marts, *Unger*, 75/63, [EU:C:1964:19](#), 347. lpp.) ir autonomi Savienības tiesību jēdzieni.

20| Thierry Fontenelle, “La traduction au sein des institutions européennes”, *Revue française de linguistique appliquée*, xxi sējums, Nr. 1, 2016, 53.–66. lpp.

Daudzvalodība un vairākvalodība

Jēdzienus “daudzvalodība” un “vairākvalodība” ir definējusi Eiropas Padome Eiropas vienotajā valodu prasmes līmeņa noteikšanas sistēmā (CEFR).

Brīvi izmantojot šīs definīcijas, šā izdevuma vajadzībām jēdzienu “daudzvalodība” sapratīsim kā vairāku valodu līdzaspastāvēšanu noteiktā struktūrā – vai tā būtu valsts, piemēram, Beļģija vai Šveice, vai starptautiska organizācija, piemēram, Eiropas Savienība, vai pat publiska vai privāta sabiedrība.

Turpretī jēdziens “vairākvalodība” šajā izdevumā tiek saprasts kā spēja attiecīgajā kultūru kontekstā paplašināt savu valodu pieredzi no dzimtās valodas līdz sociālās grupas valodai un tad līdz citu grupu valodām ārpus ģimenes konteksta. Cilvēks, kas sazinās vairākās valodās – lai arī nepilnīgi –, ir vairākvalodīgs.

Šādā nozīmē ir jāsaprot pašreizējā Tiesas sekretāra Alfredo Kalota Eskobara (*Alfredo Calot Escobar*) rakstītais:

“Vai Eiropai ir izdevies atklāt valodu, kas nebūtu mākslīgs dialekts? Umberto Eko, kurš uzskata, ka Eiropas valoda ir tulkošana, atbildētu, ka Eiropai tas ar šo paņēmienu ir izdevies. Tomēr patiesībā šis apgalvojums ir jālabo: Eiropas valoda ir daudzvalodība, proti, visu oficiālo valodu vienlīdzības principa ievērošana, kas ne tikai nepieciešami izriet no apstākļa, ka Savienība atzīst dalībvalstu vienlīdzības un to nacionālās identitātes ievērošanas principu, bet ir arī būtisks nosacījums Eiropas pilsonībai. Bez šaubām, varam piebilst, ka Eiropas valoda vēl lielākā mērā nekā tulkošana ir arī vairākvalodība, proti, spēja daudzvalodu vidē sazināties vairākās no pārstāvētajām valodām un tādējādi celt tiltus starp šīm valodām un kultūrām, kuras tās pārstāv.”²¹

---

21 | *Alfredo Calot Escobar*, “Le multilinguisme à la Cour de justice de l’Union européenne: d’une exigence légale à une valeur commune”, *Le multilinguisme dans l’Union européenne*, Isabelle Pingel redakcijā, Éditions Pedone, Parīze, 2015, 55.–71. lpp.

2. – Daudzvalodības centrālā loma Eiropas Savienības tiesu tiesvedībā

Juridiskā daudzvalodība – Eiropas Savienības Tiesas funkcionāla prasība

Daudzvalodība, kas tiek īstenota ikdienā, ir juridiska prasība, tomēr tā tāpat un jo īpaši ir arī funkcionāla prasība. Tiesai, kurai sava uzdevuma īstenošanā ir pienākums pārvaldīt visas oficiālās valodas, ir jāpanāk, lai daudzvalodība būtu efektīva tās ikdienas darba organizēšanā.²² Tā šai iestādei ir iespēja šo normatīvo dimensiju pārvērst kopējā vērtībā, kas dara auglīgu visu tās darbu.

2.1. – Daudzvalodība – tiesvedības neatņemama sastāvdaļa

Tiesas valodu lietojuma regulējums, kas noteikts ar Tiesas un Vispārējās tiesas attiecīgajiem reglamentiem, garantē iespēju vērsties tiesā dažādās valodās. Iesniedzējtiesas prejudiciālā nolēmuma tiesvedībā Eiropas Savienības Tiesā vai prasītājs tiešajās prasībās abās minētajās tiesās nosaka katras lietas oficiālo valodu – tā ir dokumenta par lietas ierosināšanu valoda. Ja tiesvedību uzsāk Eiropas Savienības iestādes, kurām nav savas vienas valodas, jo visas Regulas 1/58 1. pantā uzskaitītās valodas ir iestādes valodas, tās dokumentu par lietas ierosināšanu – prasības pieteikumu vai apelācijas sūdzību – sagatavo atbildētājas valodā neatkarīgi no tā, vai tā būtu fiziska vai juridiska persona vai dalībvalsts.

Tātad ikviena Eiropas Savienības oficiālā valoda var būt tiesvedības valoda.²³ Procesuālie raksti principā tiek sagatavoti šajā valodā, kas ir arī tiesas sēdes valoda. Arī galīgo nolēmumu iztiesāšanas sastāvs paraksta šajā pašā valodā.

No tā izriet, ka Tiesai ik brīdī ir jābūt gatavai nodrošināt, lai iesniegtie procesuālie akti pienācīgā termiņā tiktu iztulkoti valodā, kuru pārvalda iztiesāšanas sastāvs, lai konferenču tulki tiesas sēdē mutvārdu paskaidrojumu uzklausišanai spētu nodrošināt tulkojumu

---

22] Hubert Legal, "La traduction dans les juridictions multilingues: le cas de la Cour de justice des Communautés européennes", no: *Langues et procès*, Marie Cornu un Marie-Eugénie Laporte-Legeais redakcijā, Droit & Sciences sociales, LGDJ-Lextenso, Puatjē, 2015, 143.-147. lpp.

23] Eiropas Savienības Tiesas Reglaments, 8. nodaļa "Valodu lietojums", 36. un nākamie panti, kā arī Vispārējās tiesas Reglaments, II sadaļa "Valodu lietojums", 44. un nākamie panti.

no tiesvedības valodas pārējās valodās, kurās var uzstāties, un valodās, kuras pārvalda iztiesāšanas sastāva locekļi, kā arī tulkojumu pretējā virzienā; Tiesai arī jānodrošina, lai tās rīcībā būtu juristi lingvisti, kas iztiesāšanas sastāva pieņemto nolēmumu pārtulkotu tiesvedības valodā tā faktiskai pieņemšanai.²⁴

Vairākvalodība ir iestādē valdošā realitāte, jo tajā nav neviena, kurš nerunātu vairākās valodās. Tiesas darba daudzvalodība un iestādes daudzvalodība kopumā nav viens un tas pats (skat. 1.2. punktu); par to, protams, galvenokārt gādā Daudzvalodības ģenerāldirekcija (DĢD), kas nodrošina juridisko tulkošanu rakstiski un mutiski. Tomēr par daudzvalodību gādā arī vairāki citi dienesti, kuri savā darbības jomā un atbilstoši pieejamajiem resursiem cenšas panākt, lai tiktu izmantota pēc iespējas plašāka valodu un juridisko sistēmu gamma; to dara, piemēram, Komunikācijas direkcija, abas kancelejas un Pētniecības un dokumentācijas direkcija (PDD). Šo pēdējo minēto dienestu darbs turklāt tiek organizēts, izmantojot gan juridiskās, gan valodu kompetences centrus.

Redzams, ka daudzvalodība pavada visu darba procesu Tiesā un ka atbilstīgu rakstiskās un mutiskās tulkošanas resursu pieejamība tulkotāju skaita, pieejamo valodu un tulkojumu kvalitātes ziņā ir tā, kas nosaka pašu iespēju īstenot tiesvedības procesu. Citiem vārdiem, juridiskā daudzvalodība vairs nav tikai bagātība un vērtība: tā ir juridiska un funkcionāla nepieciešamība, jo tiesu reglamentos tā ir noteikta kā neaizstājams instruments ikvienā tiesvedībā.²⁵

2.2. – Tiesvedības rakstveida daļa

Ikvienā tiesvedībā – prejudiciālā nolēmuma tiesvedībā, tiešās prasības, apelācijas vai atzinuma sniegšanas tiesvedībā – atbilstoši LESD 218. panta 11. punktam ir rakstveida daļa.

24| Juristi lingvisti tulko nolēmumus arī pārējās oficiālajās valodās to publicēšanai, ja vien taupības labad attiecīgais nolēmums netiek publicēts Judikatūras krājumā atbilstoši iestādes selektīvās publicēšanas politikai.

25| Marc-André Gaudissart, "Le régime et la pratique linguistiques de la Cour de justice des Communautés européennes", *Cahiers du Collège d'Europe*, Nr. 10, Éditions Peter Lang, Brisele, 2010, 137. lpp. Lai arī šis raksts ir sagatavots pirms Lisabonas līguma stāšanās spēkā, tā principi un daudzvalodības tiesvedībā apraksts aizvien ir aktuāli.

2.2.1. – Prejudiciālā nolēmuma tiesvedības

Prejudiciālā nolēmuma tiesvedība ir būtisks valsts tiesu un Savienības tiesu sadarbības instruments, kas ļauj garantēt Savienības tiesību vienveidīgu piemērošanu. Tas ir valstu tiesām šaubu gadījumā par kāda tiesību akta spēkā esamību vai Savienības tiesību interpretāciju pastāvīgi pieejams dialogs. Šādai tiesvedībai, kas pašlaik paredzēta LESD 267. pantā ²⁶, ir bijusi būtiska loma Savienības tiesību attīstībā, ar virkni pamatspriedumu nostiprinot pilsoņu tiesības un pienākumus – tiesības, kuras pēc tam bieži ir tikušas apstiprinātas, turpmāk pārskatot Līgumus. Neatkarīgi no tā, vai valsts tiesa lemj pēdējā instancē, tad, ja šī tiesa uzskata, ka viens vai vairāki lietas dalībnieku norādītie Savienības atvasināto tiesību akta spēkā neesamības pamati vai – attiecīgā gadījumā – pēc tiesas ierosmes konstatētie pamati ir pamatoti, tai ir pienākums apturēt tiesvedību un vērsties Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu akta spēkā esamības novērtēšanai. ²⁷ Turklāt valsts tiesa, kurai ir šaubas par kādu Savienības tiesību interpretācijas jautājumu, var vērsties Tiesā, uzdodot tai vienu vai vairākus prejudiciālos jautājumus, savukārt tad, ja valsts tiesa lemj pēdējā instancē, tai ir pienākums tā rīkoties lemesls ir skaidrs. Nav pieļaujams, ka dalībvalsts augstākās tiesas judikatūra ir pretrunā Savienības tiesībām un stājas likumīgā spēkā, pat nepastāvot iespējai to pārsūdzēt.

Jānorāda, ka šī izdevuma pabeigšanas brīdī – 2023. gada sākumā – Padomē ir iesniegts priekšlikums grozīt 3. protokolu par Eiropas Savienības Tiesas statūtiem, lai ļautu Eiropas Savienības Vispārējai tiesai nodot daļu no prejudiciālā nolēmuma lietām. Tā varēs izskatīt lietas tikai vienā vai vairākās konkrētās jomās: kopējā pievienotās vērtības nodokļa sistēma, akcīzes nodokļi, Muitas kodekss un preču tarifa klasifikācija kombinētajā nomenklatūrā, kompensācija un atbalsts pasažieriem, siltumnīcefekta gāzu emisijas kvotu tirdzniecības sistēma.

Ikviens lūgums atbilstoši Līguma par Eiropas Savienības darbību 267. pantam joprojām ir jāiesniedz Tiesai. Pārlicinājusies, ka lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ietilpst vienā vai vairākās no šīm jomām, Tiesa šo lūgumu nodos izskatīšanai Vispārējā tiesā.

26] Skat. Tiesas Reglamentu, III sadaļa "Lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmumu", 93. un nākamie panti.

27] Spriedums, 2006. gada 10. janvāris, *IATA un ELFAA, C-344/04*, [EU:C:2006:10](#), 30. punkts (skat. arī Paziņojumu presei Nr. 1/06).

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – dokuments par lietas ierosināšanu

Prejudiciālo tiesvedību attiecīgā gadījumā ierosina ar valsts tiesas lēmumu, rīkojumu vai spriedumu, ar kuru Tiesai uzdod jautājumu par Savienības tiesību spēkā esamību vai interpretāciju. Šo lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu sagatavo valsts tiesas valodā, un ar to tiek noteikta tiesvedības valoda. Ja Tiesa nolemj apvienot²⁸ lietas ar atšķirīgām tiesvedības valodām, visas šīs valodas kļūst par tiesvedības valodām.

Tiklīdz lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir reģistrēts Tiesas kancelejā, tas tiek nosūtīts dažādiem dienestiem, kuri būs iesaistīti tiesvedībā, – priekšsēdētāja birojam, PDD un, protams, juridiskās tulkošanas dienestam.²⁹ Lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu vai tā rezumējumu, ko sagatavojis juridiskās tulkošanas dienests atbilstoši Tiesas Reglamenta 98. pantam, iztulko pārējās oficiālajās valodās. Kanceleja pēc tam to izsniedz ne tikai tiesvedības dalībniekiem valsts tiesā, bet arī visām dalībvalstīm, Eiropas Komisijai, kā arī attiecīgā gadījumā Savienības iestādei vai struktūrai, kas pieņēmusi aktu, kura spēkā esamību vai interpretāciju apstrīd, kā arī gadījumā, ja lieta attiecas uz kādu no Līguma par Eiropas Ekonomikas zonu (EEZ) piemērošanas jomām, – šā līguma līgumslēdzējām pusēm un EBTA Uzraudzības iestādei.³⁰ Valsts iestādēm jo īpaši ir nepieciešama lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu versija valodā, kuru tās pilnībā pārvalda, lai varētu vislabākajos apstākļos un noteiktajā termiņā (divu mēnešu laikā) īstenot savas tiesības iesniegt rakstveida apsvērumus un vēlāk sniegt paskaidrojumus tiesas sēdē. Juridiskās tulkošanas dienests tādējādi parasti 20 darba dienu laikā sagatavo šā lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu vai tā rezumējuma tulkojumu no avotvalodas visās pārējās Savienības oficiālajās valodās. Tā kā lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu var iesniegt jebkurā no Savienības 24 oficiālajām valodām, juridiskās tulkošanas dienestam ir jāspēj nodrošināt tulkojumus visās 552 iespējamajās valodu kombinācijās (24 x 23 valodas). Lai arī praksē lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmu tiek tulkoti no maltiešu

28| Tiesas Reglamenta 54. pants un Vispārējās tiesas Reglamenta 68. pants.

29| Marjolaine Roccati, "Translation and Interpretation in the European Reference for a Preliminary Ruling", *Études de linguistique appliquée (ELA)*, 183. sējums, Nr. 3, 2016, 297.–307. lpp.

30| Skat. Protokola par Eiropas Savienības Tiesas statūtiem 23. pantu. Tāpat ir jānorāda, ka gadījumā, ja lūgumu skata steidzamības prejudiciālā nolēmuma tiesvedībā (Tiesas Reglamenta 107. pants), dalībvalstis, kuras nav iesniedzējtiesas dalībvalsts, nevar iesniegt rakstveida apsvērumus, bet var izvirzīt savus argumentus tiesas sēdē mutvārdu paskaidrojumu uzklaušanai, kura šādās tiesvedībās ir obligāta.

vai Īru valodas³¹, pašlaik tos šajās valodās netulko, jo attiecīgās valstis var balstīties uz versiju angļu valodā, kas ir abu šo valstu oficiālā valoda. Ir jānorāda, ka bez lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu juridiskās tulkošanas dienests visās oficiālajās valodās, tostarp Īru un maltiešu valodā, tulko arī paziņojumu, kurā atkārtoti prejudiciālie jautājumi un kurš tiek publicēts *Oficiālajā Vēstnesī* (OV). Nolēmumu, ar kuru izbeidz tiesvedību, arī tulko šajās valodās, un arī par to publicē paziņojumu OV.

Apsvērumi

Lietas dalībnieku, kuri ir pilnvaroti sniegt rakstveida apsvērumus, rīcībā šim nolūkam ir divu mēnešu termiņš. Tie ir lietas dalībnieki pamatlietā valsts tiesā – iesniedzējtiesā, kā arī, izņemot steidzamības prejudiciālā nolēmuma tiesvedības gadījumu (*skat. 2.2.4. punktu*), pārējie lietas dalībnieki Eiropas Savienības Tiesas statūtu 23. panta izpratnē, proti, dalībvalstis, Komisija un attiecīgā gadījumā Savienības iestāde vai struktūra, kas pieņēmusi aktu, kura spēkā esamība vai interpretācija tiek apstrīdēta. Gadījumos, kas minēti LESD 267. pantā, runa var būt arī par EEZ līguma līgumslēdzējām pusēm, kas nav dalībvalstis, kā arī par EBTA Uzraudzības iestādi, ja lieta attiecas uz kādu no minētā līguma piemērošanas jomām. Trešās valstis arī var iesniegt šādus rakstveida apsvērumus, ja starp Eiropas Savienības Padomi un vienu vai vairākām trešām valstīm noslēgtajā nolīgumā par konkrēto jomu ir paredzēta iespēja iesniegt procesuālus rakstus vai rakstveida apsvērumus gadījumā, ja dalībvalsts tiesa vēršas Tiesā ar prejudiciālu jautājumu par nolīguma piemērošanas jomu.³²

Apsvērumus izsniedz tiem pašiem tiesvedības dalībniekiem, kuriem izsniedz lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu. Tie ir sagatavoti kādā no Savienības oficiālajām valodām, un Tiesas juridiskās tulkošanas dienests tos tulko, tomēr ne visās oficiālajās valodās, bet tikai vienā valodā, kuru pārvalda visi Tiesas locekļi, tā dēvētajā apspriežu valodā, kas ir franču valoda (*skat. 3.6.1. punktu*). Apsvērumus tulko arī tiesvedības valodā gadījumā, ja tie nav sagatavoti šajā valodā. Ir iespējami vairāki gadījumi.

---

31 | Pirmo lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu Īru valodā 2020. gadā iesniedza *Ard-Chúirt* (Augstā tiesa, Īrija). Šī lieta, kurā Tiesa pasludināja 2021. gada 17. marta spriedumu *An tAire Talmhaíochta Bia agus Mara u.c., C-64/20*, [EU:C:2021:207](#) (skat. arī Paziņojumu presei Nr. 42/21), it īpaši attiecās uz tiesībām saņemt informāciju savā valodā. Konkrēti runa bija par informāciju, kas norādīta uz veterināro zāļu iepakojuma.

32 | Skat. Protokola par Eiropas Savienības Tiesas statūtiem 23. panta ceturto daļu.

Iesniedzējtiesas dalībvalsts pamatlietas dalībnieku un iestāžu apsvērumi tiesvedības valodā

Pamatlietas dalībnieku apsvērumus vienmēr un obligāti sagatavo tiesvedības valodā. Lai atbilstu iestādes iekšējām vajadzībām, tie jātulko tikai franču valodā. Šos apsvērumus visiem pārējiem lietas dalībniekiem iesniedz tiesvedības valodā un franču valodā. Komisijas un pārējo iestāžu apsvērumus iesniedz tiesvedības valodā, pievienojot tulkojumu franču valodā saskaņā ar Tiesas Reglamenta 57. panta 3. punktu.

Pārējo lietas dalībnieku apsvērumi citā valodā, nevis tiesvedības valodā

Dažiem lietas dalībniekiem ir privilēģija noteiktus procesuālos rakstus iesniegt citā valodā, nevis tiesvedības valodā (Tiesas Reglamenta 38. panta 4.–6. punkts). Tas it īpaši attiecas uz dalībvalstīm, kuras prejudiciālajās lietās ir tiesīgas iesniegt apsvērumus savā valodā. Šie apsvērumi, protams, jātulko tiesvedības valodā un Tiesas vajadzībām arī franču valodā. Šos tulkojumus nodrošina Tiesas juridiskās tulkošanas dienests. Ir būtiski, lai dalībvalstis varētu iesniegt Tiesai savu prejudiciālās lietas juridisko analīzi, ņemot vērā to, ka lietas iznākumā tiks pieņemts tāds nolēmums ar interpretētas lietas spēku, kas būs saistošs minēto dalībvalstu likumdošanas varai, izpildvarai un tiesu varai.

To valodu skaits, kuras tiek lietotas tiesvedībā, bieži ir nozīmīgs rādītājs, kas apliecina, cik liela ir dalībvalstu interese par attiecīgo lietu.

Tāpat arī valstu, kuras ir EEZ līguma līgumslēdzējas puses, un trešo valstu apsvērumus Eiropas Savienības Tiesas statūtu 23. panta ceturtajā daļā minētajos gadījumos var iesniegt citā oficiālajā valodā, nevis tiesvedības valodā. Arī šos apsvērumus Tiesas juridiskās tulkošanas dienests tulko tiesvedības valodā un franču valodā lietas izskatīšanai Tiesā.

Juridiskās tulkošanas dienests apsvērumus prejudiciālajās lietās cenšas iztulkot divu mēnešu laikā no to iesniegšanas datuma, lai visi lietas izskatīšanai nepieciešamie tulkojumi būtu pieejami divu mēnešu laikā no rakstveida procesa beigām, kuras nosaka pēdējo lietas apsvērumu iesniegšana.

2.2.2. – Tiešās prasības un pārsūdzības

Gan Tiesa, gan Vispārējā tiesa abas skata tiešās prasības.³³

Tiešās prasības Tiesa skata turpmāk uzskaitītajos gadījumos.

- Prasība par pienākumu neizpildi, ko ceļ vai nu Komisija, vai, retāk, dalībvalsts, ļauj Tiesai pārbaudīt, vai dalībvalstis ievēro tām Savienības tiesībās noteiktos pienākumus. Ja Tiesa konstatē pienākuma neizpildi, dalībvalstij tā nekavējoties jāpārtrauc. Ja pēc tam, kad Komisija ir atkārtoti vērsusies Tiesā, pēdējā konstatē, ka attiecīgā dalībvalsts nav izpildījusi tās spriedumu, tā var šai dalībvalstij noteikt naudas soda vai kavējuma naudas maksājumu. Tomēr gadījumā, ja Komisijai nav paziņoti direktīvas transponēšanas pasākumi, Tiesa pēc Komisijas priekšlikuma var attiecīgajai dalībvalstij uzlikt naudas sodu jau ar pirmo neizpildīto spriedumu.³⁴
- Atcelšanas prasība Tiesā ļauj dalībvalstij vērsties pret Eiropas Parlamentu vai Padomi (izņemot par šīs pēdējās izdotiem aktiem valsts atbalsta, dempinga un īstenošanas pilnvaru jomā) vai Savienības iestādei vērsties pret citu iestādi, prasot atcelt Savienības iestādes vai struktūras aktu.³⁵ Vispārējās tiesas kompetencē ir skatīt pirmajā instancē visas pārējās šāda veida prasības un it īpaši privātpersonu celtās prasības.³⁶
- Prasība sakarā ar bezdarbību ļauj pārbaudīt Savienības iestādes vai struktūras bezdarbības tiesiskumu. Konstatējot bezdarbības prettiesiskumu, attiecīgajai iestādei ar atbilstošiem pasākumiem ir jāpārtrauc bezdarbība. Kompetence attiecībā uz prasībām sakarā ar bezdarbību ir dalīta starp Tiesu un Vispārējo tiesu saskaņā ar tiem pašiem kritērijiem kā attiecībā uz atcelšanas prasībām.³⁷

33| Skat. arī Tiesas Reglamenta IV sadaļas "Tiešās prasības" 119. un nākamos pantus, kā arī Vispārējās tiesas Reglamenta III sadaļas "Tiešās prasības" 50. un nākamos pantus.

34| Skat. Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 258.–260. pantu.

35| Tostarp regulu, direktīvu, lēmumu.

36| Skat. LESD 263. pantu, kā arī LESD 256. panta 1. punktu un Protokola par Eiropas Savienības Tiesas statūtiem 51. pantu.

37| Skat. LESD 265. pantu un 256. panta 1. punktu, kā arī Protokola par Eiropas Savienības Tiesas statūtiem 51. pantu.

- Apelācijas sūdzība ļauj lūgt, lai Tiesa atcelj Vispārējās tiesas spriedumu vai rīkojumu, tomēr pamatiem ir jāattiecas tikai uz tiesību jautājumiem. Ja tiesvedības stadijā ļauj lietu izspriest, Tiesa pati var pieņemt galīgo nolēmumu lietā. Pretējā gadījumā tā nosūta lietu atpakaļ Vispārējai tiesai, kurai ir saistošs Tiesas pieņemtais nolēmums apelācijas tiesvedībā.³⁸ Apelācijas tiesvedība netiek skatīta turpmāk izklāstītajā īpašajā veidā, ņemot vērā, ka tā – arī attiecībā uz tulkojumu sagatavošanu un izplatīšanu – norit tāpat kā tiesvedība saistībā ar tiešajām prasībām.

Savukārt Vispārējā tiesa skata šādas tiešās prasības:

- fizisku vai juridisku personu celtas prasības, ar ko lūdz atcelt Savienības iestāžu vai struktūru aktus, kuri ir šīm personām adresēti vai kuri tās skar tieši un individuāli, kā arī reglamentējošus aktus, kas tās skar tieši, bet nav saistīti ar īstenošanas pasākumiem, un šo pašu personu celtas prasības, ar kurām lūdz konstatēt, ka šīs iestādes vai struktūras nav pieņēmušas lēmumu;³⁹
- prasības, ko dalībvalstis cēlušas pret Komisiju, kā arī prasības, ko dalībvalstis cēlušas pret Padomi, saistībā ar aktiem, kas pieņemti valsts atbalsta jomā, pasākumiem tirdzniecības aizsardzības (dempinga) jomā, un aktiem, ar kuriem tā izmanto īstenošanas pilnvaras;⁴⁰
- prasības atlīdzināt Savienības iestāžu vai struktūru, vai to pārstāvju radīto kaitējumu;
- prasības, kas pamatotas ar Savienības slēgtiem nolīgumiem, kuros ir skaidri paredzēta Vispārējās tiesas kompetence;
- prasības intelektuālā īpašuma jomā, kas celtas pret Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma biroju (*EUIPO*) un Kopienas Augu šķirņu biroju (*CPVO*);

38| Skat. Protokola par Eiropas Savienības Tiesas statūtiem 56.–58., kā arī 61. pantu. Skat. arī Tiesas Reglamenta V sadaļu par apelācijas sūdzībām.

39| Skat. LESD 263. un 265. pantu.

40| Skat. Protokola par Eiropas Savienības Tiesas statūtiem 51. pantu.

- strīdus starp Savienības iestādēm un to darbiniekiem par darba tiesiskajām attiecībām, kā arī sociālā nodrošinājuma sistēmu.⁴¹

Divu mēnešu laikā par Vispārējās tiesas nolēmumiem Tiesā var celt apelāciju, kas var attiekties tikai uz tiesību jautājumiem.⁴²

Prasības pieteikums – dokuments par lietas ierosināšanu

Dokuments par lietas ierosināšanu tiešas prasības gadījumā ir prasības pieteikums (vai apelācijas sūdzība), un valoda, kurā šo dokumentu sagatavo, *ipso facto* kļūst par tiesvedības valodu.⁴³ Tiklīdz prasības pieteikums iesniegts attiecīgās tiesas kancelejā, to izsniedz atbildētājam un nodod juridiskās tulkošanas dienestam, lai tiktu sagatavota versija apspriežu valodā. Retos gadījumos, kad tiešu prasību ceļ dalībvalsts pret citu dalībvalsti⁴⁴, jāraugās, lai prasības pieteikums un vēlāk arī pārējie procesuālie raksti tiktu tulkoti arī šīs otras dalībvalsts valodā.⁴⁵

Prasības pieteikumu un apelācijas sūdzību gadījumā *Oficiālajā Vēstnesī* publicē paziņojumu, kurā apkopoti pamati un galvenie argumenti, kā arī prasības pieteikuma vai apelācijas sūdzības prasījumi. Ar šo publikāciju sākas sešu nedēļu termiņš⁴⁶

41| Skat. attiecīgi LESD 268., 270. un 272. pantu.

42| Skat. Protokola par Eiropas Savienības Tiesas statūtiem 56.–58. pantu un Tiesas Reglamenta 167. un nākamos pantus (V sadaļa “Apelācijas sūdzības par Vispārējās tiesas nolēmumiem”).

43| Privātpersonas un dalībvalstis iesniedz prasības pieteikumu valodā pēc savas izvēles; Savienības iestādes un struktūras – atbildētāja valodā.

44| Tā tas bija sensitīvajā lietā Ungārija/Slovākija, C-364/10, [EU:C:2012:630](#), kurā tika pasludināts 2012. gada 16. oktobra spriedums (skat. arī Paziņojumu presei Nr. 131/12), lietā Slovēnija/Horvātija, C-457/18, [EU:C:2020:65](#), kurā tika pasludināts 2020. gada 31. janvāra spriedums (skat. arī Paziņojumu presei Nr. 9/20), un lietā C-121/21 R, Čehijas Republika/Polija, kurā 2021. gada maijā un septembrī tika izdoti divi Tiesas priekšsēdētāja vietnieces rīkojumi (skat arī Paziņojumus presei Nr. 89/21, 159/21 un 23/22).

45| Starp citu, ir jānorāda uz Vispārējās tiesas Reglamenta 45. panta 4. punktā paredzēto izņēmumu, kurā noteikts, ka tādu prasību gadījumā, kuras celtas pret EUIPO Apelācijas padomes lēmumiem, kas attiecas uz tādu normu piemērošanu, kuras reglamentē intelektuālā īpašuma režīmu, tiesvedības valodu izvēlas prasītājs. Tomēr, ja cits tiesvedības dalībnieks attiecīgajā palātā pret to paredzētajā termiņā iebilst, par tiesvedības valodu kļūst apstrīdētā lēmuma valoda. Tādā gadījumā arī prasības pieteikumu juridiskās tulkošanas dienests tulko šajā valodā.

46| Ir noteikts, ka apelācijas lietās šis termiņš ir viens mēnesis (skat. Tiesas Reglamenta 190. panta 2. punktu).

(Tiesas Reglamenta 130. pants un Vispārējās tiesas Reglamenta 143. pants), kurā ikviena ieinteresētā puse var lūgt atļauju iestāties tiesvedībā.

Procesuālie raksti

Procesuālie raksti, ar kuriem notiek apmaiņa tiešo prasību gadījumā, ir prasības pieteikums un iebildumu raksts.⁴⁷ Otrā apmaiņa ar procesuālajiem rakstiem tiešo prasību gadījumā ir paredzēta Tiesā (Reglamenta 126. pants) un Vispārējā tiesā (Reglamenta 83. pants), ja vien attiecīgā tiesa neuzskata, ka šī otrā apmaiņa nav nepieciešama, piemēram, tad, ja piemēro paātrinātu tiesvedību vai paši lietas dalībnieki no tās atsakās. Gadījumā, ja notiek otrā apmaiņa ar procesuālajiem rakstiem, var iesniegt replikas rakstu un atbildes rakstu uz repliku, un attiecīgā tiesa var precizēt, uz kādiem jautājumiem šiem rakstiem ir jāattiecas.

Turpretī automātiska otrā apmaiņa ar procesuālajiem rakstiem nenotiek saistībā ar apelācijām, kas celtas Tiesā, vai tiešajām prasībām, kas celtas Vispārējā tiesā intelektuālā īpašuma jomā. Saskaņā ar Tiesas Reglamenta 175. pantu replikas raksta iesniegšanai ir jāsaņem skaidra Tiesas priekšsēdētāja atļauja; šādas atļaujas gadījumā viņš var precizēt šā iebildumu raksta, kā arī atbildes raksta uz repliku lappušu skaitu un priekšmetu.

Pieteikumi par iestāšanos lietā, apsvērumi par pieteikumiem par iestāšanos lietā un paši iestāšanās raksti, pretprasības vai pretapelācijas sūdzības, kā arī atbilstošie atbildes raksti no valodas viedokļa saņem tādu pašu apstrādi kā procesuālie raksti, kurus iesniedz saistībā ar galveno prasības pieteikumu vai apelācijas sūdzību.

Tā kā visi minētie procesuālie raksti jāiesniedz tiesvedības valodā, Tiesas juridiskās tulkošanas dienestam tie jātulko vienīgi apspriežu valodā, izņemot gadījumu, ja lietā iestājas dalībvalsts. Tā iestājas lietā valsts valodā⁴⁸, tādējādi radot nepieciešamību pieteikumu par iestāšanos lietā un pašu iestāšanās rakstu tulkot ne tikai apspriežu valodā, bet arī tiesvedības valodā. Juridiskās tulkošanas dienests cenšas to paveikt – vismaz attiecībā uz prasības pieteikumiem, iebildumu rakstiem un atbildes rakstiem, replikas rakstiem un atbildes rakstiem uz repliku – termiņā, kas parasti nepārsniedz divus mēnešus.

47| Tiešo prasību intelektuālā īpašuma jomā gadījumā, kā arī apelācijas sūdzību gadījumā tas ir "atbildes raksts".

48| Tiesas Reglamenta 38. panta 4. punkts un Vispārējās tiesas Reglamenta 46. panta 4. punkts.

Iestāšanās lietā

Personas, kas iestājušās lietā

Daudzvalodība kā vienlīdzīgas attieksmes pret procesa dalībniekiem garants attiecas tikai uz pamatlietas pusēm prejudiciālā nolēmuma tiesvedībā vai lietas pusēm tiešas prasības tiesvedībā. Tā neattiecas uz personām, kas iestājušās lietā⁴⁹, pat ja personas, kas iestājušās lietā, ir no dalībvalsts, kuras oficiālā valoda nav lietas tiesvedības valoda, tām, iestājoties lietā, tomēr ir jāizmanto tiesvedības valoda, vajadzības gadījumā iepriekš izmantojot privātus tulkošanas pakalpojumus.⁵⁰

Tomēr šim izņēmumam ir izņēmums. Saskaņā ar Tiesas Reglamenta 38. panta 4. punktu un Vispārējās tiesas Reglamenta 46. panta 4. punktu dalībvalstis, kas iestājas lietā, kuru izskata Tiesa vai Vispārējā tiesa, ir tiesīgas izmantot savu oficiālo valodu. Saskaņā ar šo pašu principu EEZ līguma līgumslēdzējas valstis, kā arī EBTA Uzraudzības iestāde atbilstoši Tiesas Reglamenta 38. panta 5. punktam un Vispārējās tiesas Reglamenta 46. panta 5. punktam var izvēlēties izmantot nevis tiesvedības valodu, bet citu Savienības oficiālo valodu. Saistībā ar iestāšanos lietā paustais tiek tulkots tiesvedības valodā, lai arī lietas puses varētu ar to iepazīties un pēc savas vēlēšanās iesniegt par to apsvērumus. Iestāšanās rakstu tulkošanu nodrošina Tiesas juridiskās tulkošanas dienests.

49| Iestāšanās lietā ir paredzēta Eiropas Savienības Tiesas statūtu 40. pantā:

“Dalībvalstis un Savienības iestādes var iestāties lietās, ko izskata Tiesa.

Tādas pašas tiesības ir Savienības struktūrām un visām citām personām, ja tās var pierādīt savu ieinteresētību attiecībā uz Tiesai iesniegtas lietas iznākumu. Fiziskās vai juridiskās personas nevar iestāties lietās starp dalībvalstīm, lietās starp Savienības iestādēm vai lietās starp dalībvalstīm, no vienas puses, un Savienības iestādēm, no otras puses.

Neskarot šā panta otro daļu, lietās, ko izskata Tiesa, var iestāties valstis, kas nav dalībvalstis, bet ir Eiropas Ekonomikas zonas līguma līgumslēdzējas puses, kā arī EEZ līgumā minētā EBTA Uzraudzības iestāde, ja konkrētā lieta ir saistīta ar kādu no EEZ līguma darbības jomām.

Argumenti, kas ietverti pieteikumā par iestāšanos lietā, drīkst tikai atbalstīt vienas puses prasījumu.”

50| Tiesas Reglamenta 38. panta 1. punkts un Vispārējās tiesas Reglamenta 46. panta 1. punkts.

2.2.3. – Atzinuma tiesvedības

Atzinuma tiesvedība ⁵¹, kas paredzēta LESD 218. panta 11. punktā un kas notiek pēc dalībvalsts, Eiropas Parlamenta, Padomes vai Komisijas lūguma sniegt atzinumu par kāda starp Savienību un trešām valstīm vai starptautiskām organizācijām iecerēta nolīguma saderību ar Līgumu noteikumiem vai par Savienības vai tās iestāžu kompetenci slēgt šo nolīgumu, ir ļoti savdabīga no valodu lietojuma viedokļa. Visas Savienības oficiālās valodas automātiski ir tiesvedības valodas. Tas nozīmē, ka lūgumā sniegt atzinumu minētie jautājumi tiek tulkoti visās oficiālajās valodās publicēšanai OV. Ņemot vērā šādu procedūru nozīmi un mediju interesi par tām, juridiskās tulkošanas dienests cenšas sagatavot tulkojumus vēl ātrāk, lai ļautu Tiesai strādāt nekavējoties.

2.2.4. – Tiesvedību paātrināšana

Tulkojumu sagatavošanas termiņi ir minēti iepriekš. Tomēr jānorāda, ka neatkarīgi no tā, kāda ir attiecīgā tiesvedība, šos termiņus var būtiski samazināt pareizas tiesvedības vai pamattiesību aizsardzības nolūkos.

Tiesvedības paātrināšana, kas paredzēta reglamentos, praksē nereti prasa ievērojami samazināt tulkošanas termiņus.

- Paātrinātā tiesvedība (Tiesas Reglamenta 105., 133. un 190. pants un Vispārējās tiesas Reglamenta 151. pants) – attiecīgā tiesa var pieņemt lēmumu par paātrinātas tiesvedības piemērošanu vai nu pēc kādas no lietas pusēm lūguma, vai – lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu gadījumā – pēc valsts tiesas lūguma, vai pēc savas ierosmes. Šāds lēmums nozīmē, ka tiek samazināti termiņi katrā posmā, tostarp tulkojumu sagatavošanai.
- Steidzamības prejudiciālā nolēmuma tiesvedība (Tiesas Reglamenta 107.–114. pants) – pēc valsts tiesas pieteikuma vai pat pēc savas ierosmes Tiesa var pieņemt lēmumu par steidzamības prejudiciālā nolēmuma tiesvedības piemērošanu jomās, kas minētas LESD trešās daļas V sadaļā, proti, attiecībā uz brīvības, drošības un tiesiskuma telpu. Viena no šīs tiesvedības īpatnībām, papildus tam, ka tiek samazināti termiņi visos posmos, ir tā, ka tiek ierobežots to dalībnieku skaits, kuri var iesniegt rakstveida apsvērumus: pārējās dalībvalstis,

51| Skat. Tiesas Reglamenta, VII sadaļas “Lūgumi sniegt atzinumu”, 196. un nākamos pantus.

kas nav iesniedzējtiesas dalībvalsts, un nereti pat dalībvalsts, kuras tiesvedība valsts līmenī ir minēta lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu, nevar iesniegt rakstveida apsvērumus, turpretī tā var izvirzīt savus argumentus tiesas sēdē mutvārdu paskaidrojumu uzklaušīšanai. Attiecīgā palāta ārkārtējas steidzamības gadījumā pat var pieņemt lēmumu par pilnīgu atteikšanos no tiesvedības rakstveida daļas. Lēmums uzsākt steidzamības prejudiciālā nolēmuma tiesvedību juridiskās tulkošanas dienestu ietekmē divējādi: no vienas puses, liekot tam vislielākajā steidzamībā sagatavot tulkojumu franču valodā un, no otras puses, atbrīvojot no pienākuma tulkot citu dalībvalstu, kas nav iesniedzējtiesas dalībvalsts, apsvērumus.

- Prioritāra dažu lietu izskatīšana – arī par to var tikt pieņemts lēmums īpašos apstākļos (Tiesas Reglamenta 53. pants un Vispārējās tiesas Reglamenta 67. pants). Arī šāds lēmums nozīmē, ka tiek samazināti tulkojumu sagatavošanas termiņi.

2.2.5. – Tiesvedības rakstveida daļas beigas

Tiesvedības rakstveida daļa tiek pabeigta:

- prejudiciālu nolēmumu tiesvedībā – pēc pēdējo apsvērumu iesniegšanas;
- tiešajās prasībās un apelācijās – pēc tam, kad iesniegts pēdējais procesuālais raksts, parasti iebildumu raksts vai atbildes raksts uz repliku, ja notiek divas apmaiņas ar procesuālajiem rakstiem, vai attiecīgā gadījumā atbildes raksts uz pretprasību vai iestāšanās raksts, kurš iesniegts pēc pēdējo apsvērumu iesniegšanas..

2.3. – Tiesvedības mutvārdu daļa

2.3.1. – Tiesas sēde mutvārdu paskaidrojumu uzklaušīšanai

Tiesas sēde mutvārdu paskaidrojumu uzklaušīšanai tiesvedībai piešķir telpu mutvārdu saziņai. Pamatlietas puses un personas, kas iestājušās lietā, kā arī pārstāvētās dalībvalstis var mutiski izklāstīt savus argumentus iztiesāšanas sastāvam, kuram nepieciešamības gadījumā pievienojies ģenerāldavokāts. Tā ir arī iespēja ģenerāldavokātam un iztiesāšanas sastāva dalībniekiem uzdot jautājumus, lai saņemtu paskaidrojumus par izskatāmo lietu.

Visbiežāk tiesas sēde pulcina dalībniekus (lietas puses, tiesneši, ģenerālvokāts, dalībvalstu pārstāvji u. c.) ar atšķirīgām dzimtajām valodām. Pat ja lielākā daļa no tiem spēj runāt citās valodās un saprast tajās sacīto, dzimtajā valodā izpratnes un izteikšanās kvalitāte ir visaugstākā, it īpaši juridiskā kontekstā. Tādēļ iesaistās iestādes konferenču tulki. Mutisko tulkojumu aizvien nodrošina franču valodā, kas ir apspriežu valoda, un vienlaikus iztiesāšanas sastāva locekļu vajadzībām, kuri izvēlējušies iztikt bez tulkojuma dzimtajā valodā, kā arī tiesas sēdes ierakstīšanas nolūkā. Nodrošina arī mutisko tulkojumu no tiesvedības valodas un tiesvedības valodā, kā arī no to dalībvalstu valodām, kuras ir paziņojušas par piedalīšanos tiesas sēdē, un šajās valodās. To valodu noteikšana, no kurām un kurās nodrošina mutisko tulkojumu tiesas sēdē, atbilst ļoti praktiskiem apsvērumiem. Ņem vērā faktiskās vajadzības, kuras izteikuši iztiesāšanas sastāva locekļi, ģenerālvokāts, kā arī iestāžu un dalībvalstu pārstāvji. Kā norādīts iepriekš, Tiesas Reglamenta 38. panta 4. punktā paredzēts, ka dalībvalstis it īpaši var izmantot valodu, kas nav tiesvedības valoda. Tāpat ņem vērā pieejamos tulkošanas resursus gan tulku skaita ziņā kā iestādes iekšienē, tā ārpus tās, gan valodu nodrošinājuma ziņā, it īpaši tāpēc, ka parasti vairākas tiesas sēdes mutvārdu paskaidrojumu uzklaušīšanai notiek vienlaikus dažādās Tiesas un Vispārējās tiesas sēžu zālēs. Tāpat nedrīkst aizmirst prasību, kad vien tas ir iespējams, ievērot taupību, atsakoties no pakalpojumiem, ko sniedz ārštata tulki, kurus aicina palīgā tad, ja vēlas nodrošināt pilnīgu tulkojumu abos virzienos visās tiesas sēdēs. Tulkojums nav vienmēr abos virzienos (vai simetrisks): piemēram, ir iespējams, ka nodrošina tulkojumu no konkrētas valodas, bet ne šajā valodā.

Tomēr ir procedūra, kurā tiesas sēdē, cik vien iespējams, jānodrošina sinhronā tulkošana no visām valodām un visās valodās. Tā ir jau iepriekš minētā atzinuma procedūra (*skat. 2.2.3. punktu*), kurā visas oficiālās valodas ir tiesvedības valodas. Covid-19 pandēmijas izraisītās krīzes laikā, kad katrs tulkis strādāja atsevišķā *kabīnē*, radās nepieciešamība veikt iespaidīgus pārkārtojumus – tehniski savienot vairākas tiesas sēžu zāles, lai nodrošinātu pietiekamu tulkošanas kabīņu skaitu.

Kopš 2022. gada aprīļa Tiesas virspalātas tiesas sēdes tiek raidītas, izmantojot straumēšanu tiešsaistē.

2.3.2. – Ģenerālvokātu secinājumu sniegšana

Tiesā ir 11 ģenerālvokāti. Piecas pastāvīgās ģenerālvokāta amata vietas rezervētas attiecīgi Francijai, Itālijai, Polijai, Spānijai un Vācijai⁵², bet sešas pārējās ģenerālvokāta amata vietas pārējās dalībvalstīs ieņem rotācijas kārtībā. Ģenerālvokāti sniedz secinājumus daudzās Tiesas izskatīšanā esošās lietās. Pirmais ģenerālvokāts lemj par lietas nodošanu kādam no ģenerālvokātiem.⁵³ Principā ģenerālvokātu var izraudzīties arī no Vispārējās tiesas locekļu vidus lietās, kuras skata šī tiesa⁵⁴; retajos gadījumos, kad tas noticis⁵⁵, izraudzīts Vispārējās tiesas tiesnesis, kurš nebija lietas iztiesāšanas sastāvā.

Ģenerālvokātu secinājumi oficiāli ietilpst tiesvedības mutvārdu daļā. Praksē ģenerālvokāti parasti tiesas sēdes mutvārdu paskaidrojumu uzklaušāšanai beigās paziņo plānoto datumu, kurā tie sniegs savus secinājumus nākamajā atklātajā tiesas sēdē; tajā tiek nolādīta minēto secinājumu noslēguma daļa. Tie iesaistās kā *amicus curiae*, proti, ļauj iztiesāšanas sastāvam izmantot veikto juridisko analīzi un sniedz priekšlikumus lietas atrisināšanai. Secinājumu tekstu pilnā apmērā tulko franču valodā iztiesāšanas sastāva vajadzībām un tiesvedības valodā – tā izsniegšanai lietas dalībniekiem; secinājumus tulko arī pārējās oficiālajās valodās, jo tos pilnībā izplata un publicē *Tiesas judikatūras krājumā*, tāpat kā nolēmumu, kuru vēlāk pieņem iztiesāšanas sastāvs.

Praktisku iemeslu dēļ visi ģenerālvokāti raksta kādā no sešām juridiskās tulkošanas dienestā visplašāk lietotajām valodām (franču, angļu, itāļu, poļu, spāņu vai vācu valodā, no kurām pirmā pašlaik ir apspriežu valoda un pārējās – dienesta *starpniekvalodas*, *skat. 3.6.2. punktu*). Šā iemesla dēļ katra valodas nodaļa juridiskās tulkošanas dienestā veido un uztur tādu tulkošanas spēju, kas ir pietiekama, lai nodrošinātu tiešo tulkošanu no katras no šīm sešām valodām nodaļas valodā.

Juridiskās tulkošanas dienests cenšas nodrošināt, lai secinājumu sniegšanas dienā būtu pieejams pēc iespējas vairāk valodu versiju; tās valodu versijas, ko nav bijis iespējams

---

52| Pirms *Brexit* viena no sešām pastāvīgajām ģenerālvokāta amata vietām bija paredzēta Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotajai Karalistei.

53| Tiesas Reglamenta 16. pants.

54| Vispārējās tiesas Reglamenta 30. un 31. pants.

55| Piemēram, lietā *Stahlwerke Peine-Salzgitter*/Komisija, T-120/89.

sagatavot līdz minētajai dienai, tomēr sagatavo ne vēlāk kā līdz galīgā nolēmuma pieņemšanas dienai. Lai ļautu juridiskās tulkošanas dienestam sasniegt šos mērķus, ģenerālvokāti saskaņo savu darbu ar juridiskās tulkošanas dienesta centrālo plānošanu. Tāpat ģenerālvokāti visbiežāk gādā, lai secinājumu garums vidēji nepārsniegtu 40 lappuses, izņēmums ir secinājumi apelācijas tiesvedībās, kurās parasti jāanalizē vairāk juridisko jautājumu, kas ir tehniski sarežģītāki.

Ģenerālvokāti secinājumus raksta pēc tiesas sēdes mutvārdu paskaidrojumu uzklaušanās attiecīgajā lietā. Tie, kuri ir rakstījuši valodā, kas nav viņu dzimtā valoda, var vērsties juridiskās tulkošanas dienestā, lai tas veiktu dokumenta oriģinālās redakcijas pārslasīšanu kvalitātes noslīpēšanai. Kad oriģināla kvalitāte nodrošināta, tostarp ar korektoru un juristu lingvistu palīdzību, ģenerālvokāta birojs nodod secinājumus juridiskās tulkošanas dienesta centrālajai plānošanai. Šis dienests vienlaikus veic divus uzdevumus:

- pirmais uzdevums ir oriģināla korektūras nodrošināšana (nejaukt ar iepriekš minēto pārslasīšanu). Tādējādi koriģēto tekstu redakcijas valodas nodaļa no jauna nosūta ģenerālvokāta birojam, kurā tiek vai netiek apstiprināti ieteiktie grozījumi, un pēc tam birojs nosūta centrālajai plānošanai jaunu datni. Tas ir pirmais "grozījumu lūgums";
- otrais uzdevums – pats svarīgākais – ir nodrošināt secinājumu tulkojumu visās oficiālajās valodās. Tulkošanas procesā var tikt izteikti vairāki grozījumu lūgumi. Pirmais ietver iepriekš minētās korektūras rezultātus. Citi grozījumu lūgumi var tikt izteikti, ja ģenerālvokātam ir nepieciešams pilnveidot savu dokumentu. Tā kā grozījumi nopietni apgrūtina tulkošanas darbu, ģenerālvokāti cenšas neiesniegt lielu skaitu grozījumu lūgumu un neietvert katrā no tiem daudz grozījumu. Vislabākajā gadījumā tie izsaka tikai divus grozījumu lūgumus: vispirms pēc korektūras un procesa beigās, pēc dialoga starp ģenerālvokāta biroju un dažādo valodu nodaļu juristiem lingvistiem, kurus pārstāv viens jurists lingvists, kas izraudzīts par "jautājumu apkopotāju" attiecīgajā lietā. Šis jurists lingvists ir tas, kurš tiesvedības valodas nodaļā apkopo jautājumus, kas tulkošanas gaitā rodas dažādās valodu nodaļās, lai uz tiem atbildētu tieši vai vajadzības gadījumā tos apkopotā veidā nodotu ģenerālvokāta birojam nepieciešamo skaidrojumu sniegšanai.

Dažos gadījumos ģenerālvokāti pirms secinājumu sniegšanas vēlas pārlasīt kādu no to tulkojumiem. Tā tas gandrīz vienmēr ir ar versiju franču valodā, ņemot vērā, ka tā tiks iesniegta iztiesāšanas sastāvam.

Pēc tam secinājumi tiek sniegti atklātā tiesas sēdē. Ģenerālvokāts tos nenolasa pilnā apmērā, vienīgi to noslēguma daļu. Tulki sinhroni lasa iepriekš juristu lingvistu iztulkotās versijas tiesvedības valodā un apspriežu valodā.

Ģenerālvokātu secinājumi veido apmēram 27 % juridiskās tulkošanas dienesta kopējā darba, proti, 2020. gadā tie bija apmēram 306 000 lappušu.

Tiesvedības mutvārdu daļa noslēdzas ar tiesas sēdi mutvārdu paskaidrojumu uzklaušīšanai vai gadījumā, ja lietā tiek sagatavoti ģenerālvokāta secinājumi, – ar šo secinājumu sniegšanu. Pēc tam iztiesāšanas sastāva priekšsēdētājs uzsāk lietas apspriešanu, procesu, kura rezultātā tiek parakstīts rīkojums vai arī parakstīts un pasludināts galīgais spriedums.

2.4. – Nolēmumi un atzinumi

Kad tiesvedības rakstveida un mutvārdu daļa ir pabeigta un ir uzsākta lietas apspriešana, lietas tiesnesis referents sagatavo rīkojuma, sprieduma vai atzinuma projektu un iesniedz to iztiesāšanas sastāvam, lai tas apspriestu šo projektu. Iztiesāšanas sastāvs apspriedes posmā pieņem koleģiālu nostāju, ko atspoguļo nolēmuma vai atzinuma projektā. Šo projektu pēc tam nosūta juridiskās tulkošanas dienestam tulkošanai tiesvedības valodā un, ja tas ir rīkojums vai spriedums, kas jāpublicē *Krājumā*, vai atzinums, ko publicē vienmēr, – visās pārējās oficiālajās valodās.

Ja nolēmumu pieņem sprieduma veidā, to paraksta attiecīgi Tiesas vai Vispārējās tiesas iztiesāšanas sastāva locekļi un sekretārs un pasludina atklātā tiesas sēdē. Ja nolēmumu pieņem rīkojuma veidā, to paraksta iztiesāšanas sastāva priekšsēdētājs un tiesas sekretārs, bet tas netiek pasludināts atklātā tiesas sēdē. Pēc tam to izsniedz lietas dalībniekiem. Savukārt atzinumus paraksta Tiesas priekšsēdētājs, tiesneši, kas piedalījušies apspriedēs, un sekretārs; atzinumus pasludina atklātā tiesas sēdē.

Tulkošanas dienesta mērķis ir darīt pieejamu pēc iespējas lielāku nolēmuma valodu versiju skaitu tā parakstīšanas dienā (rīkojumu gadījumā) vai pasludināšanas dienā (spriedumu un atzinumu gadījumā). Versija tiesvedības valodā pēc definīcijas ir pieejama vienmēr, jo, ja tās nebūtu, nepastāvētu arī nolēmums, ko parakstīt un izsniegt lietas dalībniekiem

autentiskā valodā. Neraugoties uz ieguldītajām pūlēm un resursiem, pārējās valodu versijas ne vienmēr visas ir pieejamas, ņemot vērā aizvien nelabvēlīgāko attiecību starp juridiskās tulkošanas dienesta pieejamajiem resursiem un tā darba apjomu. Tādējādi pūles tiek koncentrētas uz pašiem svarīgākajiem nolēmumiem, vispārīgi raugoties, uz tiem, kuri, šķiet, rada īpašu interesi attiecīgajā dalībvalstī (piemēram, tāpēc, ka šī valsts ir iesniegusi apsvērumus vai iestājusies lietā), un uz tiem, kuru tulkojums ir vieglāk īstenojams īsākā termiņā (piemēram, nelielā apjoma dēļ). Mazāk svarīgie nolēmumi un tie, kuru lappušu skaits ir lielāks, visbiežāk tiek uzkrāti, lai – tiklīdz tas ir iespējams – tiktu tulkoti trūkstošajās valodās, izplatīšanai internetā un publicēšanai *Krājumā*. Dienesta mērķis ir panākt, lai nolēmumi netiktu uzkrāti ilgāk nekā trīs mēnešus pēc pasludināšanas, tomēr arī šis mērķis kļūst arvien grūtāk īstenojams.

Autentiska valodas versija

Saskaņā ar Tiesas Reglamenta 41. pantu un Vispārējās tiesas Reglamenta 49. pantu gan rīkojumu, gan spriedumu gadījumā autentiskas ir dokumentu versijas tiesvedības valodā. No tā izriet, ka šai valodas versijai ir īpaša nozīme. Lielisks piemērs tam ir nesen izdots rīkojums lietā C-706/20. Šajā lietā Tiesā bija iesniegts lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu tostarp par to, kā interpretējams lietā C-677/18 pasludinātais spriedums *Amoena*, kura 53. punkta formulējums tiesvedības valodā – angļu valodā – nebija pietiekami skaidrs. Tiesai tika lūgts precizēt, uz kādiem lietvārdiem attiecas vietniekvārdi “them”, “their” un “they”. Tiesa skatīja lietu, veicot sprieduma *Amoena* gramatisku analīzi tā angļu valodas versijā, kas ir autentiska.

Lai pēc iespējas izvairītos no šādām situācijām, valodu nodaļas, kuras tulko savu valodu lietās, ir īpaši uzmanīgas, pēc vajadzības palielinot kvalitātes pārbaudes līmeņu skaitu un nereti lūdzot padomu tiesas locekļiem, kuriem attiecīgā valoda ir dzimtā.

Tiesai nekad nav uzdoti prejudiciālie jautājumi par kāda nolēmuma dažādu valodu versiju neatbilstību. Tajā noteikti ir nozīme apstāklim, ka autentiska ir tiesvedības valodas versija. Tomēr dažās lietās ir vairākas tiesvedības valodas, turklāt atzinumu gadījumā šis statuss ir visām oficiālajām valodām (*skat. 2.2.3. punktu*). Vēl viens iemesls ir Tiesas īstenoto juridisko tulkojumu augstā kvalitāte; pat ja visām valodu versijām nav vienādas vērtības, kā tas ir Savienības reglamentējošo aktu gadījumā, valodu versiju kvalitāte un horizontālā atbilstība ir būtiskas Savienības tiesību vienveidīgai piemērošanai.

Šā iemesla dēļ Tiesai ir vajadzīgi pietiekami līdzekļi un visaugstākā līmeņa speciālisti katrai mērķvalodai gan rakstiskajā, gan mutiskajā tulkošanā (*skat. 3.1. punktu*).

Galveno dokumentu tulkošanas valodas

Avotvaloda

Mērķvaloda(-as)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu

1 no 24
oficiālajām valodām

Visas pārējās
oficiālās valodas
(izņemot MT un GA)

Secinājumi

1 no
ģenerālvokāta pārzinātajām
oficiālajām valodām

Visas pārējās
oficiālās valodas

Nolēmumi

Apspriežu valoda

Visas pārējās
oficiālās valodas

Tiešo prasību dokumenti

1 no 24
oficiālajām valodām

Apspriežu valoda

Iestāšanās raksti

1 no 24
oficiālajām valodām

Apspriežu valoda
un tiesvedības valoda

Apsvērumi

1 no 24
oficiālajām valodām

Apspriežu valoda
un tiesvedības valoda

Nolēmumu un atzinumu paziņošana "Oficiālajā Vēstnesī"

Par visiem Tiesas un Vispārējās tiesas pieņemtajiem nolēmumiem un atzinumiem tiek paziņots ar paziņojumiem OV daudzās valodās, kas, protams, prasa, lai juridiskās tulkošanas dienests sagatavotu valodu versijas.⁵⁶ Šajos paziņojumos publicē nolēmumu un atzinumu rezolutīvo daļu, proti, prejudiciālā nolēmuma lietās – Tiesas sniegtās atbildes uz iesniedzējtiesas jautājumiem, bet tiesajās prasībās un apelācijās – to, vai prasības pieteikums tiek apmierināts vai noraidīts, kā arī lēmumu par tiesāšanās izdevumiem.

Nolēmumu un atzinumu publicēšana un izplatīšana

Lai no tiesu, kuras veido Eiropas Savienības Tiesu, judikatūras izrietošās tiesības varētu piemērot vienveidīgi, šī judikatūra ir jāizplata un jāpublicē. Līdz 2012. gadam varēja paiet ievērojams laiks starp nolēmuma pagaidu versijas izplatīšanu Tiesas un Eiropas Savienības Publikāciju biroja (PB) mājaslapās un šā nolēmuma oficiālo publikāciju *Krājumā*. Tam par iemeslu bija apstākļi, ka *Krājums* tika publicēts papīra formātā. Pirmām kārtām, *Krājuma* sējumu varēja sagatavot tikai tad, kad bija pieejami visi attiecīgā sējuma teksti, kā rezultātā viena vienīga teksta tulkojuma aizkavēšanās, lai tas būtu kaut sprieduma kopsavilkums, liedza iznākt visam mēneša sējumam attiecīgajā valodā. Otrām kārtām, kad visi teksti bija pieejami, vēl bija nepieciešams veikt arī attiecīgā sējuma ražošanas un izplatīšanas praktiskās darbības. Kopš 2012. gada Tiesa un PB *Krājumu* publicē digitāli. Publikāciju īsteno dokumentu pa dokumentam, tādējādi viena trūkums neaizkavē pārējo publikāciju. Laikposms no pagaidu versijas izplatīšanas internetā līdz oficiālā teksta publikācijai *Krājumā* samazināts līdz dažām nedēļām, kas tiek izmantotas, lai pabeigtu dokumentu korektūru.

Digitālā publicēšana, protams, attiecas uz visiem *Krājumā* publicētajiem dokumentiem, ne tikai uz tiesu rīkojumiem un spriedumiem. Šādi publicē arī atzinumus, ģenerālvokātu secinājumus un informāciju par nepublicētajiem nolēmumiem.

56| Tie ir paziņojumi par tiesu pieņemtajiem nolēmumiem un atzinumiem, kurus nedrīkst jaukt ar paziņojumiem par prasības ceļšanu vai par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, kas tiek sagatavoti tūlīt pēc lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu, prasības pieteikuma vai apelācijas sūdzības iesniegšanas un kas arī tiek tulkoti visās oficiālajās valodās publicēšanai *Oficiālajā Vēstnesī*.

Kopsavilkumi vai rezumējumi un informācija par npublicētajiem nolēmumiem

Līdz 2018. gada beigām par katru *Krājumā* publicēto nolēmumu sagatavoja kopsavilkumu – dokumentu, kurā bija ietverta atslēgvārdu virkne, kā arī attiecīgā nolēmuma izklāsts. Šo dokumentu, kas bija paredzēts, lai atvieglotu juridiskos pētījumus, publicēja katrā no *Krājuma* valodām kopā ar nolēmumu, uz kuru tas attiecās.

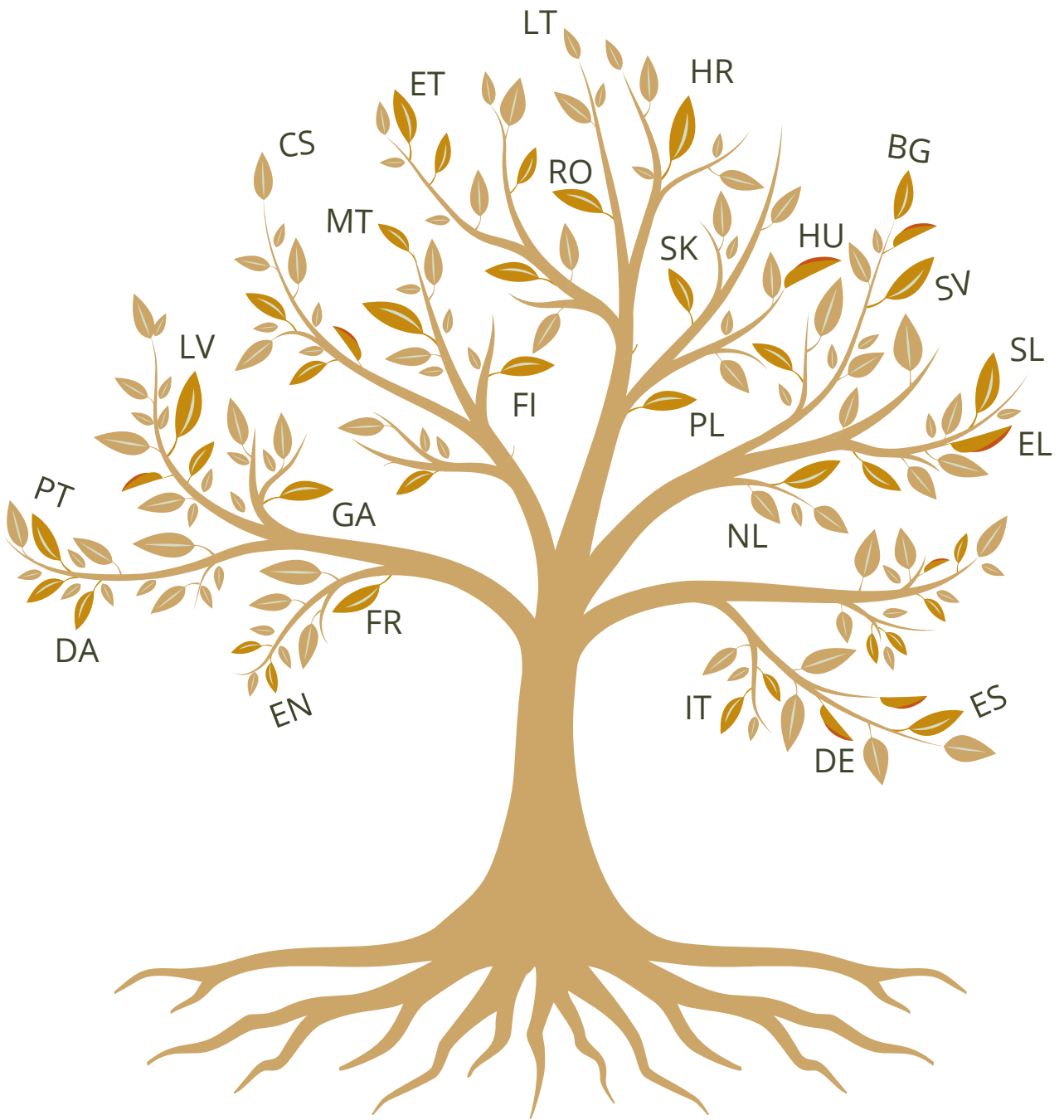
Kopš 2019. gada kopsavilkumus aizstāj rezumējumi, kuros ir ietvertas atslēgvārdu virknes. Galvenās atšķirības starp šiem dokumentiem ir šādas: pirmām kārtām, rezumējumi ir garāki un analītiskāki, nekā iepriekš bija kopsavilkumi; otrām kārtām, rezumējumus nesagatavo par visiem tiesu nolēmumiem, bet vienīgi par tiem, kurus tiesas uzskata par svarīgākajiem. Tiesā tie ir virspalātas nolēmumi, kā arī noteikti Tiesas piecu tiesnešu palātu nolēmumi. Par pārējiem Tiesas nolēmumiem tiek sagatavoti analītiski ziņojumi, kuros ietver atslēgvārdu virknes un saiti uz *Krājumā* publicētu nolēmumu. Savukārt par visiem Vispārējās tiesas publicētajiem nolēmumiem tiek sagatavoti rezumējumi.

Vispārējās tiesas nolēmumi, kas netiek publicēti *Krājumā*, tajā tomēr ir īsi aprakstīti kā informācija par npublicētajiem nolēmumiem.

Kopumā tiesvedībās ir pieejams potenciāli pilnīgs daudzvalodīgu rīku arsenāls, ko papildina ārējs atbalsts, kuru var sniegt visās oficiālajās valodās. No šā arsenāla tiek izņemta katras attiecīgās struktūras tiesvedības valoda (ko nosaka, iesniedzot dokumentu par lietas ierosināšanu), kā arī, izmantojot tulkošanu, kopējā valoda, kas šobrīd ir franču valoda un ko izmanto, lai nodrošinātu iekšējo pārvaldību un attiecīgās lietas apspriešanu. Izmantojot rakstisko un mutisko tulkošanu, lietoto valodu loku no jauna papildina ar citām prasītajām valodām tiesas sēdē mutvārdu paskaidrojumu uzklaušīšanai, sniedzot secinājumus un pieņemot nolēmumus.

Daudzvalodīgas tiesvedības norisi var attēlot, izmantojot daudzvalodības koka metaforu. Koks laiž saknes bagātājā dalībvalstu valodu, juridiskās un kultūru daudzveidības augsnē, kas baro koka sulu, kura plūst pa tiesvedības stumbru – koka taisno daļu –, kurā šī daudzveidība tiek plūdināta tiesvedības efektīvai pārvaldībai. Visbeidzot stumbrs sazarojas un raisa daudzveidības sulas barotas lapas, kuras vēlāk atgriezīsies barot kopējo augsni.

Regula Nr. 1/58

2.5. – Tiesas skatīts strīds daudzvalodības jomā

Daudzvalodība pavada tiesu tiesvedību kopumā, tomēr nereti par to notiek strīdi, kas jāskata Tiesai vai Vispārējai tiesai. Šajā judikatūras daļā ir tādi būtiski spriedumi kā pazīstamais spriedums *Cilfit*.⁵⁷

2.5.1. – Savienības tiesību aktu valodu versiju atbilstība: *acte clair* teorija

Īpašos gadījumos, kuros tiesas aicinātas interpretēt primāro vai atvasināto tiesību aktus situācijā, kad viena akta dažādas valodu versijas atšķiras, tulkošanas process iegūst papildu vērtību. Saskaņā ar *Cilfit* judikatūru, lai interpretētu kādu tiesību normu, tiesa var “[salīdzināt] versijas dažādās valodās”. Savukārt Savienības tiesa šādas analīzes veikšanai balstās ne tikai uz tiesvedībā iesniegto dokumentu tulkojumiem, bet arī virkni citu elementu, piemēram, izstrādes materiāliem, atšķirīgu būtību un tvērumu, kā arī uz jurista lingvista devumu (it īpaši tiesvedības valodā), jo jurists lingvists vislabāk var aprakstīt savas valodas versijas tvērumu un no tā izrietošo saistību starp Savienības tiesībām un valsts tiesībām. Tādējādi juridiskā daudzvalodība ir arī juridiskās analīzes rīks.⁵⁸

Atšķirībā no Tiesas un Vispārējās tiesas judikatūras Savienības reglamentējošajiem aktiem nav tiesvedības valodas, un tie visi ir autentiski. Aicināta lemt par šo aktu interpretāciju situācijā, kurā pastāv atšķirības starp dažādām valodu versijām, Tiesa ir izstrādājusi skaidra akta [*acte clair*] teoriju. Spriedumā *Cilfit* Tiesa nosprieda, ka tiesai, kuras nolēmumus saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem nevar pārsūdzēt, gadījumos, kad izskatāmajā lietā tiek ierosināts jautājums saistībā ar Kopienas tiesībām, ir pienākums vērsties Tiesā, ja vien šī tiesa nekonstatē, ka tas, kā pareizi piemērot Kopienas tiesības, ir tik acīmredzams, ka nevar būt nekādu pamatotu šaubu, un ka šādas iespējas pastāvēšana ir jāizvērtē, tostarp ņemot vērā risku, ka Kopienas teritorijā judikatūrā varētu rasties atšķirības (21. punkts un rezolutīvā daļa). To, ka veids, kā pareizi piemērot Kopienas tiesības, ir tik acīmredzams, ka nevar būt nekādu pamatotu šaubu, valsts tiesa var secināt, bet tikai tad, ja šī tiesa ir pārliecināta, ka arī visu citu dalībvalstu tiesām,

57| Spriedums, 1982. gada 6. oktobris, 283/81, [EU:C:1982:335](#).

58| Jean-Marie Gardette “Éloge et illustration du multilinguisme. En quoi le multilinguisme participe-t-il de la protection juridictionnelle en droit de l’Union?”, *Revue des affaires européennes*, Nr. 3, 2016, 345. lpp.

kā arī Tiesai tas ir tikpat acīmredzams (16. punkts). Šai tiesai vispirms jāņem vērā, ka Kopieniu tiesību akti tiek rakstīti vairākās valodās un ka versijas dažādās valodās ir vienlīdz autentiskas, tāpēc, lai interpretētu kādu Kopieniu tiesību normu, ir jāsalīdzina versijas dažādās valodās (18. punkts).

Pēc tam pastāvīgajā judikatūrā Tiesa ir apstiprinājusi, ka gadījumā, ja pastāv atšķirības kāda Savienības tiesību teksta dažādās valodu versijās, attiecīgā tiesību norma jāinterpretē, ņemot vērā tā tiesiskā regulējuma vispārējo sistēmu un mērķi, kurā šī norma ietilpst, un ka vienā no Savienības tiesību normas valodu redakcijām lietotais formulējums nevar būt vienīgais pamats šīs tiesību normas interpretācijai, nedz arī tam šajā ziņā piešķirama prioritāra nozīme salīdzinājumā ar pārējo valodu versijām. Šāda pieeja nebūtu saderīga ar Savienības tiesību vienveidīgas piemērošanas prasību.

Lietā, kurā pasludināts 1997. gada 17. jūlija spriedums *Ferriere Nord SpA/Komisija*⁵⁹, bija runa par to, ka EEK līguma 85. panta redakcija itāļu valodā neatbilst šā panta pārējām valodu versijām. Saskaņā ar itāļu valodas versiju šā līguma 85. panta pārkāpums nozīmē, ka attiecīgās aizliegtās vienošanās gadījumā vienlaikus ir bijis gan pretkonkurences mērķis, gan pretkonkurences sekas (*per oggetto e per effetto*), savukārt pārējās valodu versijās noteikts, ka šie abi nosacījumi nav kumulatīvi, proti, pietiek ar to, ka aizliegtās vienošanās gadījumā bijis pretkonkurences mērķis vai sekas. Tiesa nosprieda (15. punktā): “No pastāvīgās judikatūras izriet, ka Kopieniu tiesību normas ir interpretējamas un piemērojamas vienveidīgi, ņemot vērā visu pārējo Eiropas Kopieniu oficiālo valodu versijas [...]. Šo secinājumu nevar atspēkot apstākļi, ka šajā gadījumā 85. panta itāļu valodas versija, skatīta atsevišķi, ir skaidra un nepārprotama, jo visās pārējās valodu versijās ir skaidri norādīts Līguma 85. panta 1. punktā minētā nosacījuma alternatīvais raksturs.”

59| C-219/95 P, [EU:C:1997:375](#).

Spriedums *Cilfit II*

Nesenajā spriedumā *Cilfit II*⁶⁰ Tiesai bija izdevība precizēt savu iepriekšējo judikatūru.

Tiesa vispirms atgādināja, ka situācijā, kurā Savienības tiesību pareiza interpretācija ir tik acīmredzama, ka nerodas nekādas pamatotas šaubas, šādu šaubu neesamība ir jāizvērtē, ņemot vērā Savienības tiesību īpašās iezīmes, sevišķās grūtības, kas rodas, tās interpretējot, un atšķirīgas judikatūras rašanās risku Savienībā. Pirms pēdējās instances valsts tiesa secina, ka nav pamatotu šaubu, tai ir jābūt pārliecinātai, ka arī visu citu dalībvalstu pēdējās instances tiesām, kā arī Tiesai tas ir tikpat acīmredzams. Valsts pēdējās instances tiesām, uzņemoties atbildību, neatkarīgi un ar pienācīgu vērtību jāizvērtē, vai tās atrodas tādā situācijā. Tām tātad šajā jomā ir lielāka atbildība (it īpaši 50. punkts).

Attiecībā konkrēti uz jautājumu par atšķirīgo valodu versiju salīdzināšanu Tiesa 44. punktā nosprieda – lai gan pēdējās instances valsts tiesai nav pienākuma izvērtēt katru no attiecīgās Savienības tiesību normas valodu versijām, tomēr tai ir jāņem vērā atšķirības starp šīs tiesību normas valodu versijām, kuras tai ir zināmas, it īpaši, ja šīs atšķirības norādījuši lietas dalībnieki un ja tās ir pierādītas.

60| Spriedums, 2021. gada 6. oktobris, *Consorzio Italian Management un Catania Multiservizi*, C-561/19, [EU:C:2021:799](#) (skat. arī Paziņojumu preseī Nr. 175/21).

2.5.2. – Tiesvedība par valodu lietojumu konkursos pieņemšanai darbā un paziņojumos par vakanci

Jautājums par daudzvalodību paziņojumos par konkursu, paziņojumos par vakanci un uzaicinājumos izteikt ieinteresētību izskatīts plašā Tiesas un Vispārējās tiesas judikatūrā, kuru ir vērtīgi aplūkot. Šī judikatūra ilustrē, cik nozīmīga ir daudzvalodība kā gandrīz konstitucionāls princips, kas savā darbībā jāievēro Savienības iestādēm.

Par valodu lietojumu Eiropas Personāla atlases biroja (*EPSO*) rīkotajos konkursos pieņemšanai darbā ir celtas vairākas prasības Savienības tiesās, īpaši to darījušas Itālija un Spānija, kuras ir apstrīdējušas *EPSO* praksi publicēt paziņojumus par konkursu tikai angļu, franču un vācu valodā, tādējādi pārkāpjot Regulā 1/58 noteiktos principus, saskaņā ar kuriem visas dalībvalstu oficiālās valodas ir Savienības oficiālās valodas un tās iestāžu darba valodas.

Piemēram, spriedumā Itālija/Komisija⁶¹ Tiesa atgādināja, ka Savienības valodu lietojumā ir noteikts, ka visas 23 valodas, kas tajā laikā bija minētas Regulā 1/58, ir oficiālās valodas un iestāžu darba valodas. Apstrīdētie paziņojumi par konkursu tādējādi tika atcelti. Tiesa aicināja iestādes noteikt valodu lietojuma piemērošanas kārtību, ar ko pamatotu jebkādus izņēmumus no Regulā 1/58 noteiktā. Tādējādi valodu izvēlei paziņojumos par konkursu ir jābūt pamatotai. Tiesa 71. punktā tādēļ atgādināja, ka “pietiek konstatēt, ka saskaņā ar Civildienesta noteikumu III pielikuma 1. panta 2. punktu, lasot to kopsakarā ar Regulas Nr. 1 5. pantu, kurā paredzēts, ka *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis* tiek izdots visās oficiālajās valodās, strīdīgajiem paziņojumiem par konkursiem bija jābūt pilnībā publicētiem visās oficiālajās valodās, un nav jāspriež par to, vai paziņojumi par konkursiem ir vispārēji piemērojams dokuments Regulas Nr. 1 4. panta izpratnē”.

“Katrā ziņā [...], pieņemot, ka Eiropas Savienības pilsoņi lasa *Eiropas Savienības Oficiālo Vēstnesi* savā dzimtajā valodā un ka šī valoda ir viena no Savienības oficiālajām valodām, iespējamajam kandidātam, kura dzimtā valoda nebija viena no valodām, kurās tika publicēts strīdīgo paziņojumu par konkursiem pilnais teksts, pirms izlemt, vai viņš vēlas kandidēt uz kādu no šiem konkursiem, bija jāizmanto šis vēstnesis vienā no šīm valodām un jālasa paziņojums šajā valodā.” (73. punkts.) Tādējādi “šādam kandidātam tika radīts nelabvēlīgāks stāvoklis salīdzinājumā ar kandidātu, kura dzimtā valoda bija viena no valodām, kurās tika publicēts strīdīgo paziņojumu par konkursiem pilnais

61 | Spriedums, 2012. gada 27. novembris, C-566/10 P, [EU:C:2012:752](#) (skat. arī Paziņojumu presei Nr. 153/12).

teksts, – gan saistībā ar šo paziņojumu pareizu izpratni, gan saistībā ar pieteikuma šim konkursam sagatavošanas un nosūtīšanas termiņu” (74. punkts). “Līdz ar to, [šajā lietā] izmantojot ierobežotas publicēšanas praksi, netiek ievērots samērīguma princips, un tādēļ šī prakse ir uzskatāma par diskrimināciju valodas dēļ, kas aizliegta Civildienesta noteikumu 1.d pantā.” (77. punkts.)

Minētajā spriedumā Itālija/Komisija (86.–88. punkts) Tiesa tomēr atzina dažus izņēmumus no šiem principiem:

“Ir jāpiebilst, ka iestādes, uz kurām attiecas strīdīgie paziņojumi par konkursiem, nav pakļautas kādai noteiktai valodu lietojuma kārtībai (attiecībā uz ITSB valodu lietojumu skat. 2003. gada 9. septembra spriedumu lietā *Kik/ITSB*, C-361/01 P, [EU:C:2003:434](#), 81.–97. punkts). Tomēr ir jāpārbauda, vai attiecīgo triju valodu zināšanu prasība var tikt attaisnota ar dienesta interesēm, kā to apgalvo Komisija. Šajā ziņā [...] dienesta intereses var būt vērā ņemams leģitīms mērķis. Kā it īpaši tika norādīts šā sprieduma 82. pantā, Civildienesta noteikumu 1.d pantā ir atļauti diskriminācijas aizlieguma un samērīguma principa piemērošanas ierobežojumi. Tomēr šīm dienesta interesēm ir jābūt objektīvi pamatotām un prasītajam valodu zināšanu līmenim – samērīgam ar patiesajām dienesta vajadzībām (šajā nozīmē skat. spriedumus, 1975. gada 19. jūnijs, *Küster/Parlaments*, 79/74, [EU:C:1975:85](#), 16. un 20. punkts, kā arī 1975. gada 29. oktobris, *Küster/Parlaments*, 22/75, [EU:C:1975:140](#), 13. un 17. punkts).”

Arī Vispārējā tiesa ir spriedusi par šo jautājumu 2015. gada 24. septembra spriedumā Itālija/Komisija, T-124/13 un T-191/13, 2015. gada 17. decembra spriedumā Itālija/Komisija, T-275/13, T-295/13 un T-510/13, kā arī 2016. gada 15. septembra spriedumā Itālija/Komisija, T-353/14 un T-17/15.

Pēdējais minētais spriedums tika pārsūdzēts, un apelācijas sūdzību skatīja Tiesas virspalāta. 2019. gada 26. marta spriedumā Komisija/Itālija, C-621/16 P, Tiesas virspalāta nosprieda: “Ir jānorāda, ka iestādei, kas ieviesusi atšķirīgu attieksmi valodas dēļ, ir jāpierāda, ka tā atbilst to pienākumu patiesajām vajadzībām, kurus darbā pieņemtajām personām būs jāpilda. Būtu jāpiebilst, ka jebkādi nosacījumi attiecībā uz konkrētām valodas zināšanām ir jāsamēro ar šīm interesēm un jābalsta uz skaidriem, objektīviem un paredzamiem kritērijiem, kas ļautu kandidātiem saprast šī nosacījuma iemeslus un Savienības tiesām pārbaudīt tā likumību (skat. [arī 2019. gada 26. marta] spriedumu Spānija/Parlaments, C-377/16, 69. punkts).” (93. punkts.) “Atšķirīga attieksme attiecībā uz valodu lietojumu konkursos var tikt atļauta, piemērojot Civildienesta noteikumu 1.d panta 6. punktu, ja tā ir objektīvi un saprātīgi pamatota ar likumīgo mērķi darbinieku

politikas vispārējās interesēs.” (120. punkts.) “Lai arī nav izslēgts, ka ar dienesta interesēm var pamatot konkursa 2. valodas ierobežojumu līdz noteiktam to oficiālo valodu skaitam, kuras Savienībā ir visplašāk zināmās (skat. pēc analogijas spriedumu, 2003. gada 9. septembris, *Kik/ITSB*, C-361/01 P, [EU:C:2003:434](#), 94. punkts), un tas tā ir pat tādos atklātos konkursos kā “Paziņojumā par atklāto konkursu EPSO/AD/276/14 – Administratori (AD 5)” minētais, šādam ierobežojumam, ņemot vērā šī sprieduma 92. un 93. punktā atgādinātās prasības, tomēr ir jābūt balstītam uz objektīviem elementiem, kurus var pārbaudīt gan konkursa kandidāti, gan Savienības tiesas, lai varētu pamatot prasītās valodu zināšanas, kurām jābūt samērīgām ar patiesajām dienesta vajadzībām.” (124. punkts.)

Arī valodu lietojums paziņojumos par vakanci un uzaicinājumos izteikt ieinteresētību ir bijis nozīmīgs tiesvedības priekšmets.

Vispārējās tiesas 2008. gada 20. novembra spriedums *Itālija/Komisija*, T-185/05, attiecās uz prasību, kuru dalībvalsts (Itālija) cēla, pirmkārt, par Komisijas lēmumu publicēt paziņojumus par augstākā līmeņa vadītāja amata vakanci angļu, franču un vācu valodā un, otrkārt, par šajās trīs valodās publicēto Komisijas paziņojumu par vakanci Eiropas Biroja krāpšanas apkarošanai (*OLAF*) ģenerāldirektora amatam. Itālija atsaucās uz diskriminācijas pilsonības dēļ aizlieguma un valodu daudzveidības ievērošanas principiem, prasot atcelt aplūkojamos paziņojumus par vakanci.

Komisija savukārt minēja ar dienesta pienācīgu darbību saistītus iemeslus, kurus tā uzskatīja par leģitīmiem.

Vispārējā tiesa apmierināja Itālijas prasījumus ar pamatojumu, ka tad, “ja Komisija nolemj publicēt *Oficiālajā Vēstnesī* visu paziņojuma par augstākā līmeņa vadītāja amata vakanci tekstu tikai dažās valodās, tai, lai izvairītos no šajā paziņojumā potenciāli ieinteresēto kandidātu diskriminācijas valodas dēļ, ir jāveic atbilstoši pasākumi, lai informētu visus šos kandidātus par attiecīgā paziņojuma par vakanci esamību un izdevumiem, kuros tas ir ticis publicēts pilnībā,” (130. punkts) un ka, “tāpat ņemot vērā, ka pats Lēmums arī nav ticis publicēts *Oficiālajā Vēstnesī*, tādējādi informējot arī citu izdevumu, ne vien angļu, franču un vācu valodas izdevumu, lasītājus par pastāvošās prakses izmaiņām, kas ieviestas ar Lēmumu, pastāv ievērojams risks, ka potenciālie kandidāti, kuru dzimtā valoda nav viena no trim Lēmumā paredzētajām valodām, pat neuzzinās par paziņojuma par vakanci, kas varētu tos interesēt, esamību. Pat ja šiem kandidātiem būs vismaz vienas no šīm trim valodām, proti, angļu, franču vai vācu valodas, zināšanas, nevar

pieņemt, ka tie iepazīsies ar kādu citu *Oficiālā Vēstneša* izdevumu, nevis dzimtajā valodā publicēto izdevumu” (138. punkts).

Lietā C-377/16 starp Spāniju un Parlamentu, kurā tika pasludināts Tiesas virspalātas 2019. gada 26. marta spriedums, Spānija lūdza Tiesu atcelt uzaicinājumu izteikt ieinteresētību līgumdarbinieku (autovadītāju) atlases procedūrā. Tā atsaucās uz diskriminācijas valodas dēļ aizlieguma un valodu daudzveidības ievērošanas principiem, jo apstrīdētajā paziņojumā atlases procedūras otrās valodas, tāpat kā saziņas valodas izvēle bija ierobežota tikai ar angļu, franču un vācu valodu. Parlaments savukārt minēja dienesta intereses, kas prasa, lai darbā pieņemtie darbinieki varētu nekavējoties sākt strādāt, jo trīs aplūkojamās valodas ir iestādē visplašāk lietotās. Turklāt, kā uzskatīja Parlaments, tas, ka reģistrācijas veidlapa tehnisku iemeslu dēļ bija pieejama tikai angļu, franču un vācu valodā, tomēr nenozīmēja, ka kandidātiem bija pienākums to aizpildīt vienā no šīm trim valodām.

Tiesa uzskatīja: “Šādos apstākļos nevar izslēgt, ka kandidātiem savu pieteikumu iesniegšanā faktiski tika liegta iespēja lietot Savienības oficiālo valodu pēc savas izvēles” (44. punkts). Turklāt Tiesa atgādināja, ka “no Civildienesta noteikumu 1.d panta 6. punkta izriet, ka atšķirīga attieksme valodas dēļ, piemērojot šos noteikumus, ir pieļaujama, ja vien tā ir objektīvi un saprātīgi attaisnota un atbilst leģitīmiem vispārējo interešu mērķiem saistībā ar personāla politiku” (49. punkts). Tomēr Parlaments, uz kuru attiecās pienākums to pierādīt, to nebija izdarījis. Tādēļ Tiesa atcēla apstrīdēto aktu.

2.5.3. – Vienota spēka Eiropas patenta valodu lietojuma īpašais gadījums

Eiropas Patentu iestāde (EPI) administrē vienota spēka Eiropas patentu (VSEP), kurš izveidots ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1257/2012 (2012. gada 17. decembris), ar ko īsteno ciešāku sadarbību attiecībā uz vienotas patentaizsardzības izveidi. Tulkošanas jomā iestāde piemēro kārtību, kas noteikta ar Padomes Regulu (ES) Nr. 1260/2012 (2012. gada 17. decembris). EPI oficiālās valodas ir angļu, franču un vācu. Patentu tulkošanu tāpat veic tikai šajās valodās, kas ir izņēmums no Regulā 1/58 paredzētā. Vairākas dalībvalstis ir apstrīdējušas šo īpašo valodu lietojumu, atsaucoties uz diskriminācijas valodas dēļ aizlieguma principu.

Tiesas (virspalāta) 2015. gada 5. maija spriedums Spānija/Padome, C-147/13, ietilpst šajā kontekstā. Minētajā lietā Spānija lūdza atcelt Regulu Nr. 1260/2012. Beļģija, Čehijas Republika, Dānija, Vācija, Francija, Luksemburgas Lielhercogiste, Ungārija,

Nīderlande, Zviedrija, Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste, kā arī Parlaments un Komisija iestājās lietā Padomes prasījumu atbalstam.

Beigu beigās Tiesa pieņēma atšķirīgu attieksmi pret Savienības oficiālajām valodām, jo tā ir atbilstoša un samērīga ar leģitīmo mērķi, ko ir iecerēts sasniegt ar attiecīgo regulu (proti, izveidot vienotu un vienkāršotu tulkošanas režīmu attiecībā uz VSEP, lai nodrošinātu izgudrotājiem labu izmaksu un efektivitātes attiecību). Tāpat ar to tiek nodrošināt tiesisko drošību, veicināt inovācijas un jo īpaši palīdzēt maziem un vidējiem uzņēmumiem (MVU), kā arī padarīt piekļuvi VSEP un patentu sistēmai kopumā vieglāku, lētāku un juridiski drošu (31.–48. punkts).

Tiesas saziņa ar pilsoņiem viņu valodā

Līdztekus tiesas spriešanai Tiesa saņem arī visdažādākos lūgumus no pilsoniskās sabiedrības. Tie var būt, piemēram, lūgumi piekļūt administratīviem dokumentiem vai iestādes vēsturiskajiem arhīviem. Tāpat tie var būt visdažādākie jautājumi vai informācijas pieprasījumi, kas nereti pat Tiesai uzdoti kļūdaini (piemēram, jautājumi, kas attiecas uz tādu citu starptautisko tiesu kā Eiropas Cilvēktiesību tiesu). Tiesa saņem arī prakses pieteikumus, kandidatūru pieteikumus, piedāvājumus saistībā ar paziņojumiem par līgumu, lūgumus apmeklēt iestādi vai rīkot mācību seminārus utt.

Tā kā lūgumi Tiesai var tikt adresēti jebkurā Savienības oficiālajā valodā, tās rīcībā noteikti ir jābūt valodu prasmēm, kas tai ļauj šos pieteikumus saprast, izskatīt un uz tiem atbildēt tajā pašā valodā⁶², pielāgojot tās reģistru un stilu (juridiskais, administratīvais, tehniskais vai pedagoģiskais) attiecīgajam sarunbiedram.

Turklāt Tiesai jāspēj sazināties ar ārējo pasauli, informēt sabiedrību, atvērt durvis visiem Savienības pilsoņiem, kas vēlas to apmeklēt, un uzņemt tos, runājot viņu valodā. Šim nolūkam Tiesas mājaslapa *Curia* ir pieejama dažādās valodās. Tāpat arī apmeklējumus, protokola pasākumus un saziņu ar valstu tiesnešiem rīko dalībnieku valodās, bieži vien ar DĢD tulku atbalstu.

Arī paziņojumus presei sagatavo un vēlāk tulko visās oficiālajās valodās atbilstoši lietas interesēm vai skatītajam tematam.

62| Šajā nozīmē skat. Eiropas labas administratīvās prakses kodeksa 13. pantu (apskatāms Eiropas ombuda tīmekļvietnē: <https://www.ombudsman.europa.eu/lv/publication/lv/3510>).

3. – Daudzvalodības pārvaldība Tiesā

“Tulkošana, kas nesaraujami saistīta ar daudzvalodību, bieži ir tās vienīgā redzamā puse [..]. Turklāt tā [..], kas saista un saauž, kas liek domai triumfēt pār spēku. Lai panāktu pilnīgu tulkošanas iedarbību, ir nemitīgi jāpārdomā gan pētniecība, gan izglītība.”⁶³

Par daudzvalodību tiesvedībā ir atbildīgs sekretārs. Šajā nolūkā viņš jo īpaši paļaujas uz Daudzvalodības ģenerāldirekciju (DĢD), kurā ietilpst mutiskās tulkošanas un juridiskās tulkošanas dienesti, kas strādā ģenerāldirektora pārraudzībā.

3.1. – Daudzvalodības ģenerāldirekcijas organizācija

DĢD tika izveidota 2018. gada 1. janvārī. Tā apvieno divus dienestus, kas iepriekš darbojās atsevišķi, proti, juridiskās tulkošanas dienestu un mutiskās tulkošanas dienestu. Ģenerāldirekcija sastāv no trīsdesmit nodaļām, no kurām divas ir ģenerāldirektora tiešā pārraudzībā, bet 28 pārējās ir sadalītas trijās direkcijās. Tomēr tad, kad kādā valodas nodaļā darbu sāk jauns nodaļas vadītājs, bieži šī nodaļa uz noteiktu laiku tiek nodota ģenerāldirektora tiešā pakļautībā.

Horizontālos dienestus veido divas nodaļas, kas tieši saistītas ar ģenerāldirektoru, un trešā nodaļa, kas ir neatkarīga:

- Daudzvalodības atbalsta rīku nodaļa, kuras sastāvā ir nodaļas vadītājs, trīs administratori un 23 asistenti, nodrošina tādu informācijas tehnoloģiju rīku uzraudzību un attīstību, kuri piemēroti tulkošanas dienestam, vai tie būtu pārvaldības vai tulkošanas atbalsta rīki. Sadarbībā ar citiem dienestiem šī nodaļa organizē darbplūsmu, kas vajadzīga dokumentu apstrādei no to nonākšanas tulkošanas dienestā līdz dienesta atstāšanai (dokumenta nosūtīšanai tulkojuma prasītājam vai tā nodošanai struktūrai, kura to publicēs). Nodaļa strādā arī kopā ar Mutiskās tulkošanas direkciju, koordinējot un pārraugot pieprasījumus un mutiskās tulkošanas dienestam raksturīgās vajadzības informācijas tehnoloģiju jomā, ar kurām vēršas Informācijas tehnoloģiju direkcijā (ITD). Sadarbība ar šo direkciju ir īpaši nozīmīga. Daudzvalodības atbalsta rīku nodaļa piedalās arī starptāžņu darbā, kas saistīts ar daudzvalodības atbalsta rīkiem un informācijas

63| Isabelle Pingel, “Le régime linguistique des institutions de l’Union européenne”, *Revue des affaires européennes*, Nr. 3, 2016, 360. un 361. lpp.

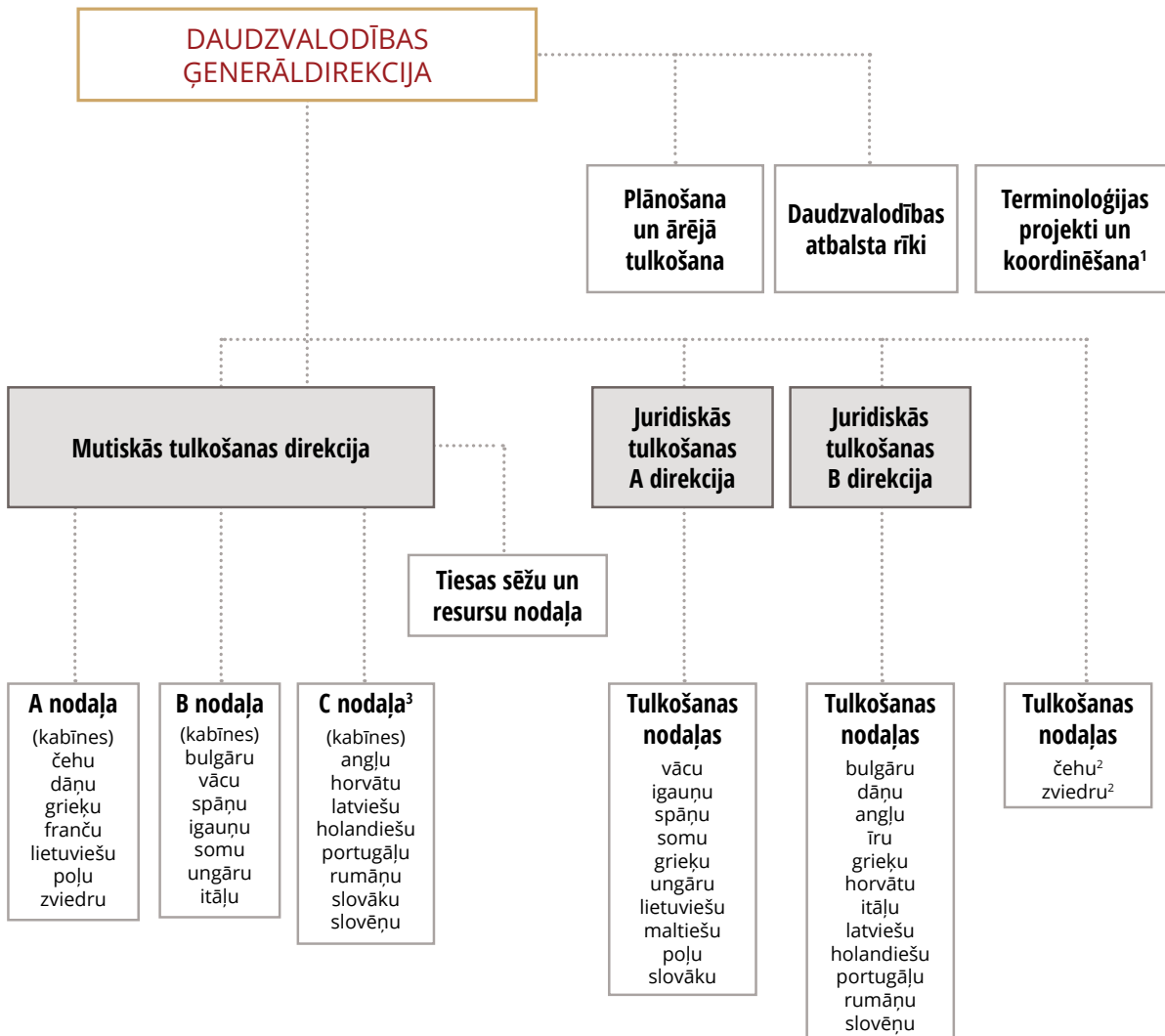
tehnoloģiju uzraudzību. Nodaļā ir trīs sekcijas, proti, Attīstības un daudzvalodu IT rīku pārvaldīšanas sekcija, Dokumentu elektroniskās priekšapstrādes un publikāciju uzraudzības sekcija, kā arī Rīku pārvaldības un atbalsta sekcija. Tajā ir arī struktūrvienība, kas atbildīga par rezultātu pārskatu un dažādas statistikas sagatavošanu. Nodaļa turklāt veic dažādus starpjomu uzdevumus gan iestādes, gan starpiestāžu līmenī, piemēram, tehnoloģiju uzraudzīšanu.

- Plānošanas un ārējās tulkošanas nodaļa, kurā ir nodaļas vadītājs, trīs administratori un 20 asistenti, pārvalda tulkošanas pieteikumu plūsmu, kā arī administratīvās, līgumu un finanšu procedūras, kas saistītas ar tulkojumu nodošanu ārpakalpojumā un starpiestāžu rīku finansēšanu. Nodaļa ir organizēta divās sekcijās – Centrālās plānošanas un Ārštata sekcijā. Centrālās plānošanas sekcija nodrošina saikni starp dienestiem, kuri lūdz tulkojumu (biroji, kancelejas, Tiesas dienesti), un tulkošanas nodaļām. Tā tulkojumu pieprasītājiem piedāvā termiņus un plāno darbplūsmu līdz pat tulkojumu gala variantu sagatavošanai. Sekcija rūpējas par to, lai lūgumiem tiktu pievienota tulkošanai noderīgā informācija, un pārvalda ar to saistītās plūsmas, tostarp lūgumus veikt grozījumus tulkojamajā tekstā. Savukārt Ārštata sekcija sadarbībā ar valodu nodaļām rūpējas par ārštata darbību plānošanu, īstenošanu un uzskaiti, kā arī par labas administratīvās un finanšu prakses ievērošanu. Ārpakalpojumā var nodot gan tulkošanas, gan korektūras darbus.
- Šī nodaļa tieši neaptver Mutiskās tulkošanas direkcijas plānošanas un ārpakalpojumu darbu, jo tai šim nolūkam ir cita horizontālā nodaļa, bet gan nodrošina budžeta un finanšu jautājumu centralizētu pārvaldību visai DĢD un piedalās dažādās starpiestāžu darba grupās.
- Šajā posmā ir jāpiemin vēl viena nodaļa, kuras darbs horizontāli sniedz labumu visai DĢD, pat ja tā formāli neatrodas tās pārraudzībā. Tā ir Terminoloģijas projektu un koordinēšanas nodaļa, kas pārrauga darbu ar terminoloģiju (terminoloģiskā priekšapstrāde, terminoloģijas krājumu, piemēram, Daudzvalodu juridiskās vārdnīcas sagatavošana, reglamentu terminoloģija, valstu tiesu nosaukumi). Šī nodaļa pārrauga arī ar dokumentāciju saistīto darbu (pētniecība, vadlīnijas un dokumentu kopumi īpašu *tulkošanas atmiņu* papildināšanai), atbalsta un virza valodu nodaļas kvalitātes pasākumu nodrošināšanā, pārvalda DĢD iekšējās saziņas rīkus un materiālus, piemēram, iekštīklu, informatīvās vēstules un prezentācijas materiālus.

Pārējās nodaļas ir sadalītas starp trim direkcijām.

Juridiskās tulkošanas dienestu veido divas direkcijas, kuras apvieno tikai valodu nodaļas, proti, pa vienai nodaļai katrai oficiālajai valodai. Valodu nodaļās, kas atrodas nodaļas vadītāja pārraudzībā, ir 20 līdz 57 juristi lingvistiski atkarībā no tulkošanas darba apjoma katrā valodā, un viņiem palīdz korektori/valodas redaktori un katras nodaļas sekretariāts.

Mutiskās tulkošanas direkcijā ir četras nodaļas. Trijās no šīm nodaļām ir septiņas vai astoņas pastāvīgās kabīnes, kas kopā veido 22 kabīnes (šobrīd maltiešu un īru valodai nav pastāvīgas kabīnes). Katru kabīni arī atkarībā no mutiskās tulkošanas darba apjoma attiecīgajā valodā veido divi līdz desmit ierēdņi, kuri ir mutiskie tulki. Ceturtajai nodaļai, kas saukta par Tiesas sēžu un resursu nodaļu, ir horizontāla loma mutiskās tulkošanas un ārštata tulku darba pārvaldības plānošanā. Tiesas sēžu un resursu nodaļa nodrošina ne tikai to, kā tiek plānota visu štata un ārštata tulku norīkošana uz tiesas sēdēm, bet arī to, kā ik nedēļu tiek nodarbināti tulki, kurus izraugās no vairāk nekā 3000 ārštata tulku starpiestāžu saraksta. Tai ir regulāra saziņa ar iestādes kancelejiem un pārējiem dienestiem. Par mutiskās tulkošanas direkcijas horizontālo plānošanu un ārštata tulkotāju nodarbināšanu īpaša atbildība ir nodaļas vadītājam, kuram, lai stiprinātu plānošanas komandu, palīdz pilna darba laika administrators, kā arī pieci tā saucamie "rotējošie" tulki, kas strādā nepilnu darba laiku. Nodaļa darbojas ar piecu plaša profila asistentu administratīvo atbalstu – viņi jo īpaši uzņemas atbildību par tulku nodarbināšanu un uzņemšanu un par tiesas sēžu materiālu sagatavošanu ārštata tulkiem.

1 Terminoloģijas projektu un koordinēšanas nodaļa ir tiešā Tiesas sekretariāta pakļautībā.

2 Tulkošanas nodaļa, kuras vadītājs nupat ir iecelts amatā, uz laiku tiek nodota ģenerāldirektora tiešā pakļautībā, pirms tā pievienojas vienai no abām juridiskās tulkošanas direkcijām.

3 C nodaļa turklāt ir atbildīga par maltiešu un īru valodu segumu, jo šobrīd nav šīm abām valodām veltītu kabīņu.

3.2. – Daudzvalodības ģenerāldirekcijas profesijas

Saskaņā ar Tiesas Reglamenta 42. pantu “Tiesa izveido tulkošanas dienestu, kurā nodarbina ekspertus ar atbilstošām zināšanām tiesību jomā un ļoti labām vairāku Eiropas Savienības oficiālo valodu zināšanām”. Tā tātad galvenokārt konkursu ceļā pieņem darbā ierēdņus, kuriem ir atbilstošas spējas, lai veiktu uzdevumus, kas nepieciešami mutiskās tulkošanas un juridiskās tulkošanas procesam.

3.2.1. – Juristi lingvisti

Juridiskās tulkošanas vajadzībām Tiesa vienmēr ir nodarbinājusi juristus lingvistus, proti, juristus, kuri pabeiguši valsts tiesību studijas un kuriem darbā pieņemšanas brīdī ir labas vismaz divu citu valodu un tiesību sistēmu zināšanas. Tulkošanai ir nepieciešama *mērķvalodas* (vispārējās un juridiskās), kas parasti ir tulkotāju dzimtā valoda, izcila pārvaldīšana. Turklāt juristam lingvistam var lūgt sagatavot dokumentu, ko vēlāk tulkos (piemēram, lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu rezumējumu), vai pēc kancelejas lūguma – paziņojumu *Oficiālajā Vēstnesī*, vai arī pēc Pētniecības un dokumentācijas direkcijas (PDD) lūguma – dokumentu, kas palīdzēs lietas administrēšanā (iepriekšējas izskatīšanas lapa).

Ja literārā tulkošana prasa “radišanu no jauna” un tehnisko tulkošanu, lai arī tā paliek galvenokārt lingvistiska, ierobežo relatīvi nemainīgas un vispārējas tehniskās valodas prasības, juridiskā tulkošana ir abu iepriekš minēto “hibrīds”: pārņemšana jāveic divos līmeņos – lingvistiski un tehniski juridiski. Valodas standartizācijas līmenis mainās atkarībā no teksta veida (lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmumu, spriedumi, secinājumi). Ir nepieciešama komparatīva pieeja: mērķvalodas tiesību sistēmā ir jāatrod dabisks ekvivalents vai, ja tāda nav, funkcionāls ekvivalents avottekstā minētajam juridiskajam jēdzienam. Tam bieži vien ir vajadzīga ievērojama juridiskā izpēte, analīze un avotu uzticamības novērtējums. Tekstam nav uzmanīgāka lasītāja par tā tulkotāju.

Juridiskās tulkošanas būtiska iezīme Tiesā ir apstākļi, ka tulkojums nosaka tiesības un pienākumus visiem pilsoņiem un tādēļ tam pēc būtības ir jābūt nevainojamam.

Teksts nepieder tam, kurš ar to strādā: ko Tiesa saka, tā saka visās valodās vienādi. Tāpēc juristam lingvistam nav atsevišķi ņemtas autora brīvības, bet gan – gluži pretēji – viņam ir atbildība nodrošināt kolektīva darba uzticamību.

Tulkot viņam nozīmē atrast valodnieciskās un juridiskās (salīdzinošo tiesību) atbilstības, pārnest Savienības tiesības (iespējams, ar to īpašajiem jēdzieniem) dažādās Savienības

valodās, cenšoties rast pareizu līdzsvaru starp formulējumiem, kas gūti no Savienības tiesībām, un tiem, kas gūti no valsts tiesībām. Juridiskā tulkošana Tiesā ir oriģinālā teksta "rekonstruēšana", pamatojoties uz saistošiem formālajiem un materiālajiem elementiem (primārās tiesības, atvasinātās tiesības, atsauces, citāti, izstrādātā terminoloģija un dažādu valstu tiesību orientieri).⁶⁴

Salīdzināšana potenciāli liek strādāt ar trim atsevišķām tiesību sistēmām – ar "avota" valsts, "mērķa" valsts un Savienības tiesību sistēmām. Sistēmu var izteikt vairākās valodās, tāpat kā valodu var lietot vairākās sistēmās.

Juristiem lingvistiem pamatā ir jātulko:

- normatīvie dokumenti (Eiropas Savienības Tiesas statūti, Tiesas un Vispārējās tiesas reglamenti);
- nolēmumi (spriedumi, rīkojumi un atzinumi);
- nolēmumu rezumējumi (agrāk – kopsavilkumi) un informācija par nepublicētajiem nolēmumiem;
- lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmumu, ko iesniedz dažādi autori un kas atspoguļo dažādas tiesību sistēmas;
- pārējie ārējas izcelsmes procesuālie dokumenti, kas ir ļoti dažādi valodas, formas un stila ziņā;
- ģenerāladvokātu secinājumi;
- paziņojumi OV;
- paziņojumi presei, proti, informatīvi teksti, kas sagatavoti vienkāršākā valodas reģistrā, vienlaikus saglabājot oriģināla juridisko stingrību;
- dažādi dokumenti: vēstules, interneta vietnes utt.

64| Šajā ziņā, *Gwénaél Glâtre* ieskatā, "pašreizējā Tiesa ir arī brīnišķīga valstu tiesību tulkošanas veicēja. Tās tulkošanas kompetence ir Eiropas tiesību interpretācijas pamatā", *L'anti-Babel: la forme "Europe" au défi de ses frontières linguistiques*, Blog du Club de Mediapart, 2017. gada 16. novembris: <https://blogs.mediapart.fr/gwenael-glatre/blog/161117/l-anti-babel-la-forme-europe-au-defi-de-ses-frontieres-linguistiques>.

Jurists lingvists līdztekus juridiskajai tulkošanai veic arī citus uzdevumus. Pirmais no tiem ir rediģēšana. Tā ir trešās personas, kurš arī ir jurists lingvists vai ārštata tulkotājs, veikta tulkojuma atbilstības oriģinālajam tekstam pārbaude (pabeigtība, juridisku pretrunu neesamība, mērķvalodas normu ievērošana un to pareizs lietojums), ievērojot trīs atslēgvārdus: lojalitāte (cieņa pret iesniegto darbu), subsidiaritāte (neiejaukties bez objektīva pamatojuma), solidaritāte (nenovirzīties no nodaļas labās prakses). Jurists lingvists, kas ir atbildīgs par tulkojuma rediģēšanu, iesaka uzlabojumus, vienlaikus vajadzības gadījumā pievienojot komentārus, kas ļauj skaidri nošķirt kļūdu labojumus no veiktajiem precizējumiem un stila uzlabojumiem. Ir svarīgi, lai katrā nodaļā rediģēšana tiktu veikta ar saskaņotu pieeju, un tas prasa formalizēt praksi un rīkot periodiskas sanāksmes, kā arī to, lai starp nodaļām notiktu labas prakses pieredzes apmaiņa. Ir būtiski arī nevajadzīgi un neproduktīvi nepārslogot procesu: kvalitātes kontrole, tostarp redakcija, ir jāpiemēro jutīgiem vai nozīmīgiem dokumentiem, kā arī mazāk autonomu juristu lingvistu tulkojumiem, piemēram, tādu, kuri vēl ir apmācības procesā. Jurists lingvists, kurš rediģē tulkojumus, var arī tikt aicināts informēt vadību par kolēģu (vai ārštata tulkotāju) sniegumu, lai veiktu novērtējumu un it īpaši – lai uzturētu vienotu kvalitātes līmeni.

Pārējie jurista lingvista uzdevumi galvenokārt ir šādi:

- sniegt ieguldījumu dokumentu vispārējā kvalitātē, sadarbojoties ar autoriem, kā arī pārējo valodu nodaļu kolēģiem (savstarpēja palīdzība, sadarbība pārļasišanā, atbildes uz jautājumiem par valsts tiesībām utt.);
- sagatavot rezumējumus īpaši gariem lūgumiem sniegt prejudiciālu nolēmumu⁶⁵, sekojot kopējiem redakcionālajiem principiem, parasti uzlabojot dokumenta struktūru. Šie rezumējumi paredzēti tulkošanai un izsniegšanai visās valodās sākotnējo lūgumu vietā; izņēmums ir tulkojums franču valodā – tiesas un to lietas dalībnieku vajadzībām, kuri ir pilnvaroti sniegt rakstveida apsvērumus – tajā tulko visu sākotnējā lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu tekstu;
- sniegt ieguldījumu lietu juridiskajā analizē, sniedzot atbalstu pārējiem Tiesas dienestiem (kancelejas un PDD), izdarot piezīmes, kas ļauj atvieglot uztveri un tulkošanu;

65| Tiesas Reglamenta 98. pants.

- rīkoties kā *references personai*, sniedzot kolēģiem no citu valodu nodaļām jebkādu noderīgus paskaidrojumus par lietu no tās dalībvalsts;
- rīkoties kā “jautājumu apkopotājam”, apkopojot citu valodu nodaļu kolēģu jautājumus secinājumu vai spriedumu tulkošanas procesā, atbildēt uz šiem jautājumiem, ja tas ir iespējams, un strukturētā veidā sazināties ar biroju, kas ir dokumenta autors, ja nepieciešami precizējumi (*skat. 2.3.2. punktu*);
- sniegt ieguldījumu izpētē un juridiskajos vai ar dokumentāciju saistītajos projektos, terminoloģijas – it īpaši juridiskās (valsts tiesību akti, atslēgvārdu identificēšana utt.) – attīstībā, kā arī saskaņošanā;
- sniegt ieguldījumu kolēģu un ārštata tulkotāju apmācībā;
- sniegt ieguldījumu dienesta reputācijas uzlabošanā, nodrošinot prezentācijas par valodu lietojumu, jurista lingvīsta darba organizāciju un būtību iestādē, starpiestāžu līmenī un valstu auditorijām, tostarp īstenojot veicināšanas pasākumus ārpus Tiesas;
- būt par starpnieku starp savu valodas nodaļu un horizontālajiem dienestiem, piemēram, informācijas tehnoloģiju, terminoloģijas, apmācības vai ārpakalpojumu pārvaldības jomā;
- piedalīties darbā pieņemšanas procesā (konkursu žūrijas, darbinieku un ārštata darbinieku atlases grupas, pārbaudes darbu labošana).

Jurista lingvīsta profesija piedzīvo ātru izaugsmi, kas saistīta ar jaunu informācijas tehnoloģiju rīku, tostarp neirālās mašīntulkošanas rīku, pieaugošu un aizvien plašāku izmantošanu (*skat. 4.3.3. punktu*).

3.2.2. – Tulki

Visi Tiesas tulki ir diplomēti konferenču tulki, kas spēj nodrošināt mutisko tulkošanu no noteikta skaita Savienības oficiālo valodu – vismaz no divām, bet visbiežāk no trim līdz pat sešām valodām. Visā savas karjeras laikā tulki turpina apgūt jaunas valodas, lai, nokārtojot īpašu testu, ko dēvē par “pievienošanas testu”, tās pievienotu savam valodu portfelim. Lielākā daļa šo tulku nav juristi, jo nav iespējams prasīt, lai ikvienam mutiskajam tulkam būtu divas izglītības, tomēr mutiskās tulkošanas dienestu kopumā un katru tulku atsevišķi ir būtiski ietekmējušas darba vides īpašās iezīmes. Ikviens no

viņiem galu galā specializējas un attīsta īpašu saikni un spējas, kas piemērotas juridiskajai tulkošanai. Tulki tiek aicināti pasludināšanas tiesas sēdē nolasīt spriedumu rezolutīvo daļu un ģenerālvokātu secinājumu noslēdzošo daļu, tomēr visvairāk viņu darba māksla visās tās dimensijās ir vajadzīga tiesas sēdēs mutvārdu paskaidrojumu uzklaušīšanai. Tulkiem, kas aicināti nodrošināt tulkošanu tulkošanas kabīnē, tiesas sēdē reālā laikā jātulko – visbiežāk savā dzimtajā valodā – lietas dalībnieku pārstāvju paskaidrojumi un iztiesāšanas sastāva locekļu jautājumi. Tos raksturo nozīmīgs juridiskais saturs, tie tiek izteikti dažādos ritmos, kā arī to autori ir runātāji ar atšķirīgu oratora talantu un izteiksmes skaidrību. Bieži vien lietas dalībnieku pārstāvji, kuru sacītais tiek tulkots, ir advokāti, kas ietilpst valsts advokātu kolēģijā un kas runā saskaņā ar savas dalībvalsts juridiskajām un valodas tradīcijām, izmantojot argumentāciju, ar ko tie tiecas interpretēt Savienības tiesības un savas dalībvalsts juridiskos jēdzienus. Mutiskajā tulkošanā var saskarties vienlaikus ar dažādiem izaicinājumiem: kā vienlaikus koncentrēties uz runātāja balsi, rakstveida paskaidrojumu, kas kabīnē ienests pēdējā brīdī, uz argumentācijas Ariadnes pavedienu un sēdes zālē projicēto prezentāciju, ja runātājs turklāt runā itāļiski, bet viņa slaidi ir angļu valodā?

Tulki nodrošina mutisko tulkošanu abu tiesu sēdēs visās 24 Tiesas oficiālajās valodās, kā arī citos pasākumos iestādē, tādos kā protokolārie apmeklējumi, dalībvalstu darbinieku sanāksmes, valstu tiesnešu forumi un svinīgas sēdes. Tāpat kā tulkošana kabīnē, arī sagatavošanās darbs prasa daudz, jo tulks tiesas sēdē balstās uz rūpīgi veiktu iepriekšēju sagatavošanos, kas nereti sāka jau vairākas dienas iepriekš un aizņem ievērojamu daļu tulka darba laika. Lai tulka darbam būtu labs rezultāts, viņa rīcībā jābūt tādiem pašiem lietas materiāliem kā tiesas sēdes dalībniekiem; tie bieži vien ir apjomīgi un papildināti ar pielikumiem vairāku simtu lappušu apmērā, papildīti ar juridiskiem jēdzieniem, formulējumiem un argumentiem, ko jāspēj aptvert. Nepārtraukta mācīšanās un valodu zināšanu uzturēšana arī ir tulku darba būtiski aspekti. Tulkus saista visstingrākais pienākums glabāt dienesta noslēpumu. Kopš Tiesas izveides 1952. gadā mutiskās tulkošanas dienests, ņemot vērā iestādes arvien pieaugošās vajadzības, ir ļoti attīstījies. Šodien Mutiskās tulkošanas direkcijā strādā apmēram 70 pastāvīgie tulki.

Mutisko tulku uzdevums tādā daudzvalodu vidē kā Tiesa ir palīdzēt katram runātājam nodot savu vēstījumu pārējiem sēdes dalībniekiem skaidri, dabiski un tekoši.

Tiesas un Vispārējās tiesas reglamentos balstītais valodu lietojums, kas paredz visu 24 valodu izmantošanu, tiek praktizēts tikai izņēmuma gadījumos. Tiesas sēžu un resursu nodaļa veido komandas, kuru sastāvs ir atkarīgs no katras tiesas sēdes. Komandu sastāvs mainās atkarībā no tiesvedības valodas, to dalībvalstu valodām, kas iestājušās

lietā, un no iztiesāšanas sastāva locekļu valodu vajadzībām. Katrai tiesas sēdei ir savs valodu lietojums, un tam visbiežāk ir vajadzīgs ierobežots aktīvo kabīņu skaits, kas atkarīgs no dalībnieku izmantoto valodu skaita.

Dienests regulāri izmanto ārštata tulku darbu. Tos nodarbina, izvēloties no Savienības iestādēs akreditēto tulku kopējā saraksta. Viņu nodarbināšanu regulē nolīgums, kas noslēgts starp Eiropas Savienības iestādēm un Starptautisko konferenču tulku asociāciju (AII/C). Tiesas gadījumā līgumā ir iekļauta viena sagatavošanās diena, kas noteikti tiek aizvadīta Tiesas telpās. Ārštata tulkus uzrauga viņu štata kolēģi, kas norīkoti uz to pašu tiesas sēdi; viņi tiek integrēti komandā un ievēro tos pašus profesionālās ētikas noteikumus: slepenību, diskrētumu un koleģialitāti.

Tulka profesija arī piedzīvo strauju informācijas tehnoloģiju attīstību. Pēdējās izmaiņas ir saistītas, pirmām kārtām, ar tiesas sēdes dalībnieku piedalīšanos attālināti – kārtība, kas kļūva nepieciešama Covid-19 pandēmijas dēļ radušās krīzes laikā noteikto pārvietošanās ierobežojumu dēļ, bet zināmā mērā saglabāsies arī turpmāk ⁶⁶, un, otrām kārtām, ar noteiktu tiesas sēžu raidīšanu, izmantojot straumēšanu tiešsaistē.

3.2.3. – Korektori/valodas redaktori

Aizsargāt daudzvalodību nozīmē aizsargāt arī valodas kvalitāti. Par to iestādē rūpējas dažādu profesiju pārstāvji, piemēram, korektori, kuri tiek saukti arī par valodas redaktoriem. Viņu uzdevums tostarp ir nodrošināt valodas un tipogrāfisko normu ievērošanu, sekot līdzi valodas attīstībai, uzraudzīt pareizu lietojumu un, vispārīgāk raugoties, saglabāt savu dzimto valodu.

Pirms izplatīšanas vai publicēšanas attiecīgie dokumenti, proti, galvenokārt spriedumi, rīkojumi, ģenerālvokātu secinājumi un nolēmumu rezumējumi, ir vēlreiz jāpārskata, lai tie atbilstu visiem iepriekš noteiktajiem tipogrāfijas un formatēšanas noteikumiem. Tas ir korektoru uzdevums.

66| Marc-André Gaudissart, "La Cour de justice de l'Union européenne face à la crise sanitaire", *Revue des affaires européennes*, Nr. 1, 2020, 97.-107. lpp. Raksts atjaunināts 2021. gadā un publicēts izdevumā: Edouard Dubout un Fabrice Picod, *Le Coronavirus et le droit de l'Union européenne*, Éditions Bruylant, 2021, 573.-593. lpp. Šis raksts tika arī atjaunināts un publicēts rumāņu valodā: "Funcționarea Curții de Justiție a Uniunii Europene în timpul pandemiei Covid-19", *EuRoQuod Revista Rețelei naționale de judecătorești coordonatori în materia dreptului Uniunii Europene*, 2020.

Šī profesija tomēr laika gaitā ir mainījusies. Pilnībā datorizētas sistēmas ieviešana dokumentu plūsmas apstrādei sākotnēji prasīja veikt aizvien sarežģītākus formatēšanas uzdevumus. Tomēr pēc pieliktajiem pūliņiem iestādē sagatavoto dokumentu strukturēšanā un tulkošanas vides ieviešanas (šobrīd tā ir balstīta uz *Trados Studio* programmatūru), kurā struktūra pēc tulkošanas tiek atjaunota, šā uzdevuma apjoms ir samazinājies un tagad tas skar tikai tos dokumentus, kuri neietver šādu strukturēšanu.

Turklāt korektoru darba tvērums pakāpeniski ir paplašinājies. Pārskatot tekstu, lai uzlabotu tā tipogrāfiskās īpašības vai formatējumu, korektors var identificēt citas iespējas veikt uzlabojumus. Piemēram, pamanīt fragmentus, kas, iespējams, kļūdas pēc ir izlaisti tulkošanas procesā, ierosināt veiklāku vai skaidrāku formulējumu, izlabot noteiktas ortogrāfijas vai gramatikas kļūdas kontekstā, kurā valodas attīstās un korektoru pienākums ir uzraudzīt šo attīstību. Šie jaunie uzdevumi izskaidro, kādēļ šobrīd mēs vairāk runājam par valodas redaktoriem, nevis korektoriem.

Visbeidzot, viņi dod padomus saviem kolēģiem un tos apmāca, piedalās vispārējās stratēģiskās pārdomās un iesaka ceļus tulkoto dokumentu valodas kvalitātes uzlabošanai. Tie arī palīdz veidot iekšējos un starpiestāžu noteikumus par dokumentu izstrādi savas nodaļas valodā.

3.2.4. – Pārvaldības asistenti un sekretariāti

Pārvaldības asistents īsteno valodas nodaļas vadītāja pārvaldības lēmumus. Viņam tādējādi var nākties koordinēt sekretariāta uzdevumus, organizēt nodošanas ārpalpojuma procesu sadarbībā ar Plānošanas un ārējās tulkošanas nodaļu (pasūtījumu un rēķinu uzraudzība), sagatavot uzraudzības un pārvaldības tabulas, kā arī dažos gadījumos sadalīt tulkošanas un rediģēšanas uzdevumus juristiem lingvistiem, piemērojot nodaļas vadītāja noteiktus kritērijus.

Pakāpeniski izzūdot mašīnrakstīšanai, kas tradicionāli bija galvenais sekretariāta uzdevums, sekretariāta darbinieki tagad galvenokārt nodarbojas ar tekstu ievadīšanu, to priekšapstrādi pirms nodošanas juristiem lingvistiem un to nosūtīšanu nākamajiem lietotājiem informācijas tehnoloģiju plūsmā.

Sekretariāta darbinieki saņem tulkošanas pieteikumus un citu informāciju, kas pie tiem nonāk, izmantojot informācijas tehnoloģiju rīku plūsmas uzraudzībai. Viņu uzdevums ir veikt arī liela skaita dokumentu priekšapstrādi, proti, atlasīt visus elementus, kurus ir lietderīgi iekļaut tulkošanas projektā, neiesaistot tajā vēl juristu lingvistu; var būt

jāiekopē noteikti fragmenti vai – aizvien biežāk – jāpabeidz tulkošanas atbalsta materiāls tulkošanas vidē (šobrīd specializētā *Trados Studio* programmatūra), pievienojot atsauces dokumentus vai terminoloģijas datubāzes atkarībā no tulkojamā dokumenta iezīmēm.

Ņemot vērā, ka pieaug ārštata darbinieku skaits, kā arī ārpalpojuma nodoto tulkojamo lappušu skaits, sekretariāta darbinieki piedalās arī ārštata pakalpojumu pārvaldības uzdevumu veikšanā, palīdzot pārvaldības asistentam. Viņi rūpējas par ārējo tulkojumu kvalitātes kontroles lapu izveidi un kodēšanu, nodrošina saziņu ar ārštata darbiniekiem un sagatavo saraksti ar viņiem. Dažiem sekretariāta darbiniekiem ir arī jāspēj nodrošināt ārštata darbinieku pakalpojumu administratīvā uzraudzība, piemērojot procedūras, pamatnolīgumu un finanšu regulu.

Tekstu priekšapstrāde pirms to nodošanas juristiem lingvistiem ir elements, kas raksturo sekretariātu lomas pakāpeniskās izmaiņas. Šī informācijas tehnoloģiju nodrošinātā priekšapstrāde, kas pašlaik ir pieejama, izmantojot *Trados Studio* programmatūrā atrodamo tulkošanas funkcionālo komplektu, attiecas uz spriedumiem, rīkojumiem, secinājumiem, nolēmumu rezumējumiem, informāciju par nepublicētajiem nolēmumiem un lūgumiem sniegt prejudiciālu nolēmumu. Pārējiem dokumentiem vēl joprojām ir jāveic tradicionālā apstrāde.

Tāpēc asistenti, kas atbildīgi par juridisko tulkojumu lietām, tagad juristus lingvistus tulkošanas darbā atbalsta citādi – šobrīd tā galvenokārt ir informācijas sniegšana, tostarp par izmaiņām, kā arī plānošanas un dokumentu plūsmas organizēšana.

Turklāt liela uzmanība tiek pievērsta tulkojumu pieteikumiem. Sekretariātu uzdevums ir pārbaudīt, vai visi pieteikuma iesniedzēja norādītie elementi ir iekļauti dokumentā un tas atbilst visām formas un kvalitātes prasībām.

Savukārt DĢD sekretariāta un horizontālo nodaļu sekretariātu uzdevums ir atbalstīt visu šo darbību kopumu, pildot dažādus pamatdarbības un administratīvos uzdevumus, piemērojot ģenerāldirekcijā noteiktās procedūras, noteikumus un metodes un tādējādi sekmējot šā kopuma veiksmīgu darbību. Tie nodrošina informācijas apmaiņu, darba norises pastāvīgu uzraudzību un saziņu ar pakalpojumu izmantotājiem un sniedzējiem ģenerāldirekcijas iekšienē un ārpus tās.

3.2.5. – Īpašās profesijas

Lai atbalstītu rakstiskās un mutiskās tulkošanas dienestu darbiniekus to darbā, DĢD var izmantot dažādu to īpašo profesiju pārstāvju palīdzību, kuri ir klātesoši horizontālajās

komandās un nodaļās (*skat. 3.1. punktu*). Šie asistenti un administratori tostarp ir atbildīgi par personāla uzraudzību, personāla uzņemšanu un apmācību, noteiktiem statistiskās analīzes uzdevumiem, kā arī administratīvo lietu pārvaldību. Tehniskākās jomās dienests izmanto ekspertu palīdzību; to vidū ir informācijas tehnoloģiju speciālisti, kas specializējušies pārvaldības vai tulkošanas atbalsta rīku izstrādē, par dokumentu elektronisko priekšapstrādi atbildīgie, kā arī darbinieki, kas strādā ar tulkojumu pieteikumu plūsmu, kā arī ar administratīvajām, līgumu un finanšu procedūrām saistībā ar ārpakalpojumiem.

DĢD saņem arī atbalstu no īpašu profesiju pārstāvjiem Terminoloģijas projektu un koordinēšanas nodaļā. Šajā nodaļā strādājošie terminologi un arhivāri, kas lielākoties ir juristi, sniedz ieguldījumu galvenokārt terminoloģijas projektu definēšanā un pārraudzīšanā, sadarbojoties ar juristiem lingvistiem. Viņi piedalās terminoloģijas ierakstu veidošanā un papildināšanā, kā arī to kvalitātes kontrolē, lai tos iekļautu Savienības terminoloģijas datubāzē *IATE*⁶⁷. Tie sniedz atbalstu juristiem lingvistiem, pēc pieprasījuma veicot terminoloģijas un dokumentu izpēti, ko iestāde galvenokārt izmanto lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu apstrādē. Šie paši cilvēki turklāt piedāvā dažādas apmācības saistībā ar terminoloģiju, kā arī valodas un terminoloģijas resursiem, dokumentu izpētes metodēm un rīkiem un koordinē dažādo biroju pieteikumus salīdzinošajā lingvistiskajā pārbaudē. Noteiktu tehniskāku profilu pārstāvji nodaļas vadītāja pārraudzībā un ciešā sadarbībā ar DĢD sagatavo tās iekšējās komunikācijas materiālus.

3.3. – Ārštata darbinieki

Lai nodrošinātu visas rakstiskās un mutiskās tulkošanas vajadzības, DĢD plaši izmanto ārštata darbinieku palīdzību; tie aizvien vairāk sadarbojas ar pastāvīgajiem darbiniekiem, protams, atbilstoši robežām, kādas nosaka līgumi un publisko iepirkumu regulējums, un atkarībā no attiecīgo dokumentu konfidencialitātes pakāpes.

3.3.1. – Ārštata juristi lingvisti un tulkotāji

Jo īpaši juridiskās tulkošanas dienestā ārpakalpojumu izmantošana ir pareizas pārvaldības jautājums, jo pietiekama skaita ierēdņu pieejamība jebkurā brīdī, lai reaģētu visās situācijās, kad ir īpaši liels darba apjoms, nozīmētu to, ka ārpus pārmērīgas noslodzes

67| <https://iate.europa.eu/home>

laikposmiem liela daļa no šā darbaspēka nebūtu nodarbināta. Tomēr jāatzīst, ka šis risks šodien ir kļuvis visai teorētisks, jo direkcijas darba apjoms ir tāds, ka ārštata darbinieku pienesums šodien ir ļoti nepieciešams, lai nodrošinātu direkcijas būtiskāko uzdevumu izpildi.

Lai pieņemtu darbā ārštata darbiniekus, juridiskās tulkošanas dienests izmanto publiskos iepirkumus. Tādējādi katrā mērķvalodā pastāv publiskais iepirkums. Tomēr visi publiskie iepirkumi nenosedz visas iespējamās avotvalodas. Vienīgais publiskais iepirkums, kas tās nosedz, attiecas uz juridisko tulkošanu franču valodā, ņemot vērā, ka franču valodas nodaļai procesuālie dokumenti ir jātulko tieši no katras oficiālās valodas, nekad neizmantojot starpniekvalodu (skat. 3.6.2. punktu). Pārējās valodu nodaļas izmanto iepirkumu papildu tulkošanai šīs nodaļas valodā vismaz no franču valodas un piecām starpniekvalodām⁶⁸, un nepieciešamības gadījumā arī no citām valodām, no kurām radusies tāda vajadzība. Īpaši nodaļas, kuras dēvē par starpnieknodaļām, proti, nodaļas, kas sagatavo tulkojumus, no kuriem citas nodaļas sagatavo savu valodu versijas, cenšas aptvert arī valodas, kuras tās ir aicinātas izmantot par starpniekvalodām. Pārējās nodaļas, izņemot franču valodas nodaļu, it īpaši vēlas, lai to rīcībā būtu garš tādu līgumslēdzēju saraksts, kuri spētu tulkot no franču valodas, ņemot vērā, ka lielākā daļa tulkojamo dokumentu ir sagatavoti šajā valodā.

Šajos publiskajos iepirkumos pēc piedāvājumu atvēšanas komisijas un līdzdalības pieteikumu un piedāvājumu izvērtēšanas grupu iesaistīšanās atbildīgais kredītrīkotājs, šajā gadījumā nodaļas vadītājs vai viņa aizvietotājs, attiecībā uz katru daļu (daļa atbilst vienai valodu kombinācijai) izveido to pretendentu sarakstu, kuriem jāpiedāvā pamatnolīgums, lai sadalītu tulkošanas uzdevumus atkarībā no tā, kuru vietu tie ieņem dinamiskajā pretendentu sarakstā. Šo vietu nosaka, pamatojoties uz cenas (30 %) un kvalitātes (70 %) attiecību.

Principā ārštata tulkotāji var piedalīties publiskajos iepirkumos tikai tādā gadījumā, ja viņi ir pabeiguši valsts tiesību studijas. Tomēr, saskaroties ar tāda tirgus realitāti, kurā ir grūtības pietiekamā daudzumā nodrošināt juristus, kas spētu tulkot no vēlamajām valodām, vairākas valodu nodaļas ir pārskatījušas šo prasību un samazinājušas to attiecībā uz daļām, kurām trūkst tulkotāju, un tāpēc tiek pieņemtas arī citas izglītības, ne

---

68 | Atgādinājumam – šīs starpniekvalodas ir angļu, itāļu, poļu, spāņu un vācu valoda.

tikai tiesību studijas, ar nosacījumu, ka ir gūta pieredze juridiskajā tulkošanā, vienlaikus priekšroku dodot pretendentiem juristiem.

Katram tulkojuma pieprasījumam, pamatojoties uz lappušu skaita aprēķinu, no kura atņem to (lappušu) skaitu, ko norādījuši informācijas tehnoloģiju rīki, kas meklē līdzīgus tekstus starpiestāžu tulkošanas atmiņās (*Euramis*), tiek izveidota pasūtījuma veidlapa. Katra iesniegtā tulkojuma kvalitāte tiek pārbaudīta pirms ārštata tulkotāja iesniegtā rēķina apmaksas. Tulkojumam ir jābūt nevainojamai kvalitātei, pretējā gadījumā tiek piemēroti līgumsodi: izmaksājamās summas samazinājums vai pat pamatnolīguma laušana.

Ārštata darbinieku pienesums ir kļuvis obligāti nepieciešams. Rūpēs par to, lai pieaugoša darba apjoma, ar budžetu saistītu ierobežojumu un termiņu ievērošanas prasības kontekstā resursi tiktu izmantoti visefektīvākajā veidā, DĢD kopš 2015. gada beigām īsteno ambiciozu ārējās tulkošanas devuma optimizācijas projektu, ar kuru tiecas sasniegt piecus galvenos mērķus:

- panākt, lai katrai mērķvalodai būtu pietiekams ārštata darbinieku skaits visu nepieciešamo avotvalodu nodrošināšanai;
- piesaistīt ārštata tulkotājus, kuri beiguši tiesību studijas, lai mazinātu tulkotāju, kuri nav juristi, darba izmantošanu;
- iegūt tādas kvalitātes tulkojumus, kas ir uzreiz izmantojami;
- lai garantētu ļoti augstu juridiskās terminoloģijas atbilstības līmeni, izmantot to, ka ārštata darbinieki juristi labi pazīst savas valsts tiesību sistēmu;
- iepazīstināt līgumslēdzējus ar valodu nodaļu darba metodēm, tostarp rīkojot regulāras tikšanās un nododot viņu rīcībā informācijas tehnoloģiju, terminoloģijas un dokumentācijas resursus.

Lai piesaistītu vairāk ārštata darbinieku, visu valodu nodaļu darbinieki regulāri dodas apvienotos komandējumos uz dalībvalstīm, saviem ārštata tulkotājiem piedāvājot gan apmācības, prezentācijas un jautājumu un atbilžu pasākumus, gan apmeklējot universitātes un profesionālās asociācijas, lai mērķpublikā raisītu interesi par ārštata tulkotāja karjeras iespējām Tiesā – vai tā būtu pamata vai papildu karjera. Tādējādi 2019. gadā citastarp tika organizēti maltiešu valodas nodaļas komandējumi, kas ļāva satikt vairāk nekā 500 skolēnu un iedrošināt tos mācīties valodas, bet nīderlandiešu

valodas nodaļas vizītes rezultātā Neimegenas (Nīderlande) un Gentes (Beļģija) Universitātē uzsāktas apmācības juridiskajā tulkošanā. Veicināšana un komunikācija notiek arī saistībā ar publiskajiem iepirkumiem, izmantojot plakātus, brošūras un reklāmas pielikumus specializētajā presē un internetā, kā arī regulāri tiek atjaunināta informācija Tiesas interneta vietnē.

Šis ieguldījums jau dod augļus, ja to vērtē, ņemot vērā izskatīto piedāvājumu pakāpenisko pieaugumu saistībā ar paziņojumiem par ārštata pakalpojumu iepirkumu.

Lai proaktīvi rūpētos par ārējo tulkojumu kvalitāti, valodu nodaļas bieži organizē tikšanās ar ārštata darbiniekiem, lai palielinātu viņu izpratni par DĢD prasībām un iepazīstinātu ar darba metodēm un rīkiem, kas ir viņu rīcībā, kā arī resursiem, kuri pieejami, izmantojot starpiestāžu platformu drošai informācijas apmaiņai. Šo tikšanos laikā notiek arī auglīgas sarunas, kurās ārštata tulkotāji var dalīties ar sava darba grūtībām un saņemt konkrētas valodu nodaļu atbildes uz uzdotajiem jautājumiem.

2022. gada beigās spēkā bija 1425 juridiskās tulkošanas pamatnolīgumi 195 valodu kombinācijās. Tomēr joprojām pastāv nepieciešamība pēc aktīvas tirgus izpētes. Dažas valodu kombinācijas, kuru nodrošināšana būtu vēlama, tirgū nav bijis iespējams atrast, citām valodu kombinācijām panāktais nodrošinājums joprojām nav pietiekams. Ar reklāmu presē un citos medijos nepietiek, jo nepieciešams ne tikai mobilizēt tirgū esošos resursus, bet arī rosināt interesi par šo profesiju.

Ārējās tulkošanas devuma optimizācijas projekts ir ļāvis pakāpeniski palielināt tās apjomu līdz 42 % 2021. gadā, un tas nozīmē, ka lielākais daudzums mazāk konfidenciālu dokumentu (lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmumu, procesuālie dokumenti, ģenerālvokātu secinājumi un, vajadzības gadījumā, jau pasludināti spriedumi) šobrīd tiek nodoti ārpakalpojumā, un tas ievērojami atvieglo iekšējos resursus, neraugoties uz nepieciešamību pārbaudīt ārštata tulkotāju tulkojumus, vienlaikus pārbaudot to atbilstību līgumiem un kvalitātes prasībām.

Attiecībā uz kvalitāti tulkošanas dienests dara visu iespējamo, lai to optimizētu, it īpaši nodrošinot ārštata tulkotājiem pieeju dokumentācijas, terminoloģijas un metodoloģijas resursiem un īstenojot gan didaktisku, gan sistemātisku *feed-back* politiku. Vēl bez tā DĢD ir ieviests kvalitātes tīkls ar mērķi ļaut štata juristiem lingvistiem, kuri izraudzīti par valodu nodaļu kvalitātes padomniekiem, dalīties pieredzē un idejās tulkojumu, tostarp ārējo tulkojumu, kvalitātes jomā. Ir aplūkotas vairākas tēmas, īpaši nepieciešamība

saskaņot kvalitātes pārbaudes praksi un kritērijus, kā arī labāk strukturēt ārštata tulkotājiem sniegtos vērtējumus.

Arī horizontālās nodaļas cenšas, lai ārštata tulkotāju rīcībā nonāktu atsauces un atbalsta materiāli, kas pieejami starpiestāžu platformā drošai informācijas apmaiņai (terminoloģijas datubāzes, dokumentācija un rokasgrāmatas terminoloģijas un dokumentācijas izpētes jomā u. c.). Šo iniciatīvu pavada metodoloģisks un tehnisks atbalsts, lai atvieglotu tulkojuma materiālu sagatavošanu, iekļaujot tajos visus atsauces dokumentus, kas ļauj ārštata tulkotājam sagatavot kvalitatīvu darbu.

Ņemot vērā, ka ārštata tulkotājiem uzticēto lappušu skaits laikposmā no 2015. līdz 2022. gadam ir pieaudzis par aptuveni 35 %, pasūtījumu skaits – vairāk nekā par 61 % un maksājumu skaits – vairāk nekā par 42 %, līdz ar to ir pieaudzis arī valodu nodaļu un horizontālo nodaļu administratoru darba apjoms.

Tomēr iespējas izmantot ārpakalpojumu nav neierobežotas. Nolēmumu projekti, kas veido lielāko daļu juridiskās tulkošanas dienesta darba apjoma, ir konfidenciāli dokumenti, kurus nedrīkst uzticēt ārštata tulkošanai pirms to pasludināšanas. Pēc parakstīšanas vai pasludināšanas šie nolēmumi kļūst par publiskiem dokumentiem. Tomēr atcerēsimies, ka juridiskās tulkošanas dienesta mērķis ir nolēmumus darīt pieejamus to pasludināšanas dienā pēc iespējas lielākā skaitā valodu versiju, izslēdzot to nodošanu ārpakalpojumā, citādi no šā mērķa ir jāatsakās.

3.3.2. – Ārštata tulki jeb KT

Mutiskās tulkošanas direkcija izmanto Savienības iestādēs akreditētu tulku darbu.

Ārštata tulki, saukti arī par KT – “konferenču tulki”, veido būtiskus resursus, lai nodrošinātu mutiskās tulkošanas dienesta sekmīgu darbību un tā spēju nepārtraukti piemēroties tiesas sēžu īpašajām valodu vajadzībām.

KT nodarbināšanu regulē Eiropas Parlamenta, Eiropas Komisijas un Tiesas ar KT noslēgta vienošanās.

Tulku norīkošana uz tiesas sēdēm, kā arī ārštata tulku nodarbināšana notiek, izmantojot īpašu aplikāciju, kas ir savienota ar Komisijas datubāzi ([Webcalendar](#)), kuru izmanto Parlaments, Komisija un Tiesa, pārvaldot kopēju to KT sarakstu, kuri ir nokārtojuši starpiestāžu [akreditācijas testu](#).

2022. gadā Mutiskās tulkošanas direkcija izmantoja 416 dažādu ārštata tulku darbu kopumā 3396 līgumdienas, kas vidēji veido 92 tiesu darbības līgumdienas nedēļā. Ārštata tulkotāju nodarbināšana ļauj arī pamanīt talantus, kuri spēj nodrošināt pastāvīgo tulku nomaiņu, vienlaikus saglabājot uzticību šauram kompetentu KT kodolam.

Kad ārštata tulki ierodas strādāt Tiesā, viņus vienmēr uzņem un pavada kāds kolēģis. Viņi saņem pilnīgus tās lietas materiālus, kurā ir norīkoti, tostarp jau iepriekšējā dienā pirms tiesas sēdes vai tajā pašā rītā pieejamās mutvārdu paskaidrojumu piezīmes. Svētdienās un svētku dienās tulki ierēdņi nodrošina dežūras ārštata tulku uzņemšanai. Vai tā būtu darba nedēļa vai brīvdiena, ārštata tulku rīcībā vienmēr pirms tiesas sēdes ir sagatavošanās diena, kas ļauj viņiem iepazīties ar lietas materiāliem. Šis sagatavošanās laiks, ko paredz vienīgi Tiesa, ir absolūti nepieciešams, lai garantētu mutiskās tulkošanas kvalitāti tiesas sēdēs mutvārdu paskaidrojumu uzklausišanai, kas bieži attiecas uz ļoti sarežģītiem jautājumiem gan juridiskā, gan tehniskā ziņā.

Apņemšanās nodrošināt ārštata tulku uzraudzīšanu, protams, liek domāt par ārējās rakstiskās tulkošanas optimizācijas projektu, ar kuru tai ir daudz līdzīgu iezīmju. Mutiskās un rakstiskās tulkošanas dienesti arī šeit rod konkrētus sinerģijas ceļus, it īpaši izmantojot apmeklējumus, komandējumus un darbības ārštata darbinieku kompetenču noskaidrošanai un atbalstam.

3.4. – Juridisko tulkojumu un mutiskās tulkošanas kvalitātes nozīmīgums Tiesā

3.4.1. – Juridisko tulkojumu kvalitāte

Ir būtiski, lai tulkošana tiesvedības valodā tiktu nodrošināta visaugstākajā kvalitātē, jo tiesu nolēmumu tvērumam ir jābūt pilnīgi skaidram lietas dalībniekiem un – prejudiciālu nolēmumu tiesvedību gadījumā – iesniedzējtiesai. Tulkojuma kvalitātei ir jāļauj pieņemt tikpat skaidru nolēmumu kā tas, kuru dalībvalsts augstākā tiesa pieņemtu tikai savas valsts kontekstā. Ja, tehniski raugoties, nolēmums izriet no tulkojuma, kas veikts no apspriežu valodas, proti, franču valodas, juridiski tā ir tiesvedības valoda, un tādējādi nolēmumam ir jābūt tik skaidram un precīzam, it kā tas būtu sagatavots šajā valodā.

Tomēr tulkojumu kvalitātes nozīme ar to nebeidzas. Kopš spriedumiem *van Gend & Loos* (skat. 18. zemspītras piezīmi) un *Costa*⁶⁹ Savienības tiesībām ir tieša iedarbība un pārākums salīdzinājumā ar valsts tiesībām. To piemērošana nav atkarīga no valsts transponēšanas pasākumiem, izņemot direktīvu gadījumu. Tiesas sastāvā esošo tiesu judikatūrā tiek piemērotas vai interpretētas Savienības tiesības. No tā izriet, ka visaugstākā kvalitāte tiek prasīta ne tikai attiecībā uz tiesvedības valodas versiju, kurā Tiesa formāli izspriež lietu, bet arī uz visām pārējām valodām, kurās nolēmums tiek tulkots, it īpaši prejudiciālo nolēmumu tiesvedību jomā (*erga omnes* iedarbība). Savienības tiesas nolēmums vai interpretācija ir saistoša visām dalībvalstīm neatkarīgi no tā, vai runa būtu par likumdošanas, izpildvaras vai tiesu līmeni. Valsts tiesas atspoguļo to sekas savos nolēmumos. Juridiskās atšķirības, pat nelielas, var izraisīt atšķirīgu judikatūru dalībvalstīs un tādējādi apdraudēt Savienības tiesību vienveidīgu piemērošanu. Tam var būt ļoti nopietnas sekas, vai tas būtu attiecībā uz iekšējā tirgus saskaņotu darbību, starptautisko tirdzniecību, kopējās brīvības, drošības un tiesiskuma telpas pienācīgu darbību vai pat pamattiesībām. To vēl papildinātu iedragāts Tiesas tēls un Eiropas Savienības tēls kopumā. Visbeidzot, tas izraisītu tiesisko nedrošību, kas, pirmām kārtām, radītu minēto nelabvēlīgo ietekmi un, otrām kārtām, izraisītu potenciāli lielu skaitu lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu iesniegšanu, lai noskaidrotu to, kam jau no sākuma bija jābūt skaidram.

Kvalitāte ir paša valodu dienestu noderīguma nosacījums. Ja juridiskie tulkojumi nebūtu visaugstākajā kvalitātē, attiecīgie valodu versiju lietotāji to ātri pamanītu, jo tiem būtu grūtāk saprast nodotā vēstījuma būtību un reizēm tie pat tiktu maldināti. Viņi gluži dabiski sāktu balstīties arī vai tikai uz tās valodas versiju, kurā tiesību akts sagatavots, ja vien viņiem būtu kaut minimālas šīs valodas zināšanas, pat ja detalizēta izpratne, kādu sniegtu kvalitatīva versija viņu pašu valodā, lielā mērā tiktu zaudēta. Vēl jo jaunāk, dažos gadījumos lasītājs nemaz neapzinātos šo zaudējumu, jo nebūtu iespējams veikt salīdzinājumu.

Tādā gadījumā tulkojumi zaudētu jēgu un viena vienīga valoda – valoda, kurā dokuments sagatavots, – varētu aizvietot visas pārējās. Lai kāda arī būtu šī valoda (Tiesā šī loma ir franču valodai, bet lielākajā daļā Eiropas un starptautisko iestāžu – angļu valodai), tā citu valodu pārvaldītājiem neļautu tikpat ērti un precīzi uztvert vēstījumu kā savā dzimtajā valodā. Līdz ar to vairs nepastāvētu vienlīdzība un iznīktu daudzvalodība.

69| Spriedums, 1964. gada 15. jūlijs, 6/64, [EU:C:1964:66](#).

Bet kas tad ir kvalitāte? Kā to definēt?

Var teikt, ka būtiskie elementi, kas nosaka tulkojuma kvalitāti, ir uzticība oriģinālam, pabeigtība, saskaņotība, skaidrība, precizitāte, valodas veiklība un pareizība (ortogrāfija, interpunkcija, sintakse), dokumenta veidam atbilstošs valodas reģistrs un termiņu ievērošana.

Saskaņotības nodrošināšana varētu šķist acīmredzama, tomēr juridiskās tulkošanas kontekstā tā ir daudzdimensionāla. Tai ir jāietver juridiskā (argumentācijas saskaņotība), iekšējā (terminoloģija, atkārtojumi, atsauces utt.), ārējā (diahroniskā (saskaņotība laikā) un sinhroniskā (saskaņotība ar pārējām valodu versijām)), terminoloģijas (“neizgudrot divriteni no jauna”), frazeoloģijas (juridiskā frazeoloģija ir terminoloģijas papildinājums) un formālā saskaņotība (nodaļas pieņemto standartu ievērošana).⁷⁰

Lai arī termiņu ievērošana var tikt uzskatīta par elementu, kas nav saistīts ar tulkojuma kvalitāti, tomēr tas ir svarīgs pakalpojuma kvalitātes aspekts. Nav mazāk noderīga tulkojumu nekā tāds, kurš vajadzīgajā brīdī vēl nav gatavs. Novēlots tiesvedības dokumenta tulkojums var aizkavēt visu tiesvedību; novēlots nolēmuma tulkojums tiesvedības valodā aizkavē tā pieņemšanu; novēlots nolēmuma tulkojums, kas paredzēts vienīgi publicēšanai, neļauj noteiktu kategoriju pilsoņiem ar jauno judikatūru iepazīties vienā laikā ar pārējām valodu grupām, tādējādi izjaucot vienlīdzību starp šīm grupām.

Tāpēc tulkošanas dienests jau sen ir izstrādājis pasākumu kopumu, ko dēvē par “kvalitātes pasākumiem”; tie tiek aktīvi veikti un aizvien uzlaboti, ņemot vērā prasības un dažādas norises, kuras var ietekmēt tulkojumus (darba apjoms un budžeta ierobežojumi, kā arī Tiesas tiesvedības un kompetenču attīstība, izmaiņas tiesu darbā utt.). Šo kvalitātes pasākumu pamatā ir doma, ka par tekstu gala kvalitāti jā rūpējas cik vien iespējams savlaicīgi, jau posmos, kas noris pirms tulkošanas procesa un tā laikā, vajadzības gadījumā sadarbojoties ar autoriem.

Dienests ir ieviesis virkni pasākumu, lai palīdzētu juristiem lingvistiem saglabāt to tulkojumu kvalitāti, kas veikti saistībā ar lūgumiem sniegt prejudiciālu nolēmumu, tas it īpaši attiecas uz tulkojumiem no starpniekvalodas.

70| Thierry Lefèvre, Pierre Bové, “La Langue de la traduction dans le droit des traités internationaux et dans les juridictions internationales”, *Journal des Tribunaux*, Nr. 6540, 2013. gada 22. novembris, 755.–757. lpp.

Par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu apstrādi galvenokārt ir atbildīga references persona. Tas ir jurists lingvists no tiesvedības valodas nodaļas, kuram ir visas vajadzīgās kompetences (valodas un juridiskās), lai palīdzētu saviem kolēģiem (juristiem lingvistiem, kuri atbildīgi par tulkošanu, un citiem) visā šā dokumenta apstrādes laikā. Šī persona ir tā, kas, piemēram, veic vajadzīgās darbības, lai samazinātu dokumenta apjomu un atvieglotu tulkošanu (komentāru iekļaušana, it īpaši paskaidrojot terminus, ar kuriem apzīmē valsts tiesību jēdzienus, fragmentu izņemšana, pievienojot paskaidrojumus, dažādas norādes, papildinājumi utt.), vienlaikus negrozot dokumenta jēgu un būtību. Attiecībā uz prejudiciālajiem jautājumiem nekādas darbības netiek veiktas. References personai bieži ir arī jāsagatavo rezumējums, kurā izklāstīta lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu satura būtība. Šo rezumējumu pēc tam tulko visās valodās, izņemot franču, jo apspriežu valodā vienmēr tulko visu lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu tekstu. Visbeidzot references persona veic arī citus pienākumus ar mērķi atvieglot dokumenta apstrādi un tulkošanu: teksta un tā juridiskā konteksta priekšanalīzi, tādu identisku vai līdzīgu fragmentu noteikšanu, kuri jau tulkoti citās lietās.

Tulkošanas laikā šī references persona palīdz pārējiem juristiem lingvistiem, atbildot uz viņu jautājumiem šim nolūkam izveidotā *wiki* vietnē vai sniedzot tiem visu vajadzīgo atbalstu terminoloģijas vai valsts tiesību izpratnei. Pēc tam references persona pārlasa dokumenta tulkojumu apspriežu valodā un vajadzības gadījumā arī starpniekvalodā, lai novērstu riskus, kas saistīti ar iespējamām kļūdām vai neprecizitātēm, kurām šajās abās valodās ir īpaša nozīme.

Arī apspriežu valodas nodaļai un starpniekvalodu nodaļām ir īpaša atbildība, jo viņu tulkojumu kvalitāte ir noteicošā attiecībā uz turpmāko tulkojumu kvalitāti. Apspriežu valodas nodaļa uzrauga terminoloģijas saskaņotību lietas materiālos visā tiesvedības procesā un tās rakstveida daļas beigās.

Ar terminoloģiju saistītais darbs pilnībā iekļaujas kvalitātes pasākumos. Tas veicina racionalizācijas centienus un tādējādi papildina un turpina tiesu veikto taupības pasākumus. Terminoloģijas jautājums turpmāk tiks skatīts saistībā ar tulkošanas stratēģijām (*skat. 4.1.3. punktu*).

3.4.2. – Mutiskās tulkošanas kvalitāte

Tādas pašas kvalitātes prasības *mutatis mutandis* attiecas arī uz mutisko tulkošanu, izņemot to, ka mutiskā tulkošana notiek reālā laikā un tajā nav iespējams veikt nekādas vēlākas pārbaudes vai labojumus. Ja juristam lingvistam ir iespēja veltīt laiku, lai sniegtu atbalstu autoram, uzlabojot viņa darba kvalitāti tulkošanas procesā, vienlaikus

skrupulozi, teikumu pēc teikuma ievērojot viņa argumentāciju, mutiskajam tulkam ir jārīkojas nekavējoties.

Prognozēšana tādējādi ir būtisks mutiskās tulkošanas kvalitātes elements. Pretēji tam, ko varētu iedomāties, tulka darbs nesākas brīdī, kad viņš iekārtojas pie mikrofona un uzliek austiņas; tā pamatā ir rūpīga sagatavošanās, kas bieži vien sāka jau vairākas dienas iepriekš un kas veido ievērojamu tulka darba laika daļu. Būtiska ir arī nepārtraukta apmācība: tulkam ir jābūt pamatīgām valodu zināšanām un zināšanām par attiecīgo tēmu, kas ļauj tam reālā laikā analizēt runātāja sacīto un precīzi atveidot tā jēgu. Protams, tulks aizvien paliek atkarīgs no runātāja, tā uzstāšanās ātruma un argumentācijas skaidrības, tomēr ar labu lietas materiālu un temata pārzināšanu, kā arī attiecīgās valodas zināšanām nereti pietiek, lai tiktu galā ar šīm grūtībām.

Šajā kontekstā aizstāt kādu tulku bez iepriekšējas sagatavošanās ir ārkārtīgi grūti. Tiesas sēdei ir jānotiek neatkarīgi no apstākļiem, un norīkotajam tulkam ir jābūt klāt noteiktajā vietā un laikā. Zināmā mērā tas nozīmē "ievērot termiņu" kontekstā, kad jārīkojas nekavējoties.

Gan rakstiskajā, gan mutiskajā tulkošanā labu darbinieku pieņemšana darbā ir pirmais kvalitātes nosacījums.

3.5. – Pieņemšana darbā un tālākapmācība

3.5.1. – Konkursi ierēdņu pieņemšanai darbā

Pieņemšana darbā DĢD vienmēr notiek, izmantojot galvenokārt Eiropas Personāla atlases biroja (*EPSO*) rīkotos atklātos konkursus visām profesijām. Šeit jānorāda uz kādu jaunievedumu konkursos juristu lingvistu pieņemšanai darbā. Iepriekš šajos konkursos notika tikai tulkojuma un mutvārdu pārbaudes, bet kopš 2020. gada pēc DĢD pieprasījuma tajos ietverts jauns pārbaudījums – kāda teksta neirālā mašintulkojuma kvalitātes kontrole. Tādējādi tiek integrēti pēdējie tehnoloģiju attīstības sasniegumi, kas spēcīgi ietekmē ar tulkošanu saistītās profesijas.

Alternatīvi, ja atklāts konkurss nav iespējams, var tikt rīkoti iekšēji konkursi.

3.5.2. – Pagaidu darbinieku atlases procedūras

Pagaidu darbinieku atlases procedūras ir nepieciešams papildinājums konkursiem, it īpaši, lai apmierinātu iepriekš paredzamas vajadzības uz laiku aizvietot darbiniekus (saistībā ar grūtniecības un dzemdību atvaļinājumiem, bērna kopšanas atvaļinājumiem, atvaļinājumiem ģimenes apstākļu dēļ u. c.). Ir daži starpiestāžu rīki, kas sniedz vērtīgu palīdzību pagaidu darbinieku atlasē, piemēram, CAST saraksti: šie EPSO pārvaldītie saraksti ļauj atrast kandidātus, kurus ir iespējams drīzumā nodarbināt kā līgumdarbiniekus vai pagaidu darbiniekus tādās jomās kā juridiskā tulkošana, korektūra, valodas redaktora darbs un sekretariāta darbs. Starpiestāžu datubāzē "EU CV online" savukārt ir apkopotas kandidatūras, kas iesniegtas, atbildot uz pastāvīgu uzaicinājumu iesniegt kandidatūras vai īpašu uzaicinājumu izteikt ieinteresētību, kā arī spontāni iesniegtas kandidatūras. Tiesa tajā ir publicējusi divus pastāvīgus uzaicinājumus iesniegt kandidatūras attiecībā uz administratoru un asistentu amatiem.

Runājot konkrētāk par mutisko tulkošanu, veiksmīgo kandidātu skaits atklātajos konkursos attiecībā uz konferenču tulku amata vietām aizvien ir ļoti neliels, ņemot vērā profesijas īpašās iezīmes un šādu – tulkošanas dienestiem kopīgu – konkursu trūkumu. Mutiskos tulkus var pieņemt darbā arī kā pagaidu darbiniekus vakantās amata vietās. Kandidātus izraugās no akreditētajiem mutiskajiem tulkiem, kuri iekļauti Komisijas, Parlamenta un Tiesas kopējā sarakstā.

3.5.3. – Daudzvalodības jomas profesionāļu tālākāpmācība

Profesionālā tālākāpmācība ir būtisks elements, lai, no vienas puses, uzturētu un, no otras puses, paplašinātu profesionālās kompetences, kas vajadzīgas attiecīgo pienākumu izpildē katrā no daudzvalodības profesijām, vai tās būtu tehniska, lingvistiska vai juridiska rakstura. DĢD tā rīkojas pēc savas gribas, padarot profesionālo apmācību par savas politikas pamatprincipu, ar ko tā tiecas nodrošināt ļoti augstu sniegto rakstiskās un mutiskās tulkošanas pakalpojumu kvalitātes līmeni, tādējādi ik gadu mudinot lielāko daļu dienesta darbinieku piedalīties vienā vai vairākās apmācībās. Skaitliski 2022. gadā vairāk nekā 900 cilvēku apmācībās pavadīja vidēji 6,5 dienas.

Apmācība dienesta iekšienē lielākoties balstās uz zināšanu apmaiņas principu, kā to apliecina kolēģu – gan to, kuri apmāca, gan to, kuri mācās, – ieguldījums dažādās turpmāk aprakstītajās apmācības darbībās.

Kopš stāšanās amatā juridiskās tulkošanas dienesta darbinieki ir aicināti piedalīties apmācības procesā, kura galvenais mērķis ir iepazīties ar dienesta darba rīkiem un vidi. Piedaloties apmācībās, kas veido šo programmu, kurā atkarībā no profesijas var būt līdz pat 35 apmācību stundām, jaunie kolēģi galvenokārt attīsta savas tehniskās zināšanas, ne tikai mācoties lietot īpašu programmatūru un aplikācijas, kuras daļēji izstrādājusi pati Tiesa, bet arī apgūstot dokumentu, tekstu un terminoloģijas izpētes metodes, izmantojot daudzus pieejamos resursus. Jaunajiem mutiskajiem tulkiem savukārt ir pieejams individuāls un personalizēts atbalsts, ko sniedz pieredzējuši kolēģi, kuru uzdevums ir tiem palīdzēt apgūt un pārvaldīt darba metodes un rīkus. Jauno mutisko tulku integrāciju bieži vien atvieglo tas, ka daži no viņiem jau ir ieguvuši darba pieredzi dienestā kā stažieri.

Šādā veidā DGD turklāt tiecas sniegt saviem jaunajiem darbiniekiem vispārējas zināšanas par Tiesas darbību, piemēram, aicinot tos iepazīties ar pārējo iestādes dienestu nozīmi lietas vēsturē – no prasības celšanas līdz nolēmumam – vai arī konkrētāk asistentiem, kuri nav juristi, – aicinot viņus piedalīties apmācībās par Savienības tiesvedības tiesībām.

Ārpus šīs programmas, lai ļautu sekot līdzi dienesta tehniskās vides attīstībai, tiek piedāvāti nozīmīgi apmācību pasākumi, piemēram, datu migrācijas vai jaunu, specifisku, noteiktām profesijām paredzētu rīku izstrādes gadījumos.

Ir jāuzsver, ka visus šos apmācību pasākumus nodrošina tikai pasniedzēji iestādes iekšienē, kas ļauj nodrošināt vislabāko piemērotību Tiesas darba videi un nosacījumiem.

Daudzvalodības profesiju lingvistiskais elements ir jāuztur un jāattīsta visā karjeras gaitā, un starpiestāžu valodas kursi ir būtiskākais instruments, kas ir tulku un juridiskās tulkošanas nodaļu rīcībā valodu zināšanu uzturēšanai un paplašināšanai. Tie tādējādi veido ļoti būtisku DGD piedāvāto apmācību daļu. Konkrētāk, darbība šajā jomā veido apmēram 75 % no to kopējā apmācību stundu skaita, kuras izmanto dienesta darbinieki.

Valodu kursi tiek uzticēti privātajām skolām, kuras periodiski izvēlas, izmantojot iepirkumu procedūru. Tos saskaņā ar dienesta iespējām un vajadzībām var organizēt visās Savienības oficiālajās valodās, lai arī praksē juridiskās tulkošanas dienestā gandrīz trīs ceturtdaļas kursu ir veltītas kādas no piecu starpniekvalodu (angļu, itāļu, poļu, spāņu un vācu valodas) vai franču valodas (apsprīžu valoda) apguvei.

Kursu formāts var atšķirties satura ziņā, ko nosaka atkarībā no mērķprofesijas (tulks, jurists lingvists vai cita profesija), ritma vai arī norises vietas, un tāpēc daļa no valodu apguves piedāvājuma ir iespēja, sākot no noteikta līmeņa, apmeklēt kursus ārzemēs.

Lai arī piedalīšanās šajos valoduursos šķiet nepieciešams resurss, ar to nepietiek. Tādējādi, lai šos kursus būtiski un konkrēti papildinātu, dienestā ir attīstīti vēl citi apmācības veidi un tiek izmantotas tulku un juristu lingvistu prasmes, lai to nodrošinātu. Runa ir it īpaši par iknedēļas mutiskās tulkošanas vingrinājumiem, kas ir labs valodas zināšanu attīstības līdzeklis, kā arī par juridiskās lasīšanas darbnīcām, kuru pamatā ir skaidrojoša juridisko tekstu lasīšana kādā no 24 oficiālajām Savienības valodām, visbiežāk par pamatu ņemot neseno iesniegtu lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, lai tādējādi vienlaikus atbalstītu notiekošo tulkošanas procesu, tostarp kvalitātes ziņā.

Šīs darbnīcas nenoliedzami ir valodu apmācības pasākumi, bet tās arī sniedz kolēģiem, kuri šajās darbnīcās piedalās, iespēju bagātināt savu juridisko bagāžu, arī šīs zināšanas dienests cenšas stiprināt, regulāri organizējot konferences un seminārus par kādu konkrētu Savienības tiesību vai valstu tiesību jomu, kurā nepieciešama kolēģu zināšanu padziļināšana, lai, saskaroties ar jauninājumiem terminoloģijas jomā, viņi varētu turpināt nodrošināt augstu rakstiskās un mutiskās tulkošanas kvalitātes līmeni.

Šo semināru vadīšanu, cik iespējams, nodrošina, izmantojot iestādē pieejamās prasmes: runātāji ir juristi lingvisti, tiesas locekļu palīgi vai tiesneši, kas iziet praksi kādā Tiesas vai Vispārējās tiesas locekļa birojā. Dažos gadījumos tomēr var būt nepieciešams aicināt ārštata runātāju, bieži no universitāšu pasniedzēju loka, it īpaši tad, ja semināra priekšmets ir kāda nozīmīga valsts tiesību reforma.

Darbinieki turklāt var piedalīties citu Savienības iestāžu vai ārēju struktūru piedāvātā juridiskajā apmācībā, piemēram, tulku semināros, kas ik gadu tiek organizēti sadarbībā ar Eiropas universitātēm.

Vēl bez apmācības, kas tieši ietilpst iepriekš minētajās jomās, kuras veido daudzvalodības profesiju pamatu, dienesta darbinieki cenšas pilnveidot savas zināšanas citās disciplīnās, kam ir saistība ar dienesta vai iestādes darbu, piemēram, vadības kompetenču attīstība, apmācība biroja darbā vai arī tādu starpjomu kompetenču jeb *soft skills* apguve kā projektu vadība vai stresa pārvaldība.

3.6. – Daudzvalodības racionalizēšana

3.6.1. – Apspriežu valoda

Jautājums par saziņu starp Tiesas locekļiem radās, tiklīdz 1952. gadā tā tika nodibināta. Bija iespējams nodrošināt mutisko tulkošanu locekļu sanāksmēm četrās tā laika oficiālajās

valodās, kā arī visu procesuālo dokumentu rakstiskos tulkojumus šajās pašās valodās. Tomēr radās divkārša problēma, proti, pirmām kārtām, tulkus klātbūtne apspriežu laikā, lai arī saskaņā ar 35. punktu 3. protokolā par Eiropas Savienības Tiesas statūtiem tām ir jābūt slepenām, un, otrām kārtām, ļoti liels mutiskās un rakstiskās tulkošanas apjoms. Tāpēc Tiesa nolēma apspriedes noturēt vienā valodā.

Arī šodien šī izvēle ļoti ietekmē Tiesas darba organizēšanu.

Tā kā Tiesas locekļi gan mutiski, gan rakstiski sazinās apspriežu valodā (šodien tā ir franču valoda), gluži dabiski Tiesas dienesti faktiski ir vispārinājuši šīs valodas lietojumu savā darbā.⁷¹

Tiesas darbā pieņemtajiem ierēdņiem tāpat ir jābūt apspriežu valodas zināšanām, un retajos gadījumos, kuros Tiesa ir pieņēmusi darbā personu, kas, uzsākot darbu, neatbilst šim nosacījumam, šai personai ir jāapmeklē intensīvi kursi, lai tās franču valodas zināšanas sasniegtu prasīto līmeni. Valodu dienestiem apspriežu valodas loma ir vēl būtiskāka, un tādējādi, pieņemot darbā tulkus un juristus lingvistus, šīs valodas zināšanas augstā līmenī tiek prasītas un pārbaudītas.⁷²

Visus Tiesas un Vispārējās tiesas nolēmumu projektus sagatavo apspriežu valodā un tulko pārējās prasītajās valodās. Šie nolēmumi veido valodu nodaļu tulkojamā apjoma galveno daļu. Apspriežu valodas nodaļa, protams, tulko nevis nolēmumu projektus, bet visus procesuālos dokumentus, it īpaši apsvērumus vai procesuālos rakstus, ko lietas dalībnieki iesnieguši tiesvedībā, lai tiesu locekļi varētu ar tiem pilnībā iepazīties. Tā kā šo procesuālo dokumentu skaits un apjoms ir lielāks nekā nolēmumu projektu skaits un apjoms un to tulkojumu nodrošināšana apspriežu valodā ir nosacījums tiesvedību raitai norisei, attiecīgajā nodaļā ir vairāk darbinieku nekā citās valodu nodaļās.

Tāpat, lai arī Mutiskās tulkošanas direkcija piedāvā lielu valodu kombināciju daudzveidību, katram tulkam jāspēj saprast un tulkot iztiesāšanas sastāva locekļa sacītais, arī tad,

71 | Valeriu M. Ciucă, "Limba de lucru a Tribunalului Uniunii Europene – de la vernaculum, de la "limba casei", la vehiculum, la un limbaj cudestinație universală. Alocuțiune de deschidere a Conferinței internaționale Traducerile juridice în cadrul Uniunii Europene", *Analele Stiintifice Ale Universitatii Alexandru Ioan Cuza Din Iasi Stiinte Juridice*, 63. sējums, papildinājums, 2017, 25. lpp.

72 | Tomēr dažkārt, pievienojot jaunu valodu, pastāv izņēmumi, jo nevar pamatot gaidīt, ka būs pieejams pietiekami plašs tādu kandidātu loks, kas pārvalda franču valodu. Tā tas bija ar atklātajiem konkursiem, ko rīkoja saistībā ar 2004. gadā notikušo paplašināšanos vai īru valodas atkāpes atcelšanu.

ja – nereti rūpējoties par to, lai aiztaupītu nepieciešamību tulkot, – tie izsakās nevis savā dzimtajā valodā, bet apspriežu valodā. Turklāt visas tiesas sēdes tulko apspriežu valodā, tādējādi apmierinot to locekļu vajadzības, kuriem nav iespējas izmantot mutisko tulkojumu savā dzimtajā valodā.

3.6.2. – Starptiekvalodas (rakstiskā tulkošana)

Savienības pēdējās paplašināšanās (2004., 2007. un 2013. gadā) radīja bezprecedenta izaicinājumu daudzvalodības pārvaldībai: ar 24 oficiālajām valodām to valodu kombināciju skaits, kas nepieciešamas, lai nodrošinātu tiesu darbu, ir pieaudzis no 110 – pirms 2004. gada⁷³ līdz 552 – 2013. gadā.

Pat pirms 2004. gada Tiesas tulkošanas dienests vairs nespēja tieši aptvert visas valodu kombinācijas. Neraugoties uz neatslābstošiem un nepārtrauktiem centieniem veicināt apmācību, liela daļa nodaļu vairs nespēja atbildēt uz noteiktiem pieprasījumiem. Darba apjoms, daudzu juristu lingvistu, kuri jau tulko no piecām vai sešām valodām, pārslodze, kā arī nelielais pieprasījumu skaits tulkošanai no atsevišķām sarežģītām valodām, bija faktori, kuru dēļ nebija lietderīgi (vai pat neieteicami) investēt visiem domātā ilgstošā apmācībā. Pēc 2004. gada pievienošanās kārtas vairs nebija iespējams uzturēt sistēmu, kura ar tiešo tulkošanu nodrošinātu visas valodu kombinācijas.

Jau 2001. gadā dienests plānoja ieviest jauktu sistēmu – ietverot tiešo tulkošanu un tulkošanu, izmantojot starptiekvalodas –, uzņemdamies atbildību par to, lai atbilstoši tehniskiem kritērijiem izvēlētos par starptiekvalodām izmantojamās valodas.

Turpinot dot priekšroku tiešajai tulkošanai ikreiz, kad valodu nodaļu rīcībā ir šādas iespējas, ja jātulko dokumenti, kuri sagatavoti valodā, kas nav ne starptiekvaloda, ne franču valoda, tās var tulkot, izmantojot starptiekvalodu. Šajā kontekstā ir būtiski nošķirt tulkošanu, "izmantojot relejtulkošanas valodu", no tulkošanas, izmantojot "starptiekvalodu": pirmajā sistēmā tāpat tulkošana netiek veikta no oriģinālvalodas, bet gan no pirmā pieejamā tulkojuma citā valodā, kas tulkotājam ir zināma. Turpretī starptiekvaloda ir iepriekš noteikta valoda, kurā dokuments tiek tulkots no tāpat iepriekš noteiktas valodu grupas, lai pēc tam to tulkotu pārējās valodās. Katra starptiekvaloda tādējādi aptver ierobežotu skaitu citu valodu. Šim pēdējam risinājumam ir būtiskas priekšrocības.

73| Pirms 2007. gadā Īru valoda kļuva par Savienības oficiālo valodu, reglamentos tā bija atzīta par pieļaujamo tiesvedības valodu.

Par tulkojumu kvalitāti:

- starpniekvalodas jurists lingvists labi apzinās savu atbildību pret tulkošanas otro posmu, kas ir tulkojumu sagatavošana pārējās valodu nodaļās, un tas viņu mudina savu tulkojumu sagatavot sevišķi rūpīgi un sadarboties jo īpaši ar juristu lingvistu – references personu no tās valodas nodaļas, no kuras ir veikts tulkojums;
- tulkojumu starpniekvalodā kritiski caurlasa juristi lingvisti, kas iesaistās otrajā posmā, un tādējādi tiek veikta papildu saskaņotības kontrole un stiprinās komandas gars starp juristiem lingvistiem, kuri ir atbildīgi par to pašu tekstu;
- ja nepieciešams veikt grozījumu starpniekvalodā veiktajā tulkojumā, to ir viegli pārnest uz visiem pārējiem tulkojumiem;
- katrai nodaļai, kas nav starpniekvalodas nodaļa, ja tā nespēj sagatavot tulkojumu tieši no oriģinālvalodas, ir jānodrošina tulkošana no starpniekvalodas, otrā līmeņa relejtulkošana (tulkošana no tulkojuma starpniekvalodā) ir izslēgta.

Tulkošanas sistēmu, izmantojot starpniekvalodu, nepiemēro visiem dokumentiem, kas sagatavoti kādā citā valodā, nevis starpniekvalodā vai franču valodā, bet gan trim dokumentu kategorijām: ģenerālvokātu secinājumiem – retajos gadījumos, kad ģenerālvokāts nav sagatavojis dokumentu starpniekvalodā; lūgumiem sniegt prejudiciālu nolēmumu un procesuālajiem dokumentiem, kuri iesniegti citā valodā, nevis tiesvedības valodā vai starpniekvalodā.⁷⁴

Par organizāciju:

- tiek radītas ciešākas saiknes starp katru starpniekvalodas nodaļu un to valodu nodaļām, no kurām tās sagatavo tulkojumus. Tas ir atvieglojis ne tikai jaunu nodaļu ieviešanu, jo tās varēja rēķināties ar starpniekvalodu nodaļu pieredzi un atbalstu, bet arī jauno nodaļu juristu lingvistu sadarbību ar kolēģiem, kuriem jāsāk tulkot no viņu valodas;

74| Tā tas ir, ja dalībvalsts iesniedz rakstveida apsvērumus prejudiciālā lietā vai iestājas lietā par tiešu prasību. Tādā gadījumā tiesvedības valodas nodaļai jāiesniedz tulkojums. Vienīgā nodaļa, kura vēl tiek aicināta tulkot šādus dokumentus, ir franču valodas nodaļa. Lai izvairītos no tā, ka tulkojums starpniekvalodā tiek sagatavots vienīgi tādēļ, lai būtu iesniegta versija tiesvedības valodā, versiju franču valodā izmanto kā “dabisku” starpniekversiju.

- pamatojoties uz to, vai ir vai nav nepieciešams gaidīt tulkojumu starpniekvalodā, lai uzsāktu pārējos tulkojumus, iespējams aprēķināt reālistiskus tulkošanas termiņus.

Tā kā franču valoda ir apspriežu valoda, šīs valodas tulkošanas nodaļai jāspēj nodrošināt tiešus tulkojumus no visām Savienības oficiālajām valodām.

Izvēloties starpniekvalodas, juridiskās tulkošanas dienests balstījās uz šādiem kritērijiem:

- attiecībā uz starpniekvalodu skaitu sākotnēji tika uzskatīts, ka četras starpniekvalodas (izņemot franču, kas ir “dabiskā” starpniekvaloda) ļautu labāk sadalīt jaunu valodu apguves centienus un palielinātu iespēju pieņemt darbā juristus lingvistus kandidātvalstīs, jo paplašinātos to valodu loks, kuras varētu tikt piedāvātas pārbaudēm;
- nosakot šīs starpniekvalodas, tika ņemti vērā šādi elementi:
  - dažādu valodu zināšanu līmenis nodaļās, proti, to juristu lingvistu skaits, kuri nodrošinātu tulkojumus no dažādām valodām;
  - tas, cik bieži kāda valoda tiek izmantota kā tiesvedības valoda;
  - pastāvīgo ģenerālvokātu valoda, jo bija gaidāms, ka šajās valodās tiks sagatavoti daudzi secinājumi, salīdzinot ar tām valodām, kuras lieto ģenerālvokāti, kas amatus ieņem rotācijas kārtībā starp dalībvalstīm;
  - dažādu nodaļu stabilitāte (grūtības darbinieku pieņemšanā darbā, darbinieku mainība, tas, kādā līmenī iespējams tikt galā ar darba apjomu).

Šie kritēriji sākotnēji lika izvēlēties angļu, itāļu, spāņu un vācu valodu. Izrādījās, ka nodaļās kopumā ir vislabākās šo valodu zināšanas un ka saņemto lappušu skaits šajās valodās un franču valodā veido vairāk nekā 90 % no visu tulkojamo lappušu skaita.

Lai noteiktu to valodu sadalījumu, no kurām katrai starpniekvalodas nodaļai ir jāveic tulkojums starpniekvalodā, tika ņemti vērā vairāki faktori:

- no visām starpniekvalodu nodaļām tiek prasīts vienāds piepūles sadalījums;

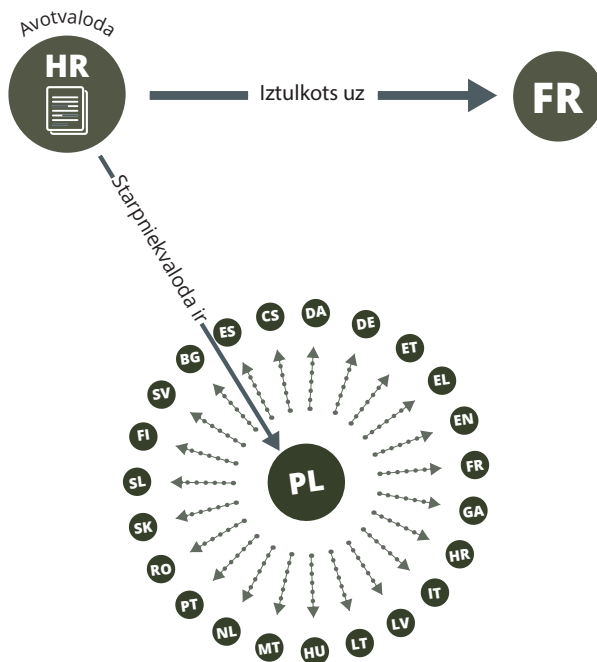
- jauno valodu vai tām tuvu valodu zināšanu līmenis dažādās starpniekvalodu nodaļās, ņemot vērā to, ka, piemēram, somu valodas zināšanas ir būtiska priekšrocība igauņu valodas apguvē vai čehu – slovāku valodas apguvē;
- kultūras vai valodas attiecības starp dalībvalstīm (vecajām un jaunajām). Tādējādi apstākļi, ka Itālijā ir slovēņu minoritāte, ļāva pieņemt, ka pastāv iespējas atrast ārštata darbiniekus, kuri spētu tulkot itāļu valodā.

Ņemot vērā, pirmām kārtām, vairāku oficiālo valodu pievienošanu pēc 2004. gada (bulgāru, horvātu, īru un rumāņu valoda) un, otrām kārtām, to, ka ar Lisabonas līgumu tika radīts sestais pastāvīgā ģenerālvokāta postenis, kas rezervēts Polijai, tika nolemts no 2019. gada 1. oktobra poļu valodu pievienot kā piekto starpniekvalodu. Kopš šā datuma poļu valodas nodaļa nodrošina tulkojumus starpniekvalodā no čehu, horvātu un slovāku valodas. No tā ir divkārtšs ieguvums:

- pastāvīgais poļu tautības ģenerālvokāts, ja viņš to vēlas, var sagatavot secinājumus dzimtajā valodā, nerodoties vajadzībai pēc papildu tulkošanas termiņiem;
- pārējās starpniekvalodu nodaļas tādējādi tika atbrīvotas no atbildības par vienu valodu, no kuras vajadzēja sagatavot tulkojumus starpniekvalodā (vācu valodas nodaļa – no poļu, angļu valodas nodaļa – no čehu, itāļu valodas nodaļa – no slovāku un spāņu valodas nodaļa – no horvātu valodas).

Šīs izmaiņas, protams, prasīja nozīmīgus ieguldījumus apmācībā, ņemot vērā to, ka poļu valodas nodaļai bija jāiemācās aptvert valodas, no kurām tai turpmāk būs jāgatavo tulkojumi starpniekvalodā, arī visām pārējām nodaļām bija jānodrošina poļu valodas zināšanas. Šīs izmaiņas pavadīja valodu apmācība, tostarp valodu mācību ceļojumi uz ārzemēm, kā arī daudzu juridiskās lasīšanas darbnīcu un semināru organizēšana.

Tulkojums, izmantojot starpniekvalodu

Valodas, no kurām tiek veikts tulkojums starpniekvalodās

BG, ET, FI, NL	→	DE	} Starpniekvaloda
DA, LT, MT, SV, GA	→	EN	
EL, RO, SL	→	IT	
HU, LV, PT	→	ES	
CS, HR, SK	→	PL	

3.6.3. – Relejtulkošanas valoda un svešvaloda, kurā tulko (mutiskā tulkošana)

Tiesas sēdē secinājumu noslēdzošo daļu, kuru ģenerālvokāts ir uzrakstījis pašā izraudzītā valodā, nolasa franču valodā un tiesvedības valodā, savukārt spriedumu rezolutīvo daļu tulki nolasa vienīgi franču valodā. Praksē runa ir vairāk par “lasīšanu”, nevis tulkošanu, ņemot vērā to, ka dokumenti pēc pieņemuma jau pastāv abās minētajās valodu versijās.

Savukārt, kad sākas mutvārdu paskaidrojumu uzklauššana, kā jau iepriekš norādīts, visās tiesas sēdēs nodrošina mutisko tulkošanu franču valodā, kā arī pārējās valodās atkarībā no vajadzības. Tiesas sēdē mutvārdu paskaidrojumu uzklaušanai var izrādīties nepieciešama mutiskā tulkošana kādā no 552 iespējamajām valodu kombinācijām. Ar 70 pastāvīgajiem tulkiem, neraugoties uz iespēju papildus izmantot ievērojama skaita ārštata tulku atbalstu, nebūtu reālistiski iedomāties, ka var tieši nodrošināt katru no šīm valodu kombinācijām. Tāpat kā attiecībā uz rakstisko tulkošanu, darbs bija jāorganizē tā, lai vienmēr nodrošinātu tulkojumu – pat visretāk izmantotajās valodu kombinācijās. Tika ieviestas divas galvenās stratēģijas.

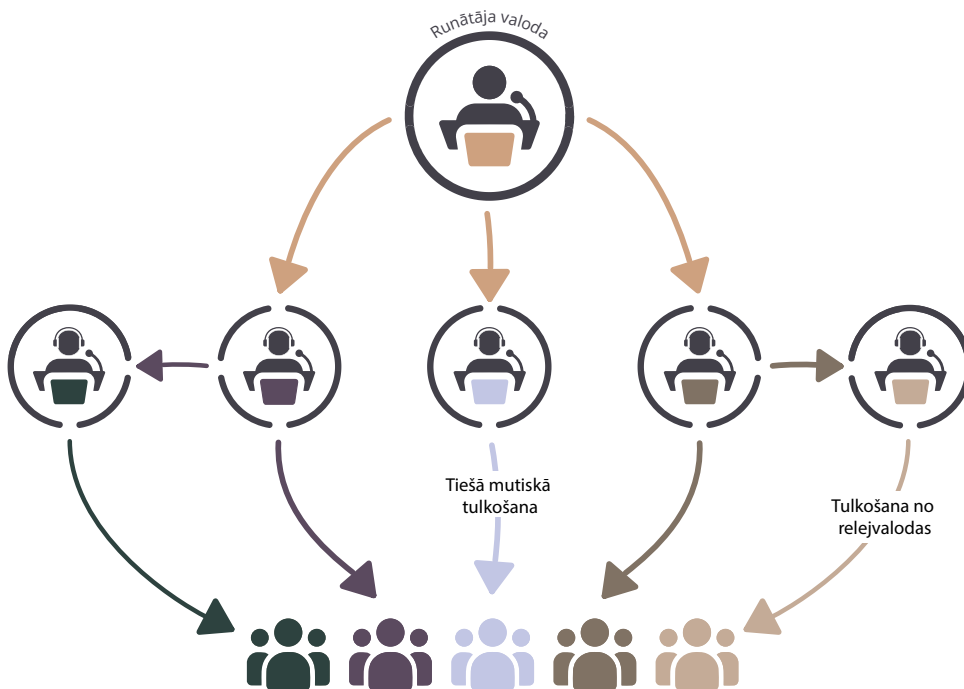
Pirmā stratēģija ir tāda, ka mutisko tulkošanu mērķvalodā uztic tulkam, kurš patiesībā runā avotvalodā. Principā visi tulki strādā, tulkojot tikai savā dzimtajā valodā. Tomēr daži tulki citu valodu pārvalda tik labi, ka var tulkot tajā kā aktīvajā valodā tā, it kā runa būtu par viņu dzimto valodu: piemēram, čehu tulkotājs, kurš tulko no čehu valodas angļu valodā. To sauc par “tulkošanu svešvalodā”.

Otrā stratēģija – kabīnes strādā relejtulkošanas režīmā. Dažu kabīņu tulki tulko nevis tieši no runātāja valodas, bet gan tulkojumu, ko nodrošina citas valodas kabīnes kolēģis, kurš spēj tieši nodrošināt šo tulkojumu savā valodā. Piemēram, kāds itāļu tulks spēj tulkot tieši no čehu valodas, un citas kabīnes var klausīties tulkojumu itāļu valodā, lai tālāk to tulkotu savā valodā.

Abas šīs stratēģijas – tulkošanu svešvalodā un relejtulkošanu – var arī kombinēt. Vēlreiz izmantojot tikko minētos piemērus, varam iedomāties runātāju čehu valodā, kura sacīto tulko, pirmām kārtām, viņa tautietis, kas tulko svešvalodā – angļu valodā, un, otrām kārtām, itāļu tulks, bet pārējās kabīnes strādā relejtulkošanas režīmā, atkarībā no valodu pārklājuma un pieejamības tulkojot vai nu no tulkojuma itāļu valodā, vai arī no “tulkojuma svešvalodā” – no angļu valodas. Tas, protams, nenotiek improvizētā veidā, ir vajadzīga precīza iepriekšēja plānošana, lai rūpīgi saplānotu kabīņu sastāvu un katrs

tulkotājs skaidri zinātu, kāds būs viņa uzdevums, tostarp to, cik lielā mērā citas kabīnes veiks relejtulkošanu, izmantojot viņa tulkojumu.

Tiešā mutiskā tulkošana vai tulkošana no relejvalodas

Tiesas sēdes mutvārdu paskaidrojumu uzklaušīšanai dalībniekiem paredzētās mutiskās tulkošanas elastīgums

Pilnīgā daudzvalodīgas mutiskās tulkošanas režīmā var runāt visās oficiālajās valodās un mutisko tulkošanu nodrošināt uz visām šīm valodām: tādā gadījumā runa ir par simetrisku režīmu, kurš 24 oficiālo valodu gadījumā nozīmē, ka kopā ir 552 valodu kombinācijas. Praksē reti ir nepieciešams nodrošināt tik pilnīgu valodu pārklājumu, ja vien runa nav par tādām procedūrām kā atzinuma procedūras LESD 218. panta 11. punkta izpratnē, kurās piedāvā tulkojumu visās valodās.

Tas, ko praksē piedāvā mutiskās tulkošanas dienests, ir "izvēles" režīms. Katrs tiesas loceklis un katrs lietas dalībnieks runā paša izraudzītā valodā, un sacīto tulko katrā no pārējo tiesas sēdes dalībnieku valodām. Šo režīmu var pielāgot atkarībā no reālajām vajadzībām: daži tiesas sēdes dalībnieki vēlas runāt savā dzimtajā valodā, bet ir ar mieru klausīties oriģinālu vai tulkojumu kādā citā valodā; citos gadījumos viņi piekrīt runāt un klausīties svešvalodā. Tādā gadījumā ir runa par asimetrisku režīmu. Šāds elastīgums ļauj samazināt to valodu skaitu, kurām nepieciešams tulkojums.

Tādējādi tiesas sēdes mutvārdu paskaidrojumu uzklaušīšanai tiesu locekļi ne vienmēr lūdz iespēju sekot līdzi debatēm un izteikties savā dzimtajā valodā, kaut gan viņiem ir tādas tiesības un faktiskās iespējas. Tiesneši un ģenerālvokāti visi pārvalda vairākas valodas, tostarp franču valodu, un nepieciešamības gadījumā piekrīt, ka tiek izmantotas kopīgas valodas vai valodas, kuras saprot pārējie tiesas locekļi un tiesas sēdes dalībnieki vai būtiskākā daļa no viņiem. Mutiskās tulkošanas dienests sazinās ar katru jaunu tiesas locekli pēc viņa stāšanās amatā, lai noteiktu, kādas valodas viņš varētu izmantot, ar kādiem nosacījumiem un kādos apstākļos viņš piekristu šīs valodas lietot. Pēc tam mutiskās tulkošanas dienesta Tiesas sēžu un resursu nodaļa sīki izplāno tulku norīkošanu tiesas sēdēs.

Un otrādi, var būt tā, ka lietas dalībnieki vai to pārstāvji lūdz un izņēmuma gadījumā saņem atļauju izteikties citā valodā, nevis tiesvedības valodā. Šo iespēju izmanto tikai prejudiciālā nolēmuma tiesvedībās.⁷⁵

75| Skat. 62.–64. punktu Praktiskajos norādījumos lietas dalībniekiem par Tiesā iesniegtajām lietām (OV 2020, LI 42, 1. lpp.).

3.6.4. – Taupības pasākumi tulkošanā

Mutiskā un rakstiskā tulkošanas rada ievērojamas izmaksas (*skat. 5. nodaļu*). Nav nemaz nepieciešams šīs izmaksas aprēķināt precīzi, lai jau veiktu racionalizācijas pasākumus, ierobežojot daudzvalodību finansiālo ietekmi uz Savienības budžetu.

Pirmais racionalizācijas pasākums bija 1952. gada Tiesas lēmums izraudzīties apspriežu valodu. Šī izvēle ļāva izvairīties no to procesuālo dokumentu tulkošanas visās oficiālajās valodās, kurus nedz izsniedz dalībvalstīm, nedz publicē, nedz izplata; galvenais izņēmums ir lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmumu. Atbilstoši šai izvēlei netiek nodrošināta mutiskā tulkošana daudzās iztiesāšanas sastāva sanāksmēs, tādējādi stiprinot apspriežu noslēpumu. Lai panāktu šos ļoti būtiskos ietaupījumus ⁷⁶, ikvienam tiesu loceklim ir jāspēj strādāt – gan rakstveidā, gan mutvārdos – izraudzītajā kopīgajā valodā, ko dēvē par apspriežu valodu.

Pievienojoties jaunām valodām un vienlaikus pieaugot lietu skaitam un to sarežģītībai, palielinājās arī tulkojamo lappušu skaits. Iestāde apzinājās šo nepieciešamību un atrada iespēju samazināt tulkošanas slogu, neietekmējot ne lietas dalībnieku tiesības, ne būtībā arī iespēju savā judikatūrā nodrošināt daudzvalodību.

Daži no minētajiem ietaupījumiem radās pavisam pragmatiski, piemēram, ar tulkošanas dienesta praksi netulkojot noteiktus prejudiciālo nolēmumu fragmentus, aizstājot tos ar atzīmi "*Omissis*" vai citu līdzvērtīgu norādi un pievienojot īsu norādi par izlaistā teksta raksturu, piemēram, noteikti iesniedzējtiesas nolēmumā ietverti apsvērumi par pieņemamības jautājumiem valsts tiesībās, kam nav saistības ar pašu lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu. Tas attiecas arī uz izvēli sistemātiski netulkojot visus apjomīgos procesuālo rakstu pielikumus, tulkojot tos tikai tad un tik lielā apmērā, cik šāds tulkojums tomēr ir nepieciešams, neraugoties uz automātiska tulkojuma sagatavošanu un jurista lingvīsta, kurš pārvalda avotvalodu, konsultāciju. Arī izvēle tulkot daudzās valodu kombinācijās, izmantojot starpniekvalodu (*skat. 3.6.2. punktu*), ļauj panākt ietaupījumus gan apmācības, gan ierēdņu skaita ziņā. Tomēr arī pārējie ietaupījumi ir tikpat nopietni pārdomātu iestādes oficiālu lēmumu rezultāts.

Piemēram, jau 1994. gadā tika nolemts vairs nepublicēt *Krājumā* tiesas sēžu ziņojumus, kas ļāva turpmāk tos tulkot vienīgi tiesvedības valodā, lai tos izsniegtu lietas dalībniekiem.

76| Šis ietaupījums ir apmēram 2 000 000 lappušu gadā.

Pašos nolēmumos jau bija pietiekami aprakstīts konteksts un lietas dalībnieku argumenti, un nebija vajadzības tos publicēt pilnā apmērā tiesas sēžu ziņojumos.

Kopš 2004. gada ar tiesu atbalstu pakāpeniski ir veikti arī citi drosmīgi taupības pasākumi. Vairākus gadus iestādes tulkošanas vajadzības izdevās ierobežot un stabilizēt, pateicoties tam, ka Tiesa pieņēma dažādus organizatoriskos pasākumus, kuri tiešā veidā ietekmēja šīs vajadzības.

Vispirms 2004. gadā Tiesai un 2005. gadā Vispārējai tiesai tika ieviesta selektīva judikatūras publicēšana. Turpmāk *Krājumā* bija jāpublicē un līdz ar to arī visās valodās jātulko nevis visi tiesu nolēmumi bez izņēmuma, bet gan tikai tie, kuru juridiskais tvērums to pilnībā pamatoja. Šī prakse tika paplašināta un intensificēta 2011. gadā, kad vienlaikus tika ieviesta iespēja dažus Vispārējās tiesas nolēmumus publicēt izvilkumu veidā. Pašlaik Tiesā ir prakse nublicēt nolēmumus, ko pasludinājušas palātas trīs vai piecu tiesnešu sastāvā, lemjot par tiešajām prasībām vai apelācijas sūdzībām, ja vien pirms šiem nolēmumiem nav bijuši secinājumi. Vispārējā tiesā, ja vien iztiesāšanas sastāvs nav nolēmis pretēji, *Krājumā* tiek publicēti virspalātas un to palātu spriedumi, kas pieņemti piecu tiesnešu sastāvā. Par palātu triju tiesnešu sastāvā spriedumu publicēšanu iztiesāšanas sastāvs lemj katrā gadījumā atsevišķi. Savukārt Vispārējās tiesas spriedumus, kuros Tiesa lemj viena tiesneša sastāvā, tiesas rīkojumus *Krājumā* nublicē, ja vien netiek pieņemts lēmums par pretējo. Ietaupījumi tulkošanas jomā, kas gūti, pateicoties nolēmumu selektīvai publicēšanai, 2021. gadā pārsniedza 494 000 lappušu un 2022. gadā – 375 000 lappušu.

2004. gadā tika grozīts arī Tiesas Reglaments, lai ļautu sagatavot kopsavilkumus īpaši gariem lēmumiem par prejudiciālo jautājumu uzdošanu.⁷⁷ Kopā ar iepriekš minēto praksi – aizstāt noteiktus fragmentus ar *Omissis* – kopsavilkumu sagatavošana 2022. gadā ļāva ietaupīt vairāk nekā 153 000 tulkojamo lappušu.

2011. gadā tulkošanas jomā tika veikti ļoti nozīmīgi taupības pasākumi. Jau pieminēta selektīvās publicēšanas paplašināšana un publicēšana izvilkumu veidā. Tomēr iestāde nolēma vienlaikus ierobežot arī ģenerāladvokātu secinājumu garumu, cenšoties to samazināt vidēji līdz 40 lappusēm, izņemot gadījumus, kad secinājumi tiek sniegti

---

77] Tiesas Reglamenta 98. panta 1. punkts. Praksē tulkošanas dienests iespēju robežās 15 lappušu vai garākiem lūgumiem sniegt prejudiciālu nolēmumu cenšas sagatavot kopsavilkumu.

apelācijas tiesvedībā. Tā kā secinājumus tulko visās oficiālajās valodās, šis papildu pasākums ļāva ievērojami samazināt tulkojumu apjomu.

Tiesa turklāt savā Reglamenta reformā 2012. gadā nolēma pārtraukt sagatavot tiesas sēžu ziņojumus, savukārt Vispārējā tiesa – samazināt tiesas sēžu ziņojumu garumu, kas 2022. gadā ļāva samazināt tulkojamo lappušu skaitu par vairāk nekā 10 000 lappusēm.

Praktiskajos norādījumos lietas dalībniekiem tiesas noteica arī principiālus procesuālo rakstu garuma ierobežojumus. Piemēram, prejudiciālo nolēmumu tiesvedību rakstveida daļas posmā rakstveida apsvērumu ierobežojums parasti ir 20 lappuses. Attiecībā uz iestāšanos lietā tiešu prasību un apelāciju gadījumā jāteic – iestāšanās rakstiem būtu jābūt kodolīgākiem nekā atbalstītā lietas dalībnieka procesuālajam rakstam, un to garumam nebūtu jāpārsniedz desmit lappuses.⁷⁸ Vispārējā tiesa atkarībā no attiecīgā procesuālā raksta un tiesvedības veida paredz arī maksimālo garumu.⁷⁹

Pakāpeniski veikti arī citi taupības pasākumi. 2019. gadā izveidotais apelācijas sūdzību pieļaujamības iepriekšējā izvērtējuma mehānisms 2022. gadā ļāvis novērst nepieciešamību izskatīt 39 apelācijas sūdzības. Lai gan pieteikumus par apelācijas sūdzības atzīšanu par pieļaujamu un rīkojumus par šo apelācijas sūdzību virzību tulko attiecīgi franču valodā un tiesvedības valodā, tika uzskatīts, ka ietaupījums – jo procesuālie raksti un lēmumi apelācijas sūdzības noraidīšanas gadījumā nav jātulko – bija vairāk nekā 22 000 lappušu. Savukārt Tiesas priekšsēdētāja birojs, Tiesas sekretārs, PDD un DĢD ir pastiprinājuši savstarpējo sadarbību, lai laicīgi identificētu lūgumus sniegt prejudiciālu nolēmumu, kuru gadījumā ir iespējams ātri pabeigt izskatīšanu, izdodot motivētu rīkojumu Reglamenta 53. panta 2. punkta (acīmredzama nepieņemamība) vai 99. panta (identisks jautājums vai jautājums, uz kuru atbilde skaidri izriet no judikatūras) izpratnē, un tas ļauj novērst nepieciešamību tulkot dokumentus citās valodās, nevis franču valodā. Šī pastiprinātā sadarbība veicina labu pārvaldību un DĢD darba slodzes kontroli, lai arī panākto ietaupījumu skaitliski ir grūti aplēst.

Informācija nebūtu pilnīga, ja nepieminētu ievērojamus ietaupījumus, kas izriet no tādu modernu un efektīvu darba metožu ieviešanas (*skat. 4.3. punktu*) kā apmācība un terminoloģija, kas juristam lingvistam ļauj ātrāk nonākt pie pareizajiem secinājumiem,

78| Praktiski norādījumi lietas dalībniekiem par Tiesā iesniegtajām lietām (OV 2020, L 42, 1. lpp.).

79| 105. punkts 2015. gada 20. maija Vispārējās tiesas Reglamenta izpildes praktiskajos noteikumos (OV 2015, L 152, 1. lpp.), ar 2016. gada 13. jūlija grozījumiem (OV 2016, L 217, 78. lpp.) un 2018. gada 17. oktobra grozījumiem (OV 2018, L 294, 23. lpp.), labojums – OV 2018, L 296, 40. lpp.).

ārpakalpojumu izmantošana, kas bieži ļauj iegūt tulkojumus par labu cenu, pat ja tie vēl jāredīgē, un informācijas tehnoloģijas, īpaši tulkošanas atbalsta rīki, kas ļauj gūt ievērojamus ieguvumus laika ziņā.

Šie pasākumi, kurus tiesas veica sarežģītā budžeta situācijā, ko iezīmēja valodu dienestu un īpaši tulkošanas dienesta iekšējo resursu samazināšana⁸⁰, ir nepieciešami Juridiskās tulkošanas direkciju trīs galveno mērķu sasniegšanai: atbalstīt tiesvedības, tās nekavējot, nodrošināt judikatūras ātru izplatīšanu un publicēšanu, kā arī uzturēt augstu pakalpojumu kvalitātes līmeni.

3.6.5. – Daudzvalodības ietekme uz tiesvedību ilgumu

Nereti dzird sakām, ka tulkošanas process ļoti ietekmē tiesvedību ilgumu Tiesā un Vispārējā tiesā. Vai tas tā ir? Pirmajā mirklī šim apgalvojumam var noticēt, jo izaicinājums nodrošināt visu prasīto valodu versiju pieejamību tiesvedībā šķiet liels. Tomēr tas neiztur kritiku. Lai aprēķinātu tiesvedību ilgumu pagarināšanos saistībā tikai ar tulkošanas procesu, vispirms jāatņem laiks, kas paredzēts vienlaikus ar tulkošanas procesu notiekošajiem tiesvedības obligātajiem posmiem.

Tiesvedības rakstveida daļa

Tiklīdz kādā no abām tiesām ir iesniegts dokuments par lietas ierosināšanu saistībā ar tiešu prasību vai apelāciju, tiek uzsākts tulkošanas process. Prasības pieteikumu vai apelācijas sūdzību izsniedz lietas dalībniekiem vienlaikus ar dokumenta nodošanu tulkošanas dienestam, un ar minēto izsniegšanu sākas procesuālais termiņš iebildumu raksta vai atbildes raksta iesniegšanai; vajadzības gadījumā pēc tam tiek piemēroti jauni termiņi iespējamu replikas rakstu un atbildes rakstu uz repliku iesniegšanai. Visā šajā laikposmā tulkošanas process rit savu gaitu. Procesuālo dokumentu tulkošanas ietekme uz tiesvedības norises laiku tiešo prasību un apelāciju gadījumā tāpat ir ierobežota, ietverot laiku no pēdējā procesuālā raksta iesniegšanas, ar ko noslēdzas tiesvedības rakstveida daļa, līdz tā tulkojuma franču valodā nodošanai, jo tajā brīdī tiesneša referenta rīcībā ir visi lietas materiāli, ar kuriem viņš var strādāt, gūstot pilnu ieskatu lietas dalībnieku rakstveida argumentos. Kāds var pamatot iebilst, ka pie lietas

80| Laikposmā no 2012. līdz 2021. gadam, izņemot horvātu un īru valodas tulkošanas nodaļas, kurām savā valodā bija jānodrošināt tulkošanu, tulkošanas dienests zaudēja 71 budžeta vietu, savukārt mutiskās tulkošanas dienests – 4. Tomēr darba apjoms, ko iestāde nenosaka, nepārtraukti pieaug.

var strādāt jau pirms pēdējais procesuālais raksts ir pieejams apspriežu valodā⁸¹, tomēr apstākļi nebūs paši piemērotākie.

Tas pats attiecas uz prejudiciāla nolēmuma tiesvedībām, izņemot to, ka par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu jāpaziņo ne tikai lietas dalībniekiem, bet arī dalībvalstīm, un tas jādara šo valstu valodā (parastais tulkošanas termiņš ir 20 darba dienas); apsvērumu sniegšanas termiņš, protams, tiek skaitīts tikai no izsniegšanas datuma. Šo laikposmu – tikai lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu gadījumā – pievieno pēdējā procesuālā raksta tulkošanas laikam.

Tiesvedības mutvārdu daļa

Šim daudzvalodības pārvaldības laikam tiesvedības rakstveida daļā ir jāpievieno:

- attiecībā uz Vispārējo tiesu – laiks, kurā tiek sagatavots tiesas sēdes ziņojuma, kurš rakstīts apspriežu valodā, tulkojums tiesvedības valodā (Tiesa vairs nesagatavo tiesas sēžu ziņojumus). Tāpat ir jāapzinās, ka tiesas sēdes ziņojuma tulkošanas laiks nav vienīgais faktors, kas nosaka tiesas sēdes datumu, jo ir jāņem vērā ne tikai saprātīgs termiņš, kurā lietas dalībnieki var sagatavoties pēc ziņojuma izsniegšanas, bet arī, piemēram, tiesas sēžu zāļu un mutiskās tulkošanas vēlamās konfigurācijas pieejamība. Līdz šim vienmēr ir bijis iespējams nodrošināt mutisko tulkošanu noteiktajām tiesas sēdēm, vajadzības gadījumā izmantojot ārpalpojuma, un nekad tiesas sēde nav tikusi pārcelta mutiskās tulkošanas dēļ.
- Tiesas skatītajās lietās, kurās tiek sagatavoti secinājumi, – laiks, lai sagatavotu tulkojumu apspriežu valodā ģenerālvokātu secinājumiem, kuri jau nav rakstīti šajā valodā.

Attiecībā uz tiesas sēdi mutvārdu paskaidrojumu uzklaušīšanai, ņemot vērā to, ka mutiskā tulkošana notiek sinhroni, tai acīmredzami nav nekādas ietekmes uz tiesvedības ilgumu.

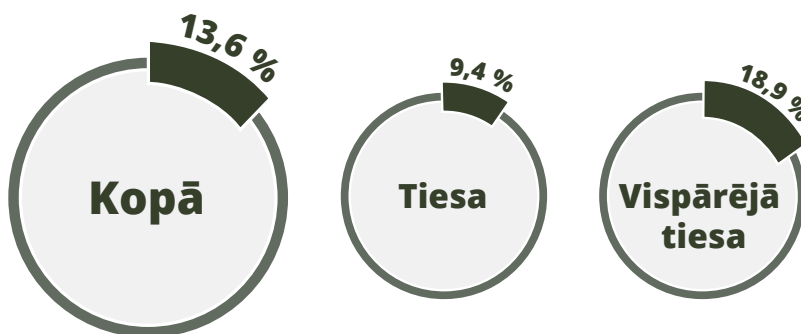
81 | Iepriekšēja neirālās mašīntulkošanas tulkojuma iegūšana jau ļautu labāk novērtēt lietas sarežģītību, uzsākt noteiktu izpēti, pat veikt tādu procesa organizatorisko pasākumu kā lēmums noteikt tikai vienu procesuālo rakstu apmaiņu.

Apspriežu daļa

Visbeidzot vērā jāņem arī laiks, kurā sagatavo paša nolēmuma tulkojumu tiesvedības valodā. Tomēr tulkošana sākas pat pirms nolēmuma projekta, kas sagatavots franču valodā, pabeigšanas: Tiesas un Vispārējās tiesas darbībā dažādā mērā iesaistās spriedumu redaktoru nodaļa, kas nodrošina, pirmām kārtām, frankofonu juristu veiktu projekta pārslasīšanu, kuru uzdevums ir uzlabot (un standartizēt) valodas un juridisko izteiksmi, un, otrām kārtām, šo nolēmumu projektu korektūru. Laiks, kas tiek veltīts vienīgi tulkošanas procesam, loģiski būtu jāatņem no tā laika, kurā tiek pabeigta "oriģinālā" versija. Gadās arī tā, ka šīs darbības tiek pabeigtas vēlāk nekā brīdī, kurā būtu bijis iespējams iesniegt tulkojumu, un tas nozīmē mehānisku tulkošanas termiņa pārceļšanu.

Detalizēta analīze, ko iesniegušas abas tiesu kancelejas par visiem uzdevumiem un procesiem, ko veic, lai tiktu pasludināts spriedums vai parakstīts rīkojums, parāda, ka tikai tulkošanai veltītais laiks 2022. gadā atbilst 13,6 % no kopējā tiesvedību ilguma.⁸²

Tulkošanas daļa tiesvedības ilgumā

Lūk, šādi izskatās reālais daudzvalodības slogs tiesvedībām abās Savienības tiesās laika ziņā – ļoti tālu no tiem datiem, kuru pamatā ir slikta informētība un kurus redzam presē vai politikas veidotāju izpauzumos.

82| 9,4 % Tiesā. Vispārējā tiesā šis skaitlis no 14,1 % 2021. gadā ir izaudzis līdz 18,9 % 2022. gadā, jo vairāk tika izskatīts lietu bez tiesas sēdes, šādi samazinot kopējo tiesvedību ilgumu.

4. – Rakstiskā un mutiskā tulkošana: stratēģijas, metodes un rīki

Juristi lingvisti – tāpat kā tulki – pamatā turpina sniegt tos pašus pakalpojumus, ko aizvien ir snieguši: juridisko un mutisko tulkošanu. Protams, šobrīd viņi veic daudz citu uzdevumu, sākot no lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu kopsavilkumu sagatavošanas līdz apmācībai un dienesta pārstāvēšanas darbam. Tomēr viņu darbības būtība nemainās.

Lai nodrošinātu galveno uzdevumu ļoti kvalitatīvu izpildi, juristi lingvisti un tulki izmanto īpašas metodes un stratēģijas, proti, Tiesas daudzvalodībai raksturīgo izaicinājumu pārdomātu pārvaldību gan individuālā, gan kolektīvā līmenī.

Turklāt viņiem aizvien vairāk palīdz informācijas tehnoloģiju rīki, kurus ir jāprot izmantot, lai integrētu to devumu, nezaudējot kvalitāti un it īpaši precizitāti un uzticamību.

4.1. – Juridiskā tulkošana

Jurists lingvists atrodas tulkošanas darba centrā. Viņa darbs ir daudzšķautņains un tehnisks, tam ir jāiekļaujas obligātos termiņos, kā arī jārēķinās ar biežiem neparedzētiem gadījumiem. Jurista lingvista darbs ir posms auglīgā radīšanas ķēdē, kas ir tulkošanas uzdevumu kolektīvas un individuālas pārvaldības auglis, un tas ļauj viņam pārvarēt ikdienas izaicinājumu: savienot ļoti augstu kvalitātes līmeni un ievērot termiņus.

Katram tulkošanas uzdevumam faktiski atbilst īsta efektivitātes horeogrāfija, kas nav nošķirama no iepriekšējās darba organizatoriskās un tehniskās sagatavošanas, kuru nodrošina horizontālās nodaļas un vadība.

Organizatoriskā sagatavošanās ir daļa no taktikas, kas attiecīgās valodas nodaļas līmenī prasa spēju un vajadzību detalizētu pārvaldību, situācijas izšķiršanai aicinot palīgā vadību, kura arī pati piedalās ģenerāldirekcijas līmenī pieņemtajā resursu un kvalitātes pārvaldības stratēģijā.

Tādējādi, pirms tulkojums tiek nodots juristam lingvistam, katras tulkošanas nodaļas vadītājs vai viņa deleģēta persona izdara izvēli, kuras pamatā ir pieejamā informācija, ko sniedz kancelejas un tiesas locekļu biroji un ko sakārto horizontālās nodaļas, it īpaši centrālās plānošanas nodaļa (Plānošanas un ārējās tulkošanas nodaļa), kas visus šos elementus iekodē dokumentu plūsmas tulkošanas uzraudzības datubāzē.

Pirmkārt, tiklīdz dokuments tiek saņemts, rodas jautājums par tā tulkošanas termiņu. Dokumenti, kuriem ir obligāts termiņš, tūlīt tiek piešķirti kādam juristam lingvistam vai, ja tie nav konfidenciāli, – ārštata tulkotājam. Ir gadījumi, kad dažus dokumentus nav iespējams piešķirt uzreiz kapacitātes ierobežojumu dēļ, kas ir vispārēji vai saistīti ar attiecīgo *avotvalodu*. Šie teksti tādā gadījumā nokļūst gaidīšanas rindā, un ar tiem sāk strādāt, tiklīdz iespējams. Šādos apstākļos gaidīšanas rindā ievietojamo tekstu izvēle ir atkarīga no to relatīvā nozīmīguma. Piemēram, spriedumi un secinājumi lietās, kuru tiesvedības valoda ir attiecīgās valodas nodaļas valoda, vienmēr ir prioritāri. Tiem seko lietas, kas nodotas visplašākajiem iztiesāšanas sastāviem, sākot no Tiesas virspalātas, kā arī lietas, kas ir īpaši nozīmīgas attiecīgās valodas dalībvalstij, piemēram, tādēļ, ka šī valsts ir iestājusies lietā, iesniegusi apsvērumus vai gluži vienkārši – ir liela valsts mediju interese.

Vienlaikus jāatbild uz otru jautājumu – par dokumenta tulkošanai veltāmajiem resursiem. Vispirms tas attiecas uz tās personas izvēli, kurai tiks uzdots tulkošana: jurists lingvists ar lielu pieredzi, jurists lingvists vai ārštata tulkotājs, kas specializējies attiecīgajā jomā, jurists lingvists, kurš turpina apmācību, utt. Katra nodaļa, protams, veicina juristu lingvistu un ārštata tulkotāju autonomiju. Tomēr nozīmīgākajiem, sarežģītākajiem vai sensitīvākajiem dokumentiem bieži ir nepieciešama kvalitātes kontrole, it īpaši tad, ja attiecīgās lietas tiesvedības valoda ir šīs nodaļas valoda. Šī kontrole visbiežāk izpaužas kā rediģēšana vai pārlasīšana, ko veic līdzvērtīgs speciālists, varbūt pats nodaļas vadītājs, kurš uztur gan katra jurista lingvista, gan nodaļas kopējo vispārējo kvalitātes līmeni. Nodaļas vadītājs, protams, nevar pārlasīt visu: viņš vispirms ir menedžeris, tomēr tāds menedžeris, kurš ir atbildīgs par vispārējo kvalitāti un katra kolēģa darba novērtējumu.

Otrkārt, juristu lingvistu, procesa centrālā posma veidotāju, kuriem tiek uzticēts tulkošanas uzdevums, stratēģija skar personiskā darba organizēšanu atkarībā no pieprasījuma un viņa darba spējām. Katrs jurists lingvists pārvalda tulkojumu portfeli, raugoties, lai – par spīti neparedzamajam – tiktu ievēroti visi termiņi. Individuālo prioritāšu korekcijas atkarībā no katra dokumenta sarežģītības, tā valodas, garuma, laika, kas piešķirts šim uzdevumam, un termiņiem ir jāveic nepārtraukti. Turklāt jebkurā brīdī jurista lingvista portfelim var tikt pievienoti jauni dokumenti, un viņam tie ir jāintegre savā individuālajā pārvaldībā. Lai arī kolektīvā pārvaldība nodaļas līmenī ļauj nedaudz līdzsvarot garu dokumentu (secinājumi, spriedumi, apsvērumi u. c.) piešķiršanu juristiem lingvistiem, tā tomēr nevar viņus pasargāt no neparedzētiem gadījumiem, kas prasa izdarīt šādas korekcijas.

Galvenie juristu lingvistu individuālās pārvaldības korekciju iemesli ir šādi:

- lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu priekšapstrāde, kopsavilkumu sagatavošana vai tulkošana no citas valodas. Nereti šie lūgumi turklāt ir saistīti ar lūgumu piemērot paātrināto tiesvedību vai steidzamības prejudiciālā nolēmuma tiesvedību;
- dažādas steidzamības situācijas: rīkojumi, jautājumi lietas dalībniekiem un atbildes, administratīvas steidzamības situācijas utt.;
- dokumentu autoru ieviesti grozījumi tulkošanas laikā. Šie grozījumi ir ierasti, un tos bieži rada juristu lingvistu jautājumi vai piezīmes, bet to skaits un apjoms nereti prasa veikt lielas un bieži vien steidzamas korekcijas;
- tas, ka dokumenta tulkošanas laikā atklājas augstāks sarežģītības līmenis nekā paredzēts;
- kolēģa pēkšņa slimība vai nepieejamība, kas prasa pārņemt noteiktus uzdevumus;
- neskaidrība par paredzēto uzdevumu apjomu. Ir gadījumi, kad spriedumā ir daudz vairāk lappušu, nekā paziņots, vai arī tas ir jāpasludina vienlaikus ar citu spriedumu, kuram sākotnēji nebija tāds pats termiņš un kurš pēkšņi kļūst steidzams. Tāpat ir gadījumi, piemēram, kad tulkošanas dienestu aicina, cik iespējams, ievērot to pašu termiņu visām atbildēm uz lietā uzdotajiem jautājumiem, lai kāda būtu šo atbilžu valoda, un arī tad, ja vēl nav zināms ne šo atbilžu skaits, ne garums.

Noteikts neparedzētu uzdevumu pieplūdums ir visnotaļ ierasts un izriet no saprātīgas un reaģējošas pārvaldības iestādes līmenī. Tomēr iestāde arī apzinās, ka, cik vien iespējams, no šiem neparedzētajiem uzdevumiem ir jāizvairās, jo tie kavē juristu lingvistu darba produktivitāti. Tie šiem speciālistiem liek steigā pamest vienas lietas materiālus un aizvērt visas datnes, lai ķertos pie tā, ko nosaka steidzamība. Tikai pēc tam, kad steidzamais uzdevums ir izpildīts, jurists lingvists atkal var atvērt atliktos lietas materiālus un dokumentu datnes, atsākt ar tām iepazīties un koncentrēties. Steidzamās situācijas nereti pat liek kaskādes veidā atlikt mazāk steidzamos termiņus par labu steidzamajiem, jo sevišķi franču valodas nodaļā, kuru šādi gadījumi skar jo īpaši bieži.

4.1.1. – Jurists lingvists un viņa tulkojums

Pirms uzsākt darbu pie tulkojuma *stricto sensu*, juristam lingvistam ir būtiski apzināt visus atbilstīgos atsauces dokumentus un tos sagādāt. Juridiskā tulkošana, it īpaši Tiesā, nav brīva tulkošana: tieši vai netieši citētie reglamentējošie akti, judikatūra vai procesuālie dokumenti ir jāatkārto precīzi. Tas pats attiecas uz izmantoto terminoloģiju: izvēloties terminoloģiju, vienlaikus ir gan jārespektē avotdokuments un sastapto terminu iepriekš veiktie tulkojumi, gan jāmeklē datu un terminoloģijas bāzēs, ko gadu gaitā izveidojušas tulkotāju un juristu lingvistu paaudzes.

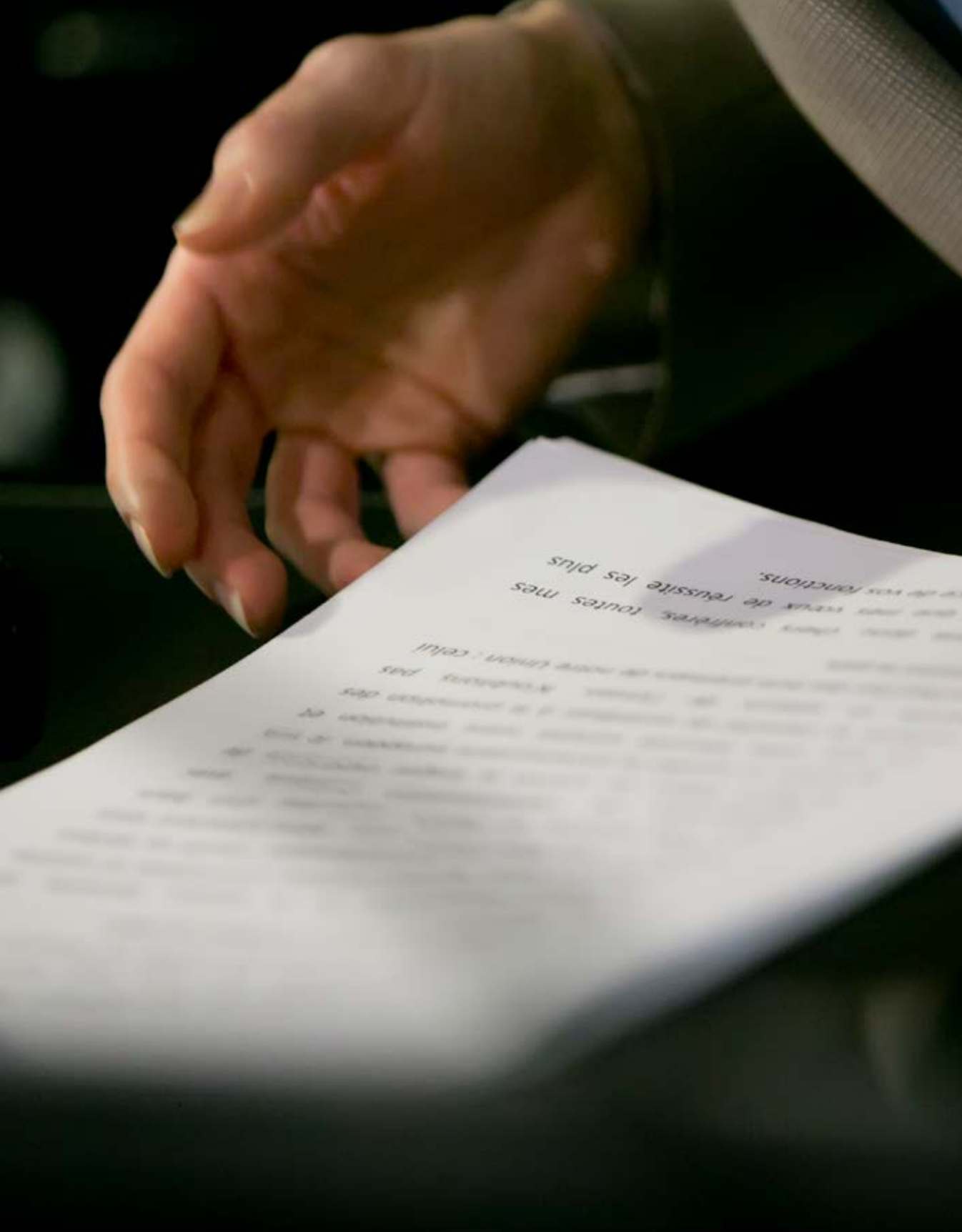
Atsauces dokumenti parasti ir:

- procesuālie dokumenti, kas iesniegti tajā pašā lietā vai arī apvienotā vai saistītā lietā;
- Savienības tiesību reglamentējošie akti, kas minēti lietā vai citādi uz to attiecas;
- Tiesas un Vispārējās tiesas judikatūra, kas minēta lietā vai citādi uz to attiecas;
- iespējami atbilstīgi valsts leģislatīvi vai reglamentējoši akti un valsts judikatūra (šie akti ir pieejami valsts valodā, bet nereti arī citās valodās);
- iespējamās atbilstīgas starptautiskas konvencijas;
- atbilstīgā terminoloģija.

Kad jurista lingvista rīcībā ir atsauces dokumentācija, viņam atliek to izmantot. Viņam jāiepazīstas ar apkopoto dokumentu attiecīgajām daļām, lai labi izprastu lietas juridisko kontekstu un iezīmētu atsauces terminus.

Šobrīd šīs darbības ļoti atvieglo informācijas tehnoloģiju rīku un metodoloģisko līdzekļu kombinēšana, it īpaši attiecībā uz dokumentiem un terminoloģiju.

Tulkošanai paredzētajiem informācijas tehnoloģiju rīkiem pievēršsimies pašā juridiskās tulkošanas kontekstā; arī par terminoloģiju runāsim turpmāk, bet kontekstā, kas kopīgs juridiskajai tulkošanai un mutiskajai tulkošanai, kuras abas ir atkarīgas no efektīva terminoloģijas lietojuma (*skat. 4.3. punktu*).

... les vos fonctions.
... pour vous de réussite les plus
... dans leurs fonctions, toutes mes

... celui
... Union : celui
... pas

... des
... et

... de

... de

... de

... de

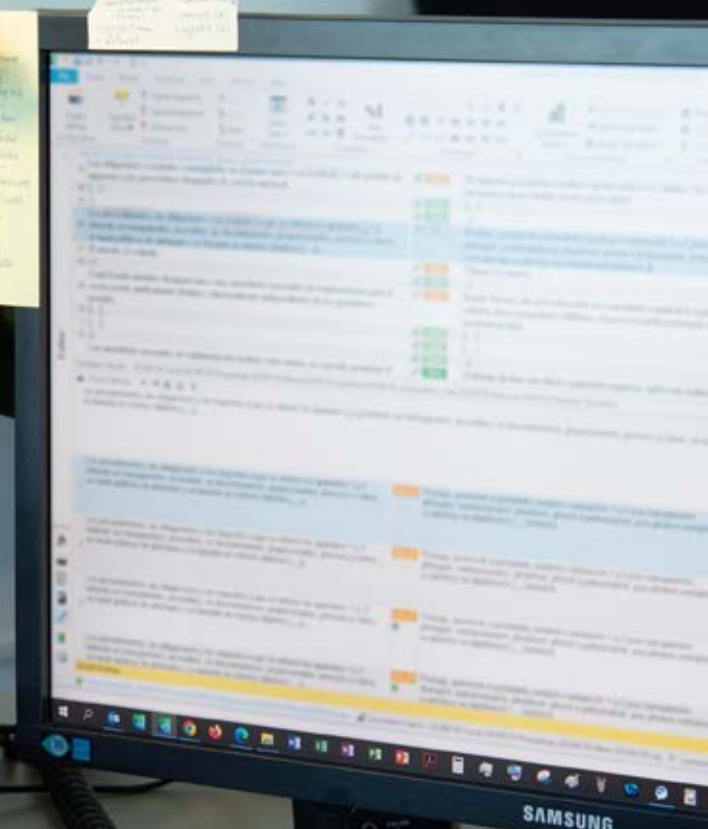
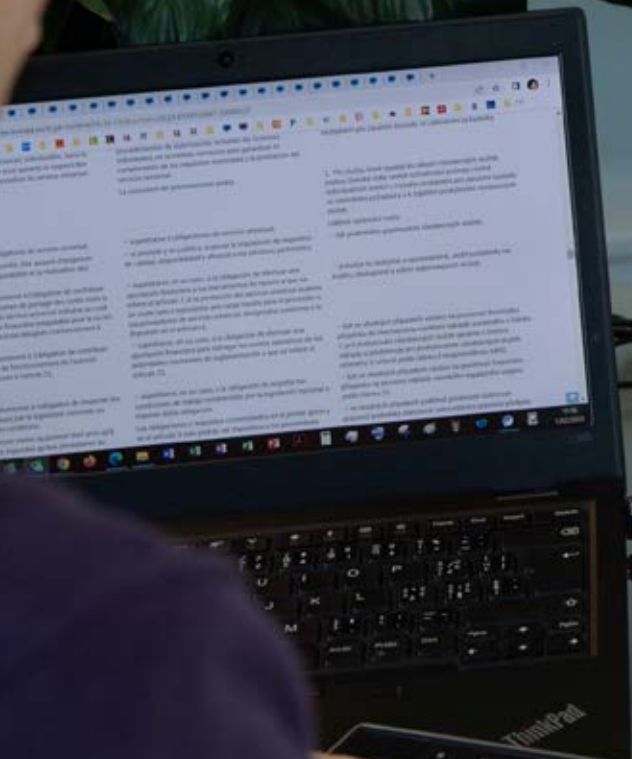
Jurista lingvista 15 zelta likumi attieksmē pret savu tulkojumu

1. Paturi prātā, ka piedalies tiesu darbā.
2. Dari visu iespējamo, lai ievērotu konfidencialitāti.
3. Katru tulkojumu uzskati par projektu (individuālu un kolektīvu), kas pirmām kārtām prasa labu personisko organizētību.
4. Izvēlies tulkošanas stratēģiju atbilstoši dokumenta veidam un tulkojuma adresātam.
5. Ievieto dokumentu tā kontekstā:
  - tiesību joma/attiecīgā(s) tiesību sistēma(s),
  - jau tulkotie dokumenti (līdzīgas vai saistītas lietas),
  - pašas lietas dokumenti.
6. Tekstu pirms tulkošanas saproti, neraugoties uz juridiskajiem un lingvistiskajiem viltusdraugiem un ņemot vērā pieminētās juridiskās sistēmas.
7. Veic izpēti un sazinies ar nepieciešamajiem cilvēkiem.
8. Pārvaldi un izmanto tulkošanas atbalsta rīkus.
9. Ņem vērā jau iztulkoto: tiesību aktus, judikatūru, terminoloģiju un frazeoloģiju.
10. Spēj pamatot savas ar terminoloģiju saistītās izvēles.
11. Nodrošini terminoloģisko un lingvistisko saskaņotību visā tulkojumā.
12. Uz grūtībām norādi uzreiz, negaidi tulkojuma beigas.
13. Piemēro nodaļas formālās prasības.
14. Vienmēr pārlasi pabeigto tulkojumu ar kritisku, loģisku un saprātīgu skatījumu.
15. Ievēro terminus.

Handwritten notes on a yellow sticky note, including a list of items and a date.

Handwritten notes on a white sticky note, including a list of items and a date.

4.1.2. – Juridiskās tulkošanas Tiesā īpašās iezīmes

Uz juridisko tulkošanu vispirmām kārtām attiecas tulkošanas izaicinājumi vispār. Vispirms juristam lingvistam ir jāsaprot teksts, tā juridiskā argumentācija, jēdzieni un sintakse. Tomēr tulkojuma juridiskais raksturs prasa, lai jurists lingvists salīdzinātu attiecīgās tiesības. Ir jāidentificē saistītie jēdzieni un viltusdraugi, jānovērtē atšķirība starp jēdzieniem, kas raksturīgi vairākām tiesību sistēmām, un jāveic terminoloģijas izvēle, ņemot vērā arī iespējamās iepriekšējos tulkojumus.

Grūtības, ar kurām juristam lingvistam var būt jāsaskaras, (papildus valodas zināšanām) vispirms ir saistītas ar viņa zināšanām par avota tiesību sistēmu, ar tulkojamā dokumenta skaidrību un redakcionālo kvalitāti, kā arī ar tā garumu un noteikto termiņu. Tāpat var rasties šķēršļi, kas saistīti ar valodas neskaidrību, polisēmiju, sinonīmiju, neierastiem jēdzieniem vai jaunu terminoloģiju.

Juridiskās tulkošanas konteksts juristam lingvistam rada noteiktus ierobežojumus. Dokumenti, kuri viņam jātulko, attiecas uz pastāvošo reglamentējošo aktu vai judikatūras interpretāciju. Tulkojamajā tekstā šie akti vai judikatūra var būt citēta tieši, liekot pēdiņās, vai netieši, proti, izmantojot fragmentus, kuri nav norādīti ar pēdiņām, vai arī slēptā veidā, izmantojot frazeoloģiju vai terminoloģiju no attiecīgajiem aktiem. Ja šie akti vai judikatūra ir tulkota *mērķvalodā*, juristam lingvistam ir pienākums stingri ievērot tās saturu. No tā var atkāpties tikai tādu pamatotu iemeslu dēļ, kurus viņš var dokumentēt un kurus dažos gadījumos viņš norāda lasītājam vai nu – publicētu aktu gadījumā – tiešā citātā, iekļaujot alternatīvu versiju, kas likta kvadrātiekvāš⁸³, vai arī – apspriežu valodā tulkojamu procesuālo rakstu gadījumā –, pievienojot zemsvītras piezīmi ar paskaidrojumu ģenerāladvokāta vai iztiesāšanas sastāva ievērtībai. Viņam ir jāievēro arī frazeoloģija un terminoloģija, kas pieņemta viņa valodas nodaļā un Tiesā kopumā un kas visbiežāk atbilst reglamentējošajos aktos lietotajai. Ja tas tā nav, juristam lingvistam jāizšķiras par izmantojamo versiju.

Jo tulkojuma priekšmets konkrētāks un universālāks, jo precīzāku ekvivalenci no vienas valodas otrā iespējams panākt. Jo jēdziens abstraktāks un vairāk saistīts ar attiecīgo kultūru, jo grūtāk atrast ekvivalenci un ir pat iespējams, ka ekvivalences nav vispār. Tā, piemēram, mangāns ir un paliek mangāns. Ja otrā valodā ir vārds, ar ko to apzīmēt, tad ekvivalence ir pilnīga un katrs atklājums, kas skar mangānu, to kā jēdzienu visās

83 | Tas vajadzīgs tad, ja citētā akta vai judikatūras attiecīgā valodas versija ir sliktas kvalitātes vai pat kļūdaina.

valodās ietekmēs vienādi. Savukārt laulība ietver konceptu, kas būtiski saistīts ar kultūru, un termins, ar ko to apzīmē, atkarībā no valodas attiecas uz tik atšķirīgu realitāti, ka ekvivalence var būt tikai aptuvena, lai gan koncepts visiem ir saprotams – savā ziņā kā platonisma ideja.

Juridiskā tulkošana ir cieši saistīta ar kultūru, jo ar to nedalāmi saistītas tiesības, kas pat ietekmē kultūras fenomenu, kurā pastāv. Tādēļ juridiskajā tulkošanā ir jāsaskaras ar īpaši sarežģītiem izaicinājumiem. Terminoloģiska (un semantiska) rakstura grūtības ir tikai daļa no tiem, bet šīs grūtības ir nozīmīgas.

4.1.3. – Pārdomāta terminoloģija juridiskā kontekstā

Patiesas ekvivalences neesamība un dažādās tiesību sistēmās radušos konceptu pārklāšanās ir bieži sastopamas juridiskajā terminoloģijā.

Starp divām noteiktām valodām termini ar tuvu morfoloģiju bieži var apzīmēt tuvus, bet atšķirīgus konceptus, kas var radīt noteiktu apjukumu. Tāpēc ir izslēgts, ka varētu paļauties tikai uz terminu lingvistisko formu. Morfoloģiska identitāte starp divām valodām patiesībā var aplēpt jēdzienu atšķirīgu saturu. To sauc par viltusdraugu.⁸⁴

Tik fundamentāli koncepti kā līgums [*contrat*] un valdība [*gouvernement*] ir vienlaikus universāli abstraktā nozīmē (to “genotips” visbiežāk atbilst to pamatdefinīcijai) un atšķirīgi to konkrētajā un īpašajā realitātē (to “fenotipu” nosaka nosacījumi un normas).⁸⁵

Līdzīgs ir izaicinājums, ko Melkolms Hārvijs (*Malcolm Harvey*) dēvē par *incongruence* [neatbilstība].⁸⁶ Divi jēdzieni, kas divās valodās *a priori* atbilst, tomēr var apzīmēt konceptus, kuri tikai daļēji ir ekvivalenti, jo realitāte, ko ar tiem izsaka, abās valodās atšķiras vai dažkārt pat atšķiras vienas valodas robežās. Tomēr šie nav vienīgie izaicinājumi.

84| Piemēram, formulējums *tax evasion* angļu valodā nozīmē “krāpšana nodokļu jomā”, kas ir krimināli sodāma, savukārt formulējums *évasion fiscale* franču valodā (angliski – *tax avoidance*) nozīmē centienus – likumīgus vai nelikumīgus – rast veidu, kā maksāt vismazākos nodokļus.

85| Skat. Rodolfo Sacco, “Langue et Droit”, no: Rodolfo Sacco un Luca Castellani (red.), *Les Multiples langues du droit européen uniforme*, ISAIDAT, Turīna, Éditions L’Hartmann, Itālija, 1999, 172. lpp.

86| Malcolm Harvey, “Traduire l’intraduisible - Stratégies d’équivalence dans la traduction juridique”, *Revue de l’Institut des langues et cultures d’Europe, Amérique, Afrique, Asie et Australie* (ILCEA), Nr. 3, 2002, 39.–49. lpp.

Vienam jēdzienam var būt vairākas nozīmes (polisēmija), kas ir pilnīgi atšķirīgas vai ko raksturo būtiskākas vai nebūtiskākas nianses. Šīs atšķirīgās nozīmes vai nianses atkarībā no gadījuma var atbilst vienam vienīgam vārdam, kurš ir ekvivalents otrā valodā, it īpaši ja runa ir par tuvām valodām, vai gluži pretēji, – vairākiem atšķirīgiem vārdiem.⁸⁷

Lai arī sinonīmija specializētās jomās sastopama retāk nekā ikdienas valodā, tiesību valodā tā tomēr var pastāvēt. Juristam lingvistam ir jāspēj noteikt terminus, ar kuriem tulkojamajā dokumentā apzīmē vienus un tos pašus jēdzienus. Šie termini var būt sinonīmi, varianti, termini, kas pieder dažādiem valodas reģistriem vai avotiem. Ir iespējams, ka lieto dažādus terminus, lai apzīmētu vienu jēdzienu dažādās tiesību aktu daļās. Piemēram, Portugāles tiesībās formulējums *responsabilidade parental* [vecāku atbildība] pakāpeniski aizstāj formulējumu *poder paternal* [vecāku vara]. Tomēr pilnīgi sinonīmi ir reti sastopami. *A fortiori* atbilstība starp divu valodu sinonīmiem ne pavisam nav droša. Mērķvalodā sinonīmu var būt mazāk nekā avotvalodā vai nebūt nemaz, bet tad, ja pastāv viens vai vairāki sinonīmi, sinonīmijas pakāpe var atšķirties. Ja avota teksts attiecas uz niansēm starp diviem sinonīmiem, šādas nianses ne vienmēr pastāv mērķvalodā vai nepastāv tādā pašā mērā. Tādā gadījumā jāspēj padarīt lasītājam uztveramas tikai avotvalodā pastāvošās diskusijas nianses, kuras nav iespējams pārnest uz mērķvalodu.⁸⁸

Var būt arī otrādi – noteikta termina lietojums avotvalodā liek izšķirties starp diviem atšķirīgiem terminiem mērķvalodā, no kuriem katrs apzīmē nedaudz šaurāku konceptu. Nezinot kontekstu, būtu neiespējami noteikt, kuru izvēlēties.⁸⁹

Pat tad, ja divās valstīs ir viena valoda, viens termins var apzīmēt divus jēdzienus, kas ir tuvi, tomēr atšķirīgi. Ir tikpat daudz “līgumu”, cik tiesību sistēmu. Tāpat veidu, kā

87] Ģeogrāfisku un vēsturisku iemeslu dēļ dažās valodās, piemēram, franču, poļu un vācu valodā, ir nošķīrums starp Tuvajiem Austrumiem un Vidējiem Austrumiem, bet angļu valodā šie abi reģioni ir ietverti otrajā jēdzienā – *Middle East*.

88] Lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu, ko Tiesai bija iesniegusi kāda Nīderlandes tiesa, šī iesniedzējtiesa saistībā ar krimināllietu vēlējās noskaidrot, vai, kā to apgalvoja apsūdzētais, teļš ir uzskatāms par piesietu tikai tad, ja tas ir piesiets noteiktā veidā; bija izmantots gramatiskas interpretācijas arguments, kurš balstīts uz nošķīrumu starp jēdzieniem *aanbinden* [piesiešana] un *vastbinden* [sasiešana]. Tiesa nosprieda: “piesiet” nozīmē “piesiet” (spriedums, 2008. gada 3. aprīlis, *Endendijk*, C-187/07, [EU:C:2008:197](#)). Šajā gadījumā tā piemēroja savus interpretācijas principus atšķirīgu valodu versiju situācijā.

89] “Noraidīt” prasību poļu valodā jātulko vai nu kā *odrzucić*, vai kā *oddalić* atkarībā no tā, vai prasība ir nepieņemama vai nepamatota.

noteiktu indivīdu grupu tiesību sistēmā atzīst par “sabiedrību” vai “apvienību”, ir daudz un tie ir ļoti atšķirīgi atkarībā no tiesību sistēmas. Iespējams arī sastapties ar dažādiem terminiem, ar kuriem apzīmē to pašu jēdzienu vairākās tiesību sistēmās, kurās izmanto to pašu valodu (jēdziens *homicide involontaire* [slepkavība aiz neuzmanības]).⁹⁰ Ir jānorāda, ka terminoloģija, kas izriet no Savienības tiesībām, bieži apzināti ir aptveroša, lai neteiktu – mākslīga. Savienības tiesību un tās terminoloģijas autonomais raksturs var pamatot vēlēšanos atkāpties no valstu terminoloģijas.

Kopumā reti kādam juridiskam terminam ir pilnīgs ekvivalents citās valodās, izņēmums ir valstis ar vairākām valodām.

Beļģijai kā triju valodu valstij ir ilga tulkošanas tradīcija, kurā katram juridiskajam terminam ir paredzēts precīzs ekvivalents. *Arrêté royal* [karaļa dekrēts] ir *koninklijk besluit*, un viss, kas attiecas uz pirmo, attiecas arī uz otro. Tomēr šī ekvivalence ir spēkā tikai valsts teritorijā: *koninklijk besluit* Nīderlandē nav tas pats, kas *koninklijk besluit* Beļģijā, lai arī jēdzieni ir ļoti tuvi.

Salīdzinot tiesības, var izrādīties, ka noteikts jēdziens attiecīgajā tiesību sistēmā pastāv, bet nav apzīmēts ar terminu. Tādā gadījumā juristam lingvistam jāatrod piemērots lingvistisks risinājums. Piemēram, jēdziens, kas izteikts ar terminu *filiation* [izcelšanās] franču valodā, ir jēdziens, ko varētu kvalificēt kā universālu, tomēr vairākās Savienības tiesību sistēmās nav precīza termina, ar ko to apzīmēt.

Ar visiem šiem izaicinājumiem *a fortiori* nākas sastapties, ja tiesību sistēmas ir attālinātas. Vislabākais piemērs ir *common law*, kura paši pamati atšķiras no “kontinentālajām” sistēmām un kura terminoloģijai ir vien aptuvena atbilstība franču valodā. Šī atšķirīgā loģika ietekmē visu, pat juridisko argumentāciju.

Common law jurists izmantos vārdu *remedy*, lai apzīmētu gan tiesību aizsardzības līdzekli kā procesuālu darbību, gan šā tiesību aizsardzības līdzekļa rezultātu, bet nereti – arī tad, lai bez izšķirības apzīmētu abus, un to dažās citās valodās nav iespējams izteikt ne ar vienu terminu. Tāpat nebūs viegli noteikt, vai, lietojot konceptu *standing*, šis jurists

90| *Involuntary culpable homicide* Skotijas judikatūrā, *involuntary homicide* Maltas tiesībās, *unintentional killing* Savienības tiesību aktos un, visbeidzot, *involuntary manslaughter* Īrijas, Anglijas un Velsas, kā arī Savienības judikatūrā. Skat., piemēram, spriedumu, 2017. gada 29. marts, *Alcohol Countermeasure Systems (International)/ EUIPO – Lion Laboratories (ALCOLOCK)*, T-638/15, nav publicēts, [EU:T:2017:229](#), 73. punkts.

atsaucas uz *qualité pour agir* [locus standi] vai *intérêt à agir* [interese celt prasību], jo viņa argumentācijā abi tiks lietoti pamīšus.

Tam pievienojas avotvalodā esošu konceptu trūkums mērķvalodā. Par piemēru var minēt terminu *Revision* Vācijas tiesībās, ar ko apzīmē prasības veidu, kam civillietās, komerclietās un krimināllietās vajadzīga iepriekšēja tiesas atļauja. Šāda prasība nav sveša, piemēram, Anglijā, bet tai nav ekvivalenta dažās citās procesuālajās sistēmās. Ja *Revision* franču valodā iztulkotu kā *recours* [prasība], ar to tiktu izlaists būtisks šā jēdziena elements.

4.1.4. – Stratēģijas izvēle – teleoloģisks solis

Šie izaicinājumi ir kļuvuši nozīmīgāki, attīstoties valodām un tiesībām. Iespējams, ka sākotnējā tekstā atklātie termini nav pareizi vai ir novecojuši: tā *inculpation* [apsūdzība] Francijā kļuvusi par *mise en examen* [atzīšana par aizdomās turēto].

Saskaroties ar šiem izaicinājumiem, principiālais jautājums, ko formulējis Frīdrihs Šleiermahers (*Friedrich Schleiermacher*)⁹¹, ir noteikt, kuru pieeju izvēlēties – “ētisko”, kas nozīmē tikai pārnest avottekstu, nepalīdzot lasītājam aizpildīt valodas, tiesību un kultūras plaisas, kas to šķir no teksta autora, vai “etnocentrisko”, kas, gluži pretēji, nozīmē samazināt šo distanci, neraugoties uz risku, ka tulkotājs tādējādi attālinās no avotteksta burtu un ietekmē tā integritāti.

Lielākā daļa doktrīnas piekritēju un jomā strādājošo izmanto ētisko pieeju, tomēr nepastāv viena pareizā atbilde uz jautājumu. Starp ētisko un etnocentrisko pieeju ir zelta vidusceļš, un Tiesas jurists lingvists, izraugoties, cik garu ceļu gabalu pāiet pretī lasītājam, lai nekad nepārkāptu robežu, aiz kuras viņš pieviltu autoru vai maldinātu lasītāju, izmantos teleoloģisku pieeju, kuras pamatā ir tas, kāds pielietojums paredzēts viņa tulkojumam.

---

91 | Friedrich Schleiermacher, *Über die verschiedenen Methoden des Übersetzens* (Abhandlung verlesen am 24. Juni 1813 in der Königlich-Akademie der Wissenschaften, Berlin). Hrsg. Elisabeth Edl, Wolfgang Matz, Alexander Verlag, Berlīne, 2022.

Melkolms Hārvijs (*Malcolm Harvey*) izšķir četras tehnikas, kā rīkoties ar iepriekš minētajiem izaicinājumiem: transkripcija, formālā ekvivalence, aprakstošā tulkošana un funkcionālā ekvivalence.⁹²

Transkripcija nozīmē, ka tiek atkārtots oriģinālā lietotais termins, iespējams, tam pievienojot īsu paskaidrojumu. Tā vietā, lai *common law* kļūdaini tulkotu kā *droit commun* [vispārējās tiesības], drīzāk ir jāatkārto formulējums *common law*, precizējot, ka runa ir par anglosakšu tiesību sistēmu, kas lielā mērā balstīta uz judikatūras precedentiem.

Formālā ekvivalence ir literārā tulkošana. Piemēram, *Bundesverfassungsgericht* tiks tulkots kā *Cour constitutionnelle fédérale* [Federālā konstitucionālā tiesa].

Aprakstošajā tulkošanā izmanto vispārīgu formulējumu vai perifrāzi, riskējot radīt neskaidrību. Tādējādi formulējums *prescription extinctive* [noilgums] tiks tulkots kā *time-bar*, neveicot nošķirumu no prekluzīva termiņa izbeigšanās.

Funkcionālā ekvivalence nozīmē mērķa valodā un tiesību sistēmā meklēt atbilstīgu, kam ir līdzīga funkcija. Tā vietā, lai poļu valodas vārdu *Sejm* tulkotu kā *Diète*, drīzāk tiks izraudzīts formulējums *chambre des représentants* [pārstāvju palāta], jo tādējādi nebūs iespējams maldināt lasītāju abu konceptu līdzības dēļ.

Šīs četras stratēģijas var sarindot citu pēc citas, kā tas tikko tika darīts, virzienā no avotvalodas (ētiskā pieeja) uz mērķvalodu (etnocentriskā pieeja). Tās virza jurista lingvīsta darbu.

Kopumā, izņemot gadījumus, kuros pastāv terminu atbilstība un pilnīga pārvešana starp divām tiesību sistēmām, jurists lingvīsts, saskaroties ar šīm grūtībām, izvēlas kādu no iepriekš minētajām stratēģijām – transkripciju, formālo ekvivalenci, aprakstošo tulkošanu vai funkcionālo ekvivalenci.

Juristam lingvīstam tulkošanas brīdī ir jāveic izvēle un jāpaliek pie tās, lai panāktu terminoloģijas saskaņotību. Kopumā jurista lingvīsta izraudzītie termini pieder pie specializētas valodas (tiesību jomā) un ir ņemti no ticamiem avotiem (tiesību aktiem un judikatūras).

92| Malcom Harvey, *op. cit.*

Atcerēsimies, ka Tiesas dokumenti rada tiesiskas sekas. Jurista lingvистa atbildība ir būtiska viņa divkāršajā uzdevumā – sniegt atbalstu tiesu darbā un nodrošināt judikatūras daudzvalodīgu izplatīšanu. Jurists lingvists nedrīkst censties korigēt tekstu vai to izskaistināt, viņam jāuztver un jāatkārto tā nianses. Rīcības brīvība ir visai neliela. Tomēr katram tekstam ir nepieciešama piemērota tulkošanas stratēģija. Tajā jāņem vērā tulkojamā teksta raksturs un lasītāju loks. Tulkotā teksta uzticamības prasība ir absolūta, un tā izpratnei visās valodās jābūt vienādei. Tulkošanas kļūdām ir sekas, jo lasītājs reaģē uz judikatūru vai spriedumu, ar kuru ir iepazinies savā valodā.

Tulkošanas stratēģijas ir vērstas vai nu uz avotvalodu, vai arī uz mērķvalodu. Stratēģijas izvēle notiek pragmatiski un ir atkarīga no tulkojuma mērķa. Juridiskajam tulkotājam jāidentificē šis mērķis: informēt lasītāju vai radīt tiesiskas sekas?

Pirmajā gadījumā tulkotāja mērķis ir “informēt” lasītāju par tulkojamā dokumenta saturu, proti, ļaut lasītājam saprast avotteksta autora vēsti. Šāds tulkošanas veids izmantojams, piemēram, Savienības tiesās iesniegto procesuālo rakstu vai secinājumos vai prejudiciālajos nolēmumos sniegto faktu aprakstu tulkošanai. Lasītājam jāsaprot problēma, apsvērumi un argumentācija, un tātad jāuztver visi ar avotvalodu saistītie elementi, kas nepieciešami šai izpratnei, pārlietu neapstājoties pie atšķirībām vai niansēm, kurām nav nozīmes. Ja, piemēram, konkrētais *société* [sabiedrības] veids neietekmē lietas būtību, tulkotājam nav obligāti jāizskaidro atšķirības, kādas var pastāvēt starp abām valodām, lai lasītājam rastos pareizs priekšstats par kontekstu, kādā iekļaujas tulkotais dokuments.

Ja turpretī “tulkojums” pats par sevi ir tiesību avots, tātad juridisku seku radītājs, jo valoda, kurā tas sagatavots, ir autentiska, “tulkotājs” faktiski ir “autors”. Viņš izmanto oriģinālu, kas sagatavots kādā noteiktā valodā, lai radītu tekstu, kurš tam atbilst citā valodā. Tas ir tieši tas pats process, kas notiek tādās daudzvalodu valstīs kā Beļģija. Tulkojums kādā valodā nereti rada pārdomas par otrā valodā sagatavoto tekstu un par pāreju no viena teksta uz otru.

Tiesas jurists lingvists, kas tulko spriedumu no apspriežu valodas tiesvedības valodā, rada versiju, kas ir autentiska *inter partes*. Turklāt visu valodu versijas rada tiesības, it īpaši prejudiciālo nolēmumu jomā, jo prejudiciālie nolēmumi ir saistoši *erga omnes*⁹³,

---

93| Attiecībā uz Tiesas valodu lietojumu skat. Marc-André Gaudissart, *op. cit.* (skat. 24. zemsvītras piezīmi).

tostarp visām Savienības tiesām. Tomēr praksē, neraugoties uz *Cilfit* judikatūru, tiesas bieži vien ar to iepazīstas tikai savā valodā.⁹⁴

4.1.5. – Dialogs starp autoriem un tulkiem

Originālo un autentisko dokumentu autori var izmantot preventīvas metodes, lai apietu vai mazinātu daudzvalodības šķēršļus. Šīs metodes zināmā mērā juristam lingvistam aiztaupa vienas vai otras pieejas izvēli ar tulkojumu saistītajām problēmām un nodrošina dokumentu vienotu izpratni un interpretāciju.⁹⁵

Ar “vienošanos” tiecas identificēt šos konceptus, kuru transponēšana citā valodā un citā sistēmā var radīt neskaidrības, un tiem *ab initio* sniegt definīciju, lai novērstu šos draudus. Autors var arī “aizņemties” kādu izteicienu no citas valodas, lai atsauktos uz konceptu, kas izriet no identificējamās tiesību sistēmas. Piemēram, ANO 1982. gada Jūras tiesību konvencijas 18. un 39. pantā angļu valodas versijā ir skaidri runāts par “*force majeure*” (tekstā lietots franču valodā), izvairoties no šaurākā koncepta “*act of God*”.⁹⁶

“Kopīga izstrāde” izpaužas kā saziņas izveide starp attiecīgās valodas un sistēmas ekspertiem, lai noteiktu atšķirību riskus un tos novērstu, pateicoties tādiem preventīviem risinājumiem kā iepriekš minētie. Tiesā šai vajadzībai atbilst arī dialogs starp juristu lingvistu un biroju, kas ir secinājumu vai nolēmuma projekta autors.

94| Tiesas atzinums, kas izdots, pamatojoties uz Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 218. pantu, turpretī ir autentisks visās Savienības oficiālajās valodās tā pieņemšanas brīdī, tāpat kā Eiropas Parlamenta, Eiropas Savienības Padomes un Eiropas Komisijas pieņemtie reglamentējošie akti. Tātad visu valodu versijas rada tiesības un turklāt tās pašas tiesības.

95| Šajā ziņā skat. it īpaši Pierre Pescatore, *Vademecum - Recueil de formules et de conseils pratiques à l'usage des rédacteurs*, Éditions Bruylant, darba daļu par sadarbību ar tulkošanas dienestiem. Skat. arī Savienības struktūru tulkošanas dienesta burtnīcu “Écrire pour être traduit” (<https://cdt.europa.eu/fr/news/writing-translation>).

96| Jēdziens “*act of God*” apzīmē tādus neparedzamus dabiskus notikumus – kas nav cilvēka radīti – kā dabas katastrofas, savukārt jēdziens “*force majeure*” ir ietverti arī tādi cilvēka izraisīti apstākļi kā kara darbības vai epidēmijas.

Visbeidzot, nosakot “interpretācijas principu”, autors norāda, kā atrisināt iespējamās neskaidrības. Tādējādi Tiesa sniedz autonomu interpretāciju Savienības tiesību jēdzieniem, atbrīvojot tos no iespējamu analoģu jēdzienu nozīmes valstu tiesību sistēmās.⁹⁷ Tā piemēro šo principu primārajiem un sekundārajiem tiesību aktiem, kā arī savas judikatūras interpretācijai.

97| Skat. it īpaši spriedumus, 1984. gada 18. janvāris, *Ekro*, 327/82, [EU:C:1984:11](#), 11. punkts; 2005. gada 27. janvāris, *Junk*, C-188/03, [EU:C:2005:59](#), 27.–30. punkts, un 2006. gada 7. decembris, *SGAE*, C-306/05, [EU:C:2006:764](#), 31. punkts.

Autonomu jēdzienu Savienības tiesībās

tulkošana

Juridiskajā tulkošanā princips, ka Savienības tiesībās jēdzieni jāinterpretē autonomi, var neatbilst sistemātiskai salīdzinošās pieejas piemērošanai, proti, funkcionālu ekvivalentu izvēlei starp tiesību sistēmām. Protams, šī pieeja, kas balstās uz salīdzinošajām tiesībām, der, piemēram, lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu un tam sekojošo apsvērumu tulkojumam, jo šo dokumentu pamatā ir valsts tiesības. Turpretī secinājumu un sprieduma posmā, lai arī šo pieeju daudz izmanto faktu aprakstā un tā atspoguļo jau iepriekš izdarītas izvēles, it īpaši lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu tulkojumā, dokumentu pamatojumā to izmanto mazāk. Šī daļa vairāk atbilst Savienības tiesību pieejai – citai tiesību sistēmai, kura juristam lingvistam jāpārvalda. Tā iekļaujas Savienības autonomo tiesību perspektīvā, ko veido tai raksturīgie jēdzieni (“tieša iedarbība”, “vienlīdzīga attieksme”) vai patiesu neoloģismu radīšana. “Neoloģisms” šeit ir jauna jēdziena radīšana, lai izvairītos no jebkāda tādu neskaidrību riska, kas saistītas ar atsevišķu valstu tiesību kultūrām. Tādējādi Tiesa pakāpeniski ir izmantojusi jēdzienu “tieša iedarbība”, lai apzīmētu Savienības tiesībām raksturīgu jēdzienu.⁹⁸ Jurists lingvists un, sekojot viņa piemēram, – mutiskais tulsks cenšas pārnest šos jēdzienus savā valodā un, ciktāl tie vēl nav iekļauti izstrādātajā terminoloģijā, tos izteikt ar neitrālu formulējumu pēc iespējas bez īpašas nacionālās konotācijas.

---

98 | Iepriekš minētais spriedums, 1963. gada 5. februāris, *van Gend & Loos*, ar kuru Tiesa pirmo reizi apstiprina tiešas iedarbības esamību un tvērumu, bet tolaik lietojot formulējumu “tūlītēja piemērojamība”.

4.2. – Mutiskā tulkošana tiesas sēdēs

4.2.1. – Mutiskās tulkošanas principi un kārtība

Sinhrono tulkošanu var definēt kā avotvalodā izteiktu formulējumu tūlītējas, vienreizējas un galīgas versijas radīšanu mērķvalodā bez iespējas to labot.⁹⁹ Izņemot zīmju valodas gadījumu, tulks šo tūlītējo tulkojumu rada mutiski, proti, pauž runātāja komunikatīvos nodomus citā valodā, izmantojot verbālos, vokālos, kā arī mīmikas un žestu kanālus. Tā kā tulks teikto avotvalodā dzird bez pārtraukumiem, viņš to tulko pa segmentiem, pakāpeniski un ierobežotā laika sprīdī.¹⁰⁰

Tāpat kā juristi lingvisti, Mutiskās tulkošanas direkcijas tulki vienādā mērā ir Tiesas un Vispārējās tiesas dienestā. Līdzekļu optimālas izmantošanas princips regulē tulku norīkošanu uz katras tiesas sēdēm mutvārdu paskaidrojumu uzklausišanai atkarībā no iztiesāšanas sastāva locekļu un lietas dalībnieku vajadzībām. Arī apmeklētāju grupām, kas piedalās tiesas sēdēs, tiek nodrošināts tulkojums. Ārpus tiesas sēdēm tulki sniedz savu palīdzību noteiktu notikumu un protokolāro apmeklējumu gadījumos. Tiesa izmanto divus mutiskās tulkošanas veidus: sinhrono tulkošanu un secīgo tulkošanu.

Veicot sinhrono tulkošanu, tulki, sadalīti pa kabīnēm atkarībā no valodas, tulko – pamatā savā dzimtajā valodā¹⁰¹ – mutvārdu paskaidrojumus, jautājumus un atbildes, ar ko dažādie sēdes dalībnieki apmainās tiesas zālē. Katrā kabīnē ir vismaz divi tulki, jo, ņemot vērā intelektuālo piepūli, ko tulkošanas darbs prasa, viņiem savstarpēji jānomainās, piemēram, pēc mutvārdu paskaidrojuma pabeigšanas vai pēc jautājumu-atbilžu sērijas beigām, lai turpinātu nodrošināt to pašu koncentrēšanās un tād arī kvalitātes līmeni.

Otrs darba veids – secīgā tulkošana – prasa, lai tulks runātāja runas laikā izdara piezīmes un pārnes tās saturu secīgā veidā. Šo tehniku bieži izmanto protokolāro pasākumu, apmeklējumu un izstāžu atklāšanu laikā vai, Vispārējās tiesas gadījumā, izlīgumos vai divpusējās sarunās starp tiesnešiem un tiesas sēžu dalībniekiem ārpus tiesas sēdēm.

99| Franz Pöchhacker, *Introducing interpreting studies*, Routledge, Londona, 2004.

100| Heidemarie Salevsky, "The distinctive nature of interpreting studies", *Target*, 5(2), 149.–167. lpp.

101| Dažām valodu kombinācijām Tiesa izmanto tā saucamo "tulkošanu svešvalodā", kurā tulks dzimtajā valodā sacīto pārnes uz citu valodu, pamatā franču vai angļu valodu (*skat 3.6.3. punktu*).

4.2.2. – Sinhronās tulkošanas Tiesā īpašie izaicinājumi

Tādā starptautiskā tiesā kā Tiesa konferenču tulki sastopas ar divu veidu izaicinājumiem: pirmām kārtām, ar juridiskajai tulkošanai raksturīgiem izaicinājumiem, kas šajā darbā jau tika izklāstīti, un, otrām kārtām, ar sinhronās tulkošanas īpašajiem izaicinājumiem.

Sinhronā tulkošana ir viens no tulkošanas veidiem. Tādējādi pirmajā acu uzmetienā izaicinājumi, ar kuriem Tiesā sastopas tulki, varētu tikt pielīdzināti tiem izaicinājumiem, ar kuriem sastopas juristi lingvisti. Tiesas sēdē konferenču tulkiem, kam jātulko mutvārdu paskaidrojumi, kā arī sarunas starp lietas dalībniekiem un iztiesāšanas sastāva locekļiem, neizbēgami jātiek galā ar lingvistiskām un kultūras noteiktām juridiskās tulkošanas grūtībām.

Tiesā tulki balstās uz risinājumiem, kurus izmantojuši juristi lingvisti, kas jau iepriekš tulkojuši lietas dalībnieku procesuālos rakstus. Ja lūgumus sniegt prejudiciālu nolēmumu juristi lingvisti tulko visās valodās, tad procesuālos rakstus – tikai lietas tiesvedības valodā un franču valodā. Tulki strādā arī tiesnešu, ģenerālvokātu un apmeklētāju grupu labā, proti, tulko valodās, kuras var arī nebūt tiesvedības vai lietas dalībnieku valodas. Ja rakstveida procesa laikā nav tulkojuma attiecīgajā valodā, tulkiem jāizvēlas piemērotas tulkošanas stratēģijas, ne tikai iepazīstoties ar lietas materiāliem, bet arī tiesas sēdē, pašā mutiskās tulkošanas laikā.

Turklāt starptautisko tiesību sistēmu tulki sastop izaicinājumus, kas raksturīgi tieši viņu profesijai. Avotvalodā sacītais, kas tulkam jāsaprot un gandrīz sinhroni jāizsaka citā valodā, tiek izteikts tikai vienu reizi un nav uzrakstīts. Lai saprastu mutvārdu paskaidrojumu, kas nereti tiek izteikts paātrinātā tempā, un to ar prasīto precizitāti sinhroni iztulkotu, tulkam jāveic intensīva un nepārtraukta intelektuālā piepūle, kas rada ārkārtēji augstu kognitīvo slogu.

Piepūles modelis ¹⁰² ļauj labāk saprast šā kognitīvā izaicinājuma grūtības un sekas. Šis modelis parāda, kā tulki pārvalda kognitīvo slogu, kas ir kā vairāku konkurējošu veidu kognitīvās piepūles koordinēšana saistībā ar ierobežotu apstrādes spēju sistēmu. Vairāki intelektuālie akti, kas nav automātiski, prasa sinhronu kognitīvo piepūli: klausīties un analizēt avotvalodā sacīto, īstermiņa atmiņā uzkrāt un atgūt informāciju, radīt mutisko

102 | Daniel Gile, *Basic concepts and models for interpreter and translator training*, revised edition, John Benjamins publishing company, 2009.

tulkojumu un koordinēt kognitīvās apstrādes spēju izmantošanu attiecībā uz dažāda veida piepūli. Tā kā katra piepūle prasa apstrādes spējas, kas pieejamas ierobežotā daudzumā, atšķirība starp mutiskajai tulkošanai vajadzīgajām kopējām apstrādes spējām (KAS) un pieejamajām kopējām apstrādes spējām (PKAS) izraisa tulkošanas kvalitātes uzturēšanu ($KAS \leq PKAS$) vai – kognitīvo spēju pārslodzes gadījumā ($KAS > PKAS$) – kritumu. Šis kvalitātes kritums izpaužas kā tulkošanas kļūdas: tulks izlaiž elementus, tos nevajadzīgi atkārt, šaubās, runā ar nedabisku intonāciju...¹⁰³

Jo lielāku kognitīvo piepūli uzdevums prasa, jo vairāk pieaug kognitīvās pārslodzes risks. Starp kognitīvās pārslodzes riska faktoriem Daniels Žils (*Daniel Gile*) jo īpaši identificē ātri izteiktas, blīvas vai nolasītas runas, nezināmus īpašvārdus, skaitļus un akronīmus, neierastus akcentus, sarežģītus loģikas spriedumus, skaņas pārraidīšanas problēmas, sintakses sarežģītību, leksikas un sintakses atšķirības starp avotvalodu un mērķvalodu, runātāju monotonumu un tulka stresu.

Tiesā tulki bieži vien sastopas ar lielāko daļu šo riska faktoru. Lai mazinātu kognitīvās pārslodzes risku, parasti tie izmanto īpašas stratēģijas un taktikas.

4.2.3. – Stratēģijas un taktikas

Stratēģijas

Stratēģijas ir tulku apzinātas izvēles, kas izdarītas pirms sanāksmes vai tiesas sēdes. Tās tostarp ietver sanāksmes dokumentu vai lietas materiālu analīzi, terminoloģijas sagatavošanu, darba valodu uzturēšanu un zināšanu regulāru atjaunināšanu.

Stratēģijas Tiesā ietver rūpīgu sagatavošanos katrai lietai noteiktā darba laikā, kas veido lielāko tulka darba daļu, konfidenciālu piekļuvi lietu materiāliem un rakstveida apsvērumiem, kā arī nepārtrauktu apmācību gan tiesību, gan valodas jomā.

Silvija Kalina (*Sylvia Kalina*) tulkošanas stratēģijas ievieto plašākā kvalitātes nodrošināšanas ietvarā¹⁰⁴, kurā ietilpst visi posmi, kas noris pirms sanāksmēm un tiesas sēdēm mutvārdu

103| Par tulkiem raksturīgo intonāciju un tās ietekmi skat. Cédric Lenglet et Christine Michaux, "The impact of simultaneous-interpreting prosody on comprehension: An experiment", *Interpreting*, 22(1), 1.-34. lpp.

104| Sylvia Kalina, "Quality assurance for interpreting processes", *Meta: Translators' Journal*, 50(2), 2005, 768.-784. lpp.

paskaidrojumu uzklaušīšanai, noris vienlaikus ar tām un tām seko. Stratēģijas tādā gadījumā ietver ne tikai individuālas sagatavošanās un apmācības darbības, bet arī kolektīvas darbības kvalitātes veicināšanai, kuras atbalsta tulkošanas dienests.

Marī Muttilainen (*Marie Mutttilainen*) min vairākas šādas stratēģijas, kas ieviestas Tiesas Mutiskās tulkošanas direkcijā ¹⁰⁵: darbības runātāju izpratnes veicināšanai par mutiskās tulkošanas ierobežojumiem, darba apjoma taisnīgs sadalījums starp tulkiem, spēku atgūšanas laika piešķiršana, piekļuves nodrošināšana efektīviem informācijas tehnoloģiju rīkiem un nepārtraukta apmācība.

Kopumā stratēģijas ir iepriekšējais darbs, ko “aizkulisēs” paveicis katrs tulks un tulkošanas dienests kā organizācijas struktūra. Tās ļauj radīt nepieciešamos apstākļus kognitīvās pārslodzes riska mazināšanai un līdz ar to tādas tulkošanas kvalitātes ieguvei, kas nepieciešama tiesu darba pienācīgai norisei.

Taktikas

Ja mutiskās tulkošanas stratēģijas pieņem un īsteno “aizkulisēs”, taktikas savukārt izraugās “uz skatuves”, proti, tiesas sēdes vai sanāksmes laikā – *kabīnē*.

Mutiskās tulkošanas laikā tulks izmanto taktikas, proti, pieņem lēmumus uzreiz, lai samazinātu kognitīvās pārslodzes risku grūtību gadījumā. D. Žils min dažas no plašāk lietotajām ¹⁰⁶: palielināt laika atstatumu, proti, noklausīties pēc iespējas ilgāk, lai saņemtu pēc iespējas vairāk informācijas, pirms sākt tulkot, izsecināt dzirdētā segmenta trūkstošo daļu no konteksta vai zināšanām, parafrāzēt, tulkot literāri (kalks, aizguvums, skaņas atdarināšana), izmantot hiperonīmu, konsultēties ar kabīnes kolēģi vai ieskatīties sanāksmes dokumentos, garu izteikumu sadalīt vairākos īsos segmentos, paredzēt avotteksta saturu un izmantot plašus, vispārīgus formulējumus, ko vēlāk iespējams precizēt.

105| Marie Mutttilainen, “Perroquets savants ou professionnels aguerris? L’importance de la préparation”, Kilian G. Seeber, *100 Years of Conference Interpreting: A Legacy*, Cambridge Scholars Publishing, 2021, 190. lpp.

106| Daniel Gile, *op. cit.*; skat. arī Gérard Ilg, “L’apprentissage de l’interprétation simultanée. De l’allemand vers le français”, *Parallèles*, Nr. 1, 1978, 69.–99. lpp., Cahiers de l’ETI, Université de Genève; un Roderick Jones, *Conference interpreting explained*, Routledge, Mančestra, 1997. gads.

Atkarībā no situācijas dažas taktikas ir piemērotākas nekā citas. Piemēram, piecu sekunžu ilgai nogaidīšanai pirms tulkošanas sākšanas ir atšķirīga ietekme uz pakalpojuma kvalitāti atkarībā no runātāja uzstāšanās veida, klausītāju satraukuma vai prezentācijas esamības uz ekrāna, jo iespējams, ka gadījumā, ja atstatums laikā palielinās, slaidi vairs neatbilst tulkojumam.

Turklāt taktikas var būt arī pretrunīgas. Piemēram, vai grūtībās nonākušam tulkam drīzāk jāizlaiž kāds problemātisks uzstāšanās segments, kura apstrāde varētu pārslogot viņa kognitīvās spējas, vai tomēr jāvelta tam papildu kognitīvās pūles, riskējot radīt kognitīvo pārslodzi vēlāk, kas ietekmēs turpmāko segmentu izpratni? Tulkam katrā atsevišķā gadījumā nepārtraukti un sekundes daļiņā jāizvēlas pareizā taktika atkarībā no saziņas situācijas prioritātēm. Situācijas analīzes rezultāts un taktiku izvēles pamatotība ir atkarīga no tulka kompetences (valodas un tēmas zināšanām, mutiskās tulkošanas tehniku pārvaldīšanas), no darba apstākļiem (iespējām sagatavoties, auditorijas redzamības, noguruma pakāpes, pārraidītās skaņas kvalitātes), kā arī tulka personīgās un profesionālās ētikas.

4.2.4. – Sagatavošanās tiesas sēdei

Būtiska stratēģija prasītā augstas kvalitātes tulkojuma nodrošināšanai ir sagatavošanās laika paredzēšana tulkiem. Ikvienam tulkam, kurš norīkots tulkot Tiesas vai Vispārējās tiesas sēdēs – štata vai ārštata tulkam – tiek nodrošināts pietiekams laiks, lai pirms tiesas sēdes padziļināti iepazītos ar katras lietas materiāliem. Šī sagatavošanās ir obligāti nepieciešama, un tā ir tulka darba neatņemama sastāvdaļa. Tā atšķiras atkarībā no lietas materiālu apjoma, lietas sarežģītības un valodu skaita tiesas sēdē.

Tiklīdz tulks uzzina savu darba kārtību kabīnē nākamajā nedēļā, viņš sāk iepazīties ar dokumentiem lietas materiālos. Viņš sagatavo lietas specializētās leksikas krājumu, tiesību aktu tekstus un atsauces uz judikatūru. Viņam jāsaprot lietas materiālu būtība un lietas dalībnieku argumentācija. Tulks izmanto dažādas izpratnes un iegaumēšanas tehnikas. Piemēram, minot tikai vienu no tām, *mind-mapping* (ideju vai informācijas vizualizēšana shēmu veidā) ir plaši izmantota Tiesas tulku vidū.

Sagatavošanās darba pamatā ir visi lietā nepieciešamie dokumenti, tādi kā atbilstīgie leģislatīvie akti un judikatūra par attiecīgo jomu. Tulks jo īpaši balstās uz tulkojumiem un terminoloģiju, ko jau iepriekš sagatavojuši juristi lingvisti tajā pašā lietā vai saistītās, izskatīšanā esošās vai pabeigtās lietās.

Visbeidzot, nereti tulks saņem mutvārdu paskaidrojumu piezīmes iepriekšējā vakarā pirms tiesas sēdes vai pat tieši pirms tās sākuma. Šajos tekstos ir jāatzīmē skaitļi, citāti un atsauces uz tiesību aktiem.

Visa sagatavošanās notiek komandas garā, sadarbojoties gan ar asistentiem, kas sagatavo lietas materiālus un atsauces dokumentus, gan ar ģenerāldirekcijas horizontālajiem dienestiem, it īpaši ar terminoloģiju saistītu vajadzību gadījumā. Komandas gars vēl jo spilgtāk izpaužas tulkošanas kabīnē, kurā kolēģis, kas tobrīd nav pie mikrofona, palīdz tam, kurš tulko, norādot viņam trūkstošu atsauci, citēto normu vai pareizo vārdu īstajā brīdī.

4.2.5. – Tulka spējas un pienākumi

Ņemot vērā mutiskās tulkošanas Tiesā īpašos izaicinājumus, tulkam, kurš strādā šajā iestādē, ir jābūt noteiktām spējām un jāatbilst profesionālajām tālākapmācības, konfidencialitātes un lojalitātes prasībām.

Pirmkārt, tulkam, kurš ik dienas saskaras ar ievērojamu tulkojamo lietu juridiska un tehniska rakstura sarežģītību un ar mutvārdu paskaidrojumu sniegšanas ātrumu, ir jābūt padziļinātām savu darba valodu zināšanām, vienlaikus dzīvīgam un analītiskam prātam un spējai izteikties valodā, kurā viņš tulko, tādā reģistrā un ar tādu pašu precizitāti, kā to dara runātājs. Otrkārt, tulkam nemitīgi jāturpina izglītoties – vai runa būtu par viņa valodu kombinācijas valodu līmeņa uzturēšanu, par jaunu valodu apguvi vai arī par dalību juridiskos semināros. Turklāt viņam ir jāpiemīt pamatīgai vispārējai kultūrai, jo nereti viņš ir aicināts mainīt juridisko reģistru, lai runātu literārākā reģistrā –, tulkojot uzrunas, vai arī tad, ja runātājs savas uzstāšanās piepilda ar citātiem vai atsaucēm no kultūras jomas.

Treškārt, tulkam skaidri jāapzinās savs lojalitātes pienākums pret iestādi un pret tiesvedībā iesaistītajiem indivīdiem. Viņu saista visstingrākais dienesta noslēpuma pienākums gan attiecībā uz pirms tiesas sēdes saņemto informāciju, gan mutvārdu paskaidrojumiem, kurus advokāti viņam uztic. Nodotās piezīmes par mutvārdu paskaidrojumiem turklāt ir paredzētas vienīgi tulkiem, tās netiek nodotas iztiesāšanas sastāva locekļiem un ģenerālvokātam attiecīgajā lietā un netiek pievienotas lietas materiāliem.¹⁰⁷ Šī uzticēšanās saikne gan ar iztiesāšanas sastāva locekļiem, gan ar lietas dalībnieku advokātiem ir svarīga tulkošanas kvalitātes nodrošināšanai.

4.2.6. – Runātāju iesaistīšana

Sadarbība ar runātājiem ir papildu stratēģija tulkošanas kvalitātes uzlabošanai. Tiesas sēdes kvalitāte daļēji ir atkarīga no tās dažādo dalībnieku savstarpējās mijiedarbības. Tāpēc šķita dabiski stiprināt sadarbību starp tulkiem un runātājiem. Jau vairākus gadus pārstāvji un advokāti, kas regulāri uzstājas Tiesā, tiek iepazīstināti ar tulku profesiju un tiek veicinātas viņu sarunas ar tulkiem pirms un pēc tiesas sēdēm un to laikā.

107| Iepriekš minētie Praktiskie norādījumi lietas dalībniekiem par Tiesā iesniegtajām lietām, 67. punkts.

Tā advokāti un pārstāvji, kuri nāk sniegt paskaidrojumus Tiesā, var iepazīties ar padomiem un ieteikumiem tulku darba atvieglšanai. Viņiem, piemēram, iesaka izteikties brīvi, saprātīgā ritmā, nenolasot tekstu, vienmēr skaidri un lēni izrunāt citātus, atsauces, skaitļus, nosaukumus un personvārdus, akronīmus utt. Ja tomēr runātājs nolemj izmantot rakstītu tekstu, viņam tiek lūgts to iepriekš nodot tulkošanas dienestam, lai tulki varētu sagatavoties.

Tieši pirms tiesas sēdes tulks, kurš norīkots par komandas vadītāju, sazinās ar runātājiem, lai atgādinātu viņiem šos padomus un veicinātu jebkādu saziņu, kas varētu sekmēt debašu labāku saprotamību.

Pēc tiesas sēdēm dienests atbild uz runātāju lūgumiem, kas nereti iesniegti, vēloties saņemt atgriezenisko saikni par sniegto pakalpojumu.

Tātad konferenču tulki ik dienu veic grūtu uzdevumu, kurā sinhronās tulkošanas ārkārtējie kognitīvie izaicinājumi sastopas ar juridiskās tulkošanas delikātajām grūtībām.

Ņemot vērā daudzvalodīgajā tiesā izskatāmo lietu problemātiku, sinhronajai tulkošanai tiesas sēdēs mutvārdu paskaidrojumu uzklaušīšanai ir jābūt precīzai un augstā kvalitātē. Tālab tiesa un tās mutiskās tulkošanas dienests nodrošina tādu darba vidi, kas ir labvēlīga tulkojuma kvalitātei. Šī vide sekmē tādas stratēģijas, kas rada optimālus apstākļus, lai mazinātu tulku kognitīvās pārslodzes riskus tiesas sēdēs. Šīs stratēģijas ietver, piemēram, atbilstoša sagatavošanās laika nodrošināšanu, skaņas un attēla pārraidīšanas kvalitātes normu ievērošanu, tālākapmācību, kā arī iesaistīto pušu sadarbību.

Atrodoties kabīnē, konferenču tulki katrā atsevišķā gadījumā un mirklī izvēlas sava uzdevuma izpildei piemērotas tulkošanas taktikas. Tādējādi var novērtēt, cik nozīmīgi ir pieņemt darbā tulkus, kam piemīt visaugstākā kompetence, rezultativitāte un integritāte, ko pamatā apstiprina otrā līmeņa augstākās izglītības diploms un akreditācijas testa nokārtošana vai konkursa, kuru raksturo augstas prasības, izturēšana.

Kā iepriekš minēts, rakstiskās tulkošanas grūtības starptautiskajās tiesās liek uzrunāt juristus, kuri vienīgie spēj novērtēt lietas materiālu dokumentu, spriedumu un secinājumu tulkošanā izdarīto izvēļu juridisko tvērumu. Savukārt daudzvalodu tiesvedību mutvārdu daļā sinhronās tulkošanas īpašie kognitīvie izaicinājumi prasa, lai tulkojumu nodrošinātu pieredzējuši konferenču tulki, kuri vienīgie spēj tikt galā ar pastāvīgo kognitīvās pārslodzes risku un neatkarīgi no valodas nodrošināt sarunu raitumu un skaidrību.

4.3. – Daudzvalodības atbalsta rīki

4.3.1. – Terminoloģija

Kā redzams, terminoloģijas grūtības, ar kurām jāsastopas lasītājiem, redaktoriem, tulkotājiem, tulkiem, juristiem lingvistiem un pilsoņiem, ir reālas, īpaši, ja runa ir par juridiskiem dokumentiem: sinonīmija, polisēmija, jēdzienu neskaidrība, vairākām kultūrām kopīga valoda, terminu novecošana, viltusdraugi utt.

Lai nodrošinātu juridisko dokumentu nevainojamu kvalitāti visās Savienības valodās un tādējādi atvieglotu piekļuvi tiem un to uztveri, ir nepieciešams, lai būtu pieejama uzticama terminoloģija. Tāpat, lai nodrošinātu precīzas juridiskās debātes tiesas sēdē, terminoloģija ir ļoti būtiska kvalitatīvai tulkošanai.

Ar terminoloģiju saistītais darbs tiek organizēts ap dažādām asīm: terminoloģijas krājumu veidošana, cilvēka veikta tulkojamo dokumentu priekšapstrāde, ietverot tādu terminoloģijas ierakstu norādīšanu, kuri jāizmanto noteiktu valsts tiesību jēdzienu tulkošanā, juristu lingvistu atbalsts un apmācība, vispārējās terminoloģijas bāzes papildināšana un nostiprināšana terminoloģijas datubāzē [IATE](#), visbeidzot, starpiestāžu un starptautiskās sadarbības terminoloģijas jomā uzlabošana.

Galvenais jurista lingvista izaicinājums ir atrast vispiemērotāko risinājumu, ja mērķvalodā nav funkcionāla ekvivalenta un nepastāv adekvāts termins tā paša juridiskā jēdziena apzīmēšanai. Viņa darbs nereti izpaužas kā neviendabīgu tiesību sistēmu salīdzināšana un jaunu tulkošanas risinājumu atrašana. Izmantotajai terminoloģijai ir jābūt, cik iespējams, vienvērtīgai, un tas prasa izmantot iepriekšējo ar terminoloģiju saistīto pārdomu rezultātus. Šo pārdomu rezultāti neapstrādātā veidā izriet no iepriekš veiktajiem tulkojumiem. Vienlaikus terminoloģijas efektīva pārvaldīšana prasa apkopot kopēju bāzi, kurā var aplūkot ar terminoloģiju saistīto pārdomu rezultātus, kā arī dalīties ar intelektuālo un juridisko darbu, kas ļāvis minētos rezultātus sasniegt. Kad ar valsts tiesību tulkošanu saistītai problēmai, veicot ilgstošu salīdzinošo tiesību izpēti, rasts risinājums, ir svarīgi šo risinājumu strukturēti un dokumentēti reģistrēt terminoloģijas ierakstā. Salīdzinošo tiesību izpētes rezultātu reģistrēšana ir būtiska, lai paveiktais darbs netiktu zaudēts un ar terminoloģiju saistītās izvēles turpmāk tiktu lietotas saskaņoti.

Šāds ieraksts ļauj atrast ne tikai piedāvātos risinājumus katra jēdziena izteikšanai dažādās tiesību sistēmās, bet arī dokumentārus un terminoloģijas elementus, kas ļauj garantēt juristu lingvistu, kuri izdarījuši katru terminoloģijas ierakstu, izdarīto izvēli

atbilstību, skaidrību, precizitāti un uzticamību. Tāda darba kontekstā, kura pamatā ir 28 tiesību sistēmas un 24 oficiālās valodas, šāda terminoloģijas bāze, kas papildināta ar salīdzinošo tiesību piezīmēm, ļoti atvieglo salīdzinošo tiesību izpēti, kura nepieciešama dokumentu tulkošanai it īpaši prejudiciālā nolēmuma tiesvedībās.

Terminoloģijas ietvara radīšanas un terminoloģiskās priekšapstrādes mērķis ir darīt lietderīgu juristu lingvistu veikto izpēti, ļaujot ietaupīt laiku tulkošanas darbā, panākt lielāku terminoloģijas saskaņotību un augstāku tulkojumu kvalitāti.

Tādējādi juristu lingvistu izpētes rezultāts, kas veikta īpaši salīdzinošajās tiesībās, lai izprastu jēdzienus un rastu risinājumus tulkošanas problēmām, sistemātiski tiek reģistrēts datubāzē, kurā ietverti terminoloģijas ieraksti, kas sakārtoti atbilstoši jēdzieniem.¹⁰⁸ Ja jurists lingvists vēlas izveidot terminoloģijas ierakstu datubāzē – vai nu saistībā ar kāda dokumenta tulkojumu, vai arī ar sistemātisku darbību kādā jomā, viņš balstās uz vairākiem avotiem. Tie ir Savienības reglamentējošie akti (prioritāte ir primāro tiesību, pēc tam – atvasināto tiesību jēdzieniem, kas dažkārt ir jālabo), judikatūra (pievēršot uzmanību autonomajiem terminiem, kuru nozīme var atšķirties no valsts tiesībās esošās) un valsts tiesību akti. Situācijas var būt dažādas. Ja termins atbilst un ir pilnībā pārnesams no vienas tiesību sistēmas otrā, darbība ir vienkārša. Ja gandrīz pastāv atbilstība, ir jāpaskaidro atšķirības. Ja vairāk nekā viens jēdziens atbilst skatītajam terminam vienā vai vairākās tās pašas valodas tiesību sistēmās (polisēmija), arī tas ir jādokumentē. Ja nav jēdzienu atbilstības, vai tādā gadījumā saskaramies ar neiztulkojamu terminu? Protams, nē, jo Tiesas nolēmumi ir jāiztulko pilnībā, un jurists lingvists – tāpat kā tulkošanā – var izmantot vienu vai vairākas no jau aprakstītajām pieejām (*skat. 4.1.3. punktu*).

Visos gadījumos izvēles ir jāpamato un jādokumentē. Juristam lingvistam, kurš rada terminoloģijas ierakstu, tāpat kā tam, kurš izvēli izdara tulkošanas laikā, savas izvēles jāspēj pamatot. Savas pārdomas viņš bagātina ar kolēģu, biroju un valsts ekspertu atbalstu.

Terminoloģijas ieraksts tādējādi ietver informāciju, kas juristam lingvistam ļāvusi rast ar terminoloģiju saistītu risinājumu un pamatot savu izvēli. Terminoloģijas ierakstā ir minētas arī visas sastaptās grūtības. Informācija, kas apkopota par kādu jēdzienu un reģistrēta terminoloģijas ierakstā, ļauj ne tikai atrast terminus, bet arī:

108| Caroline Reichling, *op. cit.*

- ievietot jēdzienu skaidrā kontekstā (jēdziena joma un terminu konteksts);
- ātri uzzināt, vai jēdziens pastāv aplūkojamajā tiesību sistēmā;
- ātri saprast jēdzienu (definīcija un paskaidrojošas piezīmes);
- ievietot jēdzienu sistēmā un piekļūt informācijai par saistītajiem jēdzieniem (jomas koks);
- uzzināt terminu izcelsmi (tiesību sistēma) un avotu (terminoloģijas atsauces) un no tā secināt uzticamību un atbilstību;
- nošķirt terminus, ar ko apzīmē juridisku jēdzienu, no formulējumiem, kas radīti ārvalstu tiesību jēdzienu izteikšanai;
- piekļūt norādēm par terminu lietojumu un izvērtējumu (preferences, neieteicams, novecojis jēdziens utt.);
- iepazīties ar pārdomu sintēzi, kas tapusi pēc tam, kad veikts salīdzinājums starp tiesību sistēmām (starp valstu tiesībām vai starp valsts tiesībām un Savienības tiesībām), kā arī ātri piekļūt izvēlētajai doktrīnai;
- iepazīties ar brīdinājumiem, kas ļauj izvairīties no noteiktām lamatām (viltusdraugi, tuvi jēdzieni, kļūdaini termini u. c.).

Juristu lingvistu radītā terminoloģija vispirms ir domāta viņiem pašiem, jo uzticama terminoloģija palielina gan produktivitāti, gan juridisko tulkojumu kvalitāti. Terminoloģijas ieraksti atvieglo salīdzinošo tiesību izpēti, kas nepieciešama noteikta veida dokumentu tulkošanai (jo īpaši tas attiecas uz lēmumu par prejudiciālu jautājumu uzdošanu un dalībvalstu apsvērumu tulkošanu). Tomēr ir vēl kas vairāk: šie ieraksti atvieglo darbu arī citiem Tiesas dienestiem, kuriem jāsaprot, jāsaģatavo vai arī jāinterpretē juridiskais saturs. Turklāt ar datubāzes *IATE* (tā ir starptautiska un publiska) starpniecību tie ir pieejami arī citu Savienības iestāžu valodu dienestiem, un tas ļauj vairot saskaņotību starp Savienības tiesību aktiem un valstu tiesību sistēmām. Daudzvalodības ģenerāldirekcijas (DGĢD) darbs terminoloģijas jomā, īpaši *Salīdzinošā daudzvalodu juridiskā vārdnīca* (VJM)¹⁰⁹,

109| Lai meklētu pēc iestādes vai krājuma, skat. informatīvo brošūru https://iate.europa.eu/assets/brochure_search_by_collections_and_download.pdf

raisa aizvien lielāku interesi arī ārpus iestāžu loka, jo šis darbs ir noderīgs visiem, kuriem jāsaprot un jāsatavo dokumenti: pilsoņiem, tiesību jomā strādājošajiem un valstu tiesām.

Terminoloģija un tulki

Tiesas tulki vajadzības gadījumā palīdz par terminoloģiju atbildīgās nodaļas darbā. Parasti tomēr tieši viņi vairāk izmanto terminoloģiju, kas iekļauta datubāzē *IATE* (skat. 4.3.2. punktu) un izriet arī no reglamentējošajiem aktiem, judikatūras un lietas procesuālo dokumentu tulkojumiem, kurus veikuši juristi lingvisti. Iepazīšanās ar lietas terminoloģiju turklāt ir daļa no sagatavošanās tiesas sēdēm (skat. 4.2.4. punktu).

Ja tiesas sēdē mutvārdu paskaidrojumu uzklauššanai norīkotajiem tulkiem ir šaubas, saskaroties ar atšķirīgu terminoloģiju, viņi vienojas, lai kabīnes izmantotā terminoloģija būtu tāda pati neatkarīgi no tulka, kurš veic darbu. Ļoti retajos gadījumos, kad viņi konstatē, ka neatbilstošs terminoloģijas elements rada problēmas tiesas sēdē, viņi par to informē tulkošanas dienestu, lai tas to ņemtu vērā tiesvedības turpmākajā gaitā attiecībā uz secinājumiem un spriedumu, vai pat atjauninātu attiecīgo terminoloģijas ierakstu.

Terminoloģija Eiropas tiesiskās sadarbības tīklu kontekstā

Sadarbība ar dalībvalstu augstākās instances un konstitucionālajām tiesām iedibināta līdz ar Eiropas Tiesiskās sadarbības tīklu (ETST), ko izveidoja 2017. gadā Tiesnešu forumā, kurš vienoja dalībvalstu konstitucionālās un augstākās instances tiesas un Tiesu, lai svinētu Romas līgumu parakstīšanas 60. gadadienu. Kopš 2018. gada janvāra iesaistīto tiesu locekļu rīcībā ir daudzvalodu platforma, kas ļauj droši apmainīties un dalīties ar dokumentiem un informāciju.

ETST platforma tādējādi saviem biedriem dara pieejamus iesaistīto tiesu izvēlētos dokumentus, kas attiecas uz Savienības tiesību piemērošanu dalībvalstu tiesās un Tiesā.

Ņemot vērā platformas panākumus un interesi, ko tiesību jomas profesionāļos varētu raisīt zināma šā satura daļa, iesaistītajām tiesām tika piedāvāts noteiktu ETST saturu darīt publiski pieejamu īpašā *Curia* tīmekļvietnes sadaļā. Tā izveidota 2021. gadā, un pirmais Tiesas ieguldījums sadarbībā izpaudās kā pastāvošo valodas un terminoloģijas resursu (īpaši terminoloģijas ierakstu un dokumentācijas) publicēšana. Dalīšanās ar šiem resursiem veicina dažādu valstu tiesību izpratni, sniedz atbalstu dokumentu sagatavošanas un tulkošanas darbā, atvieglo domu apmaiņu starp dažādās tiesību

kultūras pārstāvošiem juristiem, kuri tādējādi var izteikties saziņas valodā, un vienlaikus viņiem ir iespēja atsaukties uz Tiesas terminoloģijas ierakstiem, lai labāk izprastu juridiskos jēdzienus un aprakstītu dokumenta saturu, izmantojot skaidrotos terminus, utt.

Tāpat katra tiesa tika aicināta ziņot par tiem valsts valodas un terminoloģijas resursiem, kas var raisīt citu tiesu, tostarp Tiesas interesi.

Vēl cits plānotais sadarbības veids terminoloģijas un valodas jomā ir virtuāla tīkla (forumā vai kā līdzvērtīga) ieviešana; šajā tīklā katrs varētu sniegt savu ieguldījumu, uzdodot jautājumus par valsts tiesību jēdzieniem vai uz tiem atbildot. No savas puses Tiesas terminoloģijas dienests varētu izmantot savu terminoloģijas datubāzi, lai atvieglotu jautājuma izpratni un atbildes formulējumu. Turklāt visu sniegto informāciju varētu lietderīgi atkārtoti izmantot terminoloģijas datubāzē visu labumam.

Pateicoties šim tīklam, būtu arī iespējams papildināt vai izlabot Tiesas terminoloģijas resursus, kas turpmāk būs visiem kopēji. Šāda sadarbība var ietvert arī uzraudzību tādā nozīmē, ka valsts tiesas atrodas ideālā pozīcijā, lai konstatētu, ka tiesību un reglamentējošo aktu attīstības dēļ ir pamatoti pārskatīt noteiktus terminoloģijas datus.

4.3.2. – Daudzvalodu izpētes rīki

Tiesas juristiem lingvistiem un tulkiem ikdienas darbā bieži vien nākas veikt izpēti, un šajā darbā viņiem atbalstu sniedz daudzvalodu izpētes rīki, kuri izstrādāti starpiestāžu līmenī vai kurus ir izstrādājuši Tiesa.

Attiecībā uz terminoloģiju juristi lingvisti un tulki balstās uz *IATE*¹¹⁰, visām Savienības iestādēm kopēju terminoloģijas datubāzi, kas lielākoties ir publiska. Tajā viņi var pārbaudīt tostarp Tiesas terminoloģijas krājumus (*Salīdzinošo daudzvalodu juridisko vārdnīcu* jeb *VJM*, abu Savienības tiesu reglamentu terminoloģiju, valstu tiesu nosaukumus utt.). Dati (daudzvalodu un daudzsistēmu), kas iegūti no padziļinātas salīdzinošo tiesību izpētes, ir attēloti detalizēta terminoloģijas ieraksta veidā.

Attiecībā uz daudzvalodu juridisko izpēti, izmantojot dokumentu pilna teksta versijas, vispirms jāmin *EUR-Lex*¹¹¹, kas piedāvā piekļuvi Savienības tiesību aktiem. Šī vietne jo īpaši ļauj iepazīties ar tiesību aktiem un judikatūru, izmantojot dokumentu attēlošanu divās vai trīs valodās.

Savukārt Tiesas interneta meklētājs *EUReka* piedāvā piekļuvi gan Savienības judikatūrai, gan procesuālajiem dokumentiem, kurus iesnieguši lietas dalībnieki, un citiem iekšējiem un ārējiem dokumentiem (doktrīnas piezīmes). Juristi lingvisti izmanto arī *Curia*, Tiesas interneta vietni, kas piedāvā detalizētu veidlapu¹¹² meklēšanai judikatūrā un ir atsauces avots tiesvedības regulējošo dokumentu dažādajām valodu versijām.

110| <https://iate.europa.eu/home>

111| <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=lv>

112| <https://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?language=lv>

Jāpiemin, ka īpašs meklēšanas veidlapas parametrs tiek piedāvāts Eiropas Tiesiskās sadarbības tīklam (ETST) veltītajā mājaslapā (ETST, saite: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/p1_2170125/lv/), lai veiktu mērķtiecīgus meklējumus lūgumos sniegt prejudiciālu nolēmumu. Turklāt kopš 2018. gada 1. jūlija valstu lēmumus par prejudiciālu jautājumu uzdošanu ir iespējams skatīt visās pieejamajās valodu versijās.

Starpiestāžu metameklētāja *QUEST* – lingvistiskās meklēšanas rīka – priekšrocība ir tā, ka tas meklējumus veic sinhroni vairākos avotos. Šajos avotos jo īpaši ietilpst *IATE*, ar *Euramis* starpniecību pieejamās starpiestāžu *tulkošanas atmiņas*, kā arī tādas pilna teksta versiju datubāzes kā *EUR-Lex*.

Euramis ir tādu tulkošanas atmiņu kopums, ko papildina iestādes, tostarp Tiesa. Izmantojot šo rīku, tiek sagatavoti darba dokumenti, kurus juristi lingvisti saņem *Trados Studio* vidē (skat. 4.3.3. punktu).

4.3.3. – Tulkošanas atbalsta rīki

DĢD izmanto vismodernākos tulkošanas atbalsta rīkus. Šie rīki ir vai nu īpaši izstrādāti starpiestāžu līmenī, vai arī tos ir attīstījuši tirgus dalībnieki, lai apmierinātu tulkošanas dienestu, it īpaši Savienības iestāžu tulkošanas dienestu, vajadzības. Šie rīki būtiski palīdz jurista lingvista darbā. To izmantošana ir atkarīga no īpašā intelektuālā uzdevuma, kas prasīts katrā tulkošanas posmā. Jurists lingvists ir tulkošanas darba centrā un izlemj, kādus rīkus viņš vēlas izmantot. To sauc par *traduction augmentée* (pastiprinātā tulkošana).¹¹³ Tulkošanas atbalsta rīki kļūst arvien efektīvāki, bet to spēja savstarpēji sazināties un bagātināt informāciju vēl var tikt uzlabota, lai piedāvātu juristam lingvistam – kas joprojām ir procesa noteicējs – aizvien piemērotākus un precīzākus risinājumus un atbalstu.

Darba vide: “Trados Studio”

Tiesas tulkošanas dienests visiem saviem juristiem lingvistiem nodrošina īpašu tulkošanas darba vidi. Šobrīd tiek izmantota *Trados Studio* programmatūra, jo šis produkts uzvarēja abos pēdējos starpiestāžu publiskajos iepirkumos. Šī darba vide sinhroni attēlo avottekstu un mērķtekstu, vienu otram blakus attēlojot jau iztulkotās frāzes, tās, kas vēl jātulko, un tās, kas tiek tulkotas, kā arī tās, kurām pastāv mašīntulkošanas priekšlikumi. Valodu versiju salāgošana pēc tulkojuma pabeigšanas ļauj papildināt starpiestāžu datubāzi *Euramis*. Pamatojoties uz *Trados Studio*, jurists lingvists var aktivizēt citus tulkošanas atbalsta rīkus. Šī iespēja sniedz stipru pamatu turpmākiem uzlabojumiem, papildinājumiem un attīstībai pastiprinātās tulkošanas procesā.

113] “*Traducción aumentada*” (De Palma, 2017) o “*asistida por conocimiento*” (do Carmo et al., 2016: 149) [...] consiste en integrar las tecnologías de traducción disponibles en cada caso en el proceso de traducción de modo que se optimice el rendimiento de los traductores y sin que por ello estas tecnologías asuman el control total o parcial del proceso de traducción.

““Pastiprinātā tulkošana” (De Palma, 2017) jeb “zināšanu atbalstīta” tulkošana (do Carmo et al. 2016: 149) [...] ietver to, ka tulkošanas procesā tiek integrētas katrai situācijai pieejamās tulkošanas tehnoloģijas, lai optimizētu tulkotāju rezultativitāti, vienlaikus raugoties, lai šīs tehnoloģijas negūst pilnīgu vai daļēju kontroli pār tulkošanas procesu.” Chelo Vargas-Sierra, “La estación de trabajo del traductor en la era de la inteligencia artificial. Hacia la traducción asistida por conocimiento”, *Revue Pragmalingüística*, 2020. gada decembris.

“IATE”, “Quest”, “DocFinder” un “Euramis”

Šobrīd Tiesas juristu lingvistu rīcībā, izmantojot darba vidi *Trados Studio*, ir šādi rīki: *IATE* un *QUEST* (skat. 4.3.2. punktu), ka arī *DocFinder*, *Euramis* un neirālā mašīntulkošana.

DocFinder, metameklētājs, centralizē, vienkāršo un paātrina piekļuvi dokumentiem, izmantojot vienotu saskarni. Viena no šā rīka praktiskākajām funkcijām ir hipersaites uz atsaucis dokumentu automātiska izveide, nereti izmantojot fragmentārus citātu elementus.

Euramis ļauj importēt programmatūrā *Trados Studio* jau iztulkotos “segmentus” (teikumus vai teikumu daļas). *Trados Studio* spēj automātiski izanalizēt katru tulkojamā teksta segmentu, un tad, ja pastāv liela līdzība ar citu jau iztulkotu segmentu, kas iekļauts datubāzē *Euramis*, rīks parāda šo segmentu, vienlaikus norādot uz iespējamajām atšķirībām. Priekšlikumi, kas tiek piedāvāti, izmantojot datubāzi *Euramis*, ir augstas kvalitātes, jo vienīgi ļoti kvalitatīvi tulkojumi, kurus sagatavojuši un pabeiguši juristi lingvisti vai tulkotāji – ar informācijas tehnoloģiju rīku palīdzību vai bez tās –, tiek reģistrēti *Euramis*. Jurists lingvists var izvēlēties likt parādīt vienīgi tos jau iztulkotos segmentus, kuru atbilstības līmenis ar avotsegmentu sasniedz minimālu procentu līmeni, kas standartā ir 65 %. Turklāt ir jāpārlicinās par jau iztulkoto segmentu izcelsmi. Piemēram, saskaroties ar tiešu vai netiešu citātu, nedrīkst akceptēt jebkādu tulkojumu tikai tādēļ, ka tas ir semantiski un valodas ziņā pareizs. Vēl ir nepieciešams, lai tulkojums būtu ņemts tieši no citētā avota. Šā iemesla dēļ DĢD ir izstrādājusi rīku, kas ļauj no *Euramis* izvēlēties dokumentus, kuriem, visticamāk, ir visaugstākā atbilstība attiecīgajam tulkojumam. Segmentiem no šiem dokumentiem *Trados Studio* tiek piešķirta prioritāte, un tas notiek noteiktas izsvēršanas rezultātā. Tiklīdz jurists lingvists izveido jaunu tulkojuma projektu, viņš saņem “funkcionālo komplektu”, kuru var brīvi papildināt vai nepapildināt un kurā automātiski ir ietverta virkne atbilstīgu dokumentu: piemēram, tajā pašā lietā vai saistītās lietās jau tulkotie dokumenti, tulkojamajā tekstā citētie dokumenti utt. Lai vēl palielinātu atbilstību, valodu nodaļas attiecībā uz savu valodu nosaka atsaucis frazeoloģiju (vispārēju vai īpašu noteiktam tiesvedības veidam), un tā tiek integrēta funkcionālajā komplektā.

Jurista lingvista veiktas pārbaudes nepieciešamība

Lai cik kvalitatīvi būtu tulkošanas atbalsta rīki, juridiskās tulkošanas profesionālim vienmēr ir jāpārbauda mašīntulkošanas priekšlikums – pat tad, ja šā priekšlikuma avotdokuments ir kontekstam atbilstīgs un identiskuma līmenis starp izvēlēto segmentu un tulkojamo segmentu ir 100 %.¹¹⁴

Tāpat mašīntulkošanas rīks var radīt neloģiskus tulkojumus saistībā ar valodu versiju salāgošanas kļūdām pašā *Euramis* bāzē un piedāvāt cita segmenta, nevis tulkojamā segmenta tulkojumu. Arī tulkotājs vai jurists lingvists var pieļaut tulkošanas kļūdas, un, ja šīs kļūdas netiek pamanītas, tās paliek tekstos, kuri veido datubāzes saturu, kas turpmāk tiks piedāvāts šīs datubāzes lietotājiem.

Visbeidzot, lai arī iepriekš veiktu tulkojumu izmantošana bieži vien ir noderīga izvēle, tā tomēr ir konservatīva: var būt tā, ka priekšlikumi vairs neatbilst šā brīža pieejai un mentalitātei, piemēram, iekļaušanas jomā. Datubāzes *Euramis* segmentu un to salāgošanas kvalitāte ir būtiska, un visas Savienības iestādes par to īpaši rūpējas. Tomēr kļūdu vai neatbilstību iespējas aizvien pastāv, un juristam lingvistam tās ir jāizlabo. Lielākā daļa teikumu, kas juristam lingvistam jātulko, iepriekš nav tulkoti: viņš tos tulko brīvi, ar nosacījumu, ka tiek lietota piemērota terminoloģija, vienlaikus izmantojot atbalstu, ko sniedz cits efektīvs rīks: mašīntulkošana.

Mašīntulkošanas rīki: “eTranslation” un “DeepL Pro”

Vidē *Trados Studio* ir iekļauts arī mašīntulkošanas rīks. Vēl 2018. gadā šāda veida rīku darbības pamatā bija vienkārša statistika, proti, tie pamatojās uz informācijas tehnoloģiju modeli, ko izveidojis liels skaits dokumentu, un piedāvāja tulkojumus atkarībā no to atbilstības matemātiskās iespējamības. Tagad tie darbojas pēc neirālā principa, kas tā nosaukts pēc analogijas ar cilvēka smadzeņu neironu tīkla darbību. Šim nolūkam ir nepieciešams divu posmu process. Pirmajā posmā neirālās mašīntulkošanas programmas tiek “trenētas” attiecībā uz milzīgiem saskaņotu divvalodu segmentu

114| Piemēram, segmentam, kas ir Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2014/33 39. panta fragments, frāzei “visas dalībvalstis veic nepieciešamos pasākumus, lai...” mašīntulkotājs angļu valodā piedāvā divus tulkojumus ar nelielām atšķirībām, tomēr abiem norādīts 100 % identiskuma līmenis: “all Member States shall take the measures necessary to ensure that...” un “all Member States shall take the necessary measures to ensure that...”. Tikai viens no šiem tulkojumiem ir precīzs, bet mašīntulkošanas rīks to nezina: tas ir jānosaka cilvēkam.

kopumiem, no kuriem šīs programmas “apgūst” atbilstības starp segmentiem: tas ir neirālās mašīntulkošanas programmu “treniņa” posms.¹¹⁵ Kad šis posms pabeigts, programmas var izmantot, lai piedāvātu tulkojuma prognozes, pateicoties algoritmiem, kas sniedz konstatēto atbilstību secīgu līdzsvarošanu, pamatojoties uz iespējamības, gramatisku, kontekstuālu un citām pieejām. Šo rīku sniegtie piedāvājumi ir noderīgi un nereti iespaidīgi. Plaša sabiedrība un interneta vietnes bieži izmanto šādus neirālās mašīntulkošanas rīkus aptuvenu tulkojumu iegūšanai. Arī profesionāli tulkotāji, tostarp juridiskie tulkotāji, tos izmanto kā atbalstu tulkošanas procesā.

eTranslation ir ļoti efektīvs neirālās mašīntulkošanas rīks, kas izstrādāts un finansēts starpiestāžu līmenī. Šis rīks izmantoja plašo *Euramis* datubāzi, lai sākotnēji “trenētu” neirālās mašīntulkošanas programmas, kas sniedz tulkojumu priekšlikumus no angļu valodas visās pārējās oficiālajās valodās un otrādi, kā arī starp franču un vācu valodu. Pamazām, atbildot uz dažādu iestāžu un īpaši Tiesas lūgumiem, tika izstrādātas papildu programmas, lai apmierinātu īpašas vai tematiskas vajadzības. Tādējādi pēc Tiesas tulkošanas dienesta lūguma programmas tika “trenētas” tikai darbam ar Tiesas un Vispārējās tiesas judikatūru. Ņemot vērā Tiesas darba veidu, šīs programmas tika “trenētas” veikt tiešus divvirzienu tulkojumus starp visām oficiālajām valodām un apspriežu valodu. Tās lieto tikai Tiesas tulkošanas dienestam atbilstīgāko segmentu kopumu: pašas Tiesas segmentu kopumu. Šīs programmas atveido Tiesas juridisko valodu.

Tiesas juristi lingvisti var izmantot arī tirgū pieejamu rīku *DeepL Pro*, kas sniedz vērā ņemamus rezultātus, it īpaši attiecībā uz noteiktām valodu kombinācijām un noteiktām, no juridiskā viedokļa mazāk tehniskām, dokumentu kategorijām. Universitātēs un Savienības iestādēs, tostarp Tiesā, ir veikti dažādi mēģinājumi novērtēt šo rīku kvantitatīvo ieguldījumu.¹¹⁶ Protams, ir grūti šo ieguldījumu novērtēt precīzi, ņemot vērā metodoloģiskās grūtības saistībā ar izmantoto parametru novērtēšanu (tulkotāja kompetence, darba apstākļi, gala produkta kvalitāte). Tomēr mašīntulkošanas rīku pievienotā vērtība neapšaubāmi ir vērā ņemama, lai arī šobrīd nav paredzēts, ka tā sasniegs cilvēka veiktas tulkošanas līmeni. Process ir automātisks, un tā rezultāti

115| Izmantojot secīgus slāņus, programma rada tūkstošiem tādas sarežģītības neirālo savienojumu, ka šo “treniņa” procesu, izmantojot segmentu kopumus, nereti sauc par “*deep learning*” (dziļa apmācība).

116| Komisijas un Gentes Universitātes kopīgs pētījums: “Assessment of neural machine translation output in DGT’s language departments”, 2019. gada 3. jūnijs, Lieve Macken, Daniel Prou un Arda Tezcan. *Quantifying the Effect of Machine Translation in a High-Quality Human Translation Production Process*, Informatics, 7, 12, 2020: <https://doi.org/10.3390/informatics7020012>.

ir jānovērtē, jāpārbauda un, vajadzības gadījumā, jāpakļauj cilvēka prāta kritikai. Lai arī lielākoties mašīntulkošana nerada daudz kļūdu, tomēr tā nespēj radīt rezultātu, kādu paredz kvalitatīvs tulkošanas process: personisku iedziļināšanos autora domā, lai uztvertu viņa vēstījumu, to pārstrādātu un reproducētu domu tajā pašā valodas reģistrā. Turklāt pastāv vēl citi ierobežojumi – gan tehniski kā vārdu izlaidumi, gan konceptuāli kā neiespējamība “likt” mašīntulkošanas rīkam piedāvāt noteiktu atkāpes vai retāk izmantojamu terminoloģiju salīdzinājumā ar to, kas, būdama iekļauta treniņa segmentu kopumā, tiek piedāvāta uzreiz.

Neirālās mašīntulkošanas rīks pamatoti rada visaugstākās gaidas un arī nesaprašanos starp juridisko tulkojumu lietotājiem un veidotājiem. Pirmie konstatē, ka mašīntulkošanas neapstrādātais rezultāts jau ir ļoti noderīgs un lielā mērā ļauj viņiem atbilstīgi uztvert avotdokumentu; otrie zina, ka ikviens iztulkotais segments ir kritiski jāpārbauda tā, it kā šis segments tiktu tulkots *ex novo*. Viņi arī zina, ka tam, lai novērstu starpību starp izpratni, ko ļauj gūt mašīntulkošanas rezultāts, un pilnīgu izpratni, ir jāiegulda vislielākais juridiskās tulkošanas darbs gan intelektuālajā, gan ieguldītā laika ziņā, it īpaši tad, ja runa ir par tādiem tiesību aktiem, kuri rada tieši piemērojamas tiesības un pienākumus.

Iepriekš tekstā uzskaitītos informācijas tehnoloģiju rīkus var izmantot vienlaikus, lai veicinātu Tiesas juristu lingvistu darba produktivitāti un kvalitāti. Minētie rīki ļauj atbrīvot šos speciālistus no visvienkāršākās viņu darba apjoma daļas un tādējādi viņiem ļauj labāk koncentrēties uz juridiski sarežģītākām, darbietilpīgākām daļām. Tiesas tulkošanas dienesta produktivitātes strukturālā izaugsme ir skaidrojama ar faktoru kopumu (individuāli pūliņi, ārpakalpojumi, terminoloģija, apmācība utt.), ko aizvien efektīvāk papildina jaunās tehnoloģijas.

4.3.4. – Mutiskās tulkošanas atbalsta rīki

Tulku rīcībā ir viņu dienesta iekštīkla lapa, kas veltīta tiesas sēžu sagatavošanai. Tajā vienuviet apkopoti visi informācijas tehnoloģiju rīki, kas nepieciešami, lai sagatavotos; šie rīki lielākoties atbilst tiem, kurus izmanto juristi lingvisti. Te tulki var atrast, piemēram, saites uz dokumentācijas krājumu, kurā ietverti visi attiecīgās lietas procesuālie dokumenti, saites uz dokumentiem, kurus sagatavojuši juristi lingvisti vai ģenerāldirekcijas horizontālie dienesti, kā arī saites uz tādām valodu un terminoloģijas datubāzēm kā *Euramis*, *Quest* vai *IATE*.

Pateicoties datoram, kas ir ikviena tulka rīcībā, šīs pašas saites ir pieejamas arī kabīnē. Tomēr tieši sagatavošanās posms ir tas, kurā tulks visvairāk izmanto informācijas tehnoloģiju rīkus. Sinhronās tulkošanas tūlītējais raksturs līdž minimumam samazina laiku un kognitīvo enerģiju, kas pieejama, lai ielūkotos datorā, veicot mutisko tulkošanu. Līdz ar to mutiskās tulkošanas laikā tulks galvenokārt balstās uz sagatavošanās darba kvalitāti, uz saviem kolēģiem kabīnē un savām personīgajām un profesionālajām prasmēm (*skat. 4.2. punktu*).

4.3.5. – Mutiskā tulkošana attālinātu uzstāšanos laikā

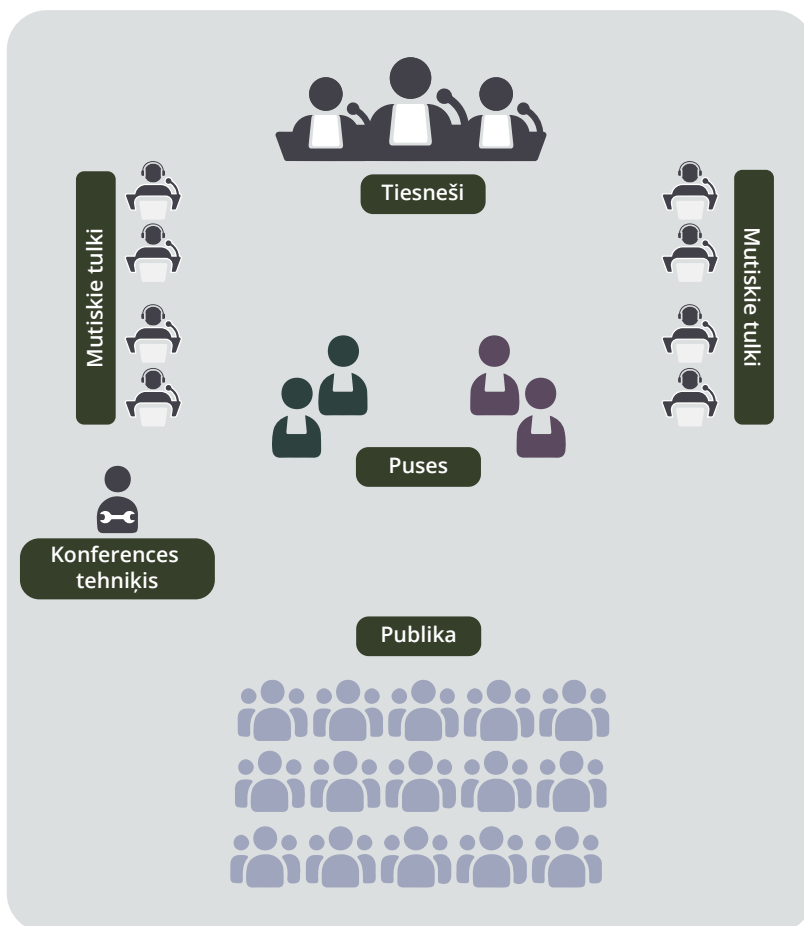
Covid-19 pandēmijas izraisītās krīzes laikā tika ieviesta jauna attālinātās piedalīšanās kārtība, lai ļautu Tiesai un Vispārējai tiesai no 2020. gada 25. maija atsākt tiesas sēdes, kuras tām nācās atcelt vai pārcelt martā. Lai arī tulki turpināja strādāt tiesas zālē, dažiem runātājiem, kuriem sanitārie ierobežojumi liedza ierasties Luksemburgā, pirmo reizi tika atļauts uzstāties tiesā attālināti. Tā kā signāla kvalitāte un noturīgums ir absolūti nepieciešami nepārtraukta un augstas kvalitātes tulkojuma nodrošināšanai, tika ieviesta iepriekšēja apstiprinājuma procedūra telpai, kurā atradīsies runātājs, kas tiesas sēdē piedalīsies attālināti. Pirms katras tiesas sēdes, kurā paredzēta attālināta piedalīšanās, tiek pārbaudīta saziņas kvalitāte. Ja tā nav pietiekama, sēdes priekšsēdētājs var nolemt atcelt vai pārtraukt sēdi.

Mutiski tulkot tādu runātāju uzstāšanos, kuri atrodas *attālinātā vietā*, ir kļuvis iespējams, pateicoties tam, ka attiecīgajās tiesas sēžu zālēs ir ieviests aprīkojums skaņas un attēla drošai pārraidīšanai. Tiesa ir izvēlējusies *Codec* sistēmu, kas ļauj kompresēt (*COdage*) un dekompresēt (*DECodage*) pārraides un tādējādi garantēt informācijas, ar ko notiek apmaiņa, integritāti un, vajadzības gadījumā, konfidencialitāti.

Attālinātās uzstāšanās mutiskā tulkošana

Attālināta vieta

Tomēr tehniskais aspekts nav vienīgais, kas šajā ziņā jāņem vērā. Tehniskajiem darbiniekiem ir jābūt klātesošiem, lai kontrolētu rīkus un savienojumu, bieži vien viņi pat tiek aicināti atrisināt tehniskas problēmas reālā laikā. Turklāt šī jaunā darba kārtība arī tulkus pašus pakļauj lielākam stresam un vēl lielākai kognitīvajai slodzei ¹¹⁷, tāpēc šis papildu nogurums ir jāņem vērā, organizējot laikus, kuros tulks tiek norīkots darbā; tāpat ir jāņem vērā risks, ka var tikt pārsniegts paredzētais tiesas sēdes ilgums.

Šī jaunā mutvārdu paskaidrojumu sniegšanas un mutiskās tulkošanas kārtība tika ieviesta sarežģītajos Covid-19 krīzes apstākļos, un bija jātiek galā ar daudziem tehniskiem, ar kultūru saistītiem un organizatoriskiem šķēršļiem. Tas bija iespējams, pateicoties tulkū un tehnisko darbinieku iesaistei, cieši sadarbojoties ar savu vadību, kancelejām un tiesu priekšsēdētāju birojiem. Panākumi bija tik lieli, ka Eiropas ombude Emilija O'Reilija (*Emily O'Reilly*) Tiesai piešķīra 2021. gada labas pārvaldības balvu kategorijā "Izcilība inovācijā/pārveidē".

4.3.6. – Teletulkošana

Covid-19 pandēmijas krīzes laikā attālinātu uzstāšanos videokonferences veidā un nepieciešamības pēc pilnīga valodu nodrošinājuma virspalātas vai plēnuma skatītu lietu tiesas sēdēs apvienojums nereti radīja vajadzību pēc vairāku zāļu "savienošanas".

Dažu tiesas sēžu plašā valodu lietojuma un ar pandēmiju saistīto ierobežojumu (iespēja vienā kabīnē atrasties vienam, diviem vai trim tulkkiem atkarībā no nosacījumiem, kas noteikti spēkā esošajā tiesas sēžu sanitārajā protokolā) rezultātā nereti pat vislielākajā Tiesas zālē nebija pietiekami daudz kabīņu visiem komandas tulkkiem.

Tāpēc, lai atrisinātu kabīņu trūkumu galvenajā sēžu zālē, daļa komandas tulkoja no citām zālēm, kurām bija savienojums ar galveno zāli. Papildu zālēs tulki strādāja, izmantojot skaņu un attēlu, kas tika nosūtīts no galvenās zāles un attālinātām vietām. To sauc par "teletulkošanu".

Zāļu "savienošana", ar tehniskiem līdzekļiem savienojot tulkošanas kabīnes, kas atrodas galvenajā sēžu zālē, ar kabīnēm, kuras atrodas vienā vai vairākās papildu zālēs, ļāva palielināt iespējas panākt vajadzīgo valodu nodrošinājumu tiesas sēdēs pandēmijas laikā, kad bija apgrūtināta ierastā mutiskās tulkošanas prakse.

117| Lai gūtu pārskatu par šo tēmu, skat., piemēram, Sabine Braun, "Remote Interpreting", H. Mikkelsen & R. Jourdenais (Red.), *Routledge Handbook of Interpreting*, Routledge, Londona/Ņujorka, 2015, 352.–367. lpp.

5. – Kāda ir daudzvalodības nākotne?

5.1. – Apstākļi, kas piemēroti talantu uzplaukšanai

Eiropas robežas ir izbalējušas. Tās pilsoņi pārvietojas, satiekas, nostiprina draudzības saites un bagātina cits citu. Lai gūtu vislielāko labumu no šīs milzīgās mūsu laika dāvanas, ļaudīm ir jāsazinās un – vēl svarīgāk – jāsaprotas. Tomēr – vai mēs patiesi saprotam otru, ja neinteresējamies par otra valodu un kultūru? Kā vācietis var saprast francūzi, kas tam stāsta par “neveiksmi kā Trafalgarā”, ja nezina vienlaikus gan šī francūža valodu, gan vēsturi? Kā portugālis var saprast latvieti, kurš runā par “tautību”, ja portugālim “tautība” un “pilsonība” nozīmē vienu un to pašu? Vai vispār ir iespējams saprast citādo, ja cilvēks nav iepazinis vismaz vienu svešvalodu un nav sastapies ar kultūru un pasaules redzējumu, kas ar šo valodu saistīts?

Iemācīties citu valodu, kaut tikai vienu pašu, nozīmē iegūt kādu būtisku izpratni – izpratni par citādību. Otrs cilvēks nav es, mūsu kopējās vērtības ir balstītas vēstures notikumos, valodās un dažādos pasaules redzējumos, un katra no tām var bagātināt otru. Kad mūsu pašu citādības realitāte ir integrēta, papildu valodu mācīšanās veicina izpratni un piešķir kodus saziņai ar ikvienu cilvēku, kurš runā valodā, ko mācāmies.

Mit jeder Sprache mehr... ¹¹⁸

Mit jeder Sprache mehr, die du erlernst, befreist
Du einen bis daher in dir gebundenen Geist,

Der jetzo tätig wird mit eigener Denkverbindung,
Dir aufschließt unbekannt gewes'ne Weltempfindung,

Empfindung, wie ein Volk sich in der Welt empfunden ;
Nun diese Menschheitsform hast du in dir gefunden.

Ein alter Dichter, der nur dreier Sprachen Gaben
Besessen, rühmte sich, der Seelen drei zu haben.

Und wirklich hätt' in sich nur alle Menschengeister
Der Geist vereint, der recht wär' aller Sprachen Meister.

Ar katru valodu no jauna iemācītu,
Tu sevī savažotu garu dari brīvu,

Tas tevīm domu saites vaļā raisa,
Uz jaunām pasaulēm tev ceļu taisa;

Tas ceļš, kas citai tautai ejams bijis,
Nu tevīm jaunu domu āres ierādījis.

Vecs dzejnieks, iemācījies valodas vien trejas,
Ir jutis – viņā dvēšles trīs jau līksmi smejas.

Nudien tev pieder visi cilvēcības gari,
Kad visas valodas tu apgūt vari.

Valodu zināšanas Eiropas valstīs un visā pasaulē pēdējās desmitgadēs ir ļoti uzlabojušās. Savā ziņā progress ir ievērojams, jo tagad lielākā daļa Eiropas pilsoņu zina kādu citu valodu – bieži vien angļu valodu – vai tiem ir vismaz pamatzināšanas. Nav nekādu šaubu, ka tas ir noderīgi. Tomēr kas noticis ar visiem tiem Eiropas intelektuāļiem, kuri vēl pirms dažām desmitgadēm neapstājās pie pirmās apgūtās svešvalodas, bet iemācījās trīs, četras, piecas vai vēl vairāk? Un kāpēc vienīgā apgūtā svešvaloda gandrīz vienmēr ir angļu valoda? Vai mēs neko vairs negaidām no valodām, kurās runāja Gēte un Šillers, Dante un Eko, Voltērs un Kamī, Servantess, van den Vondels un citi? Valoda, kura noteiktā vēstures brīdī ir galvenā saziņas valoda un kurā labāk vai sliktāk runā daudzi, kam tā nav dzimtā valoda, draud samazināt vajadzīgo izpratnes un iedziļināšanās līmeni. Ir pamats sev jautāt, vai šāda valoda, kas pēc pieņēmuma ir vienkāršota, pārveidota, varbūt pat degradēta, spēj pavērt ceļu uz citādo, vai arī ar to pietiek tikai, lai piekļūtu pasaules kultūru virspusei, un tas attiecas pat uz to tautu kultūrām, kuras šo valodu sauc par dzimto.¹¹⁹

Bez šaubām, atbilde ir meklējama Tiesas daudzvalodības praksē. Uz Eiropas pilsoņu daudzvalodības vajadzībām jāatbild ar tās iestāžu daudzvalodības apņemšanos. Un tajā iestādes ir atkarīgas no katras dalībvalsts talantu gatavības iesaistīties. Kvalitatīvu daudzvalodības pakalpojumu sniegšanas nosacījums ir pietiekams daudzums cilvēku, kas ir gatavi nodrošināt šo kultūras, valodu un tiesību starpniecību Tiesā. Jau no agrīna vecuma bērnos ir jāmodina un jāatbalsta to interese par valodām un daudzveidību. Bērniem ir jābūt iespējai mācīties vairākas valodas. Jauniešiem jābūt iespējai ceļot, satikties ar citām kultūrām un baudīt daudzveidību. Daži izvēlēsies to padarīt par savu profesiju, piemēram, tulki un tulkotāji, citiem, piemēram, juristiem lingvistiem tā būs nozīmīga priekšrocība darbā savā profesijā. Visai izglītības struktūrai jāatbalsta šī attīstība: vairāku valodu apguve skolā, rakstiskās un mutiskās tulkošanas skolu uzturēšana, valodu un starpkultūru zināšanu uzturēšana vai pat attīstīšana studijās universitātē, it īpaši studijās tiesību zinātnē, valodu izmantošana profesionālajā vidē, pats par sevi saprotams – cienot un respektējot katra spējas.¹²⁰

119| Attiecībā uz visiem šiem aspektiem skat. it īpaši Robert Phillipson, *English-Only Europe? Challenging Language Policy*, 2003, tulkots franču valodā un atjaunināts 2018. gadā ar nosaukumu *La domination de l'anglais: un défi pour l'Europe*. Skat. arī François Grin priekšvārdu izdevumam franču valodā.

120| Piemēram, Beļģijā privātajā sektorā ir pierasts, ka sanāksmju dalībnieki brīvi izvēlas – runāt franču vai nīderlandiešu valodā; visiem nav jāspēj izteikties abās šajās valodās, bet tiek gaidīts, ka visi tās saprot. Tomēr dažādu iemeslu dēļ aizvien izplatītāka ir angļu valodas lietošana.

Lai arī valodu mācīšanās ir nozīmīga, tomēr juridiskai un administratīvai daudzvalodībai Savienībā jābūt balstītai uz premisu, ka ikvienam pilsonim ir tiesības zināt tikai savu dzimto valodu.¹²¹ Pat pilsoņiem, kuri runā vienā vai vairākās citās valodās, aizvien būs tiesības sazināties ar administrāciju vai tiesu savā dzimtajā valodā, un parasti tie arī izjutīs nepieciešamību tā rīkoties. Lai atbildētu uz šo nepieciešamību, citiem pilsoņiem jāapgūst valodu profesijas un tiem jābūt labvēlīgiem apstākļiem, lai to darītu.

Tiesai ir nozīmīga loma intereses raisīšanā par valodu apguves nozīmi un to lietošanas vērtības apliecināšanā, kā arī cēls uzdevums valodas aizstāvēt. Jo īpaši tās dienesti var apmeklēt skolas un universitātes, vērsties pie profesionālajām un kultūras jomas apvienībām, tikties ar politiskajiem līderiem un intelektuāļiem, kā arī rīkot simpozijus par daudzvalodību. Turklāt Tiesa pilda šo lomu saistībā ar “daudzvalodības pasākumu” kopumu, kurš ir daudzšķautņains un kura konkrēta un simboliska ilustrācija vienlaikus ir šī darba priekšvārdā minētais Daudzvalodības dārzs.

5.2. – Problēmu apzināšanās: īstermiņā vai ilgtermiņā?

Piekļuve tiesām un judikatūrai savā valodā ir būtisks demokrātijas elements, jo tas paredz iespēju katram pilsonim piedalīties sabiedrībā, kuras kārtību nosaka tiesību normas, un baudīt tajā vienlīdzīgas iespējas.

Jau 1549. gadā franču dzejnieks Žoašēns Dibelē (*Joachim Du Bellay*) savā darbā *Défense et illustration de la langue française* (Franču valodas aizstāvība un slavinājums) skaidroja, cik svarīgi ir, lai tiesa tiktu spriesta vietējā valodā, nevis latīņu valodā, kuru pārvaldīja tikai atsevišķi augstākie slāņi. Tādējādi viņš iekļāvās pārmaiņās, kuras iesāka 1539. gadā karaļa Fransuā I izdotais *Villers-Cotterêts* rīkojums, ar kuru tika noteikts vispārējs franču valodas lietojums publiskos aktos un tiesās. Mūsu valstu vēsture, arī nesenā vēsture, rāda, cik lielā mērā iedzīvotāji, kuru valodas un kultūras identitāte netiek pietiekami cienīta, tajā rod nopietnus argumentus, lai pretotos noteiktajai kārtībai un liktu tai mainīties. Tā tas ir noticis gan demokrātiskās valstīs, tādās kā Beļģija, gan ar tautām, kuras bija pakļautas autoritāram režīmam, piemēram, Lietuva Padomju Savienības laikā.

Eiropiešiem ar savu bagātīgo vēsturisko pieredzi un visiem kopīgo humānismu ir pienākums domāt par daudzvalodības nākotni Savienībā. Naudas ir par maz.

121 | Alexandre Viala, “Le droit à la traduction”, *Le multilinguisme dans l’Union européenne*, Isabelle Pingel redakcijā, Éditions Pedone, Parīze, 2015, 21. lpp.

Budžeta ierobežojumu kļūst arvien vairāk, un taupības brīži pamazām pārveidojas par garu, gandrīz nepārtrauktu un aizvien stingrāku taupības pasākumu tuneli. Tiekšanās pēc efektivitātes un ietaupījumiem ir pilnīgi leģitīma, un visiem ir jācenšas, lai par to, ka pilsoņi saņem Savienības ieguvumus, tiktu maksāta visizdevīgākā cena; tas attiecas arī uz pamattiesībām – kultūras un valodas identitātes aizsardzību, cieņu, daudzvalodību. Tomēr, ja taupības pasākumi praksē nozīmē to, ka daudzvalodība tiek pārmērīgi iegrožota, samazināta līdz minimumam un pilnīgi nomākta, ir laiks uzdot jautājumu, vai samaksa par panāktajiem ietaupījumiem nav pārmērīga.

Neskaitāmas reizes vēsturē Eiropas tautas ir uzveikušas traumatisku pieredzi, izvēloties humānisma un demokrātijas vērtības, kas vienīgās spēj tām sniegt ilgstošu emancipāciju. Pēc Otrā pasaules kara tikko karojušās, novārdzinātās un izpostītās valstis tomēr sāka savu rekonstrukciju, atjaunojot un attīstot valstiskās struktūras un brīvības, lai cik tas maksātu. Kā lai pieņemam, ka šodien pārtikusī Eiropa aizmirst iepriekšējo paaudžu gūto pieredzi un taupības nolūkos drupina daudzvalodu pīlāra pamatus, kurš balsta kopējo attīstības, labklājības un miera celtni, kas būvēta ar skaidru redzējumu, talantu, neatlaidību un dialoga garā?

Jā, var rīkoties taupīgi, un jā, vajag rīkoties taupīgi, tomēr jāaizsargā būtiskais, un būtiskais ir uzturēt un – vismaz varam cerēt, ka tā, – turpināt veidot Eiropu, kuras pamatā ir kopīgas vērtības, kas iekļauj un rada piederību visām Eiropu veidojošajām tautām un kultūrām.

Politiskajā pasaulē veidā, kas pirmajā brīdī šķiet paradoksāls, Eiropas Savienības pretinieki ir tie, kas nekļūdās – arī finansiāli slāpējot projektus par Savienības tuvināšanu pilsoņiem un vispirmām kārtām par daudzvalodību, ir iespējams radīt atstumtības izjūtu, panākt aizvien lielāku distanci starp Savienības iestādēm un pilsoņiem. Šie Eiropas pretinieki atrod objektīvus, spēcīgus sabiedrotos izdevumu ierobežošanas atbalstītājos, kuriem svarīgi ir tikai īstermiņa politiskie un ekonomiskie mērķi. Šie īstermiņā domājošie taupības pasākumu aizstāvji neņem vērā – apzināti vai neapzināti –, ka tādā veidā tie vājina Eiropu, lai arī apzinās tās milzīgo ekonomisko pienesumu. Ir arī tādi, kuri saprot un atbalsta Eiropas integrācijas modeli un tikpat labi kā viņu pretinieki saprot, ka tieši sajūta, ka tiek atņemtas kultūras un valodas tiesības, ir tā, kas apdraud Eiropas būvi, un grūstot tā var iznīcināt arī miera un daudzveidībā balstītas labklājības ideālu.

Mēs redzam, kā sarežģītajās diskusijās labticīgie taupības pasākumu aizstāvji ieņem tiesnešu lomu. Tāpēc bez kādiem tabu aplūkosim jautājumu par Savienības daudzvalodības izmaksu un ieguvumu attiecību un raudzīsim, vai mūsu rīcībā ir argumenti, ar kuriem tos pārliecināt.

5.3. – Daudzvalodības finansējums salīdzinājumā ar daudzvalodības neesamības izmaksām

Daudzvalodība maksā naudu. Tomēr daudzvalodības izmaksas vismaz var aprēķināt, kamēr noteikt, cik maksātu atteikšanās no daudzvalodības, ir daudz grūtāk. Arī demokrātijai ir cena, kuru lielākoties var aprēķināt. Aprēķināt, cik maksātu demokrātijas trūkums, ir grūtāk, tomēr mēs visi esam vienisprātis, sakot, ka šī maksa būtu milzīga, raugoties gan no ekonomikas, gan cilvēctības, gan civilizācijas viedokļa.

Tā Eiropas Parlaments ļoti pamatoti Savienības iestāžu valodu dienestu izmaksas kvalificē kā politiskas izmaksas.¹²² Tomēr tās nav tikai politiskas izmaksas, jo īpaši, ja runa ir par Tiesu. Daudzvalodība ir arī būtisks posms tiesvedības ķēdē, tāpat kā visas pārējās darbības, kas nepieciešamas lietu izskatīšanai un izlemšanai, kā arī judikatūras veidošanai.

Kāds sacīs, ka šī ir nepareiza diskusija, jo katras tautas identitātei un cieņai, kuru nesēja ir tās valoda, ir neatņemama un aizsargājama vērtība. Tādējādi pašas valodas ir jāaizsargā to vērtību dēļ, kuras valodas sevī nes kultūras, simboliskā un ekonomiskā nozīmē. Šajā diskusijā nav mazu vai lielu valodu: aizstāvēt vienu valodu nozīmē aizstāvēt tās visas.¹²³

Šis ir viens no pašiem sensitīvākajiem tematiem. Šajā ziņā pietiek vien ieraudzīt, cik naski dalībvalstis ceļ prasības, ja Eiropas Personāla atlases birojs (*EPSO*) cenšas ietaupīt līdzekļus, ierobežojot valodu lietojumu Eiropas Savienības iestāžu atklātajos konkursos¹²⁴ (*skat. 2.5.2. punktu*).

122| Eiropas Parlamenta rezolūcija par Eiropas Revīzijas palātas īpašo ziņojumu Nr. 5/2005: mutiskās tulkošanas izdevumi Parlamentā, Komisijā un Padomē (2006/2001(INI)), OV 2006, C 305 E, 67. lpp.

123| Alfredo Calot Escobar, *op. cit.*

124| Athanasia Katsimerou un Dionysios Kelesidis, "Le principe de non-discrimination en raison de la langue", *Revue de l'Union européenne*, Nr. 592, Éditions Dalloz, 2015. gada oktobris-novembris, 534.-540. lpp., it īpaši 537. lpp.

Šī sensitivitāte nepavisam nav pārsteidzoša, jo pat ārpus jautājumiem par identitāti un kultūru, kas paši par sevi ir būtiski, izvēles šajā jomā rada ekonomiska rakstura ietekmi gan uz valodas dienestu izmaksām, gan uz to sniegto pakalpojumu saņēmējiem.¹²⁵

Tiešos ietaupījumus, kas varētu izrietēt no izvēles nostādīt privileģētā situācijā vienu vai vairākas valodas salīdzinājumā ar pārējām valodām, var novērtēt: tās ir summas, par kādām šādā gadījumā samazinātos izdevumi par mutiskās un rakstiskās tulkošanas darbībām.

Turpretī grūtāk ir novērtēt, cik lielā mērā runātājiem, kuri uzstājas “zaudētājās” valodās, tiktu atņemti noteikti labumi un radītas papildu izmaksas, un tādējādi tie tiktu nostādīti ekonomiski nevienlīdzīgā situācijā. Mēs varam iztēloties apgrūtinājumus, ar kuriem viņi saskaras un kuri ir kā negatīvs atsvars priekšrocībām, ko gūst runātāji “uzvarētājās” valodās. Šajā ziņā Fransuā Grēns (*François Grin*) min piecus ieguvumu veidus, ko gūst runātāji, kuriem vienīgā kopējā valoda (viņš šo valodu dēvē par “monarhisko” valodu) ir dzimtā valoda:

- nav izdevumu par rakstisko vai mutisko tulkošanu šajā valodā;
- monopols tirgū saistībā ar pedagoģiskajiem materiāliem, izglītību, kā arī mutisko un rakstisko tulkošanu šajā valodā un citiem valodas atbalsta veidiem;
- ietaupījumi, kas gūti valstī(s), kurā(s) runā šajā kopīgajā valodā, jo šīs valodas lietotājiem nav obligāti jāmacās kāda cita valoda;
- iespēja viņiem šādi gūtos ietaupījumus ieguldīt citu kompetenču apgūvē;
- priekšrocība jebkādā sarunu, konkurences vai konflikta situācijā ir runātājam, kuram attiecīgā valoda ir dzimtā, pat ja viņa sarunu biedrs ieguldījis lielas pūles un līdzekļus šīs valodas apgūvē.¹²⁶

125| Šajā ziņā skat. Philippe Van Parijs, “L’anglais lingua franca de l’Union européenne: impératif de solidarité, source d’injustice, facteur de déclin?”, *Économie publique/Public economics* [tiešsaistē], 15 | 2004/2, publicēts tiešsaistē 2006. gada 12. janvārī, skatīts 2021. gada 17. septembrī: <https://journals.openedition.org/economiepublique/1670>.

126| François Grin, Coûts et justice linguistique dans l’élargissement de l’Union européenne, *Panoramiques*, Nr. 69, 2004. gada 4. ceturksnis, 97.–104. lpp.

Atbildot savam amata brālim Filipam Van Pareisam (*Philippe Van Parijs*), kurš dažos darbos uzdod jautājumus par *lingua franca*¹²⁷ noteikšanu Eiropas Savienībā – kas, ņemot vērā apstākļus, būtu angļu valoda –, Fransuā Grēns raksta: “Vienvalodībai ir cena, atšķirīga, bet ne mazāk reāla kā daudzvalodībai.”¹²⁸ Vienīgi ir atšķirība: daudzvalodības gadījumā izmaksas tiek dalītas, bet vienvalodības gadījumā izmaksas sedz vienīgi zaudētāji. Lai arī pašreizējā angļu valodas dominējošā situācija pasaulē nav sistemātiski izsakāma skaitļos, tai, papildus simboliskajam slogam, ir arī vismaz vairāku miljardu eiro vērtība gadā, un lielākai daļai eiropiešu tādējādi nākas “maksāt par to, lai atrastos mazāk labvēlīgā situācijā”.¹²⁹ Ir pilnīgi skaidrs, ka pat tad, ja mums izdotos iegūt redzējumu par situāciju kopumā, pirmām kārtām, par dažādiem izmaksu samazināšanas modeļiem saistībā ar daudzvalodības pakalpojumu samazināšanu un, otrām kārtām, par šo samazinājumu atšķirīgo ietekmi uz dažādu kategoriju pilsoņiem, politiskās diskusijas aizvien paliktu aktuālas.¹³⁰ Turklāt būtu jāņem vērā vēl citi faktori.

5.3.1. – Daudzvalodības izmaksas

Nav grūti aprēķināt Savienības izmaksas – tās kopējais budžets 2023. gadam ir apmēram 170 miljardi EUR.¹³¹ Šis budžets ir neliela Savienības kopējo publisko izdevumu daļa (aptuveni 2%) un aptuveni 1 % no dalībvalstu nacionālā kopienākuma (aptuveni Dānijas budžets).¹³² Savienības budžeta daļa 6 % apmērā ir paredzēta administratīvajai darbībai, bet budžeta lielākā daļa veltīta strukturālajiem fondiem un kopējai politikai. Rakstiskās un mutiskās tulkošanas kopējās izmaksas visās Savienības iestādēs veido mazāk nekā 1 % no šā budžeta (un tātad mazāk nekā sesto daļu no administratīvās

127| Philippe Van Parijs, *op. cit.*

128| Skat. Isabelle Pingel (red.) priekšvārdu: *Le multilinguisme dans l'Union européenne*, Isabelle Pingel redakcijā, Éditions Pedone, Parīze, 2015, 55.–71. lpp.

129| François Grin, “L'anglais comme lingua franca: questions de coût et d'équité. Commentaire sur Philippe Van Parijs”, *Économie publique*, Nr. 15, 2004, 3.–11. lpp.

130| Skat. arī Dominique Hoppe, “Le coût du monolinguisme”, *Le Monde diplomatique*, 2015. gada maijs. Šajā darbā autors min izmaksas, kā arī sistēmu (tostarp juridiskās sistēmas) pakāpenisku degradāciju un domāšanas veidus, saskaroties ar faktisku *English Lingua Franca*.

131| Skat. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lv/sheet/28/les-depenses-de-l-union>

132| Eiropas Komisija, Īsumā par ES budžetu, 2022. gada septembris, <https://ec.europa.eu/budget/publications/fact-check/index.html>.

darbības izdevumiem). Tās sasniedz aptuveni 1,1 miljardu EUR ¹³³ jeb mazāk nekā 2,5 EUR no pilsoņa gadā. Lai iztēlotos relatīvo lielumu, varētu teikt, ka daudzvalodība maksā mazāk nekā kafija vienam iedzīvotājam. Tomēr būsīm vienisprātis: 450 miljoni kafijas tašu nav gluži niecīgas izmaksas.

Tiesa ir aprēķinājusi izmaksas daudzvalodībai, kā to piemēro šajā iestādē, ņemot vērā visas izmaksas, kas saistītas ar juristu lingvistu un tulku algām, Savienības ieguldījumu viņu pensijas shēmā, apmācību, nekustamo īpašumu un tā uzturēšanu, piegādes pakalpojumiem, apsardzi, kā arī mutiskās un rakstiskās tulkošanas uzdevumu ārpakalpojumiem. Īsi sakot, runa ir par Tiesas daudzvalodības kopējām izmaksām, raugoties no analītiskās uzskaites skatpunkta. Šīs izmaksas 2020. gadā veidoja 159 miljonus EUR (un tie ir 0,36 EUR no pilsoņa gadā). Šī summa veido nozīmīgu daļu Tiesas budžetā, kas 2020. gadā bija 436 600 000 EUR. Tajā nav nekā pārsteidzoša, jo Tiesā ļoti plaši izmantotā daudzvalodības kārtība nosaka, ka valodu dienesta amatpersonas un ierēdņi veido vairāk nekā trešo daļu visu darbinieku, un viņus turklāt atbalsta liels skaits ārštata darbinieku. Tomēr Tiesa ir pilsoņu finansēta iestāde, un tai jānodrošina piešķirto līdzekļu vislabākā pārvaldība. Iepriekš minētie daudzie taupības pasākumi iekļaujas šajos pastāvīgajos centienos.

Daudzvalodība tātad maksā dārgi absolūtos skaitļos, bet, it īpaši pateicoties labas pārvaldības un taupības pasākumiem, – ļoti maz relatīvā izteiksmē. Padomāsim, ko maksātu daudzvalodības neesamība. To aprēķināt ir krietni sarežģītāk.

5.3.2. – Daudzvalodības neesamības izmaksas

Lai aprēķinātu, cik izmaksātu daudzvalodības neesamība Savienības iestādēs un Tiesā, varam balstīties vienīgi uz pieņēmumiem, jo atsevišķas sekas ir nenovēršamas, bet citas – tikai iespējamās. Noteiktu ietekmi var aprēķināt ar zināmu precizitāti, tomēr lielāko daļu ietekmes – nevar.

Pirmās no šīm sekām varētu būt Savienības, kuru vairs neatbalstītu pilsoņi un tādējādi arī dalībvalstis, noriets vai varbūt pat izzušana. Šis pieņēmums var šķist ekstrēms, bet, ņemot vērā iepriekš veikto analīzi, cik būtiska ir identitātes nozīme tautu piederībai, šādu pieņēmumu faktiski nevar izslēgt. Šīs sekas zināmā mērā var ekonomiski aprēķināt.

---

133 | Fondation Robert Schuman, Parler l'europeén, 23 décembre 2019, <https://www.robert-schuman.eu/fr/questions-d-europe/0541-parler-l-europeen>

Šodien Savienības budžetu veido 164,25 miljardi EUR (2021) 447 miljoniem pilsoņu, un tas nozīmē 365 EUR, ko viens pilsonis netieši nodod gadā, kur mazāk pārtikušie pilsoņi, protams, iegulda mazāk nekā vairāk pārtikušie. Būtu vienkāršoti uzskatīt, ka Savienības izzušana ļautu turpināties līdzvērtīgai ekonomikai. Savienībai, protams, ir sava cena, tomēr galvenokārt tā ir bagātības un labklājības radītāja. Tā veic lielus ieguldījumus savās dalībvalstīs un to reģionos un papildus solidaritātes efektam un videi un dzīves apstākļiem labvēlīgai darbībai tā rada nozīmīgu ekonomisko atdevi. Komisija lēš, ka līdz 2023. gadam laikposmā no 2007. līdz 2013. gadam ieguldītie līdzekļi būs radījuši ienesīgumu 274 % apmērā jeb 2,74 EUR par katru ieguldīto eiro.¹³⁴

Turklāt Savienības iekšzemes kopprodukts (IKP), proti, visu saražoto preču un sniegto pakalpojumu kopējā vērtība, 2019. gadā sasniedza 16 400 miljardus EUR, tādējādi kopumā sasniedzot 15 % no preču tirdzniecības pasaulē. Savienība tādējādi ierindojas otrajā vietā starptautiskās tirdzniecības galvenajiem dalībniekiem, pēc Ķīnas un pirms ASV.¹³⁵ Vidējais IKP uz vienu iedzīvotāju Savienībā pēdējo 20 gadu laikā ir gandrīz dubultojies. Tas ir vairāk nekā desmitkārtšojies dažās nabadzīgākajās Savienības dalībvalstīs.

Tas viss – un pat vēl vairāk – mums tiktu atņemts Savienības izzušanas gadījumā, jo nevajag aizmirst citu, ne tik tiešu faktoru kopējās sekas ilgtermiņā:

- Savienības attīstības neturpināšanās, kas pretējā gadījumā būtu ļāvusi notikt pastāvīgam bagātību uzkrāšanās pieaugumam;
- ģeopolitiskā nedrošība, nestabilitāte, pat konfliktu risks;
- Eiropas reģiona vājināšanās pasaules politiskajā kontekstā, it īpaši Pasaules Tirdzniecības organizācijas (PTO) un divpusējo nolīgumu kontekstā, ņemot vērā, ka Savienības nozīmīgums daudzkārt pārsniedz tās dalībvalstu kopuma nozīmīgumu.

Tik radikālas sekas varbūt arī neiestātos, un, iespējams, dalībvalstis pat ieviestu aizstājošus mehānismus, kas vismaz daļu Savienības ieguvumu nosargātu. Konstatēsim vien to, ka jebkurš būtisks samazinājums daudzvalodības ziņā draudētu mazināt Eiropas projekta

134| Eiropas Komisija, Fakti par ES budžetu pārbaude, 2020. gada maijs, https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/evaluation/expost2013/wp1_synthesis_report_en.pdf

135| https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/key-facts-and-figures/economy_lv

nozīmīgumu, kas papildus brīvas pārvietošanās ierobežojumiem izraisītu kultūras sakaru vājināšanos, nacionālu norobežošanas un graujošas ekonomiskās sekas.

Ekonomisti noteikti varēs veikt pilnīgākus un precīzākus Savienības ekonomiskā devuma aprēķinus.

5.3.3. – Tiesas darbība bez daudzvalodības: sekas

Tagad, kad ir ieskicēta šī plašā perspektīva, padomāsim, kāda cena būtu tam, ka Tiesā daudzvalodība vairs nepastāvētu, it kā tās darbību būtu iespējams atraut no vispārējā politiskā konteksta. Kādas būtu sekas tam, ja Tiesas un Vispārējās tiesas darbs notiktu vienā valodā un pilsoņiem un dalībvalstīm būtu jāpiemērojas šai situācijai? Mēs uzreiz redzam, ka esam atstājuši jomu, ko iespējams izteikt skaitļos, lai ieieta vispārēju seku jomā, un to intensitāte var būt mainīga.

Par tiesas pieejamību

Ja dalībvalstīm un pilsoņiem dokumenti par lietas ierosināšanu, lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmumu, prasību pieteikumi un apelācijas sūdzības būtu jāiesniedz vienā iepriekš noteiktā valodā, tiesvedībās iesaistīto personu un tiesu vienlīdzība tiktu acīmredzami pārrauta. Šo dokumentu autoriem būtu izvēle starp dokumenta sagatavošanu tieši šajā minētajā valodā, ja viņi to spēj, vai arī privātu tulkošanas pakalpojumu izmantošanu, kas prasītu papildu izmaksas un termiņus. Abos gadījumos kvalitātes līmenis būtu mainīgs, ņemot vērā to, ka faktiskas svešvalodas zināšanas, tostarp juridiskajā jomā, ir visai retas un tulkojumu kvalitātes kontrole, ko piedāvā cilvēkiem, kuri šo valodu nepārvalda, ir iluzora. Jau no paša sākuma rastos aizvien vairāk neprecizitāšu, kas varētu ietekmēt šo dokumentu un to konteksta pareizu izpratni iesaistītajām tiesām, kā arī apdraudēt šo tiesu nolēmumu atbilstību.

Tas pats attiektos uz lietu dalībnieku apmaiņu ar procesuālajiem rakstiem tiešo prasību un lietas dalībnieku un dalībvalstu iesniegto apsvērumu gadījumā prejudiciālo nolēmumu tiesvedībās. Iestādes savukārt būtu privileģētā situācijā, jo varētu rēķināties ar to, ka dokumentus sagatavo vai tulko ierēdņi, kuriem šī vienīgā tiesvedības valoda būtu dzimtā valoda.

Tiesvedības mutvārdu daļā, ja tiesas sēdes notiktu bez mutiskā tulkojuma, lietas dalībniekiem būtu vai nu jārēķinās ar pārstāvjiem, kas pārvalda vienīgās tiesvedības valodas juridisko valodu – un tas faktiski sniegtu priekšrocību šīs valodas valstu advokātu

kolēģijas vai kolēģiju biedriem –, vai arī jāiekļaujas pārstāvības nepārtrauktībā valsts līmenī, rēķinoties tomēr ar risku, ka paskaidrojumu sniegšana var būt ne tik efektīva un dinamiska.

Nolēmums, pirms kura, iespējams, ir sniegti secinājumi, ko ģenerālvokāts ir rakstījis vienā valodā, visbiežāk būs sagatavots valodā, kas tiesvedības dalībniekiem ir svešvaloda, liedzot tiem detalizēti izprast tiesas argumentus un tās sprieduma pamatotību. Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu kontekstā daži iesniedzējtiesu tiesneši pat varētu kļūdaini saprast sprieduma saturu un labticīgi to neizpildīt. Tāpat varētu būt, ka Savienības tiesa neatbild uz prejudiciālo jautājumu, kas ar valodu saistītu iemeslu dēļ nav precīzi formulēts, tādējādi dodot iemeslu jaunai prejudiciālā nolēmuma tiesvedībai ar termiņiem un izmaksām, kas ar to saistīti.

Padomāsim vairāk par situāciju, kādā ir valsts tiesas, kurām, nereti darba apjoma un neizskatīto lietu pārslogotām, gaidot atbildes dažādā līmenī apgūtā svešvalodā, vajadzētu tulkot savus lēmumus par prejudiciālu jautājumu uzdošanu. Varam būt visai pārliecināti, ka daudzi centīsies atrisināt strīdu, neejot prejudiciālo ceļu, tādējādi apgrūtinot prejudiciālo dialogu, kas tomēr ir Savienības tiesu sistēmas centrālais aspekts.

Ņemot vērā iepriekš minēto, šķiet, ka Tiesas daudzvalodība ir gan vienlīdzīgas attieksmes, gan pareizas tiesvedības, gan tiesiskās drošības nosacījums.

Par publicēšanu

Kā jau iepriekš tika norādīts, Savienības tiesībām ir tieša iedarbība un piemērošanas pārkums salīdzinājumā ar valsts tiesībām. Visām Savienības dalībvalstu tiesām tās jāpiemēro kā augstākā līmeņa pozitīvās tiesības. Īpaša nozīme tam ir prejudiciālo nolēmumu tiesvedību kontekstā, kurā Savienības tiesa sniedz Savienības tiesību interpretāciju, kurai ir tiešāka nozīme visās dalībvalstīs.

Ja nolēmumi netiktu publicēti šo valstu valodā, deputāti, pārvaldes iestādes un valsts tiesas visos līmeņos, izmantojot valodu un juridiskās zināšanas, censtos saprast, kas tām tiek noteikts ar šīm svešvalodā izteiktajām tiesībām. Nereti iesaistītajām personām dažādās dalībvalstīs un pat vienā dalībvalstī būtu atšķirīga judikatūras izpratne un tā tiktu dažādi piemērota, radot robus Savienības tiesību vienveidīgā piemērošanā, tostarp attiecībā uz iekšējo tirgu. Tam, ka iekšējā tirgus darbība tiktu šādi ietekmēta, būtu smagas un tiešas ekonomiskās sekas tirdzniecības ierobežojumu veidā. Turklāt varētu tikt uzdoti daudzi jauni prejudiciālie jautājumi, it īpaši par interpretāciju, lai gūtu

lielāku skaidrību, tomēr joprojām ar tiem pašiem nevienlīdzīgajiem un nepietiekamajiem nosacījumiem, kuri tika aprakstīti iepriekš. Šo papildu tiesvedību izmaksas pašas par sevi varētu pārsniegt Tiesas valodu dienestu izmaksas.

Daudzi advokāti vairs nespētu sniegt saviem klientiem pārdomātu padomu tādēļ, ka šis padoms prasītu Savienības tiesību analīzi: proti, šī analīze būtu jābalsta uz dokumentiem, kas sagatavoti valodā, kuru tie pilnībā nepārvalda vai arī nezina nemaz.

Protams, dalībvalstis varētu izvēlēties tulkot Tiesas judikatūru par saviem līdzekļiem, tomēr runa tad būtu vienkārši par to, ka izdevumi tiek pārvirzīti, paralēli radot jaunu nevienlīdzību, kas kaitētu to dalībvalstu pilsoņiem, kurās ir mazāks iedzīvotāju skaits un kuras ir mazāk pārtikušas¹³⁶ vai mazāk apzinās, cik nozīmīga ir Savienības judikatūras pieejamība tās valsts valodā vai valodās. Pat ja dalībvalstis faktiski sagatavotu tulkojumus visās pārējās valodās, tie tiktu sagatavoti *a posteriori* un tādējādi ne pasludināšanas dienā, ne īsi pēc tās nebūtu pieejami juristu aprindām. Turklāt šie tulkojumi visticamāk nebūtu tik labā kvalitātē. Uz tulkojumu cenām izdarītais spiediens varētu ietekmēt to kvalitāti kontekstā, kurā katrs vārds, katrs koncepts, katra gramatiskā saskaņošana un nereti pat vienkārši komats var ietekmēt dokumenta precīzo nozīmi. Turklāt tulkošana tiktu veikta izkaisīti, nevis koncentrēti, atšķirībā no šā brīža Tiesas prakses, saskaņā ar kuru dažādu valodu nodaļu juristi lingvistiski tieši vai netieši vienojas un sadarbojas ar birojiem, kas sagatavo secinājumus un nolēmumus. Tāpat var iedomāties, ka valsts, kura nevēlētos, lai Savienības tiesības būtu zināmas un pilnībā tiktu piemērotas tās tiesību sistēmā, aizbaidinātos ar tulkošanas izmaksām, lai to nenodrošinātu.

5.3.4. – Decentralizēts atbalsts tiesvedībām

No iepriekš sniegtā izklāsta pietiekami skaidri izriet, ka Tiesas darbība vienā valodā nekavējoties izraisītu ļoti smagas sekas un ka daudzvalodīga darbība ir absolūti nepieciešama. Ir arī jājautā, vai šī daudzvalodīgā darbība tiek pārvaldīta atbilstīgā līmenī un vai tā iegūtu, ja pārvaldība notiktu decentralizēti.

136| Solidaritātes mehānismi, kas saistīti ar dalībvalstu bagātības līmeni, ir iekļauti Savienības vispārējā budžeta finansējumā, kurš 70 % apmērā balstīts uz dalībvalstu IKP, un tātad – daudzvalodības finansējumā. Daudzvalodības finansējuma pārceļšana uzliktu nesamērīgu slogu mazāk pārtikušajām dalībvalstīm vai dalībvalstīm ar mazāku iedzīvotāju skaitu. Finansējums tādas valodas versijai, kurā runā vairāk nekā 90 miljoni cilvēku, piemēram, vācu valodai, un tādas valodas versijai, kurā runā 1,3 miljoni cilvēku, piemēram, igauņu valoda, neatbilst nedz pilsoņu vienlīdzībai, nedz mūsu tautu solidaritātei.

Mēs jau aplūkojam iespējamību, ka judikatūras tulkošanu veiktu dalībvalstis. Tāpat ir jājautā, cik lielā mērā dalībvalstu tieša iesaistīšanās daudzvalodu pakalpojumu sniegšanā ļautu iestādei strādāt efektīvi.

Visā tiesvedības laikā, no dokumenta par lietas ierosināšanu tulkojuma līdz nolēmuma sagatavošanai tiesvedības valodā, ietverot tiesas sēžu mutisko tulkošanu, ar tulkošanu saistītās darbības nosaka tiesvedības norisi, kas apstātos, ja vairs netiktu sniegti valodu pakalpojumi.

Ja šajā procesā paļautos uz dalībvalstīm, tas neizbēgami radītu risku, ka pakalpojumi var tikt sniegti nepietiekamā apjomā, jo būtu iespējams, ka viena vai cita dalībvalsts nespēj nodrošināt vajadzīgos pakalpojumus attiecīgā brīdī un pienācīgā apjomā. Šiem pakalpojumiem ir jābūt pielāgotiem katras tiesvedības norises ritmam. Vai nu organizatorisku, vai loģistikas, vai budžeta iemeslu dēļ nopietns šķērslis būtu vajadzīgo resursu attīstība, uzturēšana un pieejamība katrā dalībvalstī, lai nodrošinātu mutisko un rakstisko tulkošanu jebkurā brīdī un no visām pārējām oficiālajām valodām.

Tomēr tas vēl nav viss: nolēmumu konfidencialitāte un apspriežu noslēpums liedz uzticēt šo dokumentu tulkošanu dalībvalstīm pirms to pasludināšanas neatkarīgi no tā, vai tās izmanto iekšējus resursus vai ārštata tulku darbu. Savienības tiesām ir jāturpina strādāt koleģiāli un pilnīgi neatkarīgi, kā arī, ievērojot apspriežu noslēpumu.

Tāpat attiecībā uz katru dalībvalsts nodrošinātu rakstisko un mutisko tulkojumu aktuāls būtu kvalitātes jautājums, ņemot vērā, ka sadrumstalotība terminoloģijas izvēlē, autonomo jēdzienu nepietiekamas zināšanas un dokumentu versiju dažādība papildinātu jau iepriekš uzskaitītos izaicinājumus.

Tādējādi ir redzams, ka Tiesa var pildīt savus uzdevumus tikai pilnīgā un labi pārvaldītā daudzvalodības kontekstā. Tas attiecas, pirmām kārtām, uz tiesas spriešanas uzdevumu, kas lielā mērā ir atkarīgs no dialoga ar lietas dalībniekiem, valstu instancēm un it īpaši valstu tiesām, un, otrām kārtām, uz judikatūras izplatīšanu.

Vislabākā un, bez šaubām, vienīgā pieņemamā daudzvalodības Tiesā pārvaldības sistēma ir tāda, kurā Tiesas iekšienē tiek pārvaldīts šis iestādes darbības un tās reputācijas stūrakmens. Ņemot vērā dažādos ietaupījumus, tostarp apjomradītos ietaupījumus, kas tiek gūti, centralizēti pārvaldot plūsmas, terminoloģiju, apmācību, ārpakalpojumus un informācijas tehnoloģiju rīkus, šis ir arī vislētākais un visefektīvākais risinājums gan apslēpto, gan redzamo izmaksu ziņā.

Noslēdzot – ir iluzori vēlēties izteikt skaitļos izmaksas, ko radītu atteikšanās no daudzvalodības Tiesā. Ar iespējamo seku uzskaitīšanu vien pietiek, lai pierādītu, ka daudzvalodības Tiesā izmaksas ir pieticīgas, salīdzinot ar to, cik maksātu daudzvalodības neesamība. Visbeidzot, ja pienākums pārvaldīt un finansēt daudzvalodību tiktu pārņemts uz dalībvalstīm, tas radītu dažāda veida nevienlīdzību, kavējumus un neskaidrību, kā arī apdraudētu apspriežu noslēpumu, kas ir Tiesas sastāvā esošo tiesu neatkarības būtiska garantija.

Nobeigums

Daudzvalodība ir vienlaikus process, ieguldījums un vērtība.

Kā process tā pavada tiesvedības Tiesā. Abās šīs iestādes tiesās, Tiesā un Vispārējā tiesā, var iesniegt pieteikumus jebkurā no Savienības 24 oficiālajām valodām, lietas dalībniekiem ir tiesības tikt uzklautiem šajā valodā un judikatūra ir jāpadara pieejama visās oficiālajās valodās. Tādēļ ir jānodrošina juridiskā tulkošana un mutiskā tulkošana visās 552 iespējamajās valodu kombinācijās visaugstākajā kvalitātē, par vislabāko cenu un termiņos, kas atbilst labai Eiropas tiesvedības norisei. Šim nolūkam Daudzvalodības ģenerāldirekcija (DĢD) vēršas pēc palīdzības pie tiesību un valodu speciālistiem no visām dalībvalstīm. Tā balstās ne vien uz šiem īpašajiem cilvēkresursiem, bet arī uz pārbaudītām metodēm, tādām kā tālākapmācība, terminoloģija, starpniekvalodu izmantošana un nemitīgi centieni veikt lietderīgus ietaupījumus, kā arī uz pašiem modernākajiem rīkiem, kurus tā palīdz veidot un papildināt, – starpiestāžu daudzvalodu datubāzēm, jaunākajām tulkošanas atbalsta tehnoloģijām, piemēram, neirālo mašintulkošanu un jaudīgiem metameklētājiem.

Juridiskā daudzvalodība neattiecas vienīgi uz DĢD, tas pēc šī izdevuma izlasīšanas būs pilnīgi skaidrs. Abu tiesu un iestādes dienestu darbība ikdienā balstās daudzvalodības un tiesību sistēmu daudzveidības kultūrā. Protams, DĢD ir redzamākā šīs daudzvalodīgās darbības daļa, tomēr gan kancelejas, gan visi dienesti, kas atbildīgi par atbalsta un palīdzības sniegšanu tiesām to uzdevumu izpildē, darbojas saskaņā ar šo pašu loģiku un ir organizēti ap kompetences centriem, kuri vienlaikus ir gan juridiska, gan lingvistiska rakstura.

Kā ieguldījums daudzvalodība nodrošina tiesu pienācīgu darbību, kuras pašas piedalās Eiropas projekta darbībā kopumā, un šā Eiropas projekta pamatā ir demokrātija, tiesiskums un minoritāšu respektēšana. Tā kā Eiropas Savienības politiskais, sociālais un ekonomiskais devums ir gan ievērojams, gan nepieciešams, daudzvalodību ir vērts sargāt it visur, kur tā darbojas kā šī devuma nosacījums vai svira. Tiesas gadījumā – tiesas un tiesību pieejamība ir nepieciešama iekšējā tirgus pienācīgai darbībai un Savienības politikas īstenošanai kopumā, tostarp tās sociālajā un vides dimensijā. Daudzvalodību, kas to atbalsta, pienācīgi pārvaldīt var tikai šīs iestādes uzraudzībā, jo pretējā gadījumā mazinātos tiesas produktivitāte un būtu jāpiekāpjas noteiktos jautājumos, kā rezultātā būtiski ciestu Tiesas neatkarība.

Visbeidzot daudzvalodība ir priekšrocība, Savienības būtiska vērtība un pamattiesības. Eiropas tautas var būt vienotas daudzveidībā tikai tad, ja tiek pilnībā respektēta to identitāte un kultūra, un to identitātes un kultūras centrā atrodas to valodas mantojums. Neievērot valodu vienlīdzību nozīmētu neievērot tautu vienlīdzību, tas nozīmētu arī atraut Savienību no tās pilsoņiem, taču tā nevar pastāvēt bez pilsoņiem, jo bez tiem zustu tās jēga. Iespējams, ir arī jāpiekrīt, ka nostādīt privileģētā situācijā vienu vai vairākas valodas nozīmē patvaļīgi radīt uzvarētājus un zaudētājus, bet daudzvalodības saglabāšana rada vienīgi uzvarētājus, jo tā visiem pilsoņiem rada vienlīdzīgu situāciju, vienlaikus nosargājot kultūras un tiesību sistēmu pienesumu daudzumu un daudzveidību, kas mūs visus ik dienas bagātina neatkarīgi no mūsu valodas.

Šī izdevuma sagatavošanas mērķi ir iepazīstināt ar iestāžu daudzvalodību, to izskaidrot un aizstāvēt. Tomēr daudzvalodība, kas iet roku rokā ar daudzpusību un integrāciju, ir tikpat nozīmīga arī ārpus Savienības iestādēm. Arī dalībvalstīs jautājums par valodu plurālismu izskan ar jaunu aktualitāti laikā, kad globalizācija un digitālā revolūcija mudina uz saziņas vienkāršošanu un paātrināšanu.

Pieredzes un pārdomu kaleidoskops, kas veido šā izdevuma otro daļu, pārlicinoši ilustrē kultūru, valodu un tiesību sistēmu plurālisma neatņemamo vērtību.

Glosārijs

Akreditācijas tests

Tests, kas jāveic un sekmīgi jānokārto ārštata tulkiem, lai viņi tiktu iekļauti konferenču tulku (KT) sarakstā – tas ir kopējs trim Eiropas iestādēm (Komisijai, Parlamentam un Tiesai) – un lai varētu strādāt šo iestāžu labā.

Attālināta vieta

Zāle ar videokonferences aprīkojumu, no kuras uzstājas lietas dalībnieks, kam ir atļauja piedalīties tiesvedībā attālināti. Šis lietas dalībnieks var arī piedalīties debatēs videokonferences veidā. Katru no šīs personas uzstāšanās reizēm tulko, un šī persona pati var klausīties debašu tulkojumu savā valodā.

Avotvaloda

Valoda, no kuras tulko rakstiski vai mutiski.

CAST saraksts

Contract Agent Selection Tool [Līgumdarbinieku atlasē rīks]. "CAST saraksti" tiek iegūti no EPSO (*European Personnel Selection Office*) pārvaldītas datubāzes, kas apkopo kandidatūras uz līgumdarbinieku amata vietām dažādās funkciju grupās un dažādās profesijās. CAST saraksts darbojas kā rezerves kandidātu saraksts, no kura iestādes var izvēlēties kandidātus, pieņemot darbā pagaidu darbiniekus.

eTranslation

Neirālās mašīntulkošanas pakalpojums, ko izstrādājusi Eiropas Komisija Savienības iestāžu un valstu administrāciju izmantošanai. Tiesa finansiāli piedalās *eTranslation* uzturēšanā, apgādāšanā un attīstīšanā starpiestāžu sadarbības ietvaros. Tā tieši sadarbojas ar Komisiju, izstrādājot tulkošanas programmas, kas īpaši piemērotas Savienības tiesu darbam.

Euramis

Starpiestāžu sistēma tulkošanas atmiņu pārvaldībai. Tulkošanas atmiņas, ko papildina visas iestādes, ietver tostarp leģislatīvos dokumentus un Savienības judikatūru.

EUReka

Iekšēja meklēšanas programma, kas sniedz unikālu piekļuvi tiesvedības dokumentiem, kā arī iestādes juridiskās, procesuālās, dokumentārās un terminoloģiskās analīzes datiem.

IATE

Starpiestāžu terminoloģijas datubāze, kas ir publiski pieejama (<https://iate.europa.eu/home>). Kopš 2020. gada Tiesas izstrādātā juridiskā terminoloģija tiek pārvaldīta tieši datubāzē *IATE*.

Kabīne

Saskaņā ar metonīmiju ar to apzīmē gan tulku komandas daļu, kas strādā tiesas sēdē, tulkojot noteiktā valodā, gan administratīvo apakšstruktūru, kuru veido vienas valodas tulki.

Mērķvaloda

Valoda, kurā tulko rakstiski vai mutiski.

Mutiskā tulkošana, izmantojot videokonferenci

Darba kārtība, kad tulkus atrodas tajā pašā vietā, kur lielākā daļa sanāksmes vai tiesas sēdes dalībnieku. Viņš redz citā vietā esošo runātāju, pateicoties video pieslēgumam, un dzird viņu, pateicoties uzstāšanās skaņas pārraidīšanai.

Omissis

Izlaidumi, kurus lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu veikusi “references persona” ar mērķi samazināt tulkojuma apjomu, negrozot nedz dokumenta jēgu, nedz tā garu. References persona pēc katra izlaiduma kvadrātiekāvē pievieno īsu informāciju par izlaistā fragmenta saturu. Prejudiciālajos jautājumos nekādus izlaidumus neveic.

References persona

Tiesvedības valodas nodaļas jurists lingvists, kurš atbildīgs par dažādiem uzdevumiem lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu apstrādes un tulkošanas atvieglošanai (*omissis*, anonimizācija, kopsavilkums, paskaidrojumi, pārslasīšana utt.).

Relejaloda

Valoda, kuru mutiskajā tulkošanā izmanto kā starpposma valodu starp avotvalodu un mērķvalodu, ja tiešā tulkošana nav iespējama tulka, kurš pārvalda nepieciešamo valodu kombināciju, prombūtnes vai nepieejamības dēļ. Atšķirībā no starpniekvalodas relejaloda nav iepriekš noteikta, to izraugās atkarībā no tiesas sēdes īpašajiem apstākļiem.

Salīdzinošā daudzvalodu juridiskā vārdnīca (VJM)

Daudzvalodu un daudz sistēmu terminoloģijas ierakstu krājums, kas ir tāda izpētes darba salīdzinošajās tiesībās rezultāts, ko juristi lingvisti veikuši ārvalstnieku tiesībās, ģimenes tiesībās un krimināltiesībās.

Secīga tulkošana

Mutiskās tulkošanas tehnika, kad tulks, parasti izmantojot piezīmes, tulko runātāja sacīto tad, kad runātājs ir pabeidzis runāt.

Sinhronā tulkošana

Mutiskās tulkošanas tehnika, kad tulks, sēdēdams kabīnē, runātāja sacīto klausās austiņās un tajā pašā laikā mikrofonā atkārtoti viņa vēstījumu citā valodā. Tehniskais aprīkojums tulkojumu pārraida klausītāju austiņās.

Starpniekvaloda

Valoda, kuru juridiskajā tulkošanā izmanto kā starpposma valodu starp avotvalodu un dažādajām mērķvalodām tad, kad tiešā tulkošana nav iespējama. Daudzvalodības ģenerāldirekcijā izmanto piecas starpniekvalodas: angļu, itāļu, poļu, spāņu un vācu; katru no šīm valodām lieto kā starpniekvalodu noteiktam mērķvalodu kopumam (piemēram, spāņu valoda kalpo par starpniekvalodu latviešu, portugāļu un ungāru valodai). Juristi lingvisti nodaļās, kuras dēvē par starpniekvalodu nodaļām, veic tiešos oriģinālā dokumenta tulkojumus ierobežotā termiņā, lai ļautu saviem kolēģiem no citām nodaļām sagatavot savus tulkojumus, izmantojot šo versiju starpniekvalodā, kas attiecīgajā gadījumā ieņem oriģināla vietu.

Svešvaloda, kurā tulko

Svešvaloda, kurā tulkam var būt mutiski jātulko no dzimtās valodas.

Teletulkošana

Mutiskās tulkošanas kārtība, kad tulks atrodas citā vietā, nevis vietā, kur atrodas dalībnieki. Viņš redz runātāju, pateicoties video pieslēgumam, un viņu dzird, pateicoties uzstāšanās skaņas pārraidīšanai.

Tulkošanas atmiņa

Valodu datubāze ar tulkošanas vienībām. Katru tulkošanas vienību veido teksta segments (sintagma, teikums, rindkopa), kas ņemts no kāda dokumenta un kam piesaistīts atbilstošais segments no tā paša dokumenta citā valodā.

Tulkošanas funkcionālais komplekts

Daudzvalodības ģenerāldirekcijas (DĢD) kontekstā – *Trados Studio* tulkošanas projekta izveidei nepieciešamo datņu kopums. "Funkcionālais komplekts" ietver tulkojamo tekstu (formātā, kas izmantojams programmatūrā *Studio*), atbilstīgās tulkošanas atmiņas, kā arī dokumentācijas un terminoloģijas resursus, kuri atzīti par tulkošanā noderīgiem. Kopš 2019. gada tajā ietverts arī neirālās mašīntulkošanas priekšlikums, kas iegūts, izmantojot iestāžu sistēmu *eTranslation* vai tirgū pieejamo rīku *DeepL*.

Zāļu savienošana

Tehnisks pasākums, ar kuru galvenajā sanāksmes zālē esošās tulkošanas kabīnes savieno ar papildu zālē esošajām kabīnēm. To izmanto tad, ja galvenajā zālē nav pietiekami daudz kabīņu visai attiecīgajā tiesas sēdē norīkotajai tulku komandai. Tulki pievienotajā zālē tad strādā teletulkošanas režīmā, izmantojot no galvenās zāles pārraidīto skaņu un attēlu.

Valodu protokola secība un ISO kodi ¹³⁷

Nosaukums oriģinālvalodā	Nosaukums latviski	ISO kods
български	bulgāru	BG
español	spāņu	ES
čeština	čehu	CS
dansk	dāņu	DA
Deutsch	vācu	DE
eesti keel	igauņu	ET
ελληνικά	grieķu	EL
English	angļu	EN
français	franču	FR
Gaeilge	īru	GA
hrvatski	horvātu	HR
italiano	itāļu	IT
latviešu valoda	latviešu	LV
lietuvių kalba	lietuviešu	LT
magyar	ungāru	HU
Malti	maltiešu	MT
Nederlands	holandiešu	NL
polski	poļu	PL
português	portugāļu	PT
română	rumāņu	RO
slovenčina (slovenský jazyk)	slovāku	SK
slovenščina (slovenski jezik)	slovēņu	SL
suomi	somu	FI
svenska	zviedru	SV

137| Tabula atbilst Publikāciju biroja lestažu publikāciju noformēšanas rokasgrāmatai. Tabulas oriģināls un detalizētāka informācija atrodama šeit: <https://publications.europa.eu/code/lv/lv-370200.htm>.

EIROPAS SAVIENĪBAS TIESA

L-2925 Luksemburga
Tālr. +352 4303-1

Tiesa tīmeklī: curia.europa.eu

Manuskripts pabeigts 2022. gada decembrī.

Atsauce uz informāciju: 31.12.2022.

Ne iestāde, ne personas, kas rīkojas tās vārdā, neatbild par to, kā tiek izmantota šajā publikācijā iekļautā informācija.

Luksemburga: Eiropas Savienības Tiesa | Daudzvalodības ģenerāldirekcija
Informācijas ģenerāldirekcija | Saziņas direkcija
Publikāciju un elektronisko plašsaziņas līdzekļu nodaļa

Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023

Fotoattēli: © ES, 2019–2023; © *Alan Xuereb*, Mākslinieks, 2023; © *Joseph Alfred Izzo Clarke*, Fotoattēls, 2023

© Eiropas Savienība, 2023

Atļauts reproducēt, norādot avotu.

Lai varētu izmantot vai reproducēt fotoattēlus vai citus materiālus, uz ko Eiropas Savienībai nav autortiesību, atļauja jāprasa tieši autortiesību īpašniekam.

Print	ISBN 978-92-829-3754-9	doi:10.2862/883	QD-03-21-498-LV-C
PDF	ISBN 978-92-829-3809-6	doi:10.2862/982445	QD-03-21-498-LV-N

Daudzvalodība – kā vienotības dažādībā un arī dziļas cieņas pret kultūras un lingvistiskām identitātēm, kas veido Savienību, izpaušme – ļauj īstenot ikviena pilsoņa tiesības vērsties iestādēs un saņemt atbildi savā valodā.

Daudzvalodības princips un darbība ir noteikta dažādos tiesību aktos, tostarp EEK pirmajā regulā Nr. 1/58, kas joprojām ir spēkā. Tomēr, lai to saglabātu – tāpat kā demokrātiju –, tā pastāvīgi jāskaidro no ilgtermiņa perspektīvas. Proti, daudzvalodības lietderību regulāri apstrīd, aizbildinoties ar izmaksām vai patērēto laiku, it kā tā vairāk būtu šķērslis, nevis kopīga bagātība.

Eiropas Savienības Tiesā daudzvalodībai piemīt īpaša nozīme, jo tā jau no paša sākuma raksturo tiesvedību un ikvienam ļauj piekļūt judikatūrai savā valodā. Pamatotās prasības nodrošināt efektivitāti un pārvaldīt izmaksas joprojām ir ļoti svarīgas, tādēļ modernās tehnoloģijas tiek izmantotas pēc iespējas lietderīgāk, lai iedzīvotājiem vienmēr sniegtu optimālu pakalpojumu.

Šajā izdevumā izklāstīti vēsturiskie, juridiskie un politiskie apstākļi, kādos daudzvalodība iestādē ir izveidojusies kā vienlīdzības, iekļaušanas un attīstības instruments. Tas iepazīstina ar valodu lietojumu un to, kā šeit tiek piemērota daudzvalodība, it īpaši mutiskās un juridiskās tulkošanas dienestos. Izdevumā apkopoti presē un doktrīnā bieži pausti viedokļi un argumenti, uz kuriem pamatojoties ieskicēts optimistisks un apņēmības pilns daudzvalodības nākotnes redzējums.

EIROPAS SAVIENĪBAS
TIESA

Thierry Lefèvre, Daudzvalodības ģenerāldirekcijas ģenerāldirektors

Daudzvalodības ģenerāldirekcija

Informācijas ģenerāldirekcija
Saziņas direkcija
Publikāciju un elektronisko plašsaziņas līdzekļu nodaļa

2023. gada maijs